

20857. II. B. e

VIII

8

CHRONICA

REPERTORIUM

TEXTUM REPERTORIUM REPERTORIUM REPERTORIUM

REPERTORIUM

REPERTORIUM

REPERTORIUM

REPERTORIUM

REPERTORIUM REPERTORIUM REPERTORIUM

REPERTORIUM

CHRONICA
NESTORIS

TEXTUM RUSSICO-SLOVENICUM VERSIONEM LATINAM
GLOSSARIUM

EDIDIT

FR. MIKLOSICH

VOLUMEN PRIMUM

TEXTUM CONTINENS

VINDOBONA
GUILIELMUS BRAUMÜLLER
1860.

CHRONICA
NESTORIS

TEXTUM RUSSICO-SLOVENICUM

EDIDIT

FR. MIKLOSICH

VINDOBONA
GUILIELMUS BRAUMÜLLER
1860.

Si je prends quelquefois le ton affirmatif, ce n'est point pour en imposer au lecteur; c'est pour lui parler comme je pense.

Rousseau

Eine neue Vorstellungsart, wie sehr sie auch der Wahrheit sich nähern möchte, erhält nicht eher Zustimmung und Dank, als nachdem die Gelehrten in deren Anwendung sich geübt und die Entbehrlichkeit der alten Meinung stark genug empfunden haben.

Herbart

PROLEGOMENA.

Nestor, monachus kioviensis, qui secundo saeculi duodecimi decennio vita decessisse fertur, chronica urbis Kioviae reliquit, in quibus cum historia huius urbis coniunxit historiam Russiae ab antiquissimis temporibus usque ad suam aetatem. traditiones populares, quarum plurimae scandicae originis; litterarum monumenta breuiuscula, quorum antiquissima ultimis annis saeculi decimi orta putari possunt (cuius generis videntur esse ea, quae leguntur in Полное собраніе русскихъ лѣтописей III. 1: въ лѣто . *сѣке. Ирславъ иде къ Берестню, и заложена бѣсть Гвѣтанъ Гофня, Кѣевк. въ лѣто . *сѣкз. въ лѣто . *сѣки. роди ся Володимиръ сынъ оу Ирславъ. въ лѣто . *сѣкд. повѣди Ирславъ Брычислава cf. huius editionis 78. 10—21. 174. 12—16.); testimonia hominum natu maiorum (memento Ieremiae: Иеремя, иже помънаше крещеніе земля роуьскыма 118. 25, et Ioannis, qui 1106 nonaginta annos natus diem obiit supremum: отъ негоже и азъ многа словеса слышахъ, иже и въписахъ въ лѣтописанни семь 179. 34); narrationes piratarum vel mercatorum scandicorum¹⁾, et quae ipse experiendo didicit, haec omnia Nestor in corpus redegit, intextis locis qui-

1) Nestor, en écrivant sa chronique au commencement du douzième siècle, la fit précéder d'une table ethnographique. Il m'est devenu possible de constater que les renseignements de ce genre qu'il donne sur le nord, l'ouest et le sud de l'Europe d'alors, sont dus aux pirates ou marchands normands, ou à leurs descendants. C'est ainsi que l'homme qui écrit son histoire dans le couvent célèbre des catacombes de Kiev passe pour un connaisseur exact de la situation de plusieurs pays éloignés. E. Kunik, Bulletin hist.-philol. de l'Académie de Saint-Petersbourg. VII. 71.

busdam sumptis e Georgio Hamartolo ¹⁾ (recte hamartolo i. e. peccatore v. Komnenen und Normannen von G. L. F. Tafel III. nota 2.) et e Methodio Patarensi.

Quamquam verum sit, argumenta, Nestorem, quem vitam S. Theodosii et SS. Boris et Glëb scripsisse constat, esse auctorem horum chronicorum, non ita esse comparata, ut omne dubium tollatur, tamen affirmari potest, chronica haec, quae non post initium saeculi duodecimi scripta esse omnia clamant, habitura esse auctoritatem et fidem, etsi demonstraretur, ea non scripta esse a Nestore, cui iam initio saeculi decimi tertii tribuebantur, uti patet e chronicis Perejaslavli Suzdaliensis, in quibus ad locum **кѣ нѣмоу же и азъ придохъ 99.27.** in margine scriptum est nomen **Нестеръ**: certum est, ea in posterum quoque eo pluris aestimatum iri, quo accuratius noscantur.

Antiquissimus horum chronicorum codex, quo praecipue usi sumus ad nostram editionem concinnandam, et qui nunc servatur in bibliotheca publica Petropolitana, scriptus est post medium saeculum decimum quartum: codex enim laurentianus a monacho Laurentio anno 1377 exaratus est pro Magno Duce Demetrio, Constantini filio. Полное собрание русских летописей I. 209. initium huius codicis a fol. 1 usque ad 40 antiquius

¹⁾ Chronicon (Χρονικὸν σύντομον ἐκ διαφόρων χρονογράφων τε καὶ ἐξηγητῶν συλλεγὲν καὶ συντεθὲν ὑπὸ Γεωργίου ἀμαρτωλοῦ μοναχοῦ) scripsit ab exordio mundi ad Michaëlem, Theophili filium, qui imperio praefuit ab anno Christi 841 ad 867, quando ipse vitam agebat, ex variis et diversis chronographis et interpretibus sacris contextum, historia quidem non admodum opulentum, sed ad firmanda fidei capita dissertationibus et sanctorum patrum auctoritatibus longiusculum. pleraque sunt in eo, quae in Cedreno, Theophane, Glyca aliisque, iisdem paene verbis ac sententiis, paucissimis tamen exceptis, descripta: ex hoc autem illos veluti e fonte suo, cum posteriores sint, hausisse nemo ambiget. historia ad aliorum scriptorum loca obscura et ardua explananda apprime necessariam nos e graeca lingua multis abhinc annis vertimus in latinam, quae utinam aliquando bono reipublicae litterariae lucem videant. L. Allatius, Diatriba de tribus Georgiis. 329. neque versio L. Allatii, neque Caroli B. Hase, qui iam anno 1819 eam cum textu graeco prelo paratam habuit (cf. praefationem in Leonem diae. XIX.) publici iuris facta est. tandem Eduardus de Muralt textum graecum hoc anno Petropoli edidit, qui liber his diebus Viennam est allatus.

esse videtur foliis reliquis. Laurentium prae oculis habuisse codicem sat antiquum patet e sequentibus eius verbis: *книгы ветшаны, а оумъ молодъ не дошелъ*. vide A. Vostokovii descriptionem codicis in editione Timkovskii V—VII vel in *Ученныя записки* II. 2. 94—96. cum spatio ducentorum quinquaginta annorum lingua, qua Russi utebantur in scribendis libris, magna facta esset mutatio, ante omnia id erat exquirendum, qua lingua Nestor usus sit. quaestionem hanc ipsi instituimus, in auxilium vocatis litterarum monumentis in ipsa Russia aut aetate Nestoris aut paullo post natis (*Sitzungsberichte der philos.-histor. Classe der Kais. Academie der Wissenschaften* vol. XIV). summa quaestionis nostrae haec est: 1. Nestor certas grammaticae regulas observavit: hoc ideo erat demonstrandum, quod in editionibus nulla lex apparet. 2. lingua, qua Nestor scripsit, ei a palaeo-slovenica non videtur differre: *словѣньскъ языкъ и роусьскый ѣдинъ ѣсть* c. XX, unde colligimus, Nestorem in animo habuisse, scribere lingua sibi e libris liturgicis nota: confer v. c. *лакѣтъ, иво лакѣтемъ сяжнь зовоуть* 54. 4, aperte Sloveni, apud quos lingua liturgica sermo erat nativus; supervacaneum est demonstrare, Nestorem necessario saepissime a proposito suo aberrasse. 3. lingua, qua haec chronica scripta sunt, russo-slovenica nominari potest. 4. in Nestoris chronicis eae discrepantiae a vera lingua palaeo-slovenica servandae sunt, quae non solum in his chronicis, verum etiam in aliis eiusdem loci et eiusdem aetatis monumentis reperiuntur. si qui putant, Nestorem usum esse lingua Russorum vulgari, obliti sunt, linguam, quae in Russorum libris adhibeatur, ne nunc quidem omnino liberam esse a lingua palaeo-slovenica; obliti, etiam alios populos slavicos, in quorum libris ecclesiasticis lingua palaeo-slovenica in usu sit, ad nostra usque tempora linguam Slavorum ecclesiasticam, id est palaeo-slovenicam, adhibuisse etiam in libris alienis a rebus divinis; obliti, etiam romanicos populos et germanicos sero se abdicasse usu linguae ecclesiasticae, id est latinae, et coepisse uti linguis vulgaribus. in edendo igitur Nestore primo id agitur, codicum linguam,

vitiatam a librariis saeculi decimi quarti, vertere in linguam saeculi duodecimi. minime reticebimus, quaedam in his rebus pendere ab arbitrio editoris: ita, ut unum tantum proponamus, pro **ѣ** scribere potuimus **ѧ**, utrumque enim signum eidem sono declarando inservit: nos tamen ubique **ѣ** scripsimus ideo, quod **ѧ** primitus sonum nasalem indicabat; non enim possumus astipulari viro clarissimo P. I. Šafaříkio, Starož. 992. nota affirmanti, in monumentis Russorum antiquioribus discrimen intercedere inter **ѣ** et **ѧ**, persuasum habentes, Nestorem necessario miscuisse litteras **ѣ** et **ѧ**, sono nasali apud Russos plura saecula ante eius aetatem sublato. universe eam scripturam praefendam putavimus, quae Russorum ori magis idonea videretur, ita semper **портѣ** scripsimus et **плотѣ**, quamquam codices etiam scripturam palaeo-slovenicam **прѣтѣ** et **плѣтѣ** praebent, quum nil dubitemus, Russos haec longe ante Nestoris aetatem enunciasse, uti hodie enuncient, neque aliter enunciare potuisse. non inficias ituri sumus, nos aliquoties praesertim in nominibus propriis damno nostro ab hac regula (cf. Sprache Nestors §. 5.) discessisse, et rectius scripturos fuisse **Бѣсеволодѣ**, **Городѣць** et **Ростиславѣ** pro **Бѣсевладѣ**, **Градѣць** et **Растиславѣ** etc.; **Владимѣрѣ** tamen non mutandum esse putamus, quippe quod in antiquioribus codicibus saepius reperiri videatur quam **Володимѣрѣ**. in his rebus ea, quae Russi e lingua ecclesiastica sumpta scriptura tantum poterant assequi, pronunciare minime valentes, uti **прѣтѣ**, **плѣтѣ**, distinguenda videntur ab iis, quae e lingua palaeo-slovenica mutuati et scribere poterant et efferre, uti **Владимѣрѣ** russ. **Володимѣръ**. notabis, aetate Nestoris sing. instr. et plur. dat. masc. et neutr. videri magis convenire semivocales **ѣ** et **ѧ** quam **ѡ** et **ѣ**: **пауѣлъмѣ**; **боговидѣцьмѣ**, **вѣкнѣцьмѣ** e Sborniko anni 1096.

Quod ad singula attinet vocabula, duorum vocabulorum in codicibus obviorem antiquius recipiendum esse putavimus.

Videbis, nos non solum plurima **ἀσυνδέτητα** codicum sustulisse interiecta coniunctione **и**, verum etiam coniunctionem hanc saepissime delevisse. in **ἀσυνδέτοις** enim codices minime consen-

tire notum est: pag. 53. 11. alii codices habent и вѣкъ Клиннѣ; 19. и възьмѣ; 36. и живнѣхуѣ; 36. и вѣкъ Ной; 54. 7. и ѿгда; 11. и навѣде; 11. и потопе; 13. и отѣ снхѣ; 15. и начаша; 26. и кладѣземѣ; 33. и кланѣхуѣ сѣ etc., neque ignotum est, librarios, vim participiorum non sentientes, saepissime post ea inepte adiecisse coniunctionem и, ac si verbum finitum praecederet, auctorem ipsum hoc fecisse credi nequit: nos igitur pro и умножившимся братѣи въ печерѣ, и помыслиша поставити вѣкъ печеры монастырь E. 68. 19. scribendum putavimus: и оумноживѣшемѣ сѣ братѣи въ пещерѣ помыслиша etc. 98. 6, neque enim latine dici potest: et aucto monachorum numero in specu et consilium ceperunt etc.; pro Изяславѣ же слышавѣ и радѣ вѣсть E. 68. 29. scripsimus: Изяславѣ же слышавѣ радѣ вѣсть 98. 24; pro и обрѣтъ ѣ него и съписа E. 69. 13. posuimus: и обрѣтъ оу него съписа 99. 17. etc. idem valet de particula же: новогрѣдѣю же сѣдѣю на празѣ, коудесѣникѣ же лежаше оцѣпѣвъ E. 77. 3, ubi же ante лежаше eiecimus 111. 17.

Quae Laurentianus codex continet, ea omnia edenda putavimus, quamquam manifestum sit, totum caput LXXX Basilio (Vladiméro) Monomacho et narrationem de legato misso a Davide ad Vasilconem tribuendam esse ipsi legato, presbytero vel monacho cuidam Basilio, incolae regionis červenicae vel volynicae (Karamz. 2. nota 184), et quamquam probe sciamus, viros doctos contendere, etiam alia quaedam a Nestore aliena esse. uti enim Dobrovio, ita nobis quoque videtur, monachum kioviensem saeculi duodecimi plurima potuisse scribere, quae hominibus saeculi decimi noni displiceant. ex aliis codicibus recepta uncis inclusimus, aliquoties idem fecimus in iis, quae addi debuerunt 60. 4; 60. 6.

De foederibus factis cum Graecis confitemur, nos non intelligere, quomodo haec foedera, paucissimis exceptis continentia nonnisi nomina scandica, fingi potuerint post Nestoris aetatem, Russis tam brevi tempore oblitis haec nomina. affirmanti vero, ficta esse aut a Nestore aut saltem aetate Nestoris, respon-

debimus, fictionum aetatem in Russia longe esse recentiorem saeculo duodecimo. addemus, foedera haec, si quidem ficta sint, ficta esse lingua graeca: patet hoc, ne ab aliis dicta repetamus, e sequentibus: **въ прочнихъ и вьсегда лѣтѣхъ** с. XXII, quod ad verbum versum videtur e graeco: ἐν τοῖς ἐφ' ἑξῆς καὶ ἀεὶ χρόνοις; **искоуѣсь творити** с. XXII. praedari, quod nobis vitiosam videtur continere versionem vocabuli graeci πείρα· ἐπὶ πείρα, ἐπὶ ληστεία καὶ πειρατικῇ βλάβῃ apud Hesychium, unde πειράτης; **отъ многъ лѣтѣхъ оутвердити любаѣ** с. XXVII, quod respondet graeco: τὴν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν βεβαιῶσαι ἀγάπην; **да не имать власти князь роуѣсьскый да воюеть на тѣхъ странахъ** с. XXVII, quod is tantum explicare poterit, qui meminert, recentiores graecos dicere solitos esse: μὴ ἔχῃ ἐξουσίαν ὁ ἄρχων τῶν Ῥῶς ἵνα στρατεύηται ἐν ταῖσδε ταῖς χώραις.

Quaerenti e nobis, utrum Nestorem restituisse nobis videamur, responderemus, nos hoc nobis minime arrogare, probe scientes, ne eorum quidem scriptorum textum omnibus numeris esse absolutum, ad quos emendandos meliora exstent subsidia, quorum lingua minus habeat difficultatis et qui per saecula multorum virorum sagacitatem exercuerint. Si l'on comprend, doctus et intelligens talium rerum existimator dicit, combien il est peu facile d'obtenir un bon texte de Montaigne, de Corneille, de Molière, peut-on apprécier l'immense difficulté qui se produit pour les écrivains de l'antiquité. Quamquam confiteamur, editionem nostram non ita esse comparatam, ut amplius emendari nequeat, tamen persuasum habemus, textum nostrum non solum, utpote innumeris librariorum et editorum mendis purgatum, intellectu esse faciliorem, verum etiam, quod caput rei est, ad genuinum Nestoris textum propius accedere quam priores editiones; et si qui rationem, quam nos ineundam putavimus, vituperabunt, hoc minime aegre feremus, scientes, neminem rei peritum inventum iri, qui priorum editorum rationem laudet. putamus enim, nullam editionum Nestoris hucusque factarum praestare id, quod iure poscatur, ne recentissima quidem excepta, editione Commissionis Archae-

ographicae. hoc ante nos vidit N. Lambin, qui in **Журналъ** **Министерства народнаго просвѣщенія** vol. 98. II. 68. scribit: Покойный издатель Полнаго собранія русскихъ лѣтописей, среди многообразныхъ ученыхъ занятій и обязанностей по службѣ, не имѣлъ времени самъ съ надлежащимъ вниманіемъ просматривать свое изданіе, и потому слишкомъ полагался на своихъ помощниковъ. Этой же причинѣ, вѣроятно, приписать должно и недостатокъ системы, и невѣрность въ передачѣ текстовъ, и все тѣ противорѣчія и несообразности въ объясненіяхъ, которыя, къ сожалѣнію, перѣдко встрѣчаются въ этомъ столь важномъ трудѣ, требовавшемъ величайшей точности. Schlözeri editionem, praestantissimis commentariis historicis insignitam, textum, si linguam spectes, praebere minus laudabilem iam Dobrovius dixit; neque hoc mirum, usus enim est vir clarissimus codicibus mediocribus, et linguae antiquae ea aetate ne ipsi quidem Russi satis periti erant.

Iis, qui in textu, quem librariis saeculi decimi quarti debemus, nihil mutandum esse putant, libellus noster scriptus non est; hi enim inter legendum malunt textum emendare quam emendatum legere: qui enim verba **се, градъ нашъ, мы прияхомъ** ꙗже intelligere vult, ultimum vocabulum mutare debet in **н**; idem in **иде Олѣгъ на Сѣверяне, и побѣди Сѣверяны, и възложи на нь дань** pro **Сѣверяне** et **нь** necessario leget **Сѣверянъ** et **ни**. editor chronici latini sine dubio codicem corrigeret, qui similia praeberet: ecce urbs nostra est, nos expugnanimus id; profectus est Oleg contra Sêveriani, et vicit Sêverianos, et tributum imposuit ei. qui hucusque chronica russica ediderunt, talia facere non sunt ausi.

Ut etiam ii, qui editionem Commissionis Archaeographicae prae manu non habent, videant, quomodo differat textus noster a textu illius editionis, liceat nobis hic conferre duos locos: priorem habes apud nos c. VIII. pag. 5, in editione Petropolitana pag. 5; posteriorem apud nos c. XIV. pag. 21, in editione Petropolitana pag. 16.

- I. а. Словѣньскоу же языкоу, якоже рекохомъ, жи-
 б. Словѣньску же языку, якоже рекохомъ, жи-
- а. воуцю на Дунаи, придоша отъ Скоудъ, рекъше
 б. вуцю на Дунаи, придоша отъ Скуоъ, рекше
- а. отъ Козаръ, рекомни Болгаре, и сѣдоша по Ду-
 б. отъ Козаръ, рекомни Болгаре, сѣдоша по Ду-
- а. наеви, и насильници Словѣномъ быша. а по
 б. наеви, населници Словѣномъ быша. по
- а. семь придоша Оугре Бѣли, и наслѣдиша землю
 б. семь придоша Угри Бѣли наслѣдиша землю
- а. словѣньскоу. си оубо Оугри почаша быти при И-
 б. словѣньску; си бо Угри почаша быти при И-
- а. раклии цѣсаря, иже находиша на Хоздроя, цѣ-
 б. раклии цари, иже находиша на Хоздроя ца-
- а. сари перьскаго. въ си же врѣмена быша и Обре,
 б. ря перьскаго. въ си же времяна быша и Обри,
- а. иже и ходиша на Ираклиа цѣсаря, и мало его
 б. ходиша на Ираклиа царя, и мало его
- а. не яша. си же Обре воеваху на Словѣны, и
 б. не яша; си же Обрѣ воеваху на Словѣнѣхъ и
- а. примочушиша Дулѣкы, соуща Словѣны, и наси-
 б. примучиша Дулѣбы, суцая Словѣны, и наси-
- а. лие творяху женамъ дулѣкьскымъ. аще поа-
 б. лье творяху женамъ дулѣбьскымъ: аще поа-
- а. хати боудяше Обриноу, не дадыше въпряци коня
 б. хати будяше Обрину, не дадыше въпрячи коня,
- а. ни вола, нъ велыше въпряци три ли четыри
 б. ни вола, но велыше въпрячи три ли четыри
- а. ли пять женъ въ телѣгоу и повести Обрина.
 б. пять ли женъ въ телѣгу и повести Обръна.

- II. *a.* Се же дивно єсть, яко отъ волхвованнѣ съ-
b. Се же дивно єсть, яко отъ волхвованія с-
- a.* бѣваетъ ся чародѣйство, якоже бѣсть въ цѣ-
b. бѣваетъ ся чародѣйствомъ. якоже бѣсть во цар-
- a.* сарство Деметіаново: нѣкый волхвъ, именовъ
b. ство Деметіаново, нѣкый волхвъ, именовъ
- a.* Яполоній, Тиганнанинъ, знаємъ бѣше шествоуѣ
b. Аполонитянинъ, знаємъ бѣше, шествуѣ
- a.* и твори всюдоу въ градѣхъ и въ селѣхъ бѣ-
b. и твори всюду въ городѣхъ и въ селѣхъ бѣ-
- a.* совьска чудеса: отъ Рима бо пришѣдъ въ Ви-
b. совьская чудеса. отъ Рима бо пришѣдъ въ Ви-
- a.* зантію, оумоленъ бѣвъ отъ живущихъ тоу,
b. зантію, умоленъ бѣвъ отъ живущихъ ту
- a.* сѣтвори снѣ: отгнавъ множество змій и
b. створити сѣя, отгна множество змій и
- a.* скорѣпий изъ града, яко не вѣрждати сѣ чловѣ-
b. скорпій изъ града, яко не вѣрежати сѣ чловѣ-
- a.* комъ отъ нихъ; ярость коньскою обоудавъ,
b. комъ отъ нихъ; ярость коньскою обуздавъ,
- a.* ѣгда съхождахоу сѣ воляре.
b. егда схожаху сѣ бояре.

Quam difficilis sit emendatio textus Nestoriani, vel ex eo colligi potest, quod ab antiquissimis inde temporibus librarii russici soliti erant vocabulis vetustioribus subdere recentiora et ad intelligendum faciliora: прѣкмыноу сѣтворити рѣчи, ина-ко наѣдѣште тождество разоумъ ѣго е Sborniko anni 1073. Kopitar, Glagolita Clozianus IX. XI.

Cum textus Nestoris ita sit comparatus, mirandum non est, inveniri non paucos locos, qui explicari nequeant, nihil enim, ut C.G. Cobeti verbis utamur, esse arbitror, quod sit verius et evi-

dentius, quam Quintiliani praeceptum: interpretationem praecedere debet emendata lectio, nam nemo potest et ipse intelligere et alteri interpretari id, quod non est sanum et integrum. textum vero Nestoris ne in recentissima quidem editione a mendis liberam esse, iam supra diximus, clare hoc intelligitur e sequentibus locis, quos e magno numero locorum mendosorum selegimus, non ut editorem, cui nos plurimum debere confitemur, vituperemus, sed ut manifestum fiat, operam, quae a nobis in Nestore emendando ponatur, minime esse supervacaneam: scriptorem vero diligentia hac non esse indignum, facile concedent omnes rei periti, sine Nestore enim de rebus a populis partes septentrionales incolentibus gestis ante saeculum duodecimum parum, ne dicamus nihil sciremus. про оуже намъ нѣккамо си дѣти lege оуже намъ нѣ (i. e. не ю, не юсть) камо си дѣти; про възимаа изло на лѣпокъ lege възимаа изъ лона лѣпкъкъ sumens e sinu viscum, inerte enim in notis изло per узло, узель explicatur; аще ли кто дѣеть, выскъецъ искче, quem locum editor ita se dicit emendasse, corrige, legens: аще ли кто дѣеть въ: скъецъ искче, et verte: si vero quis dixerit vobis: homicidas occidit; ita enim dativum non raro usurpari videmus: се, идеть въ Святославъ въ Роусь; не могу въ и ити; Владимѣръ ти идеть на ти; пристранѣ, quod iam N. habet, mutabis in притранѣ, quod vocabulum, in lingua palaeo-slovenica usitatissimum, in codice laurentiano non solum hoc loco legitur, sed etiam alio: Полное собраніе I. 166. 13.

Liber hic praeter textum continet additamenta tria. I. Locos chronicorum Nestoris depromptos e scriptoribus graecis. II. Nomina propria scandicae originis in chronicis Russorum passim obvia. maximi momenti haec nomina esse ad diiudicandam controversiam de origine Varjagorum — quae tamen nobis quidem post Schlözerum, Krugium, Karamzinum, Pogodinum, Kunikium controversia non est — in vulgus notum est. nos igitur multis abhinc annis, cum primum coepissemus Nestoris chronicis operam dare, nomina et propria et appella-

tiva, quae nobis scandica viderentur, sedulo collegimus, et nondum explicata pro viribus explicavimus, non ut alios doceremus — est enim res perdifficilis — sed ut nobis ipsis aliqua ex parte manifestum fieret, quid nomina propria conferant ad demonstrandam originem scandicam Varjagorum. quae collegeramus, anno 1858 communicavimus cum Petro Munchio, eo tempore Vindobonae moranti, viro clarissimo, auctore historiae populi norvegici: *Det Norske Folks Historie*, qui, ut nobis quidem videtur, plurima egregie explicavit, quique sine dubio et reliqua explicasset, nisi pars haec Nestoris librariorum scateret mendis insanabilibus. habes igitur, benevole lector, opus et nostrum et viri linguae antiquioris populorum scandicorum non minus quam historiae peritissimi: huic meliorem partem acceptam merito referes. in re tam impedita etiam post Kunikium et Munchium non pauca posteriorum sagacitati relinquere, non miraberis. III. Notas criticas et exegeticas. Corrigenda. Addenda.

Hunc textum slavicum sequetur versio latina Nestoris, scripta a Michaële Osadca, quem olim inter discipulos optimae spei numerabamus, nunc in amicos dilectissimos reponimus. operi finis imponetur glossario, quo difficiliora vocabula explicare conabimur: hanc ultimam operis partem minime esse supervacaneam, facile demonstrari potest. 160. 32; 160. 33. in omnibus codicibus legitur idem vocabulum *соуникитъ*, *соуникитовъ*, aperte respondens graeco *σύγκλητος* senatus, quod igitur hoc loco stare nequit: qui textum graecum cum versione slavica contulerit, facile videbit, scribendum esse *асоунихитъ*, *асоунихитовъ* vel *соунихитъ*, *соунихитовъ*, respondens graeco *ἀσύγκλητος*, materiam aliquam unguento similem indicanti. — in propositione *ти лице ключитъ ся влизъ земаля роуьскына* quidam pro *ти* legendum putarunt *ци*, *ли* aut *или* (*Истор. Чтенія*. 1852 — 3. 25), quod non fecissent, si perpendissent, coniunctionem palaeo-slovenicam *ти* significare et: et si (navis) fuerit (*καὶ ἐὰν τύχη*) prope terram russicam; habere vero particulam *ти* in lingua pa-

laeo-slovenica et in russo-slovenica vim coniunctionis et, manifestum fit sequentibus locis: E. 15. 5, ubi **ти** e textu nostro eiectum est; 27. 16. E. 21. 16; 28. 36. E. 22. 18; 45. 10. E. 33. 7; 80. 26. E. 56. 27, ubi **И. ти** habet; 80. 28. E. 56. 28; 153. 13. E. 103. 35. eandem vim habere videtur 10. 13: et sunt homines novogradiensis oriundi e gente Varjagorum. — **чинъ**, quod in lingua palaeo-slovenica *τάξις* ordo significat, russice olim etiam tempus, temporis momentum significabat, quod e sequentibus locis apparebit: **и лъкъ въ ть чинъ прокопахъ** E. 90. 13, ubi **L.** habet **о съ чинъ**, quod etiam latet in lectione codd. **R.** et **T.**, pro quo **I.** et **Ch.** praebent **въ ть часъ**; **съпаніе іестъ отъ Бога присоуджено полоу днѣ, о ть чинъ во почиваіеть и звѣрь и пѣтица и чловѣци** E. 103. 3: a deo iudicatum est dormire tempore meridiano, hoc enim tempore requiescunt et ferae et aves et homines: lectio editionis **отъ чина** non quadrat; **Давыдъ же въ ть чинъ пришѣдъ изъ Ляховъ** David vero eo tempore veniens e Ljachia, in hoc libro 172. 15. E. 115. 7, ubi **Ch.** habet **въ тьн часъ**. cf. quae N. Lambin notavit: Полное собраніе I. 215. 13. **о ть чинъ** pro **отъ чинъ** editionis; I. 141. 33; 253. 7; 254. 6. **о то** (i. e. **ть**) **чинъ**. cf. P. 63. 17. II. 60. 20. **отъ Торчина**, ubi codices habent **оточинъ** et **о то** (i. e. **ть**) **чинъ**. — **іединьць** 105. 33. editionis nostrae Karamzino II. nota 133. videtur significare monacham, cui explicationi adversatur genus substantivi: nobis **іединьць** aper significare videtur, quae fera, adulta, solitaria pascitur, unde nomen nacta est: confer vocabulum mediae latinitatis singularis, unde franco-gallicum sanglier et italicum cinghiale pro singhiale orta sunt, et graecum *μόνιος, μονίος*, quod peculiariter accipitur pro porco agresti: Photio et Suidae enim *μονίος* est *ἄγριος ὃς μεμονωμένος* et Hesychio *ὃς ἄγριος ὁ μὴ τοῖς ἄλλοις συναγελαζόμενος*: sic accipitur in fabulis Aesopi 54: vide Thesaurum graecae linguae ed. a C. B. Hase; adde e Caesario *τὰς ἐνδρόμους κάττας καὶ μονίους ἐσθίοντας* in Spicilegio Syriaco ed. a Guil. Cureton 39,

et nota, nomen proprium **ОДИНЕЦЬ** sof.-vrem. idem significare cf. nomina *κάπρος*, aper, ebur, eöfurr et **ВЕРЬ** sof.-vrem.; locus igitur ita vertendus est: etenim si quis obviam fit monacho, revertitur, vel apro vel sui (vel equo albam habenti in capite maculam; quidam enim codices addunt **или конь лысь** Karamz. II. nota 113.) — **миръ** 12. 4, quod Schlözerus 2. 67. vertit per pacem, nobis tutelam videtur significare: Oleg constituit a Novogradio trecentas grivnas annuas esse pendendas Varjagis pro tutela: eandem vim habuisse videntur voces scand. fridhr (tuta mansio, pax) et slav. **гой**, ita ut scand. fridhlos (Dahlmann Gesch. von Dänemark 2. 232—234.) ad amussim respondeat russ. **изгой**, quod, si compositionem respicias, simile est latino exlex. — **ютеръ**, quod palaeo-slovenice respondet graeco *τις* quidam, apud Nestorem eandem vim habet 80. 13. (56. 20. Ed. Comm. Archaeogr.); 103. 5. (71. 28.); 117. 34. (81. 8.); 117. 37. (81. 10.); 126. 29. (87. 8.): duobus tamen locis 7. 28. (6. 23.) et 22. 18. (17. 25.) respondet graeco *ἕτερος* alter, alius, e qua versione conici potest, locos hos si non ab ipso Nestore, saltem in Russia e graeco esse versos, Slovenus enim graecum *ἕτερος* slovenico **ютеръ** non reddidisset. — animadvertite, apud Nestorem negationem **не** post **аще ли** aliquoties omitti: **крести ми самъ: аще ли, то не крещю ся** 34. 24; **въ скорк крести ся: аще ли, то не имаши избыти сего** 67. 31, ubi I. et Ch. addunt **ни**, et Strojev aliquid omissum putat 80. 1; **въдай моужа сиа: аще ли, то отворимъ врата градуу** 170. 25; **въдай, кого ти хотять: аще ли, то прѣдаемъ ся** 170. 31, ubi N. 2. 27, 28. addit **ни**; **да аще вама любо, да сѣдита; аще ли ни, да поусти Василька сѣмо** 175. 8, ubi I. Ch. R. T. **аще ли, аче ли** habent. idem valet de **а любо: да аще хочете за снхъ вйти ся, да се ммы готови; а любо, въдайте врагы наша** 170 22, ubi N. habet **аще ли ни**. nota, in menaeo Antonii de Mihanović serbico-slovenico saeculi XV haec legi: **ноуждоу полагаю, да се комькакають отъ Ятьдика; аще ли, то казнь да подиметь.**

talia e graecis fontibus videntur fluxisse, in quibus post εἰ δέ non raro particula negativa omittitur, quae post particulas adversativas *λη, λ*, δέ suppleri posse putanda est: εἰ μὲν ποιήσουσι κατὰ τὴν ἔγγραφον τούτων ὑπόσχεσιν, εἴ ἂν καὶ καλῶς ἔχει· εἰ δ' οὖν, τοὺς μὲν ἐξ αὐτῶν ἐπισχημένους ἔχει τοῦ ἱερουργεῖν ἢ μετριότης ἡμῶν etc. Acta et diplomata graeca, edita ab I. Müller et a nobis. I. 107. 13. adde II. 15. 31; 16. 1; ὑπόσχομαι ἀπέχειν καπηλίων καὶ μέθης καὶ ἐτέρων καταστασιῶν· εἰ δ' οὖν, ἴνα καθαιροῦμαι MS. saec. XIV. etiam apud auctores classicos μὴ post εἰ δέ et εἰ δ' οὖν non raro omitti docemur a doctissimo amico nostro, H. Bonitz, qui nobiscum sequentia communicavit: Plato Symp. 212. c. τοῦτον οὖν τὸν λόγον, ὦ Φαίδρε, εἰ μὲν βούλει, ὡς ἐγκώμιον εἰς Ἐρωτα νόμισον εἰρησθαι, εἰ δέ, ὅ τι καὶ ὅπη χαίρεις ὀνομάζων, τοῦτο ὀνόμαζε, ad quem locum Stallbaum sequentes locos memorat: Euthyd. 285 c., Rep. IV. 432. a., Alcib. I. 114. b. — Soph. Ant. 720. φήμ' ἔγωγε πρεσβεύειν πολὺ, φῦναι τὸν ἄνδρα πάντ' ἐπιστήμης πλέω. εἰ δ' οὖν, φιλεῖ γὰρ τοῦτο μὴ ταύτη ῥέπειν, καὶ τῶν λεγόντων εἰς καλὸν τὸ μανθάνειν. Eur. Hippol. 509. εἴ τοι δοκεῖ σοι, χρῆν μὲν οὐ σ' ἀμαρτάνειν· εἰ δ' οὖν, πιθοῦ μοι δευτέρα γὰρ ἢ χάρις. cf. Herm. ad Vig. nro 308. Matthiae, Gramm. §. 617, 6. Krüger, Gramm. §. 65, 5. 12. Hartung, Partikellehre II. p. 213.

Libri, quibus in hoc opere usi sumus, sunt sequentes:

Русская лѣтопись по Никонову списку. С. Петербургъ. 1767. 4. 2 voll.

Krug, Ph., Zur Münzkunde Russlands. S. Petersburg. 1805. 8.

Schlözer, A., Несторъ. Russische Annalen. Göttingen. 1802—8. 8. 5 voll. Finitur anno 6485 ni jedinogo editionis nostrae 46. 24.

Krug, Ph., Kritischer Versuch zur Aufklärung der byzantinischen Chronologie. S. Petersburg. 1810. 8.

Müller, J., Altrussische Geschichte nach Nestor. Berlin. 1812. 8. Usque ad C. XLIII. pag. 72. editionis nostrae, omis-
sis plurimis.

Dobrovský, J., Vorrede zu Jos. Müllers altrussischer Geschichte. Berlin. 1812. 8.

Dobrovský, J., Recension über Schlözers Nestor. Wiener Allg. Litteraturzeitung. 1814. 4. 396—408.

Карамзинъ, Н., Исторія государетва російскаго. Изд. II. С. Петербургъ. 1818. 8. I. II.

Софійскій времянникъ или русская лѣтопись съ 862 по 1534 годъ. Издалъ П. Строевъ. Москва. 1820—21. 2 voll. 4.

Dobrovský, J., Recension über Karamzins Geschichte. Wiener Jahrbücher. 1822. 8. 214—258.

Лѣтопись Несторова. Изданіе Тимковскаго. Москва. 1824. 4. Continet textum usque ad annum 6528. pag. 90. huius editionis.

Pogodin, M., Nestor. Eine historisch-kritische Untersuchung über den Anfang der russischen Chroniken, übersetzt von F. Löwe. S. Petersburg. 1844. 8.

Kunik, E., Die Berufung der schwedischen Rodsen durch die Finnen und Slaven. S. Petersburg. 1844—45. 8. 2 voll.

Tobbien, E. S., Sammlung kritisch bearbeiteter Quellen der Geschichte des russischen Rechtes. Dorpat und Leipzig. 1845. 4. I.

Полное собраніе русскихъ лѣтописей, изданное Археографическою Коммиссіею. С. Петербургъ. 1846. 4. I.

Krug, Ph., Forschungen in der älteren Geschichte Russlands. S. Petersburg. 1848. 8. 2 voll.

Лѣтописецъ Переяславля Суздальскаго, составленный въ началъ XIII вѣка, изданъ К. М. Оболенскимъ. Москва. 1851. 8.

Зубрицкій, Д., Исторія древняго галичско-русскаго княжества. Львовъ. 1852. 8. I. II.

Соловьевъ, С., Исторія Россіи. Москва. I. 1857. Tertia editio; II. 1856. Secunda editio.

Се повѣсть врѣменьныхъ лѣтъ, отъ коудоу іестъ пошла роусьская земля, кѣто въ Къіевѣк нача первое княжити, и отъ коудоу роусьская земля стала іестъ.

Се начьнкѣмъ повѣсть сию.

I. По потопѣ триє сынове Ноєви раздѣлиша землю, Симъ, Хамъ, Яфетъ. и ѿ сѧ вѣстокъ Симови: Персида, Бактръ даже и до Индикы въ долготоу, и въ ширноу и до Ринокоурурѣ, ѿкоже рещи отъ вѣстока и до полоудьниа, и Соурниа и Мидиа и Єфратъ рѣка, Бавилонъ, Корѣдоуна, Ясоурниа, Месопотамниа, Яравни Старѣйшаа, Слоуманскъ, Индиа, Яравни Сильнаа, Коулисоурниа, Комагъни, Финикниа всѧ. Хамови же ѿ сѧ полоудьньнаа страна: Єюпѣтъ, Єднопниа прилежащниа къ Индомъ, друугаа же Єднопниа, изъ неѧже исходитъ рѣка єднопськаа Чермьна, текоущиа на вѣстокъ, Оива, Ливоуи прилежащниа до Коуринниа, Марѣмарниа, Соуркти, Ливоуи друугаа, Ноумидиа, Месоурниа, Мавританиа противоу соущиа Гадирѣ; въ соущихъ же къ вѣстокомъ имать Киликию, Памѣфилию, Писидию, Моусию, Лоукаонию, Фроугнию, Камалию, Ликию, Карнию, Лоуднию, Моусию друугоую, Троадоу, Солидоу, Бидоунию, Староую Фроугнию; и островы пакы имать: Сарѣдани, Критъ, Коупрѣ и рѣкоу Гионоу, зовомоую Нилъ. Яфетоу же ѿша сѧ полоунощньныа страны и западньныа: Мидиа, Ялѣваниа, Ярѣмениа Малаа и Великаа, Кападокиа, Пафлагониа, Галатиа, Колѣхисъ, Боспори, Меоти, Дерѣви, Сарѣмати, Тавриани, Скоудниа, Ораки, Македонниа, Далматниа, Молоси, Тесалиа, Докриа, Пелиниа, ѿже и Пелопонисъ наричетъ сѧ, Яркадниа, Ипиротиа, Илюрикъ, Словѣне, Лоухнитниа, Анѣдриакниа, отъ неѧже анѣдриа-тиньская поущина; имать же и островы: Бретанию, Сикелию, Євию, Родона, Хиона, Лезѣвона, Коудирана, Закоуньда, Кефалинию, Идакиноу, Керькоуруу, и часть асийскыа страны, нарицаемоую Ионию, и рѣкоу Тигроу, текоущоую междуу Миды и Бавилономъ; до понѣтскаго моря, на полоунощньныа страны, Доунай, Дънѣстръ и кавька-

снйскыа горы, рекъше оугорскы, и отъ тоудѣ доже и до Днѣпра, и прочая рѣкы: Десна, Припеть, Двина, Болховъ, Болга, иже идеть на вѣстокъ, въ часть Симовоу. въ Яфетовѣ же части сѣдять Роусь, Чюдь и си языци: Меря, Моурома, Бесъ, Морѣдва, Заволочская Чюдь, Пермь, Печера, Шьмь, Оугра, Литва, Зимѣгола, Корсь, Лѣтъгола, Лишь, Лахове же и Проусь! Чюдь присѣдять къ морю варяжскомоу; по семоужде морю сѣдять Барязи сѣмо къ вѣстокоу до прѣдѣла Симова, по томоужде морю сѣдять къ западоу до земли агланьскы и до влашьскы. Яфетово ко и то колѣно: Барязи, Сквие, Моурѣмане, Готе, Роусь, Яглане, Галичане, Блахове, Римлане, Иѣмьци, Корязи, Бенедици. Фригове и прочии присѣдять отъ запада къ полоуднию, и съсѣдять съ племенемъ Хамокомъ.

II. Симъ же и Хамъ и Яфетъ, раздѣливъше землю жрѣбий метавъше, оурокъ положиша не прѣстоупати никомуже въ жрѣбий вратень, и живяхоу къждо въ своей части. и вѣсть языкъ ѣдинъ. и оумноживъшемъ ся чловѣкомъ на земли, помыслиша създати столпъ до небесе, въ дни Ниектана и Фалека. и събраша ся на мѣстѣ Сенарѣ поли, здати столпъ до небесе и градъ около ѣго Вавилонъ. и създаша столпъ тѣ за четьри десяти лѣтъ, и несъвершенъ вѣсть. и съниде господь Богъ видѣти града и столпа, и рече господь: се, родъ ѣдинъ и языкъ ѣдинъ. и съмѣси Богъ языкы, и раздѣли на седмь десятъ и два языка, и раскиа ихъ по вьсей земли. по размѣшени же языкъ Богъ вѣтромъ великомъ разроуши столпъ, и ѣсть останѣкъ ѣго промежду Ясюра и Вавилона, и ѣсть въ вьсоотоу и въ широтоу лакѣтъ пяти тысоуць и четьрь сътъ и трий десятъ и трий, и въ лѣта многа вѣсть хранимъ останѣкъ тѣ. по разроушени же столпа и по раздѣлени языкъ приша сынове Симова вѣсточныа страны, а Хамови сынове полоудныныа страны, Яфетови же приша западъ и полоунощныа страны. отъ сихъ же седми десятъ и двою языкоу вѣсть языкъ словѣнскъ, отъ племени Яфетова, Норци, иже соуть Словѣне.

III. По мнзѣхъ же врѣменехъ сѣли соуть Словѣне по Доунаеви, къде ѣсть нынѣ оугорска земля и болгарска.

и отъ тѣхъ Словѣнъ разидоша ся по земли, и прозваша ся имены своими, кѣде сѣдѣше на которѣмъ мѣстѣ, яко пришѣдѣше сѣдоша на рѣцѣ именемъ Морава, и прозваша ся Морава, а дружини Чеси нарекоша ся, а се ти же Словѣни: Хорвате Бѣлини и Сербъ и Хороутане. Влахомъ во нашѣдѣшемъ на Словѣнѣхъ на доунайскѣхъ, и сѣдѣшемъ въ нихъ и насилующемъ имъ, Словѣни же ови пришѣдѣше сѣдоша на Бислѣ, и прозваша ся Ляхове, а ини отъ тѣхъ Ляховъ прозваша ся Полѣане, а Ляхове дружини Лоутичи, ини Мазовшане, ини Поморѣане. тако же и ти Словѣне пришѣдѣше сѣдоша по Днѣпру, и нарекоша ся Полѣане, а дружини Дрѣвляне, за не сѣдоша въ лѣсѣхъ; а дружини сѣдоша между Припятию и Двиною, и нарекоша ся Дреговичи. ини сѣдоша на Двинѣ, и нарекоша ся Полочане, рѣчкѣ ради, яже течеть въ Двиноу, именемъ Полота, отъ сея прозваша ся Полочане. Словѣни же сѣдоша около іезера Ильмеря, и прозваша ся своимъ именемъ, и сѣдѣлаша градъ, и нарекоша и Новъ Градъ. а дружини сѣдоша по Деснѣ и по Сѣми и по Соулѣ, и нарекоша ся Сѣверъ. и тако разиде ся словѣнскій языкъ. тѣмъ же и грамота прозва ся словѣнская.

IV. Полѣаномъ же живоущемъ особѣ по горамъ сямъ въ путь изъ Барягъ въ Греки и изъ Грекъ по Днѣпру, и верхъ Днѣпра волокъ до Ловоти, и по Ловоти въннати въ Ильмеръ іезеро великое, изъ негоже іезера течеть Болховъ, и течеть въ іезеро великое Нево, и того іезера течеть оустинѣ въ море варяжское, и по томоу морю ити до Рима, а отъ Рима прити по томоужде морю къ Цѣсарю Градоу, и отъ Цѣсаря Града прити въ Понть море, въ неже течеть Днѣпръ рѣка. Днѣпръ во течеть изъ оковскаго лѣса, и течеть на полъ дѣне, а Двина изъ тогожде лѣса течеть, и идеть на полоуношнѣ, и вънидеть въ море варяжское. изъ тогожде лѣса течеть Болга на вѣстокъ, и вѣтечетъ седмю десятъ жрѣлъ въ море хвалинское. тѣмъ же изъ Роуси можетъ ити по Болзѣ въ Болгары и въ Хвалисы, и на вѣстокъ донти въ жрѣвий Симовъ, а по Двинѣ въ Барягы, изъ Барягъ до Рима, а отъ Рима до племени Халова. а Днѣпръ течеть въ понтьское море тремъ жрѣламъ,

іеже море словеть роусьско, по немоуже оучилъ святый
 Андрѣй, вратъ Петровъ, такоже рѣша.

V. Андрѣю оучаію въ Синопии и пришѣдъшю іемоу
 въ Корѣсоунъ, оувѣдъ, яко изъ Корѣсоуни влизь оустіе
 днѣпрьскоіе, и въсхотѣ поити въ Римъ, и приде въ оу-
 стіе днѣпрьскоіе, и отъ толкѣ понде по Днѣпроу горѣ, и
 по приключаю приде и ста подъ горами на брѣзѣ. и за
 оутра вѣставъ рече къ соущимъ съ нимъ оученикомъ:
 видите ли горы сиа? яко на сихъ горахъ вѣснѣють бла-
 годать божиа, и имать градъ великъ вѣти, и церкви
 многы имать Богъ въздвигноути. и вѣшѣдъ на горы
 сиа благослови ѿ, и постави крестъ, и помоливъ сѧ Бо-
 гоу и свѣдѣвъ съ горы сиа, идеже послѣжде вѣсть Кыевъ,
 понде по Днѣпроу горѣ. и приде въ Словѣнны, идеже вѣнѣ
 Новъ Градъ, и видѣ люди тоу соущаѧ, какъ іесть обычай
 имъ, и како сѧ мѣють и хвоціють, и оудни сѧ имъ. и
 иде въ Барягы, и приде въ Римъ, и исповѣда, іеико
 наоучи и іеико видѣ, и рече имъ: днѣвно видѣхъ въ сло-
 вѣкнѣстѣй земли идоуцію ми сѣмо; видѣхъ баня дрѣвя-
 ны, и прѣжжгоутъ ѿ рамано, и свѣдѣкоутъ сѧ, и боудоутъ
 назн, и облѣютъ сѧ квасомъ оуснианомъ, и вѣзьмоутъ на
 сѧ проутіе маадо, и биють сѧ сами, и того сѧ добиють,
 іедва вѣлѣзоутъ живн, и облѣютъ сѧ водою стоуденою, и
 тако оживоутъ. и то творять по вѣсѧ дѣни, не моучими
 никымъже, нѣ сами сѧ моучать, и то творять мѣвеніе
 сѣкѣ, а не моученіе. и се слышавъше дивлахоу сѧ. Ан-
 дрѣй же бѣвъ въ Римѣ приде въ Синопію.

VI. Полѧмъ же живоущемъ особѣ и владоущемъ роды
 своимъ, иже и до сѧ братна вѣхоу полѧне, живѣхоу
 къждо съ своимъ родомъ и на своихъ мѣстѣхъ, владѣюще
 къждо родомъ своимъ. и бѣша .г. братна, іединомоу
 ими Кый, а дроугомоу Щекъ, а третіемоу Хоривъ, и се-
 стра ихъ Лыбедь. и сѣдѣше Кый на горѣ, идеже вѣнѣ
 оувозъ Боричевъ, а Щекъ сѣдѣше на горѣ, идеже вѣнѣ зо-
 веть сѧ Щековица, а Хоривъ на третии горѣ, отъ негоже
 прозва сѧ Хоривица. и сѣтвориша градъ въ имя брата сво-
 єго старѣйшаго, и нарекоша имя іемоу Кыевъ. и вѣше
 около града лѣсъ и боръ великъ, и вѣхоу ловѣще звѣрь,

быхоу моужи моудри и съмгысльни, и нарицахоу ся Поляне, отъ нихъже соуть Поляне въ Къшевѣ и до сего дъне. ини же, не съвѣдоуще, рекоша, яко Кый есть прѣвозникъ былъ, оу Къшева бо быше прѣвозъ тѣгда съ оною страны Днѣпра, тѣмъ глаголахоу: на прѣвозъ на Къшевѣ: аще бо бы былъ прѣвозникъ Кый, то не бы ходилъ Цѣсарю Градоу, нѣ съ Кый княжаше въ родѣ своемъ. и приходивъшю юмоу къ цѣсарю, якоже съказаютъ, великоу четь приналъ отъ цѣсаря, при которѣмъ приходивъ цѣсарю. идоущею же юмоу опятъ приде къ Доунаеви, и възлюбилъ мѣсто, и съроубилъ градъкъ малъ, и хотише сѣсти съ родомъ своимъ, и не даша юмоу тоу близъ живущини, еже и до нынѣ наричють Доунайци градище Къшевѣць. Къшеви же пришдъшю въ свой градъ Къшевѣ, тоу животъ свой съконьча. и брата юго Шекъ и Хоривъ и сестра ихъ Лыбедь тоу съконьчаша ся.

VII. И по сихъ братии держати почаша родъ ихъ княжение въ Полахъ, а въ Дрѣвлахъ свое, а Дреговичи свое, а Словѣне въ Новѣ Градѣ свое, а другоие на Полотѣ, иже соуть Полочане: отъ нихъже Кривичи, иже сѣдять на верху Болгы и на верху Двины и на верху Днѣпра, ихъже градъ есть Смольнскъ, тоудѣ бо сѣдять Кривичи, таже сѣверъ отъ нихъ на Бѣлѣ Юзерѣ сѣдять Бесъ, а на Ростовѣстѣмъ юзерѣ Меря, а на Клякшинѣ юзерѣ Меря же. а по Оцѣ рѣцѣ, идеже вѣтечетъ въ Болгоу, сѣдитъ Моурома, изыкъ свой, и Черемиса, свой изыкъ, Морѣдва, свой изыкъ. се во тѣкъмо словѣнскъ изыкъ въ Роуси: Поляне, Дрѣвлане, Новоградъци, Полочане, Дреговичи, Сѣверъ, Боужане, за не сѣдоша по Боугоу, послѣжде же Болыниане. а се соуть ини изыци, иже дань даютъ Роуси: Чюдь, Меря, Бесъ, Моурома, Черемиса, Морѣдва, Пермь, Печера, Имь, Антѣва, Зимѣгола, Корскъ, Норѣва, Аньк. си соуть свой изыкъ имоуще, отъ колѣна Афетова, иже живутъ въ странахъ полоунощныхъ.

VIII. Словѣнскоу же изыкоу, якоже рекохомъ, живущю на Доунаи, придоша отъ Скоудѣ, рекъше отъ Козарѣ, рекомни Болгаре, и сѣдоша по Доунаеви, и насильници Словѣномъ быша. а по семь придоша Оугри Бѣлани, и наслѣдиша землю словѣнскоу. си оубо Оугри почаша быти

при Ираклин цѣсаря, иже находитиша на Хоздрога, цѣсаря персѣскаго. въ си же врѣмена быша и Обре, иже и ходиша на Ираклина цѣсаря, и мало его не иша. си же Обре воюваху на Словѣны, и примоучиша Доулѣвы, соуща Словѣны, и насиліе творяху женамъ доулѣвскымъ. аще поухати боудаше Обриноу, не дадыше въприци коня ни вола, нъ велише въприци три ли четыри ли пять женъ въ телѣгоу и повести Обрина, и тако моучаху Доулѣвы: вяху бо Обре тѣломъ велици и оумомъ горди, и Богъ потрѣби ихъ, и помроша вси, и не оста сѧ ни єдинъ Обринъ. и єсть притѣча въ Роуси и до сего днѣ: погывоша акы Обре; нхъже нѣсть племени ни наслѣдка. по сихъ же придоша Печенѣзи, и пакы идоша Оугри Чернии мимо Къиєвъ, послѣжде при Ользѣ.

IX. Поляномъ же живоущемъ особъ, іакоже рекохомъ, соущемъ отъ рода словѣньска, нарекоша сѧ Поляне, а Дрѣвліане отъ Словѣнъ же, и нарекоша сѧ Дрѣвліане. Радимичи же и Бятичи отъ Ляховъ: вѣста бо два брата въ Лѣсѣхъ, Радимъ, а дрогоуи Бятко, и пришѣдыша сѣдоста Радимъ на Сою, и прозваша сѧ Радимичи, а Бятко сѣде съ родомъ своимъ по Оцѣ, отъ негоже прозваша сѧ Бятичи. и живяху въ мирѣ Поляне и Дрѣвліане и Сѣверъ и Радимичи и Бятичи и Хорватѣ. Доулѣви же живяху по Боугоу, къде нынѣ Болыніане, а Оугличи и Тиверьци сѣдаху по Дѣнѣстроу, присѣдаху къ Доунаєви, и бѣ множество ихъ, сѣдаху бо по Дѣнѣстроу и до моря, и соуть гради ихъ и до сего днѣ, да то сѧ зоваху отъ Грекъ Великаѧ Скоудѣ.

X. Имаху оубо обычаи свои и законъ отъць своихъ и прѣданиа, къждо свой нравъ. Поляне бо своихъ отъць обычаи имоуть кротѣкъ и тихъ и стыдѣніе къ снѣхамъ своимъ и къ сестрамъ, къ матеремъ и къ родителемъ своимъ, къ свекровемъ и къ дѣверемъ велико стыдѣніе имяху, брачный обычай имяху: не хождаше зять по негѣстоу, нъ привождашу вечеръ, а за оутра приношаху по ней что въдадоуше. а Дрѣвліане живяху звѣриньскомъ образомъ, живоуще скотѣскы: оубиваху дрогоуи дрогоуа, и идяху въсе нечисто, и брака оу нихъ не бываше, нъ оумыка-

хоу оуводы дѣвица. и Радимичи и Бятичи и Сѣверъ єдинъ
 обѣчай и мѣхоу: живѣхоу въ лѣсѣхъ такоже и всѣакъ звѣрь,
 ѣдоуще всѣ нечисто, и срамословнїе въ нихъ прѣдъ отьци
 и прѣдъ снѣхами, и браци не бѣвахоу въ нихъ, нѣ игрища
 междоу селы, и сѣхождахоу ся на игрища и на пласанїе и
 на всѣа бѣсовьская игрища, и тоу оумькахоу жены севѣ,
 съ неюже кѣто сѣвѣцаваше ся; и мѣхоу же по двѣ и по
 три жены. и аще кѣто оумраше, творахоу тризноу надъ
 нимъ, и по семь творахоу крадоу великоу, и възложажоутъ
 на крадоу мертвѣца, и сѣжьжахоу, и по семь сѣбравѣше ко-
 сти въложажоу въ соудиноу малоу, и поставляхоу на столпѣ
 на поутехъ, ѣже творають Бятичи и нѣнѣ. снѣжде обѣчаа
 творахоу Кривичи и прочии погани, не вѣдоуще закона бо-
 жия, нѣ твораще сами севѣ законъ.

ХІ. Глаголетъ Георгій въ лѣтописаннїи: нбо коємоу-
 ждо ѣзыкоу овѣмъ исписанъ законъ єсть, другымъ же
 обѣчай, за не законъ безаконьникомъ отъчьствїе мѣнить
 ся. отъ нихъже первии Сири живоущеї на коньцѣ земліа
 законъ имоутъ отьць своихъ обѣчай: не любодѣяти и прѣ-
 любодѣяти, ни красти, ни клеветати, ни оубити, ни зѣло-
 дѣяти всѣма. законъ же оу Бактрианъ, глаголемыхъ
 Браҳманъ, и оу Островьникъ ѣже отъ прадѣдъ наказаннїе
 и благочѣстїе, мѣсѣ не ѣдоуще, ни вина пїюще, ни блоч-
 да твораще, никакоже зѣлокы твораще, страха ради
 многа божиа, нбо таче прилежаємъ къ нимъ Индомъ
 оубийстводѣйцамъ и сквернотворащемъ гнѣвливо и паче
 єстьства, въ вѣноутренїйшии странѣ чловѣкы ѣдоуще и
 страньствоующихъ оубивахоу, паче же ѣдѣхоу ѣко псы. є-
 теръ же законъ Халдѣємъ и Вавилонїамъ: матери понмати,
 съ братьни чадъ блочдѣ дѣяти, и оубивати, всѣако бо стоу-
 дьное дѣяннїе ѣко добродѣтелъ мѣнѣть ся дѣюще, любо
 далече страны своєїа воудоутъ. ннѣ же законъ Гилѣомъ:
 жены оу нихъ орють, зиждоутъ храмы, и моужьская дѣ-
 ла творають, нѣ и любы творають, єанко хотїать, не вѣз-
 держаємъ отъ моужий своихъ всѣма, ни зазрїать, въ
 нихъже соутъ храбры жены, ловѣть звѣрь крѣпкѣй, вла-
 дѣють же моужи своими и доблѣють ими. въ Брета-
 ннїи же мнози моужи съ єдиноу женоу сѣпѣть, и многы

жены съ єдинѣмь моужемь похотѣствоуютъ: незаконныя акы законъ отьць творять независтьно ни въздержаньно. Имазони же моужа не имоуть, нѣ акы скотѣ бесловесный єдиною лѣтомь къ веснынымъ днємъ оземьствены боудоуть, и съчѣтають ся съ окрестыными имѣ моужи, яко нѣ-котороє имѣ торжество и велико празднество врѣмя то мѣнять: отъ нихъ зачѣнѣше въ чрѣвѣ, пакы развѣгнуоуть ся отъ сядоу всѣа. въ врѣмя же, хотѣшамъ родити, аще родити ся моужьскѣ полѣ, погоубыть; аще ли дѣвчьскѣ полѣ, то въздопѣть, и прилежнѣ въспитають. якоже се и при насѣ нынѣ Половци законъ держать отьць своихъ: кровь проливати, а хвалаще ся о сихъ, падоуще мертвѣчиною и всєю нечистотоу, хомакы и соуськы, и поймають машѣхы свои и ятрови, и ины обычаи отьць своихъ творять. мы же хрестіане и єлико земля, яже вѣкроуютъ въ святоую Тронцю и въ єдино крещеніе и въ єдиною вѣроу, законъ имамы єдинѣ, єлико въ Христа крестихомъ ся и въ Христа облѣкохомъ ся.

ХІІ. По сихъ же лѣтѣхъ, по смѣрти братна сѣа быша обидими Дрѣваыми и инѣми окольними, и наидоша на Козаре сѣдаща на горахъ сихъ въ лѣскѣхъ, и рѣша Козари: платите намъ дань. сѣдоумавѣше же Полане въдаша отъ дыма мѣчь, и несоша Козаре къ князю своему и къ старѣйшинамъ, и рѣша имъ: се, налѣзохомъ дань новоу. они же рѣша имъ: отъ коудоу? си же рѣша: въ лѣскѣхъ на горахъ надъ рѣкою дѣпрьскою. они же рѣша: чѣто соуть въдали? си же показаша мѣчь. и рѣша старьци козарьстии: нѣ довра дань, книже, мы ся донскахомъ ихъ оруженіемь єдиною страною остроумь, рекѣше саваами, а сихъ оруженіе обоюдоу остро, рекѣше мѣчи: си имоуть имати дань на насѣ и на инѣхъ странахъ. се же съвѣсть ся все, не отъ своихъ во воля рекоша, нѣ отъ божиа повелѣннѣа, яко и при Фараонѣ цѣсаря єюптьскѣмь, єгда приведоша Мойсиа прѣдъ Фараона, рѣша старѣйшины Фараона: съ хоцѣть съмѣрити область єюптьскоую, якоже и бысть: погыбоша во Єюптьяне отъ Мойсиа, а первое кѣша работающе имѣ. тако и си владѣша, а послѣжде самѣми владѣють. якоже и бысть, владѣють во Козары роусьстии князи и до днѣшняго днѣ.

XIII. Въ лѣто .✽стѣ., индикта .ei., начьньшю Мѣхилоу цѣсарьствовати, нача сѧ прозывать роуѣска земля. о семь во оубѣдахомъ, яко при семь цѣсари приходѣша Роуѣс на Цѣсарь градъ, якоже пишеть сѧ въ лѣтописании грѣчьстѣмъ. тѣмъже отъ селѣк почьнемъ и числа положимъ. яко отъ Идама до потопа лѣтѣ .✽всмв., а отъ потопа до Яврама лѣтѣ .✽а. и .пв., а отъ Яврама до нсхождениа Мойсиѣва лѣтѣ .уа., а отъ нсхождениа Мойсиѣва до Давыда лѣтѣ .х. и .а., а отъ Давыда и отъ начала цѣсарьства Соломона до плѣнениа иероусалима лѣтѣ .уми., а отъ плѣнениа до Алексанѣдра лѣтѣ .тнi., а отъ Алексанѣдра до рождьства Христова .таг., а отъ Христова рождьства до Костянтина лѣтѣ .тнi., отъ Костянтина же до Мѣхила сего лѣтѣ .фмв., а отъ перваго лѣта Мѣхилова до перваго лѣта Ольгова, роуѣскаго князя, лѣтѣ .кд., а отъ перваго лѣта Ольгова, по неже скде въ Кыевѣ, до перваго лѣта Игорева лѣтѣ .ла., а отъ перваго лѣта Игорева до перваго лѣта Святослава лѣтѣ .аг., а отъ перваго лѣта Святослава до перваго лѣта Ярополча лѣтѣ .ки., а Ярополкъ княжи лѣтѣ .и., а Владимѣръ лѣтѣ .аз., а Ярополкъ княжи лѣтѣ .м. тѣмъже отъ смьрти Святослава до смьрти Ярополка лѣтѣ .пѣ., а отъ смьрти Ярополка до смьрти Святослава лѣтѣ .ѣ. иъ мы на прѣждьнеіе възвратимъ сѧ, и съкажемъ, чьто сѧ оудѣи въ лѣта сѧ, якоже прѣжде почали вѣхомъ первое лѣто Мѣхиломъ, и по рядуу положимъ числа.

XIV. Въ лѣто .✽стѣа. въ лѣто .✽стѣв. въ лѣто .✽стѣг. въ лѣто .✽стѣд. въ лѣто .✽стѣе. въ лѣто .✽стѣс. Мѣхилъ цѣсарь изиде съ вои вѣргомъ и моремъ на Болгары. Болгаре же оувидѣвъше, яко не могоша стати противоу, крестити сѧ просиша, и покориша сѧ Грекомъ. цѣсарь же крести князя ихъ и воиары всѧ, и миръ сътвори съ Болгары.

Въ лѣто .✽стѣз. имахоу данк Барызи, приходѣіе изъ заморна, на Чюди и на Словѣнехъ, на Мери и на Веси и Кривичихъ; а Козари имахоу на Поляхъ и на Сѣверѣ и на Бытичихъ, имахоу по вѣлкѣ вѣверици отъ дыма.

XV. Въ лѣто .✽стѣи. въ лѣто .✽стѣд. въ лѣто .✽сто. изгнаша Барыгы за море, и не даша имъ дани, и почаша сами въ сѣбѣ владѣти, и не вѣ въ нихъ правды, и вѣста

родъ на родъ, и вѣша въ нихъ оусобица, и воювати почаша сами на ся. и рѣша сами въ себѣ: понцимъ себѣ князя, иже бы владѣлъ нами и соудилъ по правоу. и идоша за море къ Барягомъ, къ Роуси, сице во ся зваху ти Барязи, Роусь, яко се друззи зовоуть ся Свиніе, друззи же Ноурьмане, Яглане, друззи Готе, тако и си. рѣша Роуси Чюдъ, Словѣни и Кривичи и Бескъ: земля наша велика и обильна, а наряда въ ней нѣсть; да пондѣте княжитъ и владѣтъ нами. и избраша ся .г. братиа съ роды своими, и поаша по себѣ всю Роусь, и придоша. и старѣйший, Рюрикъ, сѣде въ Новѣ Градѣ, а другъй, Синеоусъ, на Бѣлкѣ Юзерѣ, а третини Изборскѣ, Трѣворѣ. и отъ тѣхъ Барягъ прозва ся роусьская земля, Новоградъци, ти соуть людие Новоградъци отъ рода варяжска, прѣжде вѣша Словѣни. по двою же лѣтоу Синеоусъ оумре и братъ его Трѣворъ. и приа власть Рюрикъ; и раздая моужемъ своимъ градъ, овомоу Полотъскъ, овомоу Ростовъ, друггомоу Бѣло Юзеро. и по тѣмъ градомъ соуть находъници Барязи, а первни насельници въ Новѣ Градѣ Словѣне, въ Полотъскѣ Кривичи, въ Ростовѣ Мери, въ Бѣлкѣ Юзерѣ Бескъ, въ Моуромѣ Моурома. и тѣми всѣми овладаше Рюрикъ. и вѣста оу него два моужа, не племенни его, нѣ болгарина, и та испросиша ся къ Цѣсарю Градоу съ родомъ своимъ. и пондѣста по Днѣпроу, и идоуша мимо оузрѣста на горѣ градъкъ, и оупрашаша и рѣста: чий съ градъкъ? они же рѣша: вѣла соуть .г. братиа, Кый, Щекъ, Хоривъ, иже съдѣлаша градъкъ съ, и изгыбоша, и мы сѣдимъ, родъ ихъ, сѣде, платише дань Козаромъ. Осколдъ же и Диръ сѣдѣста въ градѣ семь, и многы Барягы съвѣкоупиша, и начаста владѣти польскою землею, Рюрикоу же княжацоу въ Новѣ Градѣ.

XVI. Бѣ лѣто .x. стол. въ лѣто .x. стол. въ лѣто .x. стол. въ лѣто .x. стол. иде Осколдъ и Диръ на Грекы, и придоша въ .дѣ. лѣто Михаила цѣсаря. цѣсарю же отъшѣдъшю на Ягарины, и дошѣдъшю ѡмоу Чернѣни Рѣкы, вѣсть епархъ посла къ нему, яко Роусь на Цѣсарѣ Градѣ идеть, и врати ся цѣсарь. Си же въ ноутрь Соудоу вѣшѣдъше, много оубийство хрестияномъ сътвориша, и въ двою сътоу корабль остоупиша Цѣсарѣ Градѣ. цѣсарь же ѡдва въ градѣ вѣниде,

и съ патриархомъ съ Фотиємъ приде къ соущини церкѣви святѣй богородици въ Блахернѣ, и всюю ношь молитвою сътвориша, таже божьствомъ ризоу святѣи богородица съ пѣсньми изнесъше въ рѣкоу омочиша, тишинѣ соущи, морю оукротивъшю ся. и авиѣ коурѣ вѣста съ вѣтромъ, и волнамъ великамъ вѣставъшамъ засобъ безбожнѣхъ Роуси корабли съмѣте, и къ вѣргоу приверже, и извѣта, яко мало ихъ отъ таковыя бѣды извѣгнути. и въ свои си вѣзвратиша ся.

XVII. Въ лѣто .*.стоѣ. въ лѣто .*.стос. поча цѣсарьствовати Басилій.

Въ лѣто .*.стос. крещена бысть всѣя земля болгарская.

Въ лѣто .*.стон. въ лѣто .*.стод. въ лѣто .*.стп. въ лѣто .*.стпа. въ лѣто .*.стпв. въ лѣто .*.стпг. въ лѣто .*.стпд. въ лѣто .*.стпе. въ лѣто .*.стпс. въ лѣто .*.стпз. оумершю Рюрикови прѣдасть княженіе свое Ольгови, отъ рода ѣмоу соущоу, вѣдавъ ѣмоу сынъ свой на роуцѣ, Игоря, вѣ бо дѣтскѣ вельми.

XVIII. Въ лѣто .*.стпи. въ лѣто .*.стпд. въ лѣто .*.стч. поиде Ольгъ, поимъ вои многы, Барягы, Чюдь, Гловѣны, Мерю, Бѣсъ, Кривича, и приде къ Смольнскоу въ Кривича, и приа градъ, и посади моужь свой. и отъ тоудоу поиде въ низъ, и вѣзя Любчъ, и посади моужь свой. и приде къ горамъ къ кыѣвскимъ, и оувѣдъ Ольгъ, яко Осколдъ и Диръ княжита, и похрани вои въ ладнѣхъ, а другъи на задѣ остави, а самъ приде, носиа Игоря дѣтска. и приплоу подъ Оугорьскою, похранивъ вои свои, и посла къ Осколдоу и Дирови, глагола: яко гостѣ ѣсмъ, и идемъ въ Греки отъ Ольга и отъ Игоря княжица: да придѣта къ намъ, къ родоу своему. Осколдъ же и Диръ придоста. и вѣскакаша въси прочии изъ ладнѣ, и рече Ольгъ Осколдоу и Дирови: вѣи нѣста князи, ни рода княжа, нѣ азъ ѣсмъ родоу княжа, и вѣнесоша Игоря, и съ ѣсть сынъ Рюриковъ. и оувѣша Осколда и Дира, и несоша на гороу, и погребоша га на горѣ, иже ся нынѣ зоветъ Оугорьскою, идеже нынѣ Ольминъ дворъ: на той могылѣ поставилъ Ольма церкѣвь, Святаго Николоу; а Дирова могыла за Святою Ириною. и сѣде Ольгъ княжа въ Кыѣвѣ. и рече Ольгъ: се, боуди мати градомъ роусьскимъ.

и вѣща оу него Барязи и Словѣни, и проче прозваша сѧ Роусню. съ же Ольгѣ нача градѣ ставити, и оустави дани Словѣномѣ, Кривичемѣ и Мери. и оустави Барягомѣ дань даяти отъ Нова Града грикынѣ .т. на лѣто, мира дѣла, ѡже до смѣрти Шрославаа даяхоу Барягомѣ.

XIX. Бѣ лѣто . *стча. поча Ольгѣ воєвати Дрѣвлянны, и primoучивѣ ѧ имаше на нхѣ дань по чернѣ коуни.

Бѣ лѣто . *стчв. иде Ольгѣ на Сѣверяны, и повѣди Сѣверяны, и вѣзложи на нѧ дань льгѣкоу, и не дасть имѣ Козаромѣ дани платити, рекы: азѣ имѣ противынѣ, а вамѣ нѣ чемоу.

Бѣ лѣто . *стчг. посла Ольгѣ къ Радимичемѣ, рекы: комоу дань даєте? они же рѣша: Козаромѣ. и рече имѣ Ольгѣ: не дайте Козаромѣ, нѣ мѣнѣ дайте. и вѣдаша Ольгови по шыагоу, ѡкоже и Козаромѣ даяхоу. и вѣк обладаа Ольгѣ Полянны и Дрѣвлянны и Сѣверяны и Радимичи, а съ Оугличи и Тивѣрьци имѣаше рать.

Бѣ лѣто . *стчд. вѣ лѣто . *стче. Леонѣ цѣсарьствова, сынѣ Василиевѣ, иже Львѣ прозва сѧ, и братѣ ѡго Александрѣ, иже цѣсарьствова лѣтѣ к. н. с.

Бѣ лѣто . *стчз. вѣ лѣто . *стчи. вѣ лѣт . *стчд. вѣ лѣто . *сч. вѣ лѣто . *счд. вѣ лѣто . *счв. вѣ лѣто . *счг. вѣ лѣто . *счд. вѣ лѣто . *счв. вѣ лѣто . *счз. идоша Оугри мимо Кыевѣ горою, ѡже сѧ зоветь нынѣ Оугорское, и пришѣдѣше къ Днѣпроу сташа вѣжами, вѣща бо ходяще акы се Половци. и пришѣдѣше отъ вѣстока оустремиша сѧ чрѣзѣ горы великыя, и почаша воєвати на живоущаа тоу Блахы и Словѣны. сѣдяхоу бо тоу прѣжде Словѣни, и Блахове приша землю словѣнскоу. по семь же Оугри прогнаша Блахы, и наслѣдиша землю, и сѣдоша съ Словѣны, покоривѣше ѧ подѣ сѧ, и отъ толѣ прозва сѧ земля оугорска. и начаша воєвати Оугри на Грекы, и поплѣниша землю драчьскоу и македоньскоу доже и до Селоуни; и начаша воєвати на Моравоу и на Чехы. вѣ ѡдинѣ изыкѣ словѣнскѣ, Словѣни, иже сѣдяхоу по Дунаевѣ, нхѣже приша Оугри, и Моравѣ и Чеси и Блахове и Поляне, ѡже нынѣ зовомаа Роусь. сѧмѣ бо первое положены книгы, Моравѣ, ѡже прозва сѧ грамата словѣн-

ската, иже грамата ієсть въ Роуси и въ Болгаркхъ доунайскыхъ.

XX. Словкномъ живоушемъ крещеномъ, князи ихъ, Растиславъ и Святлополкъ и Коцель, послаша къ цѣсарю Муханлоу, глаголюще: земля наша крещена, а нѣсть оу насъ оучителиа, иже бы ны наказалъ и пооучилъ насъ и протолковалъ святыхъ книги, не разоумкїемъ бо ни гречьскоу языкоу ни латиньскоу, они бо ны инако оучать, а дроузии инако, тѣмъже не разоумкїемъ книжнаго образа ни силы ихъ: да послѣте ны оучителиа, иже ны могуць съказати книжнаа словеса и разоумъ ихъ. се слышавъ цѣсарь Муханлъ съзва философы вса, и съказа имъ рѣчи всаа словкньскыхъ князь. и рѣша философи: ієсть моужь въ Селоуни, именею Львѣ, и соуть оу него сынове разоумиви языкоу словкньскоу, хытра два сына оу него и философа. се слышавъ цѣсарь посла по ны въ Селоуни къ Львови, глагола: послѣ къ намъ въ скорѣ сына своа, Методиа и Костянтина. се слышавъ Львѣ въ скорѣ посла ѿ, и придоста къ цѣсареви, и рече има: се, прислала сѣ къ мѣнкъ словкньскаяа земля, просѣщи оучителиа севѣ, иже бы могли имъ протолковати святыхъ книги, сего бо желаютъ. и оумолена быста цѣсаремъ. и посла ѿ въ словкньскоую землю къ Растиславоу и Святлополкоу и Коцелови. сѣма же пришѣдъшема начаста съставляти писмена азъкоуковьнаа словкньскы, и прѣложиста апостолъ и ієуангеліє. и ради быша Словкни, іако слышаша величїа божїа своимъ языкомъ. по сѣмъ же прѣложиста псалтырь и охтоикъ и прочаа книги. иѣци же начаша хоулити словкньскыа книги, глаголюще: іако не достоитъ некоторооуже языкоу имѣти боукѣвъ своихъ развѣ Ієврѣи и Грекѣ и Латинѣ, по Пилатовоу писанию, ієже на крестѣ господни написа. се же слышавъ папѣжь римьскый похоули тѣхъ, иже рѣпѣциють на книги словкньскыа, рекы: да сѣ исполнитъ книжноє слово, іако възхвалитъ Бога всаи языци; дроугое же: всаи възглаголють языкы различьными величїа божїа, іакоже дастъ имъ Святый Доухъ отвѣчавати. да ацѣ кѣто хоулитъ словкньскоую грамату, да боудеть отълоученъ отъ церкѣве, дондѣ сѣ исправитъ; ти бо соуть волци, а не овьца, иже достонтъ отъ плода знати, хра-

нити сѧ ихъ. въ же, чада вожиѧ, послушайте оучениѧ, и не отринѣте наказаниѧ церквѣвнаго, ꙗкоже въ наказалъ Мѣродий, оучитель вашъ. Костянтинъ же възвративъ сѧ възспѧть иде оучитъ болгарьскаго ꙗзыка, а Мѣродий оста въ Моравѣ. по семь же Коцелъ книзь постави Мѣродия епискоупа въ Панонии на столѣ свѧтаго Яндроника апостола, єдино҃го отъ .о., оученика свѧтаго апостола Павла. Мѣродий же посади два попа скорописьца зѣло, и прѣложи въ сѧ книги исполнь отъ гречьска ꙗзыка въ словѣньскѣ шестию мѣсяць, начьнь отъ марта мѣсяца, до двою дѣсятоу и шести днь октябрия мѣсяца. окончавъ же достойноу хвалоу и славоу Богоу въздасть, дающе҃му такоу благодать епискоупоу Мѣродию, настольникоу Яндрониковоу. тѣмъже словѣньскоу ꙗзыкоу оучитель ѧсть Яндроникъ апостолъ, Моравы бо дохходилъ: и апостолъ Павла оучилъ тоу, тоу бо ѧсть Илюрикъ, ꙗгоже дохходилъ; апостолъ Павла, тоу бо вѣша Словѣни первѣе. тѣмъже словѣньскоу ꙗзыкоу оучитель ѧсть Павла, отъ негоже ꙗзыка и мы ѧсме, Роуць, тѣмъже и намъ Роуци оучитель ѧсть Павла апостолъ, по неже оучилъ ѧсть ꙗзыкъ словѣньскѣ, и поставилъ ѧсть епискоупа и намѣстника по сѣбѣ Яндроника словѣньскоу ꙗзыкоу. а словѣньскѣ ꙗзыкѣ и роуцьскый єдинъ, отъ Варягъ бо прозваша сѧ Роуцию, а первѣе вѣша Словѣне; аще и Полиѧе звахоу сѧ, нь словѣньска рѣчь вѣ: Полиѧи же прозваша сѧ, за неже въ поли сѣдахоу, а ꙗзыкѣ словѣньскый имъ єдинъ.

XXI. Въ лѣто .x.сѣз. въ лѣто .x.сѣи. въ лѣто .x.сѣд. въ лѣто .x.сѣи. Леонъ цѣсарь наѧ Оугры на Болгары, Оугре же нашѣдъше всю землю болгарьскоюу плѣновахоу: Семѣонъ же оувѣдѣвъ на Оугры възврати сѧ, и Оугри противоу пондоша, и повѣдиша Болгары, ꙗко єдва Семѣонъ въ Дерестрѣ оувѣжа.

Въ лѣто .x.сѣи. Игоревнъ възрастьшю хождаше по Ользѣ, и слоушаше ꙗго. и привѣдоша ѧмоу женоу отъ Плескова, именѣмъ Ольгоу.

Въ лѣто .x.сѣви. въ лѣто .x.сѣги. въ лѣто .x.сѣди. въ лѣто .x.сѣеи. иде Ольгъ на Грекы, Игоря оставивъ Къиевѣ. поѧ же множество Варягъ и Словѣнь и Чюди и Кривича и Мѣрю

и Поланты и Сѣверъ и Дрѣвлянты и Радимича и Хорваты и Доулѣвы и Тиверьца, иже соуть толковинны: си вси звахууть ся Великаа Скоудь. и съ сими вьскми поиде Ольгъ на конихъ и въ кораблихъ, и вѣ числомъ кораблей .xv., и приде къ Цѣсарю Градоу. и Греци замѣкоша Соудъ, и градъ затвориша. и вьмѣже Ольгъ на вѣрѣгъ, и повелѣ воиѣмъ извлачити корабли на вѣрѣгъ, и повоиѣва около града, и много оубийство сѣтвори Грекомъ, и полаты многы разбиша, и церквы пожьгоша, а яже имахоу плѣнникы, овѣхъ посккахоу, другыя же моучахоу, ныя же растрѣлахоу, а другыя въ море вѣмѣтахоу, и ина многа зѣла творяхоу Роуць Грекомъ, ѣликоже ратьни творять. и повелѣ Ольгъ воиѣмъ своимъ колеса издѣлати и вѣставити корабли на колеса: и бѣвьшю покосьноу вѣтроу вѣспыша при, и съ поланидахоу къ градоу. видѣвьше же Греци оубоаша ся, и рекоша вѣславѣше къ Ольгови: не погоубей града, имемъ ся по дань, якоже хоцеша. и оустави Ольгъ вой. и вѣнесоша ѣмоу брашна и вино, и не приа ѣго, вѣ во оустроѣно съ отравою. и оубоаша ся Греци, и рекоша: иѣсть се Ольгъ, нѣ святый Дьмитрий, посланъ на ны отъ Бога. и заповѣда Ольгъ дань дати на .xv. корабль по .vi. гривнѣ на чловѣка, а въ корабли по .m. моужь. и яша ся Греци по се, и почаша Греци мира просити, да бы не воиѣвалъ гречьскыя земли. Ольгъ же мало отѣстоупивъ отъ града нача миръ творити съ цѣсарема гречьскыма, съ Леоньомъ и съ Ялексанѣдромъ, посла къ нима въ градъ Карла, Фарлофа, Вѣрьмоуда, Роулава и Стемида, глагола: имѣте ми ся по дань. и рекоша Греци: чего хоцеша, дамы ти. и заповѣда имъ Ольгъ дати воиѣмъ на .xv. корабль по двѣ на десѣте гривнѣ на ключъ и по томъ дати оуклады на роуцьскыя грады, первое на Кыневъ, таже на Черниговъ и на Переяславъ и на Полотьскъ и на Ростовъ и на Любѣчь и на прочаа грады, по тѣмъ во градомъ сѣдяхоу князи подъ Ольгомъ соущии. да приходять Роуць, съльбьноѣ ѣмлють, ѣлико хотять, и иже придоуть гостинѣ, да ѣмлють мѣсячноу на .s. мѣсяць, хлѣбъ и вино и мясо и рыбы и оwoць; и да творять имъ мовь, ѣлико хотять; пондоуше же Роуць домови да ѣмлють оу цѣсаря нашего

на поуть брашно и якоря и оужа и прѣа, иєлико на доукѣ. и
 иша сѣа Греци. и рѣкета цѣсаря и колиарьство въсе: аще при-
 доуть Роусь безъ коупла, да не възнимають мѣсчичины;
 да запрѣтитъ князь сѣломъ своимъ приходицимъ Роуси
 сѣде, да не творять пакости въ селѣхъ въ странѣ нашей;
 приходиши Роусь да витають оу свѣятаго Мамы, и послеть
 цѣсарьство наше, да испишють имена ихъ, и тѣгда възь-
 моуть мѣсчичное свое гостинє, первое отъ града Кыева и
 пакты отъ Чернигова и Переяславна, и прочии гради; и да
 въходятъ въ градъ єдинѣми враты съ цѣсаревомъ моу-
 жемъ, безъ оружия, моужь .н.; и да творять коуплаю, яко-
 же илкъ на доукѣ, не платяще мѣта ни въ чемъже. цѣсарь
 же Леонъ съ Александромъ миръ сѣтвориста съ Ольгомъ,
 имъше сѣа по дань и ротѣ заходивъше между сокою, цѣ-
 ловавъше сами крестъ, а Ольга водивъше и моужа єго на
 ротоу по роусьскомоу закону. и клѣша сѣа оружиємъ сво-
 нимъ и Пероуномъ, когомъ своимъ, и Болосомъ, скотнимъ ко-
 гомъ, и оутвердиша миръ. и рече Ольгъ: сѣшийте прѣа паво-
 лочиты Роуси, а Словѣномъ коприньны. и въсть тако. и
 повѣси щитъ свой въ вратѣхъ, показоуи поукѣдоу. и понде
 отъ Цѣсаря Града. и въспѣша Роусь прѣа паволочитыа, а
 Словѣне коприньныа, и раздра іа вѣтръ, и рекоша Словѣне:
 имѣмъ сѣа своимъ толстинамъ, не даны соуть Словѣномъ
 прѣа коприньныа. и приде Ольгъ къ Кыевоу, несѣи злато и
 паволокы и овоцъ и вино и въсѣко оузорочнє. и прозваша
 Ольга вѣщій, въхоу бо людинє погани и невѣгласн.

Бѣа лѣто . . . *сүзі. въ лѣто . . . *сүзі. въ лѣто . . . *сүні.
 въ лѣто . . . *сүді. яви сѣа звѣзда велика на западѣ, копий-
 номъ образомъ.

XXII. Бѣа лѣто . . . *сүк. посла Ольгъ моужа своа постро-
 итѣ мира и положитѣ рѣдъ между Грекы и Роусию, и по-
 сла глагола равнєо другогаго сѣвѣччаниа, въкъшаго при-
 тѣхъжде цѣсарихъ, Львѣк и Александрѣк. мы отъ рода роусь-
 ска, Карлы, Ингелѣдъ, Фарлофъ, Бермоудъ, Роулавъ, Гоу-
 ды, Роуадъ, Карнъ, Фрелафъ, Роуаръ, Яктевоу, Троу-
 анъ, Лидоуль, Фостъ, Стемидъ, иже послани отъ Ольга,
 князя роусьскаго, и отъ въсѣхъ, иже соуть подъ роукою
 єго, свѣтлыхъ колиаръ, къ вамъ, Львови и Александроу

и Костянтиноу, великимъ о Бозѣ самодержьцемъ, цѣсаремъ греческимъ, на оудержаніе и на извѣщеніе отъ многыхъ лѣтъ между хрестіанъ и Роусію бывъшую любѣвь, по хотѣнію нашихъ князь и по повелѣнію, и отъ всѣхъ иже подъ роукою іего соущихъ Роуси. наша свѣтлость воле никъхъ, хотишихъ же о Бозѣ оудержати и извѣстити такоюю любѣвь, бывъшую между хрестіанъ и Роусію, многожды право соудихомъ, не тѣчию просто словесемъ, нъ и писаниемъ и клятвою твердою кленъше сѧ оруженіемъ своимъ, такоюю любѣвь извѣстити и оутвердити по вѣркѣ и по законуу нашемуу. соуть, іако по неже мы сѧ имали по вожий миръ и любѣвь, главы таковы: по первоуу оубо словоу да оумиримъ сѧ съ вами Греки, да любимъ другъ друга отъ всея доуша и изволенія, и не вѣдамъ, іелико наше изволеніе, быти отъ соущихъ подъ роукою нашихъ князь свѣтлыхъ никакомууже съблазною или винѣ, нъ потѣшимъ сѧ, іелико по силѣ, на съхраненіе прочнихъ и всегда лѣтъ съ вами Греки исповѣданіемъ и написаниемъ и съ клятвою извѣщаемоюю любѣвь непрѣвратною и неподвижною. такожде и вы, Греци, да храните такоужде любѣвь къ княземъ свѣтлымъ нашимъ роусьскимъ и къ всѣмъ, иже соуть подъ роукою свѣтлаго князя нашего, несъблазною и непрѣложною всегда и въ всея лѣта. а о главахъ, аще сѧ ключить проказа, оуридимъ сѧ сице: да іелико іавѣ боудеть показаніи явлеными, да имѣемъ вѣрно о тацѣхъ явленіе; а іемоуже начьнутъ не іати вѣры, да кленеть сѧ часть та, іаже ищеть неіатию вѣры: да іегда кленеть сѧ по вѣркѣ своіей, боудеть казнь, іакоже іавить сѧ съгрѣшеніе о сѣмъ. аще кто оубиеть хрестіанна Роусинъ или хрестіаннинъ Роусина, да оумреть, ідеже аще сътворить оубійство: аще ли оубѣжитъ сътворивъій оубійство, аще іестъ иімовитъ, да часть іего, сирѣчь іеже іего боудеть, по законуу да възьметъ ближній оубиенаго; а иже оубивъшаго іметъ, толцѣмъ же прибоудеть по законуу; аще ли іестъ иімовитъ сътворивъій оубійство и оубѣжавъ, да держитъ сѧ тяжа, дондеже обрѣщеть сѧ, іако да оумреть. аще ли оударитъ мѣчемъ, или биеть кацѣмъ любо съсоудомъ, за то оудареніе или

внѣніе да вѣдасть литръ пять сребра по поконоу роусьско-
моу; аще ли боудеть немовитъ тако сътворившій, да
вѣдасть, ѡеико можетъ, и да сънметъ съ себе и ты самыя
порты свои, въ нухъже ходитъ, а о процк да ротк ходитъ
своею вкрою, ако никакоже иномоу помощи ѡмоу, да прк-
бывають тяжа отъ толк невъзискаема о семь. аще оукра-
деть Роусинъ чьто люко оу хрестіанина или пакы хрестіа-
нинъ оу Роусина, и штъ боудеть въ томъ часк татъ, ѡгда
татъбоу сътворитъ, отъ погоубившаго чьто люко, аще
противитъ сіа татъбоу творій, и оубиенъ боудеть, да не
възшесть сіа съмерть ѡго ни отъ хрестіанъ ни отъ Роуси;
нъ паче оубо да вѣзметъ свою, иже боудеть погоубилъ.
аще вѣдасть роуцк оукрадшій, да штъ боудеть ткмъжде,
оу негоже боудеть оукрадено, и съвизанъ боудеть, и отъ-
дасть то, ѡеже смк сътрорити, и сътворитъ трижды о
семь. аще ли кьто или Роусинъ хрестіаниноу или хрестіа-
нинъ Роусиноу моучениа образомъ искоусъ творитъ, и наси-
лиемъ шк вѣзметъ чьто люко дружьне, да въспатитъ
трижды. аще извержена ладна боудеть вктромъ великомъ
на землю чуждоу, и обршоутъ сіа тамо иже отъ насъ Роу-
си, да аще кьто идеть сънабѣдѣти ладню съ роухломъ
своимъ и отъслати пакы на землю хрестіианьскоу, да прово-
димъ ю сквозк всьако страшно мкето, дондеже придетъ
въ бестрашно мкето: аще ли таковаа ладна или отъ боури
или бранениа земнаго бранима не можетъ възвратити сіа
въ своиа си мкето, съпотруждаемъ сіа гревцемъ тоа ла-
дна мъ Роусь, и допроводимъ ихъ съ коуплею ихъ по здра-
воу, аще ключитъ сіа близъ земли гречьскыа: аще ли ключ-
читъ сіа такожде проказа ладни (близъ землю) роусьскыа, да
проводимъ ю въ роусьскою землю, и да продають роухло
тоа ладна, аще чьто можетъ продати сіа отъ ладна, и ла-
дню вѣвладчимъ имъ мъ Роусь; да ѡгда ходимъ въ Грекы
или съ коуплею или въ солъвоу къ цксареви вашемоу, да
поустимъ съ чьстию проданою роухло ладна ихъ. аще ли
ключитъ сіа комоу отъ тоа ладна въ ней оубиеноу бьти или
внѣноу бьти отъ насъ Роуси или вѣзятоу бьти чемоу лю-
бо, да повинни боудоутъ то сътворшии пркжде реченою
епитимнею о ткхъ. аще плкньникъ обою страноу держимъ

ієсть или отъ Роуси или отъ Грекъ, проданъ въ иноу
 строноу, аще окрѣщеть ся или Роусинъ или Гречинъ, да
 искоупить и възвратитъ искоупленое лице въ свою строноу,
 и възьмоутъ цкноу ієго коупашии, или възмкнитъ ся въ
 коуплю на днь челадиньнаи цкна. такожде аще отъ рати
 патъ боудеть отъ тѣхъ Грекъ, такожде да възвратитъ ся
 въ свою строноу, и отъдана коудеть цкна ієго, іакоже речено
 ієсть, іакоже ієсть коупли. ієгда же боудеть на войноу ити,
 ієгда потрѣкоу творити, и си хотіать почести цксаря ваше-
 го, да аще въ коіє врѣмя ієлико ихъ придетъ, и хотіать
 остати ся оу цксаря вашего своією волею, да боудутъ.
 о Роуси о плкненни многажды отъ коієи любо страны
 пришдѣшимъ въ Роусъ и продаємымъ въ хрестіанъ,
 ієще же и о хрестіанѣхъ плкненыхъ многажды отъ коієи
 любо страны приходішимъ въ Роусъ, се продаєми бывають
 по .к. злата, и да придоутъ въ Грекы. о томъ аще оукра-
 денъ боудеть челадинъ роусьскый, или оукочитъ, или по
 ноужди проданъ боудеть, и жаловати начьноутъ Роусъ, да
 покажетъ ся таковоє о челадинѣ, да имоутъ и въ Роусъ.
 нъ и гостиє аще погоубиша челадинъ, и жалоуютъ, да
 ищють и, и окрѣтаємоє да имоутъ іє: аще ли кѣто искоу-
 шенна сего не дастъ сѣтворити мьстьникоу, да погоубитъ
 доушоу свою. отъ работаюшихъ въ Грецкхъ Роуси оу хре-
 стіаньскаго цксаря аще кѣто оумреть, не оурядивъ своієго
 имѣннѣ, любо и своихъ не имать, да възвратитъ ся имѣ-
 ннє къ милымъ ближикамъ въ Роусъ: аще ли сѣтворитъ
 окрѣжденнє таковоє, възьметъ оуряждєноє ієго, комоу
 боудеть писалъ наслѣдити имѣннє, да наслѣдитъ іє отъ
 възимаюшихъ коуплю Роуси и отъ различныхъ ходящихъ
 въ Грекы и оудолжаюшихъ. аще злодѣй възвратитъ ся въ
 (Грекы изъ) Роуси, да жалоуютъ Роусъ хрестіаньскомоу
 цксарьствоу, и патъ боудеть таковоє, и възвращєнъ боу-
 деть, и не хоты, въ Роусъ. си же всѣ да творять Роусъ
 Грекомъ, идеже аще ключитъ ся таково. оутвержденнє же
 неподвижнѣкїє быти междуу вами хрестіанъ и Роусію,
 бывъшии миръ сѣтворихомъ ивановомъ написаниємъ на
 двою харѣтню, цксаря вашего и своією роукою, прѣдѣле-
 жацимъ чьстнымъ крестомъ и свѣтою ієдиносоуцїною

троицею единого истиннаго Бога вашего извѣсти и дасть нашимъ съломъ: мы же вѣххомъ ся къ цѣсарю вашему иже отъ Бога соуща яко вожиє зданиє по законуу и по поконоу языка нашего, не прѣстоупати ни намъ ни иному отъ страны нашей отъ оуставленыхъ главъ мира и любѣве. и таково написанне дахомъ цѣсарьства нашего на оутвержденне овоємоу прѣкывати таковому съвѣщанню, на оутвержденне и извѣщенне междуу нами бывающаго мира. мѣсяца септыбря въ .в., а въ недѣлю .еі., въ лѣто създанна мироу .жсѹк.

XXIII. Цѣсарь же Леонтъ сългы роусьскыи почытивъ дарьми, златомъ и паволоками и ѳѳоудиями пристави къ нимъ моужа свои показати имъ церквьвнуюю красотоу и полаты златыи и въ нихъ соущаи богатьства, злато много и паволокы и каменне драгоє и страсти господня, вѣнць и гвоздиє и хламидоу багриноюу и мощи святыхъ, оучаще я вѣркъ своею и показающе имъ истиннуюю вѣроу, и тако отъпоусте я въ свою землю съ чьстню великою. послании же Ольгомъ съли придоша къ Ольгови, и повѣдаша вса рѣчи овою цѣсарю, како сътвориша миръ и оурядъ положиша междуу гречьскою землею и роусьскою и клятвы, не прѣстоупати ни Грекомъ ни Роуси. и живиаше Ольгъ миръ имѣи къ всѣмъ странамъ, княжа въ Кыевѣ. и припѣ ѳесень, и помяноу Ольгъ конь свой, иже вѣ поставилъ кормити, не въсады на нь, вѣ во прѣжде вѣпрашалъ волхвовъ и коудесьникъ: отъ чего ми ѳсть оумрѣти? и рече ѳемоу ѳединъ коудесьникъ: княже, конь, ѳегоже любвиши и ѳздиши на немъ, отъ того ти оумрѣти. Ольгъ же приимъ къ оумѣ си рече: николиже въсадоу на нь, ни виждоу ѳего воле того. и повелѣ кормити и не водити ѳего къ нему, и прѣкывъ нѣколко лѣтъ не дѣи ѳего, дондеже и на Грекы иде. и пришьдѣшоу ѳемоу къ Кыєвоу прѣвѣсть четьри лѣта, на пытоє лѣто помяноу конь свой, отъ негоже вѣхоу рекли волсви оумрѣти Ольгови, и призва старѣйшиноу конюхомъ, рекы: къде ѳсть конь мой, ѳегоже вѣхъ поставилъ кормити и блюсти ѳего? онъ же рече: оумерлъ ѳсть. Ольгъ же посмиа ся, и оукори коудесьника, рекы: то тѣ неправо молвѣть волсви, и все то лѣжа ѳсть, конь

оумерлъ, а изъ живъ. и повелѣ оседлати конь: да ты виждоу кости его. и приѣха на мѣсто, идеже быхоу лежаще кости его голы и лѣвъ голъ, и сълѣзъ съ коня, посмина сѧ, рекы: отъ сего ли лѣва съмерть мѣнѣ възати? и въстоупи ногою на лѣвъ, и въникнуощи змиа оуклюоу и въ ногу, и съ того разволѣвъ сѧ оумре. и плакаша сѧ по немь вси люднѣ плачемь великомь, и несоша и погребоша и на горѣ, иже глаголетъ сѧ Шековица: юсть же могъла его до сего дни, и словеть могъла Ольгова. и бысть въскхъ лѣтъ его княжения три десѧте и три.

XXIV. Се же дивно юсть, яко отъ волхвованнѧ събывають сѧ чародѣйство, такоже бысть въ цѣсарьство Деметрианово: нѣкый волхвъ, именемь Яполоний, Тиантинъ, знаемъ вѣаше шествовати и твори всюдоу въ градѣхъ и въ селѣхъ вѣсовьска чудеса: отъ Рима бо пришьдъ въ Бизантию, оумоленъ бывъ отъ живоущихъ тоу, сътвори сѧ: отъгнавъ множество змий и скорѣпий изъ града, яко не вѣрѣждати сѧ чловѣкомъ отъ нихъ; зарость коньскою обоудавъ, югда съхождахоу сѧ воляре. такоже и въ Антиохию пришьдъ и оумоленъ бывъ отъ нихъ, томимомъ бо антиохианомъ отъ скорѣпий и отъ комаровъ, сътвори скорѣпий мѣдианъ, и погребе и въ земли, и малъ столпъ мраморянъ постави надъ нимъ, и повелѣ трости держати чловѣкомъ и ходити по градоу и звати, тростемъ трясомомъ: безъ комара градъ. и тако иресоша изъ града комари и скорѣпни. проснша же и пакы о лежащимъ на градѣ троусѣ, и въздѣхнуувъ съписа на дѣцици сѧ: оувъ тебѣ, океаный граде, яко потрясеши сѧ много, и одержимъ боудеши огнемь, оплачетъ же тя и при вѣзвѣ сый Ориентий. о немъже и великий Анастасий Божиа Града рече: Яполонню же доже и до нынѣ на нѣкѣхъ мѣстѣхъ събываютъ сѧ сътвореннѧ стоѧща, ова на отъвращение животьномъ четвероногымъ и пѣтицамъ могоущимъ вѣрѣдити чловѣкы, другаѧ же на въздержаннѧ строуямъ рѣчкынымъ несъдержано текоущимъ, и ина нѣкаѧ на тлѣннѧ и вѣрѣдъ чловѣкомъ соуща на повѣждение стоѧть. не тѣчию бо за живота его та и таковаѧ сътвориша вѣсове его ради, нѣ и по съмерти его прѣбывающе оу гроба его

знаменна творяхоу въ имя его на прѣкльщеніе океанымъ чловѣкомъ, больша крадомымъ на такова отъ днавола. чьто оубо кѣто речеть о творящихъ ся отъ Манедона волшькыныхъ дѣлахъ? яко таковый гораздъ бысть волшькынымъ прѣкльщеніемъ, яко въ иноу зазрѣше виды Яполонню, яко не истокоу на нѣ философыскоую хытрость имоушоу. подобашеть бо іемоу, рече, якоже и азъ словомъ тѣчню творити, ихъже хотѣше, а не съвершеніемъ творити повелѣваемы отъ него. та же всѣа ослабленіемъ божиемъ и твореніемъ вѣсовьскымъ бѣвають, таковыми вещьми искоушати ся нашей православынѣй вѣркѣ, аще тверда есть и крѣпѣка, прѣбываючи господевн и не вѣккома врагомъ мѣчтьяныхъ ради чюдесъ и сотонинъ дѣла, творимыхъ отъ рабъ и слоугъ зѣлобы іего. и іеще именемъ господнемъ пророчествоваша нѣкци, яко Балаамъ и Сауль и Ваниафа, и вѣсы пакы изгнаша, яко Иуда и сынове Скевовн. оубо и на недостойны благодать дѣйствоуютъ многажды, да іетеры благодатьствоуютъ, яко Балаамъ чюжды вѣ обонхъ, житиѣ изыщна и вѣкры, нѣ обаче съдѣйствова въ немъ благодать инѣхъ ради съмотреннѣ. и Фараонъ таковъ вѣ, нѣ и томоу боудоуцаѣ прѣдѣпоказа. и Навоуходоносоръ законопрѣкетоупнѣ, нѣ и семоу пакы по мнозѣхъ соуцаѣа послѣжде родѣхъ отѣкры, тѣмъ явѣна, яко мнози, прѣккостыни имоуще оумъ, прѣдобразомъ христовомъ знаменна творятъ иною кѣзнию на прѣкльсть чловѣкомъ не разоумѣющимъ добраго, якоже бысть Симонъ волхвѣ и Мениадръ и ини. таковыхъ ради по истинѣ рече: не чюдесы прѣкльшати ся.

XXV. Бѣ лкто .жсукл. поча княжити Игорьъ по Ользѣ. въ сежде вѣрѣма поча цѣсарьствовати Костянтинъ, сынъ Леонтовъ, зять Романовъ. и Дрѣвлѣане заратиша ся отъ Игорѣа по Ольговѣкъ съмерти.

Бѣ лкто .жсукв. иде Игорьъ на Дрѣвлѣаны, и повѣднѣ възложи на нѣ дань вольшю Ольговы. въ тожде лкто приде Семеонъ болгарьскый на Цѣсарь Градъ, и сътворивъ миръ иде въ свои си.

Бѣ лкто .жсукг. придоша Печенѣзи первое на роусьскоую землю, и сътворивъше миръ съ Игоремъ идоша къ

Доунаю. въ сижде врѣмена приде Семеонъ плѣнныа Оракию, Греци же послаша по Печенѣггы, Печенѣгомъ же пришѣдъшемъ и хотышемъ на Семеона, расвариша сѧ греческыа воєводы. видѣвъше Печенѣзи, тако сами на сѧ реть имоуть, отидоша въ своиа си, а Болгаре съ Грекы състоупиша сѧ, и посѣчени быша Греци. Семеонъ же приа градъ Онѣдрианъ, иже первое Орестовъ градъ нарицаше сѧ, сына Ягамемнона, иже первое въ трехъ рѣкахъ коупавъ сѧ недоуга изветы, тоу сего ради градъ въ своею имя нарече, послѣдѣ же Онѣдрианъ кесарь обновивъи и въ своею имя нарече Онѣдрианъ, мы же зовемъ Одрѣнемъ Градомъ.

Бѣ лѣто . *сѹкд. въ лѣто . *сѹке. въ лѣто . *сѹкс. въ лѣто . *сѹкз. въ лѣто . *сѹки. поставленъ Романъ цѣсаремъ въ Грецѣхъ. Игорь же воєваше на Печенѣггы.

Бѣ лѣто . *сѹкд. въ лѣто . *сѹл. въ лѣто . *сѹла. въ лѣто . *сѹлав. въ лѣто . *сѹлаг. въ лѣто . *сѹлд. въ лѣто . *сѹлае. въ лѣто . *сѹлас. въ лѣто . *сѹлаз. приде Семеонъ на Цѣсарь Градъ, и поплѣни Оракию и Македонию, и приде къ Цѣсарю Градоу въ силѣ въ велицѣ, въ гордосты, и сътвори миръ съ Романомъ цѣсаремъ, и възврати сѧ въ своиа си.

Бѣ лѣто . *сѹли. въ лѣто . *сѹлд. въ лѣто . *сѹм. въ лѣто . *сѹма. въ лѣто . *сѹмв. первое придоша Оугри на Цѣсарь Градъ, и плѣнахоу всюю Оракию, Романъ же сътвори миръ съ Оугры.

XXVI. Бѣ лѣто . *сѹмг. въ лѣто . *сѹмд. въ лѣто . *сѹме. въ лѣто . *сѹмс. въ лѣто . *сѹмз. въ лѣто . *сѹми. въ лѣто . *сѹмд. иде Игорь на Грекы, тако послаша Болгаре вѣсть къ цѣсарю, тако идоуть Роуць на Цѣсарь Градъ, скедиа десѧть тысоуць. иже поидоша, и приплдоуша, и почаша воєвати видиньскыа страны, и воєвахоу по Понѣтоу до Ираклия и до пафлагоньскыа земли, и въсею страну никомидийскою поплѣнивъше соудъ въскъ пожьгоша; ихъже ѣмъше, овѣхъ рѣстинахоу, друггыа лкыа страны поставляюще стрѣлахоу въ ны, и изламахоу, опакы роуцѣ съвязывахоуть, гвозди желѣзныи по срѣдѣ главы въбивахоуть имъ, много же святыхъ церѣквий огневи прѣдаша, монастыря и села пожьгоша, и имѣнныа не ма-

ло на окою страну възвѣша. по томъ же пришѣдъшемъ во емъ отъ вѣстока, Памѣфиль дѣместикъ съ четырьми десѣтѣ тысоуць, Фока же патрикий съ Македонъ, Ѳеодоръ же стратилатъ съ Ѳраки, съ ними же и сановники болгарьстни, обидоша Роуць около. съвѣщаша Роуць, и изидоша, въ короуживѣше сѣ, на Греки, и брани между ими вѣвѣши зѣлкъ ѣдва одолѣша Греци, Роуць же възвратиша сѣ къ дружинѣ своѣй къ вечероу, и на ноць вѣлѣзѣше къ ладни откѣтгоша. Ѳеофанъ же оустрѣте ѣ въ оладѣхъ съ огнемъ, и поущати нача троубами огнь на ладни роуцьскыя, и бѣсть видѣти страшно чюдо. Роуць же видяще пламень вѣмѣтахоу сѣ въ водоу морьскоюю, хотяще оубрести, и тако прочни възвратиша сѣ въ свои си. тѣмъ же пришѣдъшемъ въ землю свою, повѣдахоу къждо своимъ о вѣвѣшномъ и о оладѣнѣмъ огни. якоже молнии, рече, ѣже на небесехъ, Греци имоуть оу себе, и сѣна поущающе жежахоу насѣ, сего ради не одолѣхомъ имъ. Игорь же пришѣдъ нача съвѣкоупати воѣ многы, и посла по Варягы за море, ваѣ ѣ на Греки, пакы хоти понти на ѣ.

Въ лѣто .x.сѣн. Семеонъ иде на Хроваты, и повѣжденъ бѣсть Хроваты, и оумре, оставивъ Петра князи, сына своѣго, Болгаромъ княжити.

Въ сежде лѣто роди сѣ Святославъ оу Игорѣ.

XXVII. Въ лѣто .x.сѣна. пакы придоша Оугри на Цѣсарь Градъ, и миръ сътворивѣше съ Романомъ възвратиша сѣ въ свои си.

Въ лѣто .x.сѣнв. Игорь съвѣкоупивъ воѣ многы, Варягы, Роуць и Поляны, Словѣны и Кривичи и Тиверьца, Печенѣгы напѣтъ, тали оу нихъ поѣмъ, и понде на Греки въ ладнахъ и на конихъ, хоти мѣстити себе. се слышавѣше Корѣсоуныци послаша къ Романоу, глаголюще: се, идоуть Роуць, веѣсила корабль, покыли соуть море корабли. такожде и Болгаре послаша вѣсть, глаголюще: идоуть Роуць, и напали соуть къ себе Печенѣгы. се слышавъ цѣсарь посла къ Игорю лоучшаѣ болгары, моли и глаголи: не ходи, нѣ вѣзьми дань, юже ималъ Ольгъ, придамъ и ѣще къ той дани. такожде и къ Печенѣгомъ посла паволокы и злато

много. Игорьъ же дошѣдъ Доунашъ съзва дроужиноу, и нача доумати, и повѣда имъ рѣчь цѣсареву. рѣша же дроужина Игорева: да аще сице глаголетъ цѣсарь, то чѣто хоцѣмъ боле того, не вивѣше си имати злато и сребро и паволокы? ѣда кѣто вѣстѣ, кѣто одолжѣтъ, мы ли, они ли? ли съ моремъ кѣто съвѣтънѣ? се бо не по земли ходимъ, нѣ по глаубинѣ морьстѣй, обѣща съмерть въскѣмъ. послуша ихъ Игорьъ, и повелѣ Печенѣгомъ воєвати болгарьскоу землю, а самъ вѣзьмъ оу Грекъ злато и паволокы на всѣхъ вои вѣзврати си вѣспитъ, и приде къ Кыѣеву въ своа си.

— Къ лѣто .ж.сѹнг. присла Романъ и Костянтинъ и Стефанъ сълы къ Игореву построитъ мира перваго. Игорьъ же глагола съ ними о мирѣ. посла Игорьъ моужа своа къ Роману, Романъ же съзва болгары и сановьникы. приведоша роусьскыя сълы, и велѣша глаголати и пѣсати овоухъ рѣчи на харѣтти, равьно дроугаго съвѣщания, бѣвѣшаго при цѣсари Романѣ и Костянтинѣ и Стефанѣ, христілюбивыхъ владѣкахъ: мы отъ рода роусьскаго съли и гостиѣ, Иворъ, сълъ Игоревъ, великаго князя роусьскаго, и обѣщин съли: Боуѣфастъ, Святославъ, сына Игорева; Искоусевъ, Ольгы княгыни; Слоуды, Игоревъ, нетиа Игорева; Оулькѣ, Владиславъ; Канимаръ, Прѣдъславинъ; Шихъбернъ, Сфанъды, жены Оульбѣли; Прастѣнъ, Тоурдовъ; Анѣн Ярѣфастовъ; Гримъ, Сфирьковъ; Прастѣнъ, Якоунъ, нетиа Игорева; Кары, Стоудьковъ; Каршевъ, Тоурдовъ; Егри Евлисковъ; Бонетъ, Бойковъ; Истръ Ямоунъдовъ; Прастѣнъ, Берновъ; Истиагъ, Гоунаревъ; Шибридъ, Ялданъ; Колъ, Клековъ; Стегги Етоновъ; Сфирька...; Явардъ, Гоудовъ; Фроуди, Троудовъ; Моутуръ, Оустинъ; коупецъ Ядоунъ, Ядоулкѣ, Иггивладъ, Олкѣ, Фроутанъ, Гомоль, Коуци, Емигъ, Тоуръбидъ, Фоурѣстѣнъ, Броунъ, Ролдъ, Гоунастръ, Фрастѣнъ, Игелъдъ, Тоуръбернъ, Монъ, Роулдъ, Сѣкнъ, Стиръ, Ялданъ, Тирей, Яспоубранъ, Боулѣкѣ, Синъ Коробичъ; послани отъ Игоря, великаго князя роусьскаго, и отъ всѣхъ княжни и отъ всѣхъ людей роусьскыя земліа. и отъ тѣхъ заповѣдано обновити ветъхый миръ, ненавидѣшаго добра и враждолюбѣца дѣявола разорити, отъ многъ лѣтъ

оутвердити любѣвь междуу Греку и Роусню. и великый князь нашъ Игорь и бояре ѿго и люднѣ вси роусьстни послашаны къ Романоу и Костянтиноу и къ Стефану, къ великымъ цѣсаремъ гречьскимъ, сътворити любѣвь съ самѣми цѣсари, съ вѣскми боярьствомъ и съ вѣскми людми гречьскими на вса лѣта, дондеже сияють солнце и въсь миръ стоитъ. и иже помыслить отъ страны роусьскыа разроушити такоу любѣвь, ѿлико ихъ крещение пришло ѿсть, да приемоутъ мьсть отъ Бога вседержителя, осоужденнѣ на погьвѣль въ сий вѣкъ и въ боудоущий; и ѿлико ихъ ѿсть нехрещено, да не имоутъ помощи отъ бога ни отъ Пероуна, да не оуцитиать ся щиты своими, и да посѣчени боудоутъ мьчи своими, отъ стрѣлъ и отъ иного ороужия своѿего, и да боудоутъ раби въ всь вѣкъ въ боудоущий. а великый князь роусьскый и бояре ѿго да посылають въ Греку къ великымъ цѣсаремъ гречьскимъ корабли, ѿлико хотять, съ сълы и съ гостьми, ѿкоже имъ оуставлено ѿсть. ношахоу съли печати златы а гостнѣ сребрены, нынѣ же оувѣдѣлъ ѿсть князь вашъ посылати граматы къ цѣсарьству нашему; иже посылаеми бывають отъ нихъ съли и гостнѣ, да приносятъ граматы, пишюще сице: ѿко послахъ корабль селико; и отъ ткхъ да оувѣкмы и мы, ѿже съ миромъ приходоать: аще ли безъ граматы придоутъ, и прѣдани боудоутъ намъ, да держимъ и хранимъ, дондеже възвѣстимъ князю вашему; аще ли роукоу не дадытъ, и противать ся, да оубиени боудоутъ, да не изищеть ся съ смерть ихъ отъ князя вашего; аще ли оувѣжавъше къ Роусь придоутъ, мы напишемъ къ князю вашему, ѿко имъ любо, тако сътворять. аще придоутъ Роусь безъ коупла, да не възимають мѣсачьна. да запрѣтитъ князь съломъ своимъ и приходошимъ Роуси съде, да не творять бещинниа въ селѣхъ ни въ странѣ нашей. и приходошимъ намъ, да витають оу святаго Мамы, да послеть цѣсарьство наше, да испишетъ имена ваша, тьгда възьмоутъ мѣсачьное своѿе, съли съльбьное, а гостнѣ мѣсачьное, первое отъ града Кыева, пакы изъ Чернигова и Переяслава. да въходоать въ градъ ѿдинѣми враты съ цѣсаревомъ моужемъ безъ ороужия, моужь пять десять, и да творять коуплю, ѿко-

же имъ на добѣ, пакы да исходять; и моужь цѣсарьства нашего да хранить ѿ; да аще кѣто отъ Роуси или отъ Грекъ сътворить криво, да оправляеть то. въходящей же Роусь въ градъ да не имѣють власти коупити паволокъ лише по пятьдесятъ златьникъ, и отъ тѣхъ паволокъ аще кѣто кренеть, да показываеть цѣсареву моужю, и тѣ ѿ запечатаеть, и дастъ имъ. и отъходящей Роусь отъ суюду вънимають отъ насъ, ѡже на добѣ, брашно на поуть, и ѡже на добѣ ладиямъ, ѡкоже оуставлено ѡсть прѣжде, и да възвращають сѧ съ спасениемъ въ страну свою; да не имѣють власти зимовати оу святаго Мамы. аще оускочить челядинъ отъ Роуси, по нь же придоуть въ страну цѣсарьствина нашего, и отъ святаго Мамы аще боудеть, да понмоуть и; аще ли не обрщеть сѧ, да на ротоу идоуть наши хрестіане Роусь по вѣркъ ихъ, а нехрестіане по законуу своемоу, ти тѣгда вънимають отъ насъ цѣноу свою, ѡкоже оуставлено ѡсть прѣжде, двѣ паволоцѣ за челядинъ. аще ли кѣто отъ людий цѣсарьства нашего ли отъ града нашего или отъ инѣхъ градъ оускочить челядинъ нашъ къ вамъ, и принесеть чѣто, да въспятіать и опіать, и ѡже принеслъ боудеть, все цѣло, и да възметъ отъ него златьника два. аще ли кѣто покоусить сѧ отъ Роуси възяти чѣто отъ людий цѣсарьства нашего, иже то сътворить, показненъ боудеть вельми; аще ли възалъ боудеть, да запластитъ соугоубо; и аще сътворить тожде Гречинъ Роусиноу, да приметъ тоужде казнь, ѡкоже приалъ ѡсть и онъ; аще ли ключить сѧ оукрасти Роусиноу отъ Грекъ чѣто или Гречиноу отъ Роуси, достойно ѡсть, да възвратитъ ѡ не тѣчию іедино, нѣ и цѣноу ѡего; аще оукраденое обрщеть сѧ продано, да въдасть цѣноу ѡего соугоубо, и тѣ показненъ боудеть по законуу гречьскомоу и по оуставоу и по законуу роусьскомоу. іелико хрестіанъ отъ власти нашеи плѣкненыхъ приведоуть Роусь, тоу аще боудеть оуноша или дѣвица добра, да въдадять златьникъ десять, и понмоуть и: аще ли ѡсть срѣдовѣчъ, да въдадять златьникъ осмь, и понмоуть и: аще ли боудеть старъ или дѣтищъ, да въдадять златьникъ пять. аще ли обрщюуть сѧ Роусь работающе оу Грекъ, аще соуть плѣкненици, да искоупають ѿ Роусь по де-

снати златъникъ : аще ли купишь и боудеть Гречинъ , подъ хрестомъ достонть ѿмоу , да възьметъ цѣкноу свою , ѿликоже далъ боудеть на немъ . а о коръсоуныстѣй странѣ , ѿликоже ѿсть градовъ на той части , да не имать власти князь роуьскый , да воюеть на тѣхъ странахъ , и та страна не покараеть ся вамъ . и тѣгда , аще просить вой оу насъ князь роуьскый , да воюеть , да дамъ ѿмоу , ѿлико ѿмоу боудеть трѣбѣ . и о томъ , аще обряцоуть Роуьскъ коубароу греческоу вѣтверженоу на коемъ либо мѣстѣ , да не прѣобидать ѿса : аще ли отъ нея възьметъ кѣто чѣто , ли чловѣка поработитъ , или оубиеть , да боудеть повинньнъ законоу роуьскоу и греческоу . аще обряцоуть въ оустни днѣпрѣстѣмъ Роуьскъ Коръсоуныны рыбы ловища , да не творять имъ зѣла никакоже , и да не имѣють власти Роуьскъ зимовати въ оустни Днѣпра , Бѣлобережини , ни оу святаго Едерина , нѣ ѿгда придетъ ѿсень , да идоуть въ домъ свои въ Роуьскъ . а о сихъ , еже то приходять Чернии Болгаре , и воюють въ странѣ коръсоуныстѣй , велимъ князю роуьскомоу , да ихъ не поущають пакоститъ странѣ той . аще ли ключить ся проказа нѣкака отъ Грекъ , соущихъ подъ властною цѣсарьства нашего , да не имате власти казнити ѿ , нѣ повелѣниемъ цѣсарьства нашего да приметъ , ѿкоже боудеть сѣтворилъ . аще оубиеть хрестиянинъ Роуьсина или Роуьсинъ хрестиянина , да держимъ боудеть сѣтворивый оубийство отъ ближнихъ оубиенаго , да оубиють и ; аще ли оускочитъ сѣтворивый оубой , и оубѣжнеть , аще боудеть имовитъ , да възьмоуть имѣнне ѿго ближнии оубиенаго ; аще ли ѿсть немовитъ , и оускочитъ же , да ищють ѿго , дондеже обрящеть ся : аще ли обрящеть ся , да оубиень боудеть . или аще оударитъ мѣчемъ или копиемъ или кацѣмъ либо ороужиемъ Роуьсинъ Гречина или Гречинъ Роуьсина , да того дѣлаи грѣха заплатитъ сребра литръ пять по законоу роуьскомоу ; аще ли ѿсть немовитъ , да колико можетъ , въ толико же проданъ боудеть , ѿко да и порты , въ нихъже ходитъ , да и ты съ него сѣнати , а о процѣ да на ротоу ходитъ по своѣй вѣрѣ , ѿко не имѣи ничѣтоже , ти тако поущень боудеть . аще ли хотѣти начьнеть наше цѣсарьство отъ васъ вой на противашаи ся намъ , да пишемъ къ

великомуу князю вашемуу, и послетъ къ намъ, ѿликоже
 хоцелъ: и отъ толкъ оувѣдять ины страны, какоу любвѣ
 налѣють Греци съ Роусию. мы же съвѣщание въсе написа-
 хомъ на двою харѣтню, и ѿдина харѣтна ѿсть оу цѣсарь-
 ства нашего, на нейже ѿсть крестъ и имена наша написана,
 а на друзѣи съли ваши и гостиѣе ваши. а отъходяще съ
 скломъ цѣсарьства нашего да допроводять къ великомуу
 князю роусьскомуу Игореву и къ людемъ ѿго, ти при-
 мающе харѣтню на ротоу идоутъ, хранили истинноу, ѿко мы
 съвѣщахомъ, напъсахомъ на харѣтню сию, на нейже соутъ
 имена наша написана. мы же, ѿлико насъ хрестили сѧ
 ѿсмы, кляхомъ сѧ церкѣвию святаго Илии въ съборнѣи
 церкѣви и прѣдълежащимъ чьстѣнымъ крестомъ и харѣти-
 юю сѧю, хранили въсе, ѿже ѿсть написано на ней, не прѣ-
 стоупити отъ него ничьтоже: а иже прѣстоупитъ се отъ
 страны нашей, ли князь ли инъ кѣто, ли крещенъ или не-
 крещенъ, да не имать помощи отъ Бога, и да боудеть
 ракъ въ вѣкъ въ кѣ въ боудущий, и да заколенъ боудеть
 своимъ ороужиемъ: а некрещенаѧ Роусь полагають щиты
 свои и мѣча свои нагы, оброуча свои и прочаѧ ороужия,
 да кленоутъ сѧ о вѣсѣхъ, ѿже соутъ написана на харѣтнѣ сѧй,
 хранили отъ Игоря и отъ вѣсѣхъ воляръ и отъ вѣсѣхъ лю-
 дий отъ страны роусьскыи въ прочаѧ лѣта и въ иноу: аще
 ли кѣто отъ князь или отъ людий роусьскыхъ, ли хрести-
 анъ или нехрестиянъ, прѣстоупитъ се, ѿже ѿсть писано на
 харѣтнѣ сѧй, боудеть достоннѣ своимъ ороужиемъ оумрѣ-
 ти, и да боудеть клятъ отъ Бога и отъ Пероуна, ѿко прѣ-
 стоупи свою клятвоу: да аще боудеть добръ Игорьъ, вели-
 кый князь, да хранили сѧ, любвѣе праваѧ да не разроу-
 шитъ сѧ, доньдеже солныце снѣетъ, и вѣкъ миръ стоить,
 въ нынѣшнихъ вѣкы и въ боудущихъ. послани же съли Иго-
 ремъ придоша къ Игореву съ сълы гречьскыи, и повѣда-
 ша въся рѣчи цѣсаря Романа. Игорь же призва сълы гре-
 чьскыи, и рече имъ: глаголѣте, чьто вы казалъ цѣсарь. и
 рѣша съли цѣсареву: се, посла ны цѣсарь, радъ ѿсть ми-
 роу, хоцетъ миръ имѣти съ княземъ роусьскымъ и лю-
 бѣе: твои съли водили соутъ цѣсаря наша ротѣ, и насъ
 послаша ротѣ водитъ тебе и моужь твоихъ. обѣща сѧ

Игорь сице сътворити. за оутра призва Игорь склы, и приде на холмъ, кѣде стоаше Пероунъ, и покладоша ороужіе свое и щиты и злато, и ходи Игорь ротк и людіе іего, ієлико поганыхъ Роуси: а хрестіаноую Роусь водиша ротк въ церкѣви святаго Иліа, іаже ієсть надъ роучаіемъ коньць пасыньча бєскды и Козари, се бо бк съборьнаа церкѣви, мнози бо бкша Барязи хрестіани. Игорь же оутвердивъ миръ съ Грекы отъпоусті склы, одаривъ скорою и чєладію и воскомъ, и отъпоусті іа. скли же придоша къ цксарєви, и повкдаша всьа ркчи Игорєвы и любкѣвъ юже къ Грекомъ.

XXVIII. Игорь же нача княжити въ Кыієвк, миръ имкѣа къ вскѣмъ странамъ. и приспк ієсєнь, и нача мѣслити на Дрѣвланты, хотіа примѣслити вольшоу дань.

Бъ лкто. *сунг. въ се же лкто рекоша дружина Игорєви: отроци Свкналъжди изодкѣа сѣ соуть ороужіємъ и порты, а мѣа назі: понди, княже, съ нами въ дань, да и ты добоудєши и мѣа. и послоуша ихъ Игорь, и іде въ Дрѣва въ дань. и примѣшлєше къ первкїи дани, и насилєше имъ и моужіе ієго. и вкзкємавѣ дань понде въ градъ свой. ідоуію же іємоу вкспіать, размысливъ рече дружинк своєй: ідкте съ данію домови, а іа вкзвращію сѣ, и похождію ієщє. и поусті дружиноу свою домови, съ маломъ же дружинты вкзврати сѣ, желєа вольша имкннєа. слѣшавкше же Дрѣвланє, іако опіать ідетъ, сѣдоумавкше съ княземъ своимъ Маломъ рекоша: ащє сѣ вквадитъ волкъ въ овьца, то вкноситъ по ієдиной всє стадо, ащє не оувнють ієго: тако и съ, ащє не оувнємъ ієго, то всєа нѣа погоуєнтъ. и послаша къ нємоу, глаголюще: по чкто ідєши опіать? понмалъ ієси всєю дань. и не послоуша ихъ Игорь. и ішкдкше изъ града Искоркєткнєа Дрѣвланє оувнєша Игорєа и дружиноу ієго, бк бо ихъ мало. и погрєвєнъ вкєсть Игорь, и ієсть могыла ієго оу Искоркєткнєа града въ Дрѣвкхъ и до сєго днє.

XXIX. Ольга же бѣше въ Кыієвк съ сѣнонмъ своимъ съ дктьскомъ Святославомъ, и кормилєць ієго бк Ясмоудъ, и воєвода бк Свкналъдъ, ткжде отьць Мѣстишинъ. ркша же Дрѣвланє: сє, князи оувнєхомъ роусьсєаго, пон-

мѣмъ женоу ѿго Ольгоу за князь свой Малъ, и Святослава, и сѣтворимъ ѿмоу, ѿкоже хоцѣмъ. и послаша Дрѣвлане лоучышаа моужа, числомъ два десяти, въ ладни къ Ользѣ, и присташа подѣ Боричевомъ въ ладни, еѣ бо тѣгда вода текоущи въздолѣ горы кыиевскыи, и на подолни не сѣдяхоу люди, нѣ на горѣ, градъ же еѣ Кыиевъ, идеже ѿсть нѣинѣ дворѣ Гордѣтинѣ и Никиѣоровѣ, а дворѣ княжь быше въ градѣ, идеже ѿсть нѣинѣ дворѣ Братиславѣ и Чоудинѣ, и прѣвѣсице еѣ вънѣ града, и еѣ вънѣ града дворѣ другый, идеже ѿсть дворѣ Дѣместиковѣ за святою богородицею; надѣ горою дворѣ теремный, еѣ бо тоу теремѣ камынкъ. и повѣдаша Ользѣ, ѿко Дрѣвлане придоша, и възва ѿ Ольга къ себѣ: добри гостиѣ придоша. и рѣша Дрѣвлане: придохомъ, княгыне. и рече имъ Ольга: да глаголетѣ, чѣсо ради придосте сѣмо. рѣша же Дрѣвлане: посла ны дрѣвѣска земля, рекоущи сице: моужа твоего оубихомъ, быше бо моужь твой ѿкы волкъ въсхыщаша и грабя, а наши князи добри соутъ, иже распасли соутъ дрѣвѣскоу землю, да понди за князь за Малъ; еѣ бо имя ѿмоу Малъ, князю дрѣвѣскоу. рече же имъ Ольга: люба ми ѿсть рѣчь ваша, оуже мѣнѣ моужа своего не въскрѣсити, нѣ хоцю въ почѣтити за оутра прѣдѣ людьми своими, а нѣинѣ идѣте въ ладню свою, и лызѣте въ ладни величающе ся, и азъ оутро послю по вы, вы же рѣцѣте: не ѣдемъ на конихъ, ни пѣши идемъ, нѣ понесѣте ны въ ладни, и възнесоутъ вы въ ладни. и отъпоусти ѿ въ ладню. Ольга же повелѣ ископати ѿмоу великоу и глаубокоу на дворѣ теремѣстѣмъ вънѣ града. и за оутра Ольга, сѣдѣши въ теремѣ, посла по гости, и придоша къ нимъ, глаголюще: зоветъ вы Ольга на чѣсть великоу. они же рѣша: не ѣдемъ на конихъ, ни на возѣхъ, ни пѣши идемъ, понесѣте ны въ ладни. рѣша же Кыиане: намъ неволя, князь нашъ оубиенѣ, а княгыни наша хоцетъ за вашъ князь. и понесоша ѿ въ ладни. они же сѣдяхоу въ прѣгѣвѣхъ въ великыхъ соустоугахъ гордѣше ся. и принесоша ѿ на дворѣ къ Ользѣ, и несѣше въриноуша ѿ въ ѿмоу и сѣ ладнию. и прѣинѣши Ольга рече имъ: добра ли вы чѣсть? они же рѣша: поуще ны Игоревѣ съмерти. и повелѣ засыпати ѿ

живы, и посыпаша я. и пославъши Ольга къ Дрѣвлянѣмъ рече имъ: да аще мѧ просите право, то пришлите моужа нарочиты, да въ велицк чѣсти придоу за вашъ князь, юда не поустятъ мене люднѣ кыѣвѣстни. се слышавъше Дрѣвляне избраша лоучыша моужа, иже держахоу дрѣвскоу землю, и послаша по ню. Дрѣвлянѣмъ же пришдѣшѣмъ повелк Ольга мовь сѣтворити, рекоуци сице: измывъше сѧ придѣте къ мѣнк. они же прѣжъгоша истѣвкоу, и вѣлкзоша Дрѣвляне, и начаша сѧ мѣти, и запроша о нухъ истѣвкоу, и повелк зажеши я отъ двѣрий, тоу изгорѣша всѣ. и посла къ Дрѣвлянѣмъ, рекоуци сице: се, оуже идоу къ вамъ, да пристройте меды многы въ градк, идеже оубнесте моужа моего, да поплачу сѧ надъ гробомъ его, и сѣтворю тризноу моужю своему. они же то слышавъше съвезоша меды многы зѣло, и вѣзвариша. Ольга же, понимъши мало дружинны, и льгъко идоуци приде къ гробу его, и плака сѧ по моужи своему, и повелк людемъ своимъ съсоути могылоу великоу, и яко съсѣпоша, повелк тризноу творити. по семь сѣдоша Дрѣвляне пити, и повелк Ольга отрокомъ своимъ слоужити прѣдъ ними. и рѣша Дрѣвляне къ Ользк: къде соутъ дружина наша, нухъже послахомъ по ти? она же рече: идоутъ по мѣнк съ дружиною моужа моего. и яко оупниша сѧ Дрѣвляне, повелк отрокомъ своимъ ити на ня, а сама отиде кролк, и повелк дружиннк сѣци Дрѣвлянны. и некъкоша нухъ пять тысоуць. а Ольга вѣзврати сѧ Кыѣвоу, и пристрон воѧ на прокъ нухъ.

XXX. Въ лѣто .ж.сѣнд. Ольга съ сыномъ своимъ Святославомъ събра воѧ многы и храбры, и иде на дрѣвскоу землю. и изидоша Дрѣвляне противоу, и сънъмъшема сѧ обѣма полкома на сѣкоупъ соуноу копнѣемъ Святославъ на Дрѣвлянны, и копнѣ летк сквозк оуши коневы, и оудары въ ногуу коневы, вѣ во дѣтскѣ. и рече Свѣналдъ и Ясмоудъ: князь оуже почалъ, потягнѣте, дружина, по князи. и повѣдиша Дрѣвлянны, Дрѣвляне же повѣгоша, и затвориша сѧ въ градкхъ своихъ. Ольга же оустреми сѧ съ сыномъ своимъ на Искорѣсткнѣ градк, яко ти вѣхоу оубнѣли моужа юѧ, и ста около града съ сыномъ своимъ, а Дрѣвляне затвориша сѧ въ градк, и коряхоу сѧ крѣпко изъ

града, вѣдѣху ко, яко сами оубили князи, и на чѣто сѧ прѣдати? и стоѧ Ольга лѣто, и не можаше вѣзѧти града, и оумысли сице: посла къ граду, глаголющи: чѣто хоцете досѣдѣти? а вси гради ваши прѣдаша сѧ мѣнѣ, и ѧли сѧ по дань, и дѣлають нивы своя и земля своя, а вѣ хоцете измрѣти голодомъ, не имоуше сѧ по дань. Дрѣвлѧне же рекоша: ради сѧ вѣхомъ ѧли по дань, нѣ хоцешѧ мѣшати моужа своѣго. рече же имъ Ольга: яко азъ мѣстила оуже обиду моужа своѣго, ѧгда придоша Кыиевоу, вѣторою и третиюю, ѧгда творихъ тризноу моужевѧ своѣмоу, а оуже не хоцю мѣшати, нѣ хоцю дань имати по малоу, и съмиривъши сѧ съ вами, поидоу опѧть. рекоша же Дрѣвлѧне: чѣто хоцешѧ оу насъ? ради даѣмъ медоу и скорою. она же рече имъ: нѣнѣ оу васъ нѣсть медоу, ни скоры, нѣ мало оу васъ прошю: дадите ми отъ двора по три голоуби да по три врабѧи, азъ ко не хоцю тяжкы дани вѣзложити, якоже моужь мой, сего прошю оу васъ мала, вѣ бо ѧсте изнемогли вѣ осадѣ, да сего оу васъ прошю мала. Дрѣвлѧне же ради бѣвѣше събраша отъ двора по три голоуби и по три врабѧи, и послаша къ Ользѣ съ поклономъ. Ольга же рече имъ: се, оуже ѧсте покорили сѧ мѣнѣ и моемоу дѣтѧти, а идѣте вѣ градъ, а ѧ за оутра отъстоуплю отъ града, и поидоу вѣ градъ си. Дрѣвлѧне же ради бѣвѣше вѣнидоша вѣ градъ, и повѣдаша людемъ, и обрадоваша сѧ людию вѣ градѣ. Ольга же раздаѧ воѣмъ по голоуби комоуждо, а дроугымъ по врабѧиюви, и повелѣ къ коѣмоуждо голоуби и къ врабѧиюви привязывати цѣрь, обертываюше платкы малы, нѣтъкою поверзтываюше къ коѣмоуждо ихъ; и повелѣ Ольга, яко съмерче сѧ, поустити голоуби и врабѧи воѣмъ своимъ. голоубию же и врабѧию полетѣша вѣ гнѣзда своя, ови вѣ голоубьники, врабѧию же подъ стрѣхы, и тако вѣзгараху сѧ голоубьници, ово клѣти, ово вѣжа, ово ли одрины, и не вѣ двора, идеже не горѧше, и не вѣ льзѣ гасити, вси бо дворѧ вѣзгорѣша сѧ. и повѣгоша людию изъ града, и повелѣ Ольга воѣмъ своимъ имати ѧ, яко вѣзя градъ и пожже и; старѣйшины же града изима, и прочѧи люди овыхъ изби, а дроугыи работѣ прѣдасть моужемъ своимъ, а

прокъ ихъ остави платити дань. и възложи на ны дань тяжькоу: двѣ части дани идеѣа Къневоу, а третияѣа Бѣшеградоу къ Ользѣк, вѣк во Бѣшеградѣ градѣ Ольжинѣ. и иде Ольга по дрѣвѣстѣи земли съ сыномъ своимъ и съ дружиною, оуставляющи оуставы и оурокы, и соуть становица ѣа и ловица. и приде въ градѣ свой Кънекъ съ сыномъ своимъ Святославомъ, и прѣкѣвѣши лѣто ѣдино, въ . *сѹне. иде Ольга Новоу Градоу, и оустави по Мьстѣк погосты и дани и по Лоузѣк оброкы и дани; и ловица ѣа соуть по всей земли, знаменна и мѣста и погосты, и сани ѣа стоять въ Плесковѣк и до сего дъне, и по Днѣпроу прѣкѣвѣшица и по Деснѣк, и ѣсть село ѣа Ольжини и до селѣк. и изрядивѣши възврати ся къ сыноу своемоу Къневоу, и прѣкѣвѣваше съ нимъ въ любѣви.

XXXI. Въ лѣто . *сѹнс. въ лѣто . *сѹнз. въ лѣто . *сѹни. въ лѣто . *сѹнд. въ лѣто . *сѹѣ. въ лѣто . *сѹѣа. въ лѣто . *сѹѣв. въ лѣто . *сѹѣг. иде Ольга въ Грекы, и приде Цѣсарю Градоу. вѣк тѣгда цѣсарь именовъ Цѣмьскій, и приде къ немоу Ольга, и видѣвѣ ю доброу соущю зѣло лицемъ и съмыслноу, оудививѣ ся цѣсарь разоумоу ѣа вѣсѣдова къ ней, и рече ѣей: подовьна ѣси цѣсарьствовати въ градѣ съемъ съ нами. она же разоумѣвѣши рече къ цѣсарю: азъ погана ѣемъ, да аще мѣа хоцеши крестити, то крести мѣа самѣ; аще ли, то не крещю сѣа. и крести ю цѣсарь съ патриархомъ. просвѣщена же бѣвѣши радоваше сѣа доушею и тѣломъ, и пооучи ю патриархъ о вѣрѣк, и рече ѣей: благословена ты въ женахъ роусьскыхъ, яко възлюби свѣктъ, а тѣмоу остави: благословити ты хотиать сынове роусьскити и въ послѣдний родѣ вноукъ твоихъ. и заповѣда ѣей о церковникѣмъ оуставѣк, о молитвѣк и о постѣк, о милостыни и о въздержании тѣла чиста; она же поклонивѣши главоу стоѣаше акы гоуба нападѣема, вѣнимающи оучениа, и поклонивѣши сѣа патриархоу глаголаше: молитвама твоими, владѣко, да съхранена воудоу отъ сѣкти неприазньны. вѣк же речено има ѣей въ крещении Юлена, якоже и дрѣвѣниа цѣсарица, мати великаго Костянтина. и благослови ю патриархъ, и отъпоустѣ ю. и по крещении възва ю цѣсарь, и рече ѣей: хоцю ты поати сѣвѣк женѣк. она же рече:

како хоцеши мѧ поати, крестивъ мѧ самъ и нарекъ мѧ
 дъщерию? а въ хрестіанехъ того нѣсть закона, ты самъ
 вѣси. и рече цѣсарь: прѣключала мѧ іеси, Ольга. и дасть
 ей дары многы, злато и сребро, паволокы и съсоуды раз-
 личны, и отъпоусті ю, нарекъ ю дъщерію севѣ. она же
 хотѧщи домови приде къ патриарху, благословенна про-
 сѧщи на домъ, и рече іемоу: людіе мои погани и сынъ
 мой, да бы мѧ богъ съблѡлъ отъ всѧкаго зѣла. и рече па-
 триархъ: чадо вѣрнѡе, въ Креста крестила сѧ іеси, и въ
 Креста облѣче сѧ, Христосъ имать съхранити тѧ, іакоже
 съхрани Еноха въ первыи роды и по томъ Ноѧ въ ковчѣ-
 чезѣ, Аврама отъ Авимелеха, Лота отъ Содомлянъ, Мой-
 сѧ отъ Фараона, Давыда отъ Саула, три отрокы отъ
 печи, Даниила отъ звѣрий, тако и тебе избавитъ отъ непри-
 язни и отъ скѣтий іего. и благослови ю патриархъ, и иде
 съ миромъ въ свою землю, и приде Кыіевоу. се же бысть,
 іакоже при Соломонѣ приде цѣсарица єдинопьская къ Соло-
 моноу, слышати хотѧщи прѣмоудрости Соломона, и мно-
 гоу моудрость видѣ и знаменна: іакоже и сѧ блаженна
 Ольга искаше добрыи моудрости вожиа, нѣ она чловѣчѣ-
 скы, а сѧ вожиа; ищющии во моудрости обрѧщють, прѣ-
 моудрость на исходищихъ поіеть сѧ, на поуѣхъ же дерзно-
 венніе водить, на краихъ же забральныхъ проповѣдають
 сѧ, въ вратѣхъ же градныхъ дерзаючи глаголетъ. іако
 во лѣтъ незлобивии держатъ сѧ по правдоу, не постыдытъ
 сѧ. сѧ бо отъ вѣзраста блаженна Ольга искаше моудростию,
 чѣто іестъ луче всего въ свѣтѣ семь, и налѣзе висерь мно-
 гоцѣнныи, иже іестъ Христосъ, рече во Соломонѣ: же-
 ланіе благовѣрныхъ наслаждають доушоу, и: приложи-
 ши сердце твоє въ разоумъ; азъ любащѧ мѧ люблю,
 и ищющии мене обрѧщють мѧ. Господь рече: приходѧ-
 цаго къ мѧнѣ не ижденоу вѣнѣ. сѧ же Ольга приде Кы-
 іевоу, и присла къ ней цѣсарь гречьскыи, глагола: іако мно-
 го дарихъ тѧ, ты бо глаголаше къ мѧнѣ, іако аще възра-
 цю сѧ въ Роускъ, многы дары прислю ти, челады, воскъ
 и скороу и воѧ въ помощь. и отъвѣщавъши Ольга рече къ
 сѣломъ: аще ты, рыци, іакоже постонши оу мене въ
 Почайнѣ, іакоже азъ въ Соуду, то тѣгда ти дамъ. и

отъпусти сѣкы, си рекъши. живыше же Ольга съ сыномъ своимъ Святославомъ, и оучашеть и мати крестити ся, и не вѣржаше того ни въ оуши примати, нѣ аще кѣто хотиаше крестити ся, не вранахоу, нѣ роугахоу ся томуу, невѣрнымы бо вѣра хрестиянска оуродство юсть, не съмыслиша бо ни разоумѣша въ тѣмѣ ходишии, и не вѣдять славы господня, одеваѣша бо сердца ихъ, оушима тяжко слышати а очима видѣти, рече бо Соломонъ: дѣла нечестивыхъ далече отъ разоума, по неже звахъ вы, и не послушасте мене, и прострохъ словеса, и не вѣнимасте, нѣ отъметасте моя сѣвѣты, монхъ же обличений не вѣнимасте, възненавидѣша бо прѣмоудрость, а страха господня не изволиша, ни хотахоу моихъ вѣнимати сѣвѣтъ, подражахоу же моя обличения. иакоже бо Ольга часто глаголашеть: азъ, сыноу мой, Бога познахъ, и радоую ся; аще и ты познаеши, и радovati ся почнеши. онъ же не вѣнимаше того, глагола: како азъ хоцю инъ законъ прияти юдинъ? а дружина семоу смияти ся начьноуть. она же рече юмоу: аще ты крестиши ся, вси имоуть тожде сѣтворити. онъ же не послуша матере, и твораше нравы поганьскыя, не вѣды, аще кѣто матере не послушають, въ вѣдоу въпадають, иакоже рече: аще кѣто отца ли матере не послушають, то сѣмерть приметъ. съ же къ томуу гнѣваше ся на мать, Соломонъ бо рече: кажай зѣлы приѣмлетъ сѣвѣ досаждение, обличай нечестиваго поречеть сѣвѣ, обличения бо нечестивымъ мозолие соуть, не обличай зѣлыхъ, да не възненавидять тебе. нѣ обаче любаше Ольга сына своего Святослава, рекоуци: воли вожди да боудеть, аще Богъ хоцеть помилovati рода моего и земля роусьскыя, да възложитъ имъ на сердце обрати ти ся къ Богоу, иакоже и мѣнѣ Богъ дарова. и се рекъши молаше ся за сына и за люди по вса ноши и дѣни, кормиши сына своего до моужьства юго и до възраста юго.

XXXII. Въ лѣто . *сѣд. въ лѣто . *сѣе. въ лѣто . *сѣс. въ лѣто . *сѣз. въ лѣто . *сѣи. въ лѣто . *сѣо. въ лѣто . *сѣо. въ лѣто . *сѣор. князю Святославоу възрастьшю и възмоужавъшю нача вои съвѣкоупати многы и хрavery, и льгько ходи акы пар-

доусть войны многы твораше, ходи возъ по севѣ не вожа-
ше, ни котла, ни мьскъ варя, нѣ по тѣнькоу изрѣзавъ
кониноу ли звѣриноу ли или говядиноу на оуглахъ испекъ
идыше, ни шатъра имаше, нѣ подъкладъ постлавъ и седло
въ главахъ: такожде и прочни вонъ его вси быхоу. и по-
сылаше къ странамъ, глагола: хоцю на вы ити. и иде на
Окоу рѣкоу и на Болгоу, и налѣзе Бятича, и рече Бяти-
чемъ: комоу дань даєте? они же рѣша: Козаромъ по
щлагоу отъ рала даемъ.

Бѣ лѣто .x.сѹог. иде Святославъ на Козары. слы-
шавъше же Козари изидоша противоу съ княземъ своимъ
Каганомъ, и състоупиша съ бити, и бѣвъши брани одолѣ
Святославъ Козаромъ, и градъ ихъ Бѣлоу Бѣжю вѣзи. и
Искы повѣди и Касогы.

Бѣ лѣто .x.сѹод. Бятича повѣди Святославъ, и дань
на нихъ вѣзложи.

Бѣ лѣто .x.сѹое. иде Святославъ на Доунай на Бол-
гары. и бивъшемъ съ обоямъ одолѣ Святославъ Болга-
ромъ, и вѣзи градъ осмь десѣтъ по Доунаеву, и сѣде
княжа тоу въ Переяславъци, іемла дань на Грецкхъ.

XXXIII. Бѣ лѣто .x.сѹос. придоша Печенѣзи на роуцъ-
скоу землю первою, а Святославъ вѣше Переяславъци, и за-
твори съ Ольга въ градѣ съ вноукы своими, Ярополкомъ и
Ольгомъ и Владимѣромъ, въ градѣ Къшевѣ. и остоупиша
градъ въ силѣ велицѣ, вѣчисльнѣно множество около града, и
не бѣ лѣзѣ изъ града излѣсти, ни вѣсти послати, изнемога-
хоу же людие гладомъ и водою. събравъше съ людие оной
страны Днѣпра въ ладияхъ, обѣ оной странѣ стоухоу, и
не бѣ лѣзѣ вѣнйти въ Къшевъ ни іединомуу ихъ, ни изъ гра-
да къ онѣмъ. и вѣстоужиша людие въ градѣ, и рѣша: нѣ
ли кого, иже бѣ могъ на оной странѣ донти и реши имъ:
аше не пристоупите съ оутра, прѣдати съ имамы Печенѣ-
гомъ. и рече іединъ отрокъ: азъ прѣидоу. и рѣша: иди.
онъ же изиде изъ града съ оуздою, и ристаше сквозѣ Пече-
нѣгы, глагола: не видѣ ли коня никѣтоже? бѣ бо оумкъ
печенѣжьскы, и мьнахоутъ и своего. и іако приближи съ къ
рѣцѣ, съвергъ порты соуноу съ въ Днѣпрѣ, и повреде;
видѣвъше же Печенѣзи оустремиша съ на нь, стрѣлающе

ієго, и не могоша іємоу ничьтоже сьтворити; они же видѣвъше съ онои страны приѣхаша въ ладни противоу іємоу, и вѣзаша и къ ладню, и привезоша и къ дружинѣ, и рече имъ: аще не подѣстоупите за оутра къ граду, прѣдати ся хотять людие Печенѣгомъ. рече же воєвода ихъ, именовъ Прѣтичъ: подѣстоупимъ за оутра въ ладняхъ, и попадѣше книгыню и книжища оумѣчимъ на сию страну: аще ли сего не сьтворимъ, погоукити ны имать Святославъ. іако бысть за оутра, вѣсѣдѣше въ ладни противоу свѣтоу вѣстроубиша вельми, и людие въ градѣ кликнуша, Печенѣзи же мьнѣша князя пришѣдѣша, и побѣгоша разьно отъ града; и изиде Ольга съ вноукы и съ людми къ ладнямъ. видѣвъ же се князь печенѣжскый вѣзврати ся іединъ къ воєводѣ Прѣтичию, и рече: кѣто се приде? и рече іємоу: людие онои страны. и рече князь печенѣжскый: а ты князь ли іеси? онъ же рече: азъ іесмы моужь ієго, и пришѣлъ іесмы въ стражихъ, и по мьнѣ идетъ полкъ съ княземъ, безъ числа множество. се же рече, грозѣ имъ. рече же князь печенѣжскый къ Прѣтичию: коуди ми другъ. онъ же рече: тако сьтворю. и подаста роукоу междоу собою, и вѣдасть печенѣжскый князь Прѣтичию конь, саблю, стрѣлы, онъ же дасть іємоу броня, щитъ, мьчь. и отѣстоупиша Печенѣзи отъ града, и не вѣше льзѣ кони напоити на Лыбеди Печенѣгомъ. и послаша Кыяне къ Святославоу, глаголюще: ты, княже, чюждеа земля ирешѣи и блюдеши, своєюмъ ся охавивъ, малы ко насъ не вѣзаша Печенѣзи и матеръ твою и дѣти твоѣ; аще не придеши, ни обраниши насъ, да пакы ны вѣзьмоутъ, аще ти нѣ жалъ отьчнны своєюмъ, ни матере, стары соуца, и дѣтий своихъ. то слышавъ Святославъ въ корзѣ вѣсѣде на коня съ дружиною своєю, и приде Кыяноу, цѣлова матеръ свою и дѣти свои, и сѣжали си о бывѣшимъ отъ Печенѣгъ, и събра воѣ, и прогна Печенѣгы на поле, и бысть миръ.

XXXIV. Въ лѣто рече Святославъ къ матери своєю и къ болгаромъ своимъ: нелюбо ми ієсть въ Кыевѣ быти, хоцю жити въ Переяславци на Доунан, іако то ієсть срѣда земли моеї, іако тоу всѣа блага сѣходять

са: отъ Грекъ злато, паволокы, вина, овощеве разьноличь-
 ни, изъ Чехъ же, изъ Оугръ сребро и комонн, изъ Роуси
 же скоро и воскъ, медъ и челядь. рече ѿмоу Ольга: види-
 ши мѧ больноу соущю; камо хощешн отъ мене ити? вѣ бо
 разволкла са оуже. рече же ѿмоу: погрѣкъ мѧ иди, ꙗможе
 хощешн. по трехъ днѣхъ оумре Ольга. и плака са по ней
 сынъ ѿса и вноуци ѿса и люднѣ всн плачемъ великомъ. и не-
 соша и погрѣбоша ю на мѣстѣ. и вѣ заповѣдала Ольга не
 творити тризны надъ собою, вѣ бо имоуци презвоутерь,
 снй похрани блаженоую Ольгоу. си вѣсть прѣдътекоущнѧ
 крестнѧнстѣй земли акы днѣнница прѣдъ солнцемъ и
 акы зорѧ прѣдъ свѣтомъ, си бо снѧше акы лоуна въ ноци,
 тако и си въ невѣрнѧхъ чловѣцѣхъ свѣтѧщи са акы ви-
 серъ въ калѣ, калнн бо вѣша грѣхомъ, неомѣвени креще-
 ннѣмъ свѧтымъ. си бо омы са коупклню свѧтою, и съ-
 вѣкче са грѣховнѧмъ одежда ветѣхаго чловѣка Ядама, и
 въ новѧй Ядамъ облѣче са, ѿже ѿсть Христосъ. мѧ же
 рыцѣмъ къ ней: радоуй са, роусьстѣй земли познннѣ, къ
 Богоу начатѣкъ примиренню вѣсть. си первою вѣннѣ въ
 цѣсарство небесьное отъ Роуси, сню бо хвалѧть роусьстнн
 сынове акы начальннцю, нбо по сѣмертн молѧше Бога за
 Роусь, правдѣннхъ бо доуша не оумирають, ꙗкоже рече
 Соломонъ: похвалѧемоу правдѣнномуу вѣзвеселѧть са
 люднѣ, безъ сѣмертн бо ѿсть памѧть ѿго, ꙗко отъ Бога
 познаваѧть са и отъ чловѣкѣ. сню бо всн чловѣци просла-
 вѧють, видѧще лежащю въ тѣлѣ на многа лѣта, рече бо
 пророкъ: прославѧющѧ мѧ прославѧю. о сѧковѧхъ бо
 Давыдъ глаголаше: въ памѧть вѣчнѧюю правдѣннѣкъ
 боудеть, отъ слоуха зѣла не оубоитъ са, готово сердце
 ѿго оуповати на Господа, оутверди са сердце ѿго, и не по-
 движеть са. Соломонъ бо рече: правдѣннѣ въ вѣкы жи-
 воутъ, и отъ Господа мѣзда имъ ѿсть и строѧннѣ отъ вѣшнѣ-
 нѧго, сего ради прннмоутъ цѣсарствнѣ красотѣ и вѣннѣцѣ
 добротѣ отъ роукы господннѧ, ꙗко деснннѣю покрѧють
 ѧ, и мышцею защититъ ѧ, защитилъ бо ѿсть сню бла-
 женоую Ольгоу отъ противннѣка и соупостѧта днѣвола.

XXXV. Въ лѣто .xv. Свѧтославъ посади Яро-
 полка въ Кѣнѣвѣ а Ольга въ Дрѣвѣхъ. въ се же врѣмѧ

придоша люднѣ новоградьстнн, просише князя севѣк: аще не поидете къ намъ, то налѣземъ князя севѣк. и рече къ нимъ Святославъ: а вѣ пошлѣ къ то къ вамъ. и отъпрѣ ся Ярополкъ и Ольгъ, и рече Добрыни: просите Владимѣра. Владимѣръ во вѣ отъ Малоуша, ключница Ольжинъ, сестра же вѣ Добрыни, отьць же вѣ има Малѣкъ любьчавинъ, и вѣ Добрыни оуи Владимѣроу. и рѣша Новоградьци Святославоу: вѣдай ны Владимѣра. онъ же рече имъ: ѣсто вѣ ѣсть. и поѣша Новоградьци Владимѣра къ севѣк, и иде Владимѣръ съ Добрынию, оуиель своимъ, Новоу Градоу, а Святославъ Переяславьцю.

XXXVI. Вѣ лѣто .^жсѹод. приде Святославъ въ Переяславьць, и затвориша ся Болгаре въ градѣ. и излѣзоша Болгаре на сѣчю противоу Святославоу, и вѣсть сѣча велика, и одолахоу Болгаре, и рече Святославъ воиель своимъ: оуже намъ сѣде пасти, потягнѣмъ моужьскы, братнѣ и дружино. и къ вечероу одолѣ Святославъ, и вѣзя градъ кониель. и посла къ Грекомъ, глаголя: хоцю на вѣ ити и вѣзати градъ вашъ ѣко и снѣ. и рѣша Греци: ми недоужн противоу вамъ стати, нѣ къзми данъ на насъ на себе и на дружиноу свою, и повѣдите ны, колико васъ, да вѣдамы по числоу на главы. се же рѣша Греци, лѣстище подѣ Роусню. и рече имъ Святославъ: ѣсть насъ два десяти тьсоуць, и прирече десѣть тьсоуць, вѣ ко Роуси десѣть тьсоуць толико. и пристроиша Греци сѣто тьсоуць на Святослава, и не даша дани. и поиде Святославъ на Грекы, и изидоша противоу Роуси. видѣвъше же Роусь оукопаша ся зѣло множества вой, и рече Святославъ: оуже намъ нѣ, камо ся дѣти, волею и неволею стати противоу; да не посражимъ земля роусьскыя, нѣ лѣжемъ костьми тоу, мертви во срама не имамъ: аще ли повѣгнемъ, срамъ имамъ; ни имамъ оубѣжати, нѣ станемъ крѣпѣко, азъ же прѣдѣ вами пондоу: аще моя глава лѣжетъ, то промыслите собою. и рѣша кон: идеже глава твоя, тоу и своя главы сѣложимъ. и исполчиша ся Роусь, и вѣсть сѣча велика, и одолѣ Святославъ, и вѣжаша Греци, и поиде Святославъ къ градоу, воюи и градъ разбивая, ѣкоже стоять и до днѣшняго днѣ поустн. и сѣзва цѣсарь колары своя къ полатоу, и рече имъ:

чѣто сѣтворимъ? яко не можемъ противоу ѿмоу стати. и
 рѣша ѿмоу колларе: послѣ къ нему дары, искоусимъ и,
 любезникъ ли ѿсть златоу ли паволокамъ. и посла къ нему
 злато и паволокы и моужа моудра, и рѣша ѿмоу: глады
 възора и лица ѿго и смысла ѿго. онъ же възъмъ дары
 приде къ Святославоу. и повѣдаша Святославоу, яко при-
 доша Греци съ поклономъ. и рече: въведѣте ѿ смю. придо-
 ша, и поклониша сѣ ѿмоу, и положиша прѣдъ нимъ злато
 и паволокы, и рече Святославъ, кромѣ зря, отрокомъ ско-
 нимъ: съхраните. они же придоша къ цѣсарю, и съзва
 цѣсарь коллары, рѣша же послании: яко придохомъ къ
 нему, и въдахомъ дары, и не възрѣ на нас, и повелѣ съ-
 хранити. и рече ѿдинъ: искоуси и ѿще, послѣ ѿмоу ороу-
 жие. они же послоушаша ѿго, и послаша ѿмоу мѣчь и ино
 ороужие, и принесоша къ нему: онъ же примъ нача
 хвалити и любити, и цѣлова цѣсаря. придоша опять къ
 цѣсарю, и повѣдаша ѿмоу всѣя къвѣшам, и рѣша колларе:
 люте съ моужь хошетъ къти, яко имѣнни не брѣжетъ, а
 ороужие ѿмаеть: ими сѣ по дань. и посла цѣсарь, гла-
 гола сице: не ходи къ градуу, възьми дань, ѿже хошеши.
 за маломъ бо къ не дошла цѣсаря Града. и въдаша ѿмоу
 дань; имашетъ же и за оубиенъна, глагола: яко родъ ѿго
 възметъ. възвѣ же и дары многы, и възврати сѣ въ Пе-
 реиславъць съ похвалою великою. видѣвъ же мало дружи-
 ны своѣя рече въ себѣ: ѿда како прѣклевивъше избивють
 дружиноу мою и мене. вѣша бо мнози погыбли на полкоу.
 и рече: пондоу въ Роусь, приведуу боле дружинны. и посла
 сълы къ цѣсареву въ Дерстръ, къ бо тоу цѣсарь, рекы си-
 це: хоцю имѣти миръ съ товою твердъ и любѣвъ. се же
 слышавъ цѣсарь радъ въсты, и посла къ нему дары боль-
 ша первыхъ. Святославъ же приѣ дары, и поча доумати
 съ дружиною своєю, рекы сице: аще не сѣтворимъ мира
 съ цѣсаремъ, а оувѣсть цѣсарь, яко мало насъ ѿсть,
 пришѣдъше остоупитъ ны въ градъ, а роусьска земля дале-
 ча, а Печенъзи съ нами ратьни, а кто ны поможетъ? ны
 сѣтворимъ миръ съ цѣсаремъ, се бо ны сѣ по дань шлѣ, и
 то боуди довольно намъ: аще ли почынетъ не оуправлати
 дани, да изъ нова изъ Роуси, съвъкоупивъше воѣ мно-

жайша, поидемъ Цѣсарю Градоу. люба бысть рѣчь си дру-
жинѣ, и послаша лѣпѣйшаго моужа къ цѣсареву, и при-
доша въ Деретръ, и повѣдаша цѣсареву. цѣсарь же на оу-
трии призва ихъ, и рече цѣсарь: да глаголють съли роусъ-
стии. они же рѣша: тако глаголетъ князь нашъ: хоцію
имѣти любѣвь съ цѣсаремъ гречьскымъ съвершеноу про-
чаю вса лѣта. цѣсарь же радъ бысть, и повелѣ письцю
писати вса рѣчи Святослави на харьтню. нача глаго-
лати съль вса рѣчи, и нача письць писати. глагола еце:
равню другаго съвѣщания, бывъшаго при Святославѣ,
велицѣмъ князи роускетѣмъ, и при Свѣнальдѣ, писано при
Феофанѣ синькелѣ къ Иваноу, нарицаемому Цѣмьскню,
цѣсарю гречьскомуу, въ Деретръ, мѣсяца июлиа, инѣди-
кта .ид. въ лѣто .жсѹод. азъ Святославъ, князь роусъ-
скый, якоже кляхъ ся, и оутверждаю на съвѣщанни семь
ротоу свою: хоцію имѣти миръ и съвершеноу любѣвь съ
всѣмъ великымъ цѣсаремъ гречьскымъ, съ Василіемъ и
Костянтиномъ, и съ богодѣхновеными цѣсари и съ всѣми
людьми вашими, и иже соуть подъ мѣною Роусъ, болгаре
и прочии, до коньца вѣка; яко николиже помышлю на
страноу вашу, ни събираю кой, ни язъика иного приведу
на строу вашу, елико есть подъ властню гречьскою, ни
на власть корьсоуныскою, елико есть градовъ ихъ, ни
на строу болгарскоу: да аще инъ кѣто помыслить на
строу вашу, да и азъ боуду противнѣ ѣмоу, и борю
ся съ нимъ. якоже кляхъ ся къ цѣсаремъ гречьскымъ и
съ мѣною болгаре и Роусъ вса, да съхранимъ права съвѣ-
щания: аще ли отъ тѣхъ самѣхъ прѣжде реченыхъ не
съхранимъ азъ же и съ мѣною иже подъ мѣною, да имѣ-
емъ клятвоу отъ бога, въ негоже вѣроуемъ, въ Пероуна
и въ Полоса, скотиа бога, и да боудемъ клати яко зла-
то, и своимъ ороужіемъ да искчени боудемъ. се же имѣй-
те въ истину, якоже сътворихомъ нынѣ къ вамъ, и на-
писахомъ на харьтни сей, и своимъ печатми запечата-
хомъ. сътвори въ мирѣ Святославъ съ Греки поиде въ
ладинахъ къ порогомъ. и рече ѣмоу воєвода отънь, Свѣ-
нальдъ: поиди, княже, на конихъ около, стоять во Пече-
нѣзи въ порозѣхъ. и не послоуша ѣго, и поиде въ ладинахъ,

и послаша Переяславъци къ Печенѣгомъ, глаголюще: се, идеть въ Святославъ въ Роусь, вѣзьмъ имѣннѣ много оу Грекъ и пѣкнѣ вѣчиславнѣ, съ маломъ дружиннѣ. слышавъше же се Печенѣзи застоупиша порогы. и приде Святославъ къ порогомъ, и не вѣкъ лѣзѣк прони порогъ. и ста зимовати въ Бѣлобережини, и не вѣкъ оу нихъ брашна оуже, и вѣкъ гладъ великъ, яко по полоугривнѣкъ глава конища. и зимова Святославъ тоу. веснѣ же приспѣвѣши въ лѣто . *суп. поиде Святославъ въ порогы, и нападе на нь Коури, князь печенѣжскый, и оубиша Святослава, и вѣзаша главоу ѣго, и въ лѣвѣкъ ѣго съдѣлаша чашю, оковавъше лѣвѣкъ ѣго, и приахоу изъ него. Свѣнальдъ же приде Къиевоу къ Ярополкоу. и вѣскухъ лѣтъ княженнѣ Святослава . к . и . и .

XXXVII. Бѣ лѣто . *супа. нача княжити Ярополкъ. Бѣ лѣто . *супв. въ лѣто . *супг. ловы дѣкую Свѣнальдицю, именемъ Лютоу, ишѣдъ во изъ Къиева гна по звѣри въ лѣскѣ. и оузрѣ и Ольгъ, и рече: кѣто съ ѣсть? и рѣша ѣмоу: Свѣнальдицѣ. и захуавъ оуби и, вѣкъ во ловы дѣки Ольгъ. и о томъ вѣсть междуу ими ненависть, Ярополкоу на Ольга, и молвляше вѣсегда Ярополкоу Свѣнальдъ: поиди на братъ свой, и прими власть ѣго, хоти отѣмѣстити сыноу своѣмоу.

Бѣ лѣто . *супд. въ лѣто . *супе. поиде Ярополкъ на Ольга, брата своѣго, на дрѣвскоу землю, и изиде проти воу ѣго Ольгъ, и вѣполчиста сѣ, и ративъшема сѣ полкома повѣди Ярополкъ Ольга. повѣгъшию же Ольгоу съ вои своими въ градъ, рекомый Броучий, кыше черезъ гроблю мостъ къ вратомъ граднѣмъ: тѣкснѣше сѣ, другъ друга ниахоу въ гроблю, и съпхнуоша Ольга съ мостоу въ дѣбрь, падахоу людиѣ мнози, и оудавиша кони чловѣкъы. и вѣшѣдъ Ярополкъ въ градъ Ольговъ прѣки власть ѣго. и посла искать брата своѣго, и искавъше ѣго не обрѣтоша: и рече ѣдинъ Дрѣвланинъ: азъ видѣхъ, яко вѣчера съпхнуоша и съ мостоу. и посла Ярополкъ искать брата, и влачиша троупнѣ изъ гробли отъ оутра и до полу дѣне, и налѣзоша и Ольга вѣисподи троупни, вѣнесеша и, и положиша и на ковѣркѣ. и приде Ярополкъ надъ

нь, и плака сѧ, и рече Свѣнальдоу: виждь, сего ты єси хотѣлъ. и погревоша Ольга на мѣстѣ оу града Броучаго, и єсть могила єго и до сего дѣне оу Броучаго. и приа власть єго Ярополкъ. оу Ярополка же жена грекыни вѣк, и вѣше бѣла черницею, вѣк во привелъ отьць єго Святославъ, и вѣда ю за Ярополка красоты ради лица єѧ. слышавъ же се Владимѣръ къ Новѣ Градѣ, іако Ярополкъ оуби Ольга, оубоивъ сѧ вѣжа за море, а Ярополкъ посадники свои посади вѣ Новѣ Градѣ, и вѣк влади єдинъ вѣ Роуси.

XXXVIII. Бѣ лѣто .*.сѹос. вѣ лѣто .*.сѹоз. вѣ лѣто .*.сѹон. приде Владимѣръ съ Барягы Новоу Градоу, и рече посадникомъ Ярополчемъ: идѣте къ братоу моемоу, и рѣчѣте ємоу: Владимѣръ ти идеть на ти, пристраивай сѧ противоу бити сѧ. и сѣде вѣ Новѣ Градѣ. и посла къ Рогъвольдоу Полотьскоу, глагола: хошю поати дѣщерь твою севѣк женѣ. онъ же рече дѣщери своєй: хоцеши ли за Владимѣра? она же рече: не хошю разоути ровнища, вѣ Ярополка хошю. вѣк во Рогъвольдѣ пришкѣ изъ замориа, и имѣше власть свою вѣ Полотьскѣ, а Тоурьы Тоуровѣ, отъ него же и Тоуровѣци прозваша сѧ. и придоша отроци Владимѣрови, и повѣдаша ємоу вѣсю рѣчь Рогъкиѣдиноу, дѣщери Рогъвольжда, князи полотьскаго. Владимѣръ же събра воѧ многы, Барягы и Слокѣны, Чюдъ и Кривича, и поиде на Рогъвольда. вѣ се же вѣрѣми хотяхоу Рогъкиѣдѣ весте за Ярополка: и приде Владимѣръ на Полотьскѣ, и оуби Рогъвольда и сына єго два, и дѣщерь єго поѧ женѣ, и поиде на Ярополка. и приде Владимѣръ Кыєвоу съ вои многы, и не може Ярополкъ стати противоу, и затвори сѧ Кыєвѣ съ людьми своими и съ Блоудомъ, и стояше Владимѣръ обрѣвѣ сѧ на Дорогожичи между Дорогожичемъ и Капичемъ, и єсть ровъ и до сего дѣне. Владимѣръ же посла къ Блоуду, воєводѣ Ярополчю, съ лѣстїю глагола: поприай ми: аще оубию брата своєго, имѣти ти хошю вѣ отьца мѣсто, и многоу чѣсть вѣзьмеша отъ мене; не изъво почалъ братїю бити, нѣ онъ; азъ же того оубоивъ сѧ придохъ на нь. и рече Блоудъ къ посломъ Владимѣремъ: азъ воудоу тебѣ вѣ сердце и вѣ приазньство. о зѣлаѧ

льсть чловѣчьска. якоже Давыдъ глаголетъ: шдѣи хлѣбъ мой възвеличалъ ѣсть на мнѣ льсть. съ бо доубавьствоваше на князя своего льстию. и пакы: изыкы своими льстиахоу сѧ, соуди имъ, Боже, да отъпадоутъ отъ мѣслии своихъ, по множеству нечѣстии ихъ изрини ѧ, яко прогнѣваша тѧ, Господи. и пакы тѣжде рече Давыдъ: моужь въ крови льстивъ не прѣполовитъ дѣний своихъ. се ѣсть сѣвѣтъ зѣлъ, иже сѣвѣщаютъ на кровопролитие; то соутъ неистовни, иже приѣмѣше отъ князя или отъ господина своего чѣсть ли дары, ти мѣслѧть о главѣ князя своего на погоубление, горьше соутъ въсовъ таковни, якоже Блоудъ прѣда князя своего, и приѣмъ отъ него чѣсти многы: съ бо въсть повиннѣ крови той, съ бо Блоудъ затвори сѧ съ Ярополкомъ, льстѧ ѧмоу, слаше къ Владимѣроу часто, велѧ ѧмоу пристрапати къ градуу вранию, а самъ мѣслиа оубити Ярополка, граждѧны же не въ льзѣ оубити ѧго. Блоудъ же не възмогъ, како въ погоубити и, замѣсли льстию, велѧ ѧмоу не излазити на вранѣ изъ града. и рече Блоудъ Ярополкоу: Кыяне сѧютъ сѧ къ Владимѣроу, глаголюще: пристоупай къ градуу, яко прѣдамъ ти Ярополка: повѣгни за градъ. и послоуша ѧго Ярополкъ, и извѣгъ прѣдъ нимъ затвори сѧ въ градѣ Родни на оустии Рѣси, а Владимѣръ вѣниде въ Кыневъ, и оскде Ярополка въ Родни, и въ гладъ великъ въ немъ, и ѣсть притѣча и до сего дѣне: вѣда акы въ Родни. и рече Блоудъ Ярополкоу: видиши, колико вой оу врата твоего, нама ихъ нѣ прѣкрати: твори миръ съ вратомъ своимъ. льстѧ подъ нимъ се рече. и рече Ярополкъ: тако воуди. и посла Блоудъ къ Владимѣроу, сице глаголиа: яко съвѣсть сѧ мѣсль твоѧ, яко приведу къ тебѣ Ярополка, и пристрой оубити и. Владимѣръ же то слышавъ, вѣшьдъ въ дворъ теремный откъ, о немъже прѣжде съказахомъ, сѣде тоу съ дружиною своею. и рече Блоудъ Ярополкоу: поиди къ братоу своему, и рѣци ѧмоу: чѣто ми ни вѣдаси, то изъ приѣмоу. поиде же Ярополкъ, и рече ѧмоу Баряжко: не ходи, княже, оубиють тѧ, повѣгни въ Печенѣгы, и приведеши вой. и не послоуша ѧго. и приде Ярополкъ къ Владимѣроу. яко полѣзе въ двѣри, подъиаста

и два варяга мьчи подъ пазоуск, Блоудъ же затвори двѣри, и не да по немъ ити своимъ. и тако оубиенъ вѣсть Иррополкъ. Баряжько же видѣвъ, яко оубиенъ вѣсть Иррополкъ, вѣжа съ двора въ Печенѣгы, и много воюва съ Печенѣгы на Владимѣра, и ѣдва приваби и, заходивъ къ немоу ротк. Владимѣръ же залеже женоу вратню грекыню, и вѣк непраздна, отъ неаже роди сѧ Свѣтополкъ, отъ грѣховнаго бо корени зълъ плодъ бывають: по неже вѣк была мати ѣго черницею, а вѣторою, Владимѣръ залеже ю не по бракоу, прѣлюводѣчиць вѣсть оубо; тѣмъ ни отыць ѣго не любляше, вѣк бо отъ двою отыцю, отъ Иррополка и отъ Владимѣра. по семь рѣша варязи Владимѣроу: съ градъ нашъ, мѣ приахомъ и, да хошемъ имати окоупъ на нихъ, по двѣ гривнѣк отъ чловѣка. и рече имъ Владимѣръ: пожѣдѣте, даже вѣ коуны съвероутъ, за мѣсѧцъ. и жѣдаша за мѣсѧцъ, и не дасть имъ. и рѣша варязи: съльстилъ ѣси нами, да покажи нѣ поутъ въ Грекы. онъ же рече имъ: идѣте. и избра отъ нихъ моужа добры, съмыслны и храбры, и раздаа имъ градъ, прочни же идоша Цѣсарю Градоу въ Грекы. и посла прѣдъ ними сълы, глагола сѧце цѣсарю: се, идоутъ къ тебѣ варязи, не мози ихъ держати въ градѣ, ѣли, то сътворять ти зѣло, яко и съде, нѣ расточи ѧ разьно, а сѣмо не поушай ниѣдиногo. и нача княжити Владимѣръ въ Кыѣвѣк ѣдинъ. и постави коумиръ на холмоу вѣнѣк двора теремнаго: Пероуна дрѣвѧна и главоу ѣго сребреноу, а оусъ златъ, и Хорѣса, Даждьбога и Стривога и Сѣморьгла и Мокошь. и жряхоу имъ, наричюше ѧ богы, и привождахоу сыны свои и дѣщери, и жряхоу вѣсомъ, и осквернахоу землю трѣками своими, и оскверни сѧ кровьми земля роусьска и холмъ тѣ. нѣ прѣклагый Богъ не хотѧ съмерти грѣшникомъ, на томъ холмѣк нынѣк церкѣви стoитъ, свѧтаго Василиѧ ѣсть, якоже послѣди съкажемъ. мѣ же на прѣднѣе възвратимъ сѧ. Владимѣръ же посади Добрыню, оуѧ своѣго, въ Новѣк Градѣк. и пришѣдъ Добрыни Новоу Градоу постави коумира надъ рѣккою Болховомъ, и жряхоу ѣмоу людѣе новоградѣстни акы богу. вѣк же Владимѣръ повѣжденъ похотню женьскою, и быша ѣмоу водимыи:

Рогънѣды же посади на Лыбеди, идеже нынѣ стоитъ сельце Прѣдѣславино, отъ неяже роди четьри сыны: Изяслава, Мьстислава, Шрослава, Всеєвлда, а двѣ дѣщери; отъ грекыни Святполка; отъ чехыни Вышеслава; а отъ друугы Святослава и Станислава; а отъ болгарыни Бориса и Глѣба; а наложницы вѣ оу него три съта Вышеградѣ, а три съта въ Бѣлѣ Градѣ, а двѣ сътѣ на Перестовѣ въ сельци, еже зовоуть и нынѣ Перестовою. и вѣ несуть влоуду, приводитъ къ себѣ мужьскы жены и дѣвица растылы, вѣ во женолюбцы якоже и Соломонъ: вѣ во, рече, оу Соломона женъ седмь сътъ, а наложницы три съта. моудръ же вѣ, а на коньць погыбе: съ же вѣ невѣгласъ, а на коньць оврѣте съпасеніе. велий Господь и велиа крѣпость его, и разоумоу его нѣсть коньца. зѣло во іестъ женьская прѣльсть, якоже рече Соломонъ, покажѣ сѧ, о женахъ: не вѣнмай зѣлѣ женѣ, медъ во каплетъ отъ оустьноу жены любовница, въ врѣмя наслаждаеть твоей гортань, послѣди же горьчае золчи обратиши, прилѣпляющей сѧ ей вѣнидоуть съ съмертию въ адъ, на поути во животыныи не находятъ, влоудна же теченія іеѧ и неблагоприятна. се же рече Соломонъ о прѣлюбовницахъ, о добрыхъ же женахъ рече: дражайши іестъ камениа многоцѣнна, радоуетъ сѧ о ней моужь іеѧ, дѣиетъ во моужевѣ своіемоу благо все житіе, оврѣтѣши волноу и льнѣ творить благопотрѣбныа роукама своимѧ. бысть яко корабель коуплю дѣиущь, и събираеть себѣ богатство, и вѣстаетъ изъ ноцій, и даеть крашно домоу и дѣла рабѣнамъ. видѣвъши сътяжание коуповаше, отъ дѣлѣ роукоу своією насади тяжание. прѣпоисавъши крѣпко чрѣсла своѧ оутверди мышцы свои на дѣло, и вѣкоуси, яко добро іестъ дѣлати, и не оугасаетъ свѣтильникъ іеѧ всю ноць. роуцѣ свои простираеть на пользынаа, лакты свои оустремляеть на вретено, роуцѣ свои отверзаетъ оубогомоу, плодъ же простре нищемоу; не печеть сѧ моужь іеѧ о домоу своіемъ, іегда къде моудить, вси свои іеѧ одѣни боудоуть, соугоуба одѣниа сътвори моужевѣ своіемоу, очервлена и багряна себѣ одѣниа, възорнѣ вѣваеть въ вратѣхъ моужь іеѧ, вѣнегда аще сядеть на съньмици съ старьци

жителн землн, опонн сѣтвори и отѣдасть въ коуплю, оуста же своя отверзе съмыслно, въ чинѣ молвити изыкомь своимь, въ крѣпость и въ лѣпотоу оваѣче ся, милостыня же ея въздвигоша чада ея и обогатиша, и моужь ея похвали ю, жена ко разоумлива благословена естъ, боязнь же господню да похвалить, дадите ей отъ плода оустыноу ея, и да хвалить въ вратѣхъ моужа ея.

Въ лѣто .x.сѣд. иде Владимѣръ къ Ляхомъ, и заи грады ихъ, Перемышль, Червенъ и ины грады, иже соуть и до сего днне подъ Роусню. въ семь же лѣтѣ и Бятича повѣди, и възложи на нн дань отъ плоуга, якоже и отьць его имаше.

Въ лѣто .x.сѣч. заратиша ся Бятичи, и иде на нн Владимѣръ, и повѣди нн въторое.

XXXIX. Въ лѣто .x.сѣча. иде Владимѣръ на Итвягы, и повѣди Итвягы, и възн землю ихъ. и иде Кыневоу, и твораше трѣвоу коумиромь съ людьми своимн. и рѣша старьци и колларе: мещимъ жрѣвий на отрока и дѣвицу: на негоже падеть, того зарѣжемъ богомь. быше варягъ единъ, и вѣ дворѣ его, идеже естъ церкѣви святаа Богородица, юже съдѣла Владимѣръ: вѣ же варягъ тѣ пришълъ изъ Грекъ, и держаше вѣроу хрестиянскоу, и вѣ оу него сынъ краснѣя лицомь и доушею. на сего паде жрѣвий по зависти диаволи, не терпашеть ко диаволъ, власть имы надъ всѣми, и съ вшеть емоу акы тернъ въ сердце, и тѣршаше ся потрѣвити окаянъй, и наоусти люди. и рѣша пришѣдъше послани къ нему: яко паде жрѣвий на сынъ твой, изволиша во и возн сѣтѣ: да сѣтворимъ трѣвоу богомь. и рече варягъ: не соуть то возн, нѣ дрѣво, дньсь естъ, а оутро изгниеть; не ядятъ во, ни пють, ни молвятъ, нѣ соуть дѣлани роуками въ дрѣвѣ, а Богъ естъ единъ, емоуже слоужать греци и кланяють ся, иже сѣтвориалъ неко и землю, звѣзды и лоуноу и солнце и чловѣка, и далъ естъ емоу жити на земли, а си возн чѣто съдѣлаша? сами дѣлани соуть, не дамь сына своего вѣсомь. они же шѣдъше повѣдаша людемь. они же възъмъше оруужнє пондоша на нн, и разкъша дворѣ около его: онъ же стоаше на сѣнехъ съ сыномь своимь. рѣша емоу: вѣдай

стына своѣго, да вѣдамъ и богомъ. онъ же рече: аще соуть вози, то единого себе послють бога, да имоуть стынъ мой, а вы чемоу потрѣбоуете? и кликоуша, и посѣкоша сѣни подъ нима, и тако повиша ѿ. и не съвѣсть никътоже, кѣде положиша ѿ. бяхоу бо тѣгда чловѣци невѣгласи и погани. дияволъ радоваше ся семоу, не вѣды, яко близъ погыбѣль хотыше быти ѿмоу. тако бо тыраше ся погоубити родъ хрестыанскый, нъ прогонимъ быше хрестомъ чьстынымъ къ инѣхъ странахъ, съде же мьныше ся окаянъй: яко съде ми ѣсть жилище, съде бо не соуть апостоли оучили, ни пророци прорекли, не вѣды пророка глаголюща: и нарекоу не люди моя люди моя; о апостолѣхъ бо рече: въ всю землю изидоша вѣщанна ихъ, и въ коньць вѣселенъа глаголи ихъ. аще и тѣломы апостоли не соуть съде были, нъ оученна ихъ акы троубы гласять по вѣселенѣй въ церкьвахъ, ихъже оучениемъ повѣждаемъ противнаго врага, попирающе подъ нозѣ, якоже попраста и снѣ отьчъника, приємъша вѣнъць невескнъй съ свѣтлыми моученикы и правьдникы.

XL. Въ лѣто .x.сѣчв. иде Владимѣръ на Радимича. вѣ оу него воєвода Болчий Хвостъ, и посла и Владимѣръ прѣдъ собою, Болчий Хвоста. сѣрѣте ѿ на Рѣцѣ Пѣсьчанѣ, и повѣди Радимича Болчий Хвостъ: тѣмъ и Роусь корятъ ся Радимичемъ, глаголюще: Пѣсьчаньци колчий хвоста вѣгають. быша же Радимичи отъ рода Дяховъ, прѣшъдыше тоу ся вѣселиша, и платять дань Роуси, повозъ везоуть и до сего дне.

Въ лѣто .x.сѣчг. иде Владимѣръ на Болгары съ Добрынею, съ оуємъ своимъ, въ ладнахъ, а Торькы вѣгомъ приведе на конихъ, и повѣди Болгары. рече Добрыня Владимѣроу: съглядахъ кладьникъ, и соуть вси въ сапозѣхъ, снмъ дани намъ нѣ дати, пондѣвѣ искатъ лапотъниковъ. и сѣтвори миръ Владимѣръ съ Болгары, и ротѣ заходиша между собою, и рѣша Болгаре: толи не воудеть между нами мира, ѣли камень начьнетъ плавати, а хмель почьнетъ тоноути. и приде Владимѣръ Кыѣвоу.

Въ лѣто .x.сѣчд. придоша Болгари вѣрны Бохъми-

ца, глаголюще: яко ты князь іеси моудръ и съмъслънъ,
не вѣси закона, нъ вѣроуѣи вѣ законъ нашъ, и поклони сѧ
Бохъмитоу. и рече Владимѣръ: како іестъ вѣра ваша? они
же рѣша: вѣроуѣемъ во гоу, а Бохъмитъ нъ оучить, гла-
гола: обрѣзати оуды тайныи и свинины не іести, вина не
пити, а по съмрти съ женами похотъ творити блондъноу:
дасть Бохъмитъ комоуждо по седми десѧтъ женъ красънъ,
избереть іединоу красъноу, и въскъхъ красотоу възложитъ на
іединоу, та боудеть іемоу жена; съде же, рече, достонтъ
блондъ творити въсыкъ, на семь свѣтъкъ аще боудеть къто
оукогъ, то и тамо, и ина многа льсть, іемаже нѣ льзѣ пѣсати
срама ради. Владимѣръ же слоушаше ихъ, вѣ бо самъ
любѧ жены и блондъненіе много, послоншаше сладъко, нъ
се іемоу вѣ нелюбо, обрѣзание оудовъ и о неіадении мѧсъ
свинъ а о питии отъноуды, рекы: Роуси іестъ веселіе пи-
тие, не можемъ безъ того быти. по томъ же придоша
Нѣмьци, глаголюще: придохомъ послани отъ папежа. и
рѣша іемоу: реклъ ти тако папежъ: земля твоѧ яко и
земля наша, а вѣра ваша не яко вѣра наша, вѣра бо наша
свѣтъкъ іестъ, кланіемъ сѧ Богоу, иже сътворилъ неко и
землю, звѣзды, мѣсяць и въсяко дъхание, а вози ваши
дрѣво соутъ. Владимѣръ же рече: кака заповѣдь ваша?
они же рѣша: пощеніе по силѣ, аще къто пиеть или
іестъ, то въсе вѣ славоу вожию, рече оучитель нашъ Павль.
рече же Владимѣръ Нѣмьцемъ: идѣте опѧть, яко отъци
наши сего не приѧли соутъ. се слышавъше Жидове козарь-
стии придоша, рекоуше: слышахомъ, яко приходиша
Болгаре и хрестіане, оучаше ти къждо вѣрѣ своѣй; хресті-
ане бо вѣроуѣютъ, іегоже мы распяхомъ, а мы вѣроуѣемъ
іединомоу Богоу Явровоу, Исаковоу, Иаковолю. и рече
Владимѣръ: чьто іестъ законъ вашъ? они же рѣша: обрѣ-
зати сѧ, свинины не іести, ни заичины, соуботоу храни-
ти. онъ же рече: то къде іестъ земля ваша? они же рѣша:
въ Иеросалимѣ. онъ же рече: то тамо ли іестъ и нынѣ? они
же рѣша: разгнѣва сѧ Богъ на отъца наша, и расточи нъ по
странамъ грѣхъ ради нашихъ, и прѣдана бысть земля
наша хрестіаномъ. онъ же рече: то како вы нынѣ оучите,
сами отвержени отъ Бога и расточени? аще вы Богъ лю-

внлъ васъ и законъ вашъ, то не бѣсте расточени по чю-
 ждимъ землямъ; юда намъ тожде мѣслите приати? по
 семь же прислаша Греци къ Владимѣроу философа, глаго-
 люще сице: слышахомъ, яко прихѹдили соуть Болгаре, оу-
 чаще тя приати вѣроу свою, ихъже вѣра оскверниаетъ не-
 бо и землю, иже соуть прокляти паче всѣхъ чловѣкъ, оупо-
 добльше ся Содомоу и Гомороу, на нѣже поусте господь
 каменнѣ гороуще, и потопа и, и погрязоша, яко и си хъ
 ожидаеть днь погыбѣли ихъ, югда придетъ Богъ соу-
 дитъ земли, и погоубитъ вса творящаа незаконна и сквер-
 ны дѣющаа: си бо омывають оходы свои, въ ротъ вѣли-
 вають, и по врадѣ мажють ся, поминають Бохъмита, та-
 ко же и жены ихъ творять тоужде скверноу и ино поуще,
 отъ свѣткоюплениа моужьска и женьска вѣкоушають. си слы-
 шавъ Владимѣръ планоу на землю, рекы: нечисто юсть дѣ-
 ло. рече же философъ: слышахомъ же и се, яко прихѹдиша
 отъ Рима поучитъ васъ вѣркъ своеюй, ихъже вѣра маломъ
 съ нами развращена, слоужать бо опрѣснѣкы, рекъше
 оплатѣкы, ихъже Богъ не прѣда, нъ повелѣ хлѣбомъ слоу-
 жити, и прѣда апостоломъ, приемъ хлѣвъ и рекъ: се юсть
 тѣло мое, ломимое за вы; такожде и чашю приемъ рече:
 се юсть кровь моя новаго завѣта. си же того не творять,
 соуть не исправли вѣркы. рече же Владимѣръ: придоша
 къ мѣнѣ Жидове, глаголюще: яко Нѣмьци и Греци вѣроу-
 ють, югоже мѣ распахомъ. философъ же рече: въ истинуу
 въ того вѣроуемъ, тѣхъ бо пророци прорицахоу, яко Богоу
 родити ся, а дрѹзи, распятоу вѣти и погребеноу а въ
 третни днь въскресноути и на небеса вѣзити: они же ты
 пророкы извивахоу, дрѹггы прѣктирахоу. югда же събѣсть
 ся прореченнѣ си хъ, съниде на землю, и распатнѣ приа, и
 въскресъ на небеса вѣзиде. си хъ же ожидаше поканиа за
 четъри десѣти и шесть лѣтъ, и не покаша ся, и посла на
 на Римляны, градъ ихъ развнша, а самы расточиша по
 странамъ, и работають въ странахъ. рече же Владимѣръ:
 то чѣсо ради съниде Богъ на землю, и страсть такоу приа?
 отъвѣщавъ же философъ рече: аще хоушии послоушати,
 да скажю ти изъ начала, чѣсо ради съниде Богъ на землю.
 Владимѣръ же рече: послоушаю радъ. и нача философъ гла-

голати сице: въ начало сътвори Богъ небо и землю въ первый днь. и въ другой днь сътвори твердь, иже есть по срѣдѣ воды: сего же дне раздѣлиша ся воды, полъ ихъ възиде надъ твердь, а полъ ихъ подъ твердь. а въ третин днь сътвори море и рѣкы и источникы и сѣмена. въ четвертый днь солнце и луноу и звѣзды, и оукраси Богъ небо. видѣвъ же первый отъ ангель, старѣйшина чиноу ангельскоу, помысли въ себѣ, рекы: сънидоу на землю, и прѣкимоу землю, и боудоу подобенъ Богоу, и поставлю прѣстолъ свой на облацѣхъ сѣверьскыхъ. и тоу акне съверже и съ небесе, и по немъ падоша, иже вѣша подъ нимъ, чинъ десятый. вѣ же имя противникоу Сотонаилъ, въ негоже мѣсто постави старѣйшиноу Михаила: сотона же, грѣшивъ помысла своего и отъпадъ славы первыа, нарече ся противникъ Богоу. по семь же въ пятый днь сътвори Богъ киты и рыбы, гады и пѣтица перьнатыа. въ шестый же днь сътвори Богъ звѣри и скоты и гады земныа, сътвори же и чловѣка. въ седмый же днь почи Богъ отъ дѣла своихъ, иже есть соукота. и насади Богъ рай на вѣстоцѣ въ Едемѣ, въведе тоу чловѣка, иегоже създа, и заповѣда иемоу отъ дрѣва всякого ясти, отъ дрѣва же единого не ясти, иже есть разоумѣти доброу и зѣлоу. и вѣ Адамъ вѣ ран, видыше Бога и славляше, игда ангели славляхоу. и възложи Богъ на Адамъ сѣнь, и оусѣпе Адамъ, и възвзъ Богъ едино ребро оу Адама, сътвори иемоу женоу, и въведе ю въ рай къ Адамоу, и рече Адамъ: се, кость отъ кости моея, а плоть отъ плоти моея. си нарече ся жена. и нарече Адамъ скотомъ и пѣтицамъ имена, звѣремъ и гадамъ, а самѣма ангель повѣда имена. и покори Богъ Адамоу звѣри и скоты, и овладаше всѣми, и послушахоу иего. видѣвъ же диволъ, яко почыте Богъ чловѣка, възавидѣвъ иемоу прѣобрази ся въ змию, и приде къ Езвѣ, и рече ией: по чыто не яста отъ дрѣва, соущаго по срѣдѣ райа? и рече жена къ зми: рече Богъ: не имата ясти, а ли, да оумрета съмертноу. и рече змиа къ женѣ: съмертноу не оумрета, вѣдыше бо Богъ, яко, въ ныже днь яста отъ него, отверзета ся очи ваю, и боудета яко и Богъ, разоумѣюца добро и зѣло. и видѣ жена,

яко добро дрѣво въ садѣ, и възъмъши сѣнѣсть, и въдасть
моужю своєюмоу, и уста, и отверзоста ся очи има, и раз-
оумѣста, яко нага уста, и съшиста листвиємь смо-
кѣвъномь прѣпоисание. и рече Богъ: проклята земля въ
дѣлахъ твоихъ, и въ печали яси вса дни живота своје-
го. и рече господь Богъ: їеда како прострета роукоу, и възъ-
мета отъ дрѣва животнаго, и живета въ вѣкы. и изгна
господь Богъ Ядама изъ рай. и сѣде прямо рай, плача ся
и дѣлаи землю. и порадова ся сотона о проклятии земля.
се на ны первое падение и горькый отвѣтъ, отъпадение
ангельскаго житиѧ. роди Ядамъ Канна и Авела: бѣ Каннъ
рамай, а Авель пастоухъ. и несе Каннъ отъ плода земли
къ Богоу, и не приѧ Богъ даровъ ѧго: Авель же принесе
отъ агньць первенць, и приѧ Богъ дары Авелевы. со-
тона же вѣлѣзе въ Канна, и пострѣкаше Канна оубити
Авела. и рече Каннъ: изидѣвъ на поле, Авеля. яко изи-
доста, вѣста Каннъ, и хоташе оубити и, и не оумаше, ка-
ко оубити и, и рече ѧмоу сотона: възьми камень, и оу-
дари и. възъмъ камень оуби и. и рече Богъ Кайноу: кѣде
їестъ братъ твой? онъ же рече: їеда стражъ їесмы вратоу
своемоу? и рече Богъ: кровь брата твоего възпиеть къ
мнѣ, коудеши стени и трасы ся до живота своѧго. Ядамъ
же и Ювга плачюща ся вѣста, и диволь радоваше ся, ре-
кы: се, ѧгоже Богъ почыте, азъ сѣтворихъ ѧмоу отъпа-
сти Бога, и се, нынѣ плачь ѧмоу налѣзоухъ. и плакаста ся
по Авели лѣтъ три десѧти, и не съгни тѣло ѧго. и не оу-
мыста ѧго погresti, и повелѣниємь божиємь пѣтеньца
два прилетѣста, їединъ ѧю оумре, їединъ же ископа ѧмоу,
и вѣложи оумерѣшаго, и погрене и. видѣвъша же се Ядамъ
и Ювга ископаста ѧмоу, и вѣложиста Авела, и погревоста
съ плачємь. бѣвъ же Ядамъ лѣтъ двою сътоу и трий де-
сѧтъ роди Сидъ и двѣ дѣщери, и поѧ їединоу Каннъ, а
дроугою Сидъ, и отъ тою чловѣци расподиша ся, и оу-
множиша ся по земли. и не познаша сѣтворѣшаго ѧ,
исполниша ся блуда и всякомь нечистоты и оубийства и
зависти, живяхоу скотьскы чловѣци. бѣ Ной їединъ пра-
вѣднъ въ родѣ семъ, и роди три сыны: Симъ, Хама,
Ифета. и рече Богъ: не имать доухъ мой прѣбывати къ

чловѣцѣхъ. и рече: да потрѣблю, иже сътворихъ, отъ чловѣка до скота. и рече господь Богъ Ноюви: сътвори ковчегъ въ долготу лакѣтъ трий сътъ, а въ шириноу пяти десѣтъ и възвышнѣ трий десѣтъ лакѣтъ, ибо лакѣтемъ сажень зовоуть. дѣлаемоу же ковчегеу за съто лѣтъ повѣдаше Ной, яко быти потопоу, и посмѣхахоу сѣ иемоу. игда съдѣла ковчегъ, рече господь Ноюви: вѣлѣзи ты и жена твоя и сынове твои и снѣхы твои, и въведи къ себѣ по двоемоу отъ всѣхъ скотъ и отъ всѣхъ пѣтиць и отъ всѣхъ гадъ. и въведе Ной, иже заповѣда иемоу Богъ. наведе Богъ потопъ на землю, потопе всѣа плотъ, и ковчегъ плаваше на водѣ. игда же посѣче вода, излѣзе Ной и сынове иего и жена иего: отъ снхъ расподи сѣ земля. и быша чловѣци мнози и идиногласни, и рѣша другъ къ другоу: съзидимъ столпъ до небесе. начаша здати, и рече Богъ: се, оумножиша сѣ чловѣци, и помысли ихъ соуетьни. и съниде Богъ, и размѣси изыкы на седмь десѣтъ и два изыка. Идамовъ же бысть изыкъ не отъятъ оу Евера: ть бо идинъ не приложи сѣ къ безоумно ихъ, рекы сице: аще бы чловѣкомъ Богъ рекъ на неко столпъ дѣлати, то повелѣлъ бы самъ Богъ словомъ, иакоже сътвори небеса, землю, море, всѣа видимаѣ и невидимаѣ. сего ради того изыкъ не прѣмѣни сѣ: отъ сего соуть Еврки. на седмь десѣтъ и идинъ изыкъ раздѣлиша сѣ, и разидоша сѣ по странамъ, и къждо своѣ нравы приша: по днѣволю оучению ови ращениємъ, клдиземъ и рѣкамъ жрихоу, и не познаша Бога. отъ Идама же и до потопа лѣтъ двѣ тысоуци двѣ сътѣ четыре десѣти и двѣ, а отъ потопа до раздѣленнѣ изыкъ лѣтъ пять сътъ два десѣти и девѣтъ. по семь же днѣволъ въ больше прѣльщенѣе въверже чловѣкы, и начаша коумиръ творити, ови дрѣвинны, ови мѣдѣнны, а друзи мраморѣнны, а ини златы и сребренны, клдизхоу сѣ имъ, и привождохоу сыны своѣ и дѣщери, и заклахоу прѣдъ ними, и вѣ всѣа земля осквернена. началникъ же быше коумиротворению Сероухъ, творѣше во коумиръ въ имена мертвѣхъ чловѣкы, овѣмъ бывшемъ цѣсаремъ, другомъ хравромъ и волхвомъ и женамъ прѣлюводѣницамъ. съ же Сероухъ роди

Өароу, Өара же роди три сыны: Аврама и Нахора и
 Арона. Өара же творише коумиръ, навъкъ оу отьца
 своеюго. Аврамъ же пришдъ въ оумъ възрѣ на небо, и
 видѣ звѣзды и небо, и рече: въ истину, тѣ юсть Богъ,
 иже сътвориша небо и землю, а отьць мой прѣльщаеъ
 чловѣкы. и рече Аврамъ: искоушию богы отьца своеюго.
 и рече: отьче, чѣто прѣльщаеши чловѣкы, твори коуми-
 ры дрѣвяны? тѣ юсть Богъ, иже сътвори небо и землю.
 примъ Аврамъ огнь зажже идолы въ храминѣ. видѣвъ
 же Аронъ, братъ Аврамовъ, рывноуи по идолхъ, хо-
 тѣ оумъчати идолы, и самъ съгорѣ тоу Аронъ, и оумре
 прѣдъ отьцемъ: прѣдъ симъ бо не бѣ оумиралъ сынъ
 прѣдъ отьцемъ, нѣ отьць прѣдъ сыномъ, отъ сего на-
 чаша оумирати сынове прѣдъ отьци. възлюбѣ Богъ Авра-
 ма, и рече Богъ Аврамоу: изиди изъ домоу отьца сво-
 его въ землю, въ нюже ти покажу, и сътворю тиа въ из-
 зыкъ велнкъ, благословятъ тиа колѣна земляна. и сътво-
 ри Аврамъ, якоже заповѣда юмоу Богъ. и пои Аврамъ сы-
 новьца своеюго Лота, (вѣ бо юмоу Лотъ шюринъ и сы-
 новьць, вѣ бо Аврамъ пошалъ братьню дѣщерь Аронию, Са-
 роу), и приде въ землю хананѣйскоу къ доубоу вьсокоу, и
 рече Богъ къ Аврамоу: сѣмени твоюмоу дамъ землю сию. и
 поклонѣ сѣ Аврамъ Богоу. Аврамъ же вѣше лѣтъ седми
 десѣтъ и пяти, югда изиде отъ Хараона: вѣ же Сара не-
 плодъ, болиши неплодскымъ. рече Сара Аврамоу: вѣлѣ-
 зи къ рабѣ моею. и поюмъши Сара Агарь вѣдасть ю моу-
 жою своеюмоу. и вѣлѣзе Аврамъ къ Агари: зачатъ и роди
 сына Агарь, и прозва и Аврамъ Измаиломъ. Аврамъ бѣ
 лѣтъ осми десѣтъ и шести, югда роди сѣ Измаилъ. по
 семь же зачѣнъши Сара роди сына, и нарече имя юмоу
 Исакъ. и повелѣ Богъ Аврамоу обрѣзати отроча, и обрѣза
 и въ осмый дѣнь. възлюбѣ Богъ Аврама и племя юго, и
 нарече ѣа въ люди себѣ, и отълоучи ѣа отъ изыкъ, нарекъ
 ѣа люди свои. семоу же Исакоу възмогъшию, Аврамоу же
 живѣшию лѣтъ сѣто и седмъ десѣтъ и пять оумре, и по-
 гробенъ вѣсть. Исакоу же вѣвѣшию лѣтъ шести десѣтъ ро-
 ди два сына, Исава и Иакова: Исавъ же вѣсть лоукавъ, а
 Иаковъ правдѣнъ. съ же Иаковъ работа оу оуиа своеюго изъ

дѣщере іего изъ мѣньшата лѣтъ семь, и не дастъ іемоу іема Лаванъ, оуи іего, рекы: старѣйшую помни. и въдасть іемоу Лию, старѣйшую, а изъ другыа рекла іемоу работати другоую семь лѣтъ. онъ же работа другоую семь лѣтъ изъ Рахили, и поа севѣ двѣ сестреници, отъ неюже роди осмь сыновъ: Роувима, Семеона, Левгню, Иуду, Исахара и Заулону, Иосифа и Бениамина, и отъ рабоу двою: Дана, Нефталима, Гада и Асира; и отъ сихъ расплодиша ся Жидове. Ишковъ же съниде въ Єюптъ, съ лѣтъ съта и трий десѣтъ, съ родомъ своимъ, числомъ шести десѣтъ и пяти доушь. поживе же въ Єюптъ лѣтъ семь на десѣте, и оуспѣ, и поравотиша племя іего за чѣтыри съта лѣтъ. по сихъ же лѣтѣхъ възмогша людие жидовьстни, и оумножиша ся, и наснахоу имъ Єюптяне работою. въ си же врѣмена роди ся Моисий въ Жидѣхъ, и рѣша волєви єюптьстни цѣсарю, яко родилъ ся єсть дѣктиць въ Жидѣхъ, иже хоцетъ погоубити Єюптъ. тоу авниє повелѣ цѣсарь раждающаа ся дѣкти жидовьскыа въмѣтати въ рѣкоу. мати же Мойсиєва, оубоавъши ся сего гоублениа, възвѣвши младенць въложи и въ крабийцю, и несъши постави въ лузѣ. въ се же врѣмя съниде дѣщи Фараонова Фермоуфи коупать ся, видѣ отроча плачуще ся, възвѣ іе, и пошадѣ, и нарече имя іемоу Моисий, и въскорми. въстѣ отроча красно, и въстѣ лѣтъ чѣтырь, и приведе іе дѣщи Фараона къ отцоу своему. видѣвъ же Моисиа Фараонъ нача любити отроча, Моисий же хапая ся за шию сърони вѣнць съ главы цѣсаревы, и попра и. видѣвъ же волхвъ рече цѣсарєви: о цѣсарю, погоуби отроча се, аще ли не погоубиши, имать погоубити всего Єюптя. и не послоуша іего цѣсарь, нъ паче повелѣ не гоубити дѣтий жидовьскыхъ. Мойсиєви же възмогъшию въстѣ великъ въ домоу Фараони: вѣвъшию цѣсарєви иномоу възавидѣша іемоу воларе. Моисий же оубивъ єюптянина, обидцаго єврѣянина, вѣжа изъ Єюптя, и приде въ землю мадиамьскоу, и ходи по поустыни наоучи ся отъ ангела Гаврила о вѣтти всего мира и о первѣмъ чловѣцѣ, яже соуть вѣла по немъ, по потопѣ и о сѣмѣшении азыкъ, аще кто колико лѣтъ вѣлъ, звѣздноє хождение и число,

земельноу мѣроу и всякоу моудрость. по семь же яви сѧ
 ѧмоу Богъ въ коупинкѣ огнемь, и рече ѧмоу: видѣхъ въ доу
 людий твоихъ въ Еюптъкѣ, и низлѣзохъ изати ѧ отъ
 роукы еюптъскы, извести ѧ отъ земли той: ты же
 иди къ Фараоноу, цѣсарю еюптъскоу, и речеши ѧмоу:
 испоусти Израиля, да три дѣни положать трѣвоу Богоу:
 аще не послоушають тебе цѣсарь еюптъскый, повию и
 въскли чудеса мои. пришьдѣшу Мойсиѣви не послоу-
 ша Фараонъ, и попоусти Богъ десять казний на Фарао-
 на, первая: рѣкы въ кровь; въторая: жабы; третья: лѣ-
 мѣшица; четвертая: пѣсна моухы; пятая: смерть на
 скотъ; шестая: прыщеве гороуци; седмая: градъ; осмая:
 проузи; девятая: тьма три дѣни; десятая: моръ въ чо-
 вѣцѣхъ. сего же ради десять казний въсть на нихъ, яко
 десять мѣсяць топиша дѣти жидовскы. ѧгда же въсть
 моръ въ Еюптъкѣ, рече Фараонъ Мойсиѣви и братоу ѧго
 Яроноу: отидѣта въ скорѣ. Мойсий же събравъ люди жи-
 довскыя, поиде отъ земли еюптъскы. и ведаше ѧ го-
 сподь поутемь по поустыни къ чермьномуу морю, и прѣд-
 идѣаше прѣдъ ними ноцию столпъ огньнъ, а въ дѣнь
 облачнъ. слышавъ же Фараонъ, яко вѣжатъ людие, по-
 гна по нихъ, и притисоу ѧ къ морю. видѣвъ же людие
 жидовскыи възъпиша на Мойсия, рекоуще: по чьто изведе
 ны на смерть? и възъпи Мойсий къ Богоу, и рече го-
 сподь: чьто въпиѣши къ мѣнк? оудари жезломъ въ море.
 сътвори Мойсий тако, и растоупи сѧ вода на двоѣ, и
 вънидоша сынове израиля въ море. видѣвъ же Фараонъ
 погна по нихъ, сынове же израиля прѣидоша по соуху;
 яко излѣзоша на брѣгъ, състоупи сѧ море о Фараонѣ и о
 конхъ ѧго. и възлюбѣ Богъ Израиля. и идоша отъ моря
 три дѣни по поустыни, и придоша въ Меренъ: въ тоу вода
 горька, и възропѣташа людие на Бога, и показа имъ го-
 сподь дрѣво, и въложи Мойсий въ водоу, и оусладиша сѧ
 воды. по семь же пакы възропѣташа на Мойсия и на Ярона,
 рекоуще: лоуче ны быше въ Еюптъкѣ, идеже ѧдахомъ мяса,
 лоукъ и хлѣбъ до сыти. и рече господь къ Мойсиѣви: слы-
 шахъ гоугнанне сыновъ израиля. и въдасть имъ манноу
 ясти. по семь же дасть имъ законъ на горѣ синаистѣй. Мой-

снїєви вѣшьдѣшоу на гороу къ Богоу они сѣлиавѣше тельчю главоу поклониша сѧ акы Богоу, ихъже Мойсїй искче три тѣсоуца. и по семь пакы вѣзропѣташа на Мойсїя и Ярона, іеже не вѣсть воды. и рече господь къ Мойсїєви: оудари жѣзломъ вѣ камень, ректы: іеда изѣ сего камени не испоустивѣк воды? и разгнѣва сѧ господь на Мойсїя, іако не вѣзвеличи господа, и не вѣниде вѣ землю обѣтованоу ю сего ради, ропѣтаниа онѣхъ ради; нѣ вѣзведе и на гороу вальскоу, и показа іемоу землю обѣтованоу ю, и оумре Мойсїй тоу на горѣ. и приа власть Іисоусъ Навгїнъ: сѣ приде вѣ землю обѣтованоу ю, и изви хананѣйско племя, и вѣсели вѣ нихъ мѣсто сынѣ израїлевѣ. оумерѣшо же Іисоусоу вѣсть соудни вѣ него мѣсто Іюда. и нѣхъ соудни вѣсть четѣриє на десѣте, при нихъже. завѣвѣше Бога, изведѣшаго іа изѣ Єюпѣта, начаша слоужити вѣсомъ. и разгнѣвавѣ сѧ Богъ прѣдашеть іа иноплемѣнникомъ на расхѣщениє: іеда сѧ начинахоу каати, помиловашеть ихъ; іеда избавлѣшеть ихъ, пакы оукланахоутъ сѧ на вѣсослоужениє. по сихъ же соуждаше Ілий жрецъ, и по семь Самонѣ пророкъ. и рѣша людїє Самонлоу: постави намъ цѣсаря. и разгнѣва сѧ господь на Израїля, и постави надъ нимъ цѣсаря Саоула. таче Саоулъ не изволи ходити вѣ законѣ господни, и избра господь Давыда, и постави цѣсаря надъ Израїлемъ, и оугоди Давыдъ Богоу. семоу Давыдоу каіа сѧ Богъ, іако отъ племѣне іего родити сѧ Богоу. первое нача пророчествовати, о вѣплощенин вожни, ректы: ищрѣва прѣжде днѣница родихъ тѧ. сѣ же пророчествова лѣтѣ четѣри десѣти, и оумре. и по немъ цѣсарьствова и пророчествова сынъ іего, Соломонъ, иже вѣзгради церкѣвь Богоу, и нарече ю Свѣтаи Свѣтѣхъ. и вѣсть моудрѣ, нѣ на конѣць поползе сѧ. цѣсарьствовавѣ лѣтѣ четѣри десѣти оумре. по Соломонѣ же цѣсарьствова сынъ іего Ровоамъ: при семь раздѣли сѧ цѣсарьство на двоє, жидовьско вѣ Ієроусалимѣ іедино, а другоє вѣ Самарин. вѣ Самарин же цѣсарьствова Ієровоамъ, хлапъ Соломонъ, иже сѣтвори двѣ кравѣк златѣк, постави іединоу вѣ Бедилѣ на холмѣ, а другоу ю вѣ Данѣ, ректы: се, бога твои, Израїлю. и кланяхоу сѧ людїє, а Бога завѣша. таче и вѣ Ієроусалимѣ начаша

завѣвати Бога и поклонити ся Валоу, рекъше ратьноу бо-
 гоу, иже ѿсть Ярий, и завѣша Бога отъць своихъ. и нача
 Богъ посылати къ нимъ пророкы, пророци же начаша обли-
 чати я о безаконни ихъ и слоужени коумиромъ: они же
 начаша пророкы избивати, обличаеми отъ нихъ. разгнѣва
 ся Богъ на Израила, и рече: отриноу отъ себе, призовоу ины
 люди, иже мене послоушаютъ; аще съгрѣшатъ, и не помяноу
 безаконна ихъ. и нача посылати пророкы, глагола имъ:
 прорицайте о отвержении жидовьстѣ и о призванни странъ.
 первый же нача пророчествовати Осий, глагола: прѣставлю
 цѣсарство домоу израилева, съкроушу лоукъ израилевъ,
 и не приложю помиловати пакы домоу израилева, нъ отъ-
 мѣтаи отвергоу ся ихъ, глаголетъ господь, и боудутъ
 влоудяще въ языцѣхъ. Иеремиа же рече: аще станеть Са-
 монлъ и Мойсй, не помилоую ихъ. пакы тѣжде Иеремиа
 рече: тако глаголетъ господь: се, кляхъ ся именемъ мо-
 имъ великимъ, аще боудеть имя мое именуемо отъ селѣ
 къде въ оустѣхъ иудѣйскихъ. Иезекииль же рече: та-
 ко глаголетъ господь Ядонай: раскъю въ и вса останѣ-
 кы ваша въ вса вѣтры, за не святаи мои осквернисте
 вѣскми негодовани своими, азъ же тя отриноу, и не
 имаю тя помиловати пакы. Малахиа же рече: тако гла-
 голеть господь: оуже нѣсть ми хотѣния оу васъ, по неже
 отъ вѣстока и до запада имя мое прослави ся въ язы-
 цѣхъ, на всакомъ мѣстѣ приносятъ ся кадило имени мо-
 емоу и жертва чиста, за не велие имя мое въ языцѣхъ:
 сего ради дамъ васъ на поносъ и на пришьствие въ вса
 языкы. Исания же великий рече: тако глаголетъ господь:
 простроу роукоу свою на ты, истляю ты, и раскъю ты, па-
 кы не приведу ты. и пакы тѣжде рече: възненавидѣхъ
 праздникы ваша и начаткы мѣсяць вашихъ, соуботъ
 вашихъ не приемяю. Ямосъ же пророкъ рече: слышите сло-
 во господне: азъ приемяю на вы плачь, домъ израилевъ
 паде ся, и не приложи вѣстати. Малахиа же рече: тако
 глаголетъ господь: послаю на вы клятвоу, и прокленоу
 благословение ваше, разорю, и не боудеть въ васъ. и много
 пророчествоваша о отвержении ихъ. симъ же пророкомъ
 повелѣ. Богъ пророчествовати о призванни инѣхъ странъ

въ нихъ мѣсто. нача звати Исаниа, тако глагола: яко законъ отъ мене изидеть, и соудъ мой въ свѣтъ странамъ, приближаетъ ся скоро правьда моя, изидеть (яко свѣтъ съпасеніе мое), и на мышкцію мою страны оупѣвають. Иеремія же рече: тако глаголетъ господь: положю домоу нудиноу завѣтъ новъ, дамъ (дамъ) законъ въ разумѣніе ихъ, и на сердца ихъ напишю я, и боуду имъ въ Богъ, и ти боудутъ мѣнѣ въ люди. Исаниа же рече: ветъхаша мимо идоша, а нова, яже възвѣщаю, и прѣжде възвѣщанна явлено бысть вамъ, пойте Богоу пѣснь новоу, работающимъ ми прозоветь ся имя ново, еже благословить ся въ всей земли, домъ мой домъ молитвѣкъ прозоветь ся всѣмъ языкомъ. тѣжде Исаниа глаголетъ: открьнетъ господь мышкцію свою святоую прѣдъ всѣми языки, и оузритъ вси конци земля спасеніе отъ Бога нашего. Давыдъ: хвалите господа, вси языци, и похвалите его, вси люди. тако Богоу възлюбивъшю новыя люди рече имъ съннати къ нимъ самъ, явити ся чловѣкомъ плотию и пострадати за Ядмово прѣстоупленіе. и начаша проричати о въплощеніи божии, первое Давыдъ, глагола: рече господь господеви моему: сиади о десноую мене, дондеже положю врагы твои подъножню ногама твоима. и пакы: рече господь къ мѣнѣ: сынъ мой яеси ты, азъ дньскъ родихъ тя. Исаниа же рече: ни съль, ни вѣстѣникъ, нъ самъ Богъ пришѣдъ съпасеть ны. и пакы: яко дѣтищъ родить ся намъ, яемоуже бысть начало на рамѣкъ его, и прозоветь ся имя его велика свѣкта ангелъ, велика власть его, и мироу его нѣсть коньца. и пакы: се, дѣвица въ оутробѣкъ зачнетъ, и родить сына, и прозовоутъ имя яемоу Емманоуилъ. Михѣя же рече: ты Видеоме, доме Ефрантовъ, яеда малъ яеси быти въ тысоуцахъ Иудовахъ. изъ тебе во мѣнѣ изидеть старѣйшина, быти въ князь въ Израили, и исходъ его отъ дѣний вѣка. сего ради дастъ я до врѣмене раждающа, родить, и прочии отъ братна его обратитъ ся на сыны израилевы. Иеремія же рече: съ Богъ нашъ, и не вѣмѣнитъ ся инъ къ нему. изобрѣте всякъ поуть хоудожьства, и дастъ и Иаковоу отрокоу своему; по сихъ же яви ся на земли, и съ чловѣкы поживе. и пакы: чло-

вѣкъ есть, кто оубѣдетъ, яко Богъ есть? яко чловѣкъ оумираетъ. Захарія же рече: не послушаша сына моего, и не оуслышю ихъ, глаголетъ господь. Осий рече: тако глаголетъ господь: плоть моя отъ нихъ. прорекоша же и страсти его, рекоуще, якоже рече Исанія: оу лютѣ доуши ихъ, по неже съвѣтъ зълъ съвѣщаша, рекоуще: съвижимъ правдѣнника. и пакы тѣжде рече: тако глаголетъ господь: азъ не соупротивлю сіа, ни глаголю противоу, хребтъ мой дахъ на раны а ланитѣ мои на заоушение, и лица своего не отвратихъ отъ стыдѣнныя заплевания. Иеремія же рече: придѣте, вѣложимъ дрѣво въ хлѣбъ его, истрѣвимъ отъ земли животъ его. Мойсій же рече о распятти его: оузрите жизнь вашу висащю прѣдъ очима вашима. и Давыдъ рече: въскоую шаташа сіа изыци? Исанія же рече: яко овѣца на заколение веденъ бысть. Ездра же рече: благословенъ Богъ, роуцѣ распростеръ свои съпасе Иероусалима. и о въскресени рекоша, Давыдъ: въстани, Боже, соуди земли, яко ты наследниши въ всѣхъ странахъ. и пакы: въста яко съспай, господь. пакы: да въскреснетъ Богъ, и да разидоуть сіа врази его. и пакы: въскресни, господи Боже мой, да и възнесетъ сіа роука твоя. Исанія же рече: съходищенъ въ страну и сѣнь смертнвоюю, свѣтъ въсияетъ на ны. Захарія же: и ты въ крови завета твоего испустилъ еси оубѣдѣнныя свои отъ рова, не имоуща воды. много пророчествоваша о немъ, еже събысть сіа все. рече же Владимѣръ: то въ коіе врѣмя събысть сіа? и было ли се есть? іеда ли топерво хоцетъ быти се? онъ же отвѣщавъ рече іемоу: яко оуже прѣжде събысть сіа все, іегда Богъ въплоти сіа: якоже во прѣжде рекоухъ, Жидомъ пророкы избивающемъ, цѣсаремъ ихъ законы прѣстоупающемъ прѣдасть ѿ въ расхыщеніе, и въ пѣкнѣ ведени быша въ Ясоурію грѣхъ ихъ ради, и работаша тамо лѣтъ седмь десятъ. и по семь възвратиша сіа въ землю свою, и не вѣ оу нихъ цѣсаря, нѣ архіерѣки обладахоу ими до Ирода иноплемениника, иже овлада ими. въ сего же власть, въ лѣто пять тысоущное и пять сътъное, посланъ бысть Гаврилъ въ Назаредъ къ дѣвици Марии, отъ колѣна Давыдова, рещи ей: радоуй сіа, обрадованаа, господь

съ тобою. и отъ слова сего зачатъ Слово божіе въ оутробѣ,
и породѣ сына, нарече имя іемоу Іисоусъ. и се, волски
придоша отъ вѣстока, глаголюще: кѣде іестъ рождній сіа
цѣсарь жидовскъ? видѣхомъ бо звѣздоу іего на вѣстоцѣ,
и придохомъ поклонити сіа іемоу. оуслышавъ же се цѣсарь
Иродъ съмяте сіа и всѣхъ Іероусалимъ съ нимъ: призвавъ
книжники и старьца людскыя въпраша ихъ: кѣде Хри-
стосъ раждаіеть сіа? они же рѣша іемоу: въ Бидлеомѣ жи-
довскѣмъ. Иродъ же се слышавъ посла, рекы: изкниже
младенца соущахъ двою лѣтоу. они же шѣдше извиша
младенца. Марія же оубошавши сіа съкры отроча, Иосифъ
же съ Маріею, поимъ отроча, вѣжа въ Єюпѣтъ, и бысть
тоу до оумертвїа Иродова. въ Єюпѣтѣ же яви сіа ангель
Иосифоу, глаголя: вѣставъ поими отроча и матеръ іего, и
иди въ земаю израилевоу. пришѣдшоу же іемоу вѣселн сіа
въ Назаредъ. възрастѣшю же іемоу и кывѣшю лѣтъ трий
десять нача чюдеса творити и проповѣдати цѣсарьство не-
бесное, и избра два на десѣте, іаже оученикы сѣвѣ нарече,
и нача чюдеса велика творити, мертвѣхъ вѣскрѣшати, про-
каженѣхъ очищати, хромѣхъ ходити, слѣпымъ прозрѣ-
нїе творити, и ина многа чюдеса велиа, іакоже быша про-
рочи прорекли о немъ, глаголюще: тѣ недоугъ наша ицѣли,
и болѣзни подѣхъ. и крести сіа въ Іерданѣ отъ Іоана, и по-
каза новѣмъ людемъ обновленїе. крестивѣшю же сіа іе-
моу, се, отверзоша сіа небеса, и Доухъ съходише зракомъ
голоубиномъ на нь, и гласъ глаголя: съ іестъ сынъ мой
възлюбленѣй, о немъже благоизволихъ. посылаше оучени-
кы свои проповѣдати цѣсарьство небесное и покашнїе въ
оставленїе грѣховѣхъ. хотѣ исполнити пророчество нача про-
повѣдати, іако подобаіеть сыноу чловѣчьскомуу пострада-
ти, распятоу быти и въ третїи днь вѣскресноути. оуча-
щю же іемоу въ церкѣви архїерѣки и книжници исполни-
ша сіа зависти, искахоу оубити и, и имѣше и ведоша къ
гемону Пилатоу. Пилатъ же испытавъ, іако безъ винѣ
приведоша и, хотѣ испустити и, они же рѣша іемоу: аще
сего поустїши, не имашѣ быти другъ кесаревн. Пилатъ же
повелѣ, да и распноутъ. они же поимѣше Іисуса ведоша и
на мѣсто краниєво, и распаша и тоу. бысть тѣма по всей

земли отъ шестаго часа до девятаго, и при девятѣмъ часѣ
 испусти доухъ Иисусъ, церковьвѣная запона раздра сѧ на
 двою, мертви въсташа мнози, имъже повелѣ въ рай ити.
 сънѣмъше и съ креста положиша и въ гробѣ, и печатѣми
 запечатѣвъша гробѣ людиѣ жидовскѣи, и стража поста-
 виша, рекоуще: ꙗко оукрадоуть и оученици ѿго. онъ же въ
 третии днь въскресе. ꙗви сѧ оученикомъ въскресе изъ
 мертвѣхъ, рекъ имъ: идѣте въ всѧ языкъ, и наоучите
 всѧ страны крестѣше въ имя Отца и Сына и Святаго
 Доуха. прѣвѣсть же съ ними четъри десѧти дньи, ꙗвѣша
 сѧ имъ по въскресени. ꙗгда исполниша сѧ четъри десѧти
 дньи, повелѣ имъ ити въ гороу ѿлеонскоую, и тоу ꙗви
 сѧ имъ, и благослови въ рече имъ: сѧдѣте въ градѣ Ие-
 роусалимѣ, дондеже послю обѣтованне отца моего. и се
 рекъ възношаше сѧ въ небо. они же поклонѣша сѧ ѿмоу, и
 възвратиша сѧ въ Иероусалимъ, и вѣхоу въ иноу въ
 церкѣви. ꙗгда кончаша сѧ дньиѣ пятъдесѧтъни, съни-
 де Доухъ Святый на апостолы. приемъше обѣтованне
 Святаго Доуха разидоша сѧ по въселенѣи, оучаще и крестѣ-
 ще водою. рече же Владимѣръ: чѣсо ради отъ жены роди
 сѧ, и на дрѣвѣ распѣтъ сѧ, и водою крести сѧ? онъ же рече
 ѿмоу: сего ради, по неже исперва родъ чловѣчскый женою
 съгрѣши, дѣволъ прѣкъсти Ювгою Ядама, и отъпаде
 рай, такожде и Богъ отъмьстѣе дамъ дѣволоу, женою
 первое повѣжденне бысть дѣволоу, женою бо первѣе
 испаде Ядамъ изъ рай; отъ жены же въплотивъ сѧ Богъ
 повелѣ въ рай вънѣти върѣнымъ. а ꙗже на дрѣвѣ распѣтоу
 быти, сего ради, ꙗко отъ дрѣва въкоушь испаде породы,
 Богъ же на дрѣвѣ страсть приѧ, да дрѣвомъ дѣволъ по-
 вѣжденъ боудеть, и отъ дрѣва животь приемоуть правѣ-
 дньи. а ꙗже водою обновленне, по неже при Нон оумно-
 живъшемъ сѧ грѣхомъ въ чловѣцѣхъ наведе Богъ потопъ
 на землю, и потопи чловѣкы водою, сего ради рече Богъ:
 по неже погоубихъ водою чловѣкы грѣхъ ихъ ради, нынѣ
 же пакы водою очищу грѣхы чловѣкомъ, обновленнемъ
 водою; ꙗко жидовскый родъ въ мори очистѣша сѧ отъ
 еѣпѣтскаго злаго нрава, по неже вода изъ начала бысть
 первое, рече бо: доухъ кожѣи ношаше сѧ верхоу воды;

іеже оубо и нынѣ креститъ сѧ водою и доухомъ. прообра-
 жение бѣсть первое водою, іакоже Гедеонъ прообрази по
 семь. іегда приде къ нему ангелъ, велѧ іему ити на Ма-
 дамнанъ, онъ искоушаша рече къ Богоу, положивъ роуно
 на гоумнѣ: аще боудеть по вьсей земли роса а на роунѣ
 соуша. и бѣсть тако. се же прообрази, іако иностраньнии
 вѣша прѣжде соуша, а Жидове роса, послѣ же на странахъ
 роса, іеже іестъ святоіе крещение, а на Жидѣхъ соуша. и
 пророци проповѣдаша, іако водою обновление боудеть.
 апостоломъ же оучащемъ по вьселенѣй вѣровати Богоу,
 ихъже оучение мѧ Греци прѣяхомъ, вьселенѧ вѣроуютъ
 оучению ихъ. поставилъ же іестъ Богъ іединъ днь, въ
 ньже хошетъ соудити, пришѣдъ съ небесе, живымъ и мер-
 твымъ и въздати комоуждо по дѣломъ іего, правдынымъ
 цѣсарьство небескноіе и красотоу неизреченоу, веселіе безъ
 коньца и не оумирати въ вѣкы, грѣшникомъ моукоу
 огньноу и червь неоусыпающъ, и моуцѣ не боудеть коньца.
 сица же боудутъ моучениѧ, иже не вѣроуютъ къ Богоу на-
 шему Іисусу Христу: моучимъ боудеть въ огни, иже сѧ
 не креститъ. и се рекъ показа Владимѣроу запоноу, на нейже
 вѣ написано соудище господьне, показываше іему о десь-
 ноую правдыныи въ веселии прѣидоуща въ рай, а о шю-
 юю грѣшникы идоуща въ моукоу. Владимѣръ же въздѣх-
 ноувъ рече: добро симъ о десьноую, горе же симъ о шююю.
 онъ же рече: аще хоцеша о десьноую съ правдыными ста-
 ти, то крести сѧ. Владимѣръ же положи на сердца своіемъ,
 рекы: пождоу и іеще мало, хотѧ испытати о вьсѣхъ
 вѣрахъ. Владимѣръ же сему дары многы вѣдавъ отъпоу-
 сти и съ чьстною великою.

XLII. Вѣ лѣто . . . суче. съзва Владимѣръ воиары
 свои и старьца градскыи, и рече имъ: се, приходиша къ
 мнѣ Болѣгаре, рекоущи: прими законъ нашъ. по семь же
 приходиша Нѣмци, и ти хвалахоу законъ свой. по сихъ
 придоша Жидове. се же послѣжде придоша Греци, хоулаше
 вьси законы, свой же хвалаше, и много глаголаша съказа-
 юще отъ начала мироу, о бѣтти вьсего мира: соутъ же хы-
 тро съказоущи, и чюдьно слышати ихъ, любо комоуждо
 слошати ихъ, и другъи свѣтъ повѣдаютъ бѣтти. да аще

кѣто, дѣють, въ нашу вѣроу стоупить, то пакы, оумеркъ, въстанеть, и нѣ оумеркъти ѡмоу въ вѣкы: аще ли въ инѣ законѣ стоупить, то на ономъ свѣтѣкъ въ огни горѣти. да чѣто оума придасте? чѣто отвѣщаєте? и рѣша болгаре и старьци: вѣси, княже, яко своѣго никѣтоже не хоулитъ, нѣ хвалитъ; аще хоцеша испытати гораздо, то имаши оу себе моужа: пославѣ испытай когождо ихъ слоужьбоу, и како кѣто слоужити Богоу. и бысть люба рѣчь князю и вѣсѣмъ людемъ, избраша моужа добры и съмыслыны, числомъ десять, и рѣша имъ: идѣте первое въ Болгары, и испытайте вѣроу ихъ и слоужьбоу. они же идоша, и пришедше видѣша сквернына дѣла и кланяниѣ въ ропати. и придоша въ землю свою. и рече имъ Владимѣръ: идѣте пакы въ Нѣмьца, съгледайте такожде, и отъ тоудѣ идѣте въ Грекы. они же придоша въ Нѣмьца, и съгледавшѣ церквьноую слоужьбоу ихъ придоша Цѣсарю Градоу, и вѣнидоша къ цѣсарю. цѣсарь же испыта, кою ради вины придоша. они же съповѣдаша ѡмоу всѣа бывъшаа. се слышавѣ цѣсарь, радъ бывѣ, чѣсть великоу сътвори имъ въ тѣжде днь. на оутрня посла къ патриархоу, глагола сице: придоша Роускъ, пытающе вѣры нашаа, да пристрой церквь и крилосѣ, и самъ причини са въ святительскыа ризы, да видять славоу Бога нашего. си слышавѣ патриархъ повелѣ съзвати крилосѣ: по обычаю сътвориша праздникъ, и кадила въжьгоша, пѣнниа и ликы съставиша. и иде съ нимъ въ церквь, и поставиша са на пространѣ мѣстѣкъ, показоуще красотоу церквьноую, пѣнниа и слоужьбѣ архиерѣйскы, прѣстоианиѣ дияконѣ, съказоуще имъ слоужение Бога своѣго. они же въ изоумѣнни бывъше, оудививъше са, похвалиша слоужьбоу ихъ. и призвавъша са цѣсаря Басилий и Костянтинѣ рѣста имъ: идѣте въ землю вашу. и отъпоустиша са съ дары великы и съ чѣстною. они же придоша въ землю свою. и съзва князь болгары своя и старьца. рече Владимѣръ: се, придоша послании нами моужи, да слышимъ отъ нихъ бывъшиѣ. и рече: съкажите прѣдъ дроужиною. они же рѣша: яко ходихомъ въ Болгары, съмотрихомъ, како са покланяють въ храмѣкъ, рекъше въ ропати, стоаще безъ пояса: поклонивъ са сядеть, и зреть съмо

и онамо, тако вѣшенъ, и нѣсть веселия въ нихъ, нѣ печалк
и смрадъ великъ: нѣсть добръ законъ ихъ. и придохомъ
въ Икмыца, и видѣхомъ въ храмѣхъ многы слоужьбы
творяща, а красоты не видѣхомъ никоѣшаже. придохомъ
же въ Греку, и ведоша ны, идеже слоужать Богоу своемоу,
и не съвѣмъ, на неѣ ли іесмы были ли на земли, нѣсть
ко на земли такого вида ли красоты такоу, и не доумѣ-
іемъ съказати, тѣкъмо то вѣмъ, яко онѣде Богъ съ чо-
вѣкъ прѣбываеъ, и іестъ слоужьба ихъ паче вѣсѣхъ
странъ. мы оуко не можемъ закыти красоты тоа, вѣсакъ
ко чловѣкъ аще вѣкоуситъ сладька, послѣди горести не
примаеъ: тако и мы не имамъ съде быти. отвѣщавъ-
ше же коларе рекоша: аще бы лихъ законъ гречьскый, то
не бы баба твоа пришла, Ольга, яже вѣ моудрѣйши вѣсѣхъ
чловѣкъ. отвѣщавъ же Владимѣръ рече: кѣде крещеніе
примемъ? они же рекоша: кѣде ти люко. и минувъшю
лѣтоу,

XLII. Въ лѣто .xvчс. иде Владимѣръ съ вои на
Корьсоунъ, градъ гречьскый, и затвориша сѧ корьсоуняне
въ градѣ, и ста Владимѣръ окъ онѣ полѣ града въ лиме-
ни, дали града стрѣлище іедино, и коряхоу сѧ крѣпко
изъ града. Владимѣръ же обѣстоа градъ. и изнемогахоу
въ градѣ людине. и рече Владимѣръ къ гражданомъ: аще
сѧ не вѣдасте, имамъ стоѣти и за три лѣта. они же не по-
слоушаша того. Владимѣръ же изриди вои своа, и по-
велѣ присѣпоу сыпати къ градоу. симъ же съпоушемъ
Корьсоуняне, подѣкопавъше стѣноу градьскоюу, крадоуше
сыплемоую персть, ношахоу къ севѣ въ градъ, сыплюше по
срѣдѣ града; вои же присѣпахоу коле, а Владимѣръ сто-
ѣше. и се, моужь корьсоунянинъ стрѣли, именовъ Ана-
стасъ, напѣсавъ сице на стрѣлѣ: кладызь, иже іестъ за
товою отъ вѣстока, изъ того вода идеть по троубѣ: ко-
павъ прѣими. Владимѣръ же се слышавъ, възрѣвъ на не-
во, рече: аще се сѧ събоудеть, и самъ сѧ крещю. и тоу авніе
повелѣ копати прѣкъ троубамъ, и прѣша водоу. людине
изнемогоша водьною жаждею, и прѣдаша сѧ. въниде Вла-
димѣръ въ градъ и дружина іего. и посла Владимѣръ къ
цѣсарема, Василию и Костянтиноу, глагола сице: се, градъ

ваю славыиый възяхъ, слышу же се, яко сестроу имата дѣвоу, да аще ієса не въддаста за ны, сѣтворю градоу вашему, якоже и семоу сѣтворихъ, и слышавъша цѣсаря въста печальна, и въддаста вѣсть, сице глаголюща: не достонть хрестияномъ за поганыхъ посягати и дати: аще ся крестиши, то и се примеша, и цѣсарство невесыное полоучиши, и съ нами ієдиновѣрникъ коудеши: аще ли сего не хоцеша сѣтворити, не можѣвък дати сестры своѣя за тя. си слышавъ Владимѣръ рече посланымъ отъ цѣсарю: глаголите цѣсарема тако: яко азъ креплю ся, яко испытахъ прѣжде сихъ дѣний законъ вашъ, и ієсть ми любя вѣра ваша и слоужение, ієже ми сѣповѣдаша посланиа нами моужи. и си слышавъша цѣсаря рада въста, и оумолиста сестроу свою, именемъ Яньоу, и посласта къ Владимѣроу, глаголюща: крести ся, и тѣгда послевѣк сестроу свою къ текѣ. рече же Владимѣръ: да пришедъшей съ сестроу вашею креститъ мя. и послоушавъша цѣсаря посласта сестроу свою, сановникы нѣкыа и прозвоутеры. она же не хоташа ити, яко въ пакнѣ, рече, идоу, лоуче въ ми съде оумрѣти. и рѣста ієй брата: ієда како обратитъ Богъ токою роусьскою землю въ покаиние, а гречьскою землю избавиши отъ лютыа рати: видиши ли, колико зѣла сѣтвориша Роусь Грекомъ. и нынѣ аще не идеши, тожде имоуть сѣтворити намъ. и ієдва ю приноудиша. она же сѣдъши въ коубароу, цѣловавъши оужикы свои съ плачемъ, понде чрѣзь море. и приде къ Корьсоунию, и изидоша корьсоуниане съ поклономъ, и въведоша ю въ градъ, и посадиша ю въ полатѣ. по божию же оустрою въ се врѣмя разболѣ ся Владимѣръ очима, и не видаша ничѣтоже, и тоужаша вельми. и посла къ нему цѣсарица, рекоуши: аще хоцеша извѣйти болѣзни сея, то въ скорѣк крести ся: аще ли, то не имаши извѣйти сего. си слышавъ Владимѣръ рече: да аще истина коудеть, то по истинѣ великъ Богъ коудеть хрестиянскъ. и повелѣк хрестити ся. епискоупъ же корьсоунскый съ попы цѣсаричины огласивъ крести Владимѣра: яко възложи роукоу на нь, авниє прозрѣ. видѣвъ же се Владимѣръ напрасное ицѣление прослави Бога, рекы: то перво оувѣдѣхъ Бога истиннаго. се же видѣвъше дружина ієго мнози крестиша

ся. крести же ся въ церкѣви святаго Басилія, и ієсть церкы
 та стоиши въ Корѣсоуни градѣ на мѣстѣ по срѣдѣ града,
 идеже торгъ дѣють корѣсоуниане, полата же Владимѣрія
 съ краи церкѣве стоить и до сего дѣне, а цѣсаричина по-
 лата за олтареми. по крещени же приведе цѣсаричю на бра-
 ченіе. се же, не съвѣдоуще право, глаголють, яко кре-
 стилъ ся ієсть въ Кѣіевѣ; ини же рѣша: въ Басилевѣ; дру-
 зи же инако съказаютъ. крещеноу же Владимѣроу, прѣдша
 іемоу вѣроу крестіаньскоу, рекоуще сице: да не прѣкльстиать
 тебе иѣци отъ іеретикъ, нѣ вѣроуи, сице глагола: вѣроую
 къ іединого Бога отьца, вседержителя, творьца невоу и
 земли, и до коньца вѣроу сию. и пакы вѣроую въ іединого
 Бога отьца нерождена и въ іединого Сына рождена и къ
 іединъ святый Доухъ исходоушъ: три собѣства съвершена,
 мысльна, раздѣлаіема числомъ и собѣствомъ, а не вождь-
 ствомъ, раздѣлаіеть ко ся нераздѣльно, и съвѣвоюпліаіеть
 ся неразмѣсно. Отьць во присьно стый прѣвѣваіеть въ оть-
 чьствѣ, нерожденъ, безначальнъ, начало и вина всѣмъ,
 іединъ нерожденіемъ старѣи съ Сыноу и Доухови, отъ
 негоже раждаіеть ся Сынъ прѣжде всѣхъ вѣкъ, исходить
 же Доухъ святый безъ врѣмене и безъ тѣла, въ коупѣ
 Отьць, въ коупѣ Сынъ, въ коупѣ Доухъ святый ієсть.
 Сынъ подобосоушнъ отьцю, рожденіемъ тѣчию разнь-
 ствоуи Отьцю и Доухоу. Доухъ ієсть прѣсвятъ, Отьцю и
 Сыноу подобосоушнъ и присьносоушнъ. Отьцю во оть-
 чьство, Сыноу же сыновство, свѣтому же Доухоу ис-
 хождение. ни Отьць бо въ Сынъ ли въ Доухъ прѣстоупаіеть,
 ни Сынъ въ Отьць и въ Доухъ, ни Доухъ въ Сынъ ли въ
 Отьць; неподвижна бо свойствіа. не триє вози, іединъ
 Богъ, по неже іедино вождство въ трехъ лицихъ. хотѣни-
 емъ же Отьца и Доуха, свою съпасти тварь, отьчьскыхъ
 іадръ, ихъже не отьстоупи, съшдъ и въ дѣвичьское ло-
 же прѣчистоіе, акы вожіє сѣмя, въшдъ, плоть съдоу-
 шевьноу, словесьноу же и оумьноу, не прѣжде вѣвѣшю,
 примъ, изиде Богъ въплощенъ, родивъ ся неизреченъ, и
 дѣвство мати съхрани нетѣлѣно, не съмѣтени, ни размѣ-
 шени, ни измѣненни пострадавъ, нѣ прѣвѣвъ, ієже вѣ,
 вѣсть, ієже не вѣ, примъ рабий зракъ истинноу, а не

мъчѣтаниємъ, всѣмъчскы, развѣ грѣха, намъ подобныи бывъ, волею бо роди сѧ, волею възлака, волею възжада, волею троуди сѧ, волею оустраши сѧ, волею оумре, истинною, а не мъчѣтаниємъ, всѧ іестъствынаѧ, неоклеветаны страсти чловѣчества. распятъ же сѧ, съмерти възкоуши безгрѣшныи, възскресе къ своіей плоти, не видѣвъ истылькниѧ на некаса възиде, и сѣде о десъноую Отца, придетъ же пакы съ славою соудити живымъ и мертвымъ, якоже възиде съ своією плотию, тако и сънидетъ. къ симъ іедино крещеніе исповѣдаю водою и доухомъ, пристоупаю къ прѣчистымъ тайнамъ, възроую къ истинно тѣло и кровь, приемаю церквънаѧ прѣдданнѧ, и кланѧю сѧ чыстѣнымъ иконамъ, кланѧю сѧ дрѣвоу чыстѣному и всѧкомоу крестоу, свѧтымъ мощемъ и свѧтымъ съсоудомъ. възроую же и седми съборъ свѧтыхъ отьць, ихъже іестъ первый въ Никен трий сътъ и осми на десѧте, иже прокленъше Ярни проповѣдаша възроу непорочноу и правоу. възторый съборъ въ Костѧнтинѧ Градѣ свѧтыхъ отьць съта и пяти десѧтъ, иже прокленъше Македоннѧ доуховорца проповѣдаша тронцю іединосоуцъноу. третни же съборъ въ Ефесѣ свѧтыхъ отьць двою сътоу на Несторнѧ, іегоже прокленъше проповѣдаша свѧтоую богородницю. четвѣртый съборъ въ Халкидонѣ свѧтыхъ отьць шести сътъ и трий десѧтъ на Евтоуха и Диоскора, іеюже проклаша свѧтнѧ отьци, изгласивъше съвершена Бога и съвершена чловѣка господа нашего Іисуса Христа. пятый съборъ въ Цѣсарѧ Градѣ свѧтыхъ отьць съта и шести десѧтъ и пяти на Оригенова прѣдданнѧ и на Евагрнѧ, ихъже проклаша свѧтнѧ отьци. шестый съборъ въ Цѣсарѧ Градѣ свѧтыхъ отьць съта и седми десѧтъ на Сергнѧ и Коура, ихъже проклаша свѧтнѧ отьци. седмый съборъ въ Никен свѧтыхъ отьць трий сътъ и пяти десѧтъ, проклаша, иже сѧ не поклонѧтъ иконамъ. не прѣймай же оучениѧ отъ латинъ, ихъже оучение развращено: възвѣзъше бо въ церквъ не поклонѧтъ сѧ иконамъ, нъ стоѧ поклонитъ сѧ, и поклонивъ сѧ напишетъ крестъ на земли и цѣлоуіетъ, възставъ простъ станеть на немъ ногами, да легъ цѣлоуіетъ, а възставъ попираіетъ. сего бо апостоли не прѣдаша, прѣддан бо соутъ апостоли крестъ поставленъ цѣ-

ловати, и иконы прѣдша цѣловати. Лоука бо євангелистѣ первое напѣсавъ посла въ Римъ, якоже глаголетъ Басилій. икона на первѣй образъ прѣходить. пакы же и землю глаголють матерію: да аще имъ єсть земля мати, то отцы имъ єсть небо, искони бо сътвори Богъ небо, та же землю. тако глаголють: отче нашъ, иже єси на небеси. аще ли по сиухъ разоумоу земля єсть мати, то по чѣто плачѣете на матеръ свою? да сѣмо ю лобзаѣте, и пакы оскверняѣте? сего же прѣжде Римляне не творяхоу, нѣ исправляхоу на вѣсѣхъ съборѣхъ, съходяще сѣ отъ Рима и отъ вѣсѣхъ прѣстоля: на прѣвѣмъ бо съборѣ иже на Ярни въ Никеи отъ Рима Селивестръ посла епискоупы и презвоутеры, отъ Александрии Яданасій, отъ Цѣсаря Града Митрофанъ посла епискоупы отъ себе: тако исправляхоу вѣроу. на вѣторѣмъ же съборѣ отъ Рима Дамасъ, а отъ Александрии Тимодей, отъ Антиохии Мелетій, Коурилъ иєроусалимскый, Григорій богословыцъ. на третинѣмъ же съборѣ Келестинъ римскый, Коурилъ александрьскый, Оувеналий иєроусалимскый. на четвѣртѣмъ же съборѣ Леонтий римскый, Анатолий Цѣсаря Града, Оувеналий иєроусалимскый. на пятѣмъ съборѣ римскый Вигилій, Евтоухій Цѣсаря Града, Яполинарий александрьскый, Домьнъ антиохійскый. на шестѣмъ съборѣ отъ Рима Ягадонъ, Георгій Цѣсаря Града, Теофанъ антиохійскый, отъ Александрии Петръ мнихъ. на седмѣмъ съборѣ Янѣдрианъ отъ Рима, Тарасій Цѣсаря Града, Политианъ александрьскый, Теодоритъ антиохійскый, Илия иєроусалимскый. и си вси съ своими епискоупы съходяще сѣ исправляхоу вѣроу. по семь же съборѣ Петръ гоугнивыи съ инѣми шѣдъ въ Римъ и прѣстоля вѣсхвятивъ разврати вѣроу, отвергъ сѣ отъ прѣстоля иєроусалимска и александрьска и Цѣсаря Града и антиохійска. възмоутиша Италию всю, сѣюще оучениє свое разьно: ови бо попове єдиною женою оженивъше сѣ слоужать, а друзи до седми женъ поймающе слоужать, ихъже блюсти сѣ оучениа. працяють же грѣхы на дароу, иже єсть зѣлѣіє всего. Богъ да съхранить ты отъ сего.

XLIII. Владимѣръ же по семь поємъ цѣсарлицю и Яна-

стаса и попы корьсоуньскы съ мощьми святаго Климен-
та и Фива, оученика его, помъ съсоуды церквьныа и
иконы на благословеніе севѣ. постави же церквь въ Корь-
соуни на горѣ, идеже съсыпаша срѣдѣ града, крадоуще, при-
съпоу, іаже церквы стонть и до сего дъне. вѣзи же иды
мѣдианѣ двѣ капиши и четыри коня мѣдианы, иже и нына
стонать за святою богородицею, іаже не вѣдоущей мнѣять
мраморны соуща. [вѣдасть же за вѣно Грекомъ Корь-
соунь опять цѣсарица дѣла, [а самъ приде Кыневоу. іако
приде, повелѣ коумиръ испроврѣци, овъ искѣи, а дроугы
огневи прѣдати, Пероуна же повелѣ привязати коневн къ
хвостоу и ваѣци съ горы по Боричевоу на Роучай, два на
десѣате моужа пристави тети жьзліемъ: се же не, іако
дрѣвоу чююцю, нѣ на пороуганіе вѣсоу, иже прѣкльщаше
симъ образомъ чловѣкы, да вѣзмьздніе приметъ отъ чло-
вѣкы,] велий іеси, Господи, чюдъна дѣла твоя, вѣчера
чѣтомъ отъ чловѣкы, а дньсь пороугаемъ. [ваѣккомоу же
іемоу по Роучаю къ Днѣпроу плакахоу сѣ іего невѣрныи лю-
днѣ, іеще во не вѣахоу приаши святаго крещенія. и при-
ваѣккъше вѣриноуша и въ Днѣпрѣ. и пристави Владимѣрѣ,
рекы: аще кѣде пристанеть, вѣ отрѣквайте іего отъ вѣрѣга,
доньдеже порогы проидеть, то тѣгда охавите сѣ іего. они
же повелѣнаа сътвориша. іако поустнша и, проиде скво-
зѣ порогы, изверже и вѣтрѣ на рѣкы, и отъ толѣ прослоу
Пероуна Рѣкы, іакоже и до сего дъне словеть.] по сѣмъ же
Владимѣрѣ посла по вѣсеому градоу, глагола: аще не обря-
щеть сѣ кѣто за оутра на рѣкѣ, когаты ли, ли оубогѣ или
нищѣ ли работнѣ, противнѣ мѣнѣ да боудеть. се слы-
шавѣше люднѣ съ радостію идиахоу, радоующе сѣ и глаголю-
ще: аще вѣ сѣ не добро вѣмо, не вѣ сего князь и воляре при-
аши. на оутрнѣ же изиде Владимѣрѣ съ попы цѣсаричины
и съ корьсоуньскыма на Днѣпрѣ, и сѣниде сѣ безѣ числа лю-
днѣ: вѣлѣзоша вѣ водоу, и стоахоу ови до шна, а дроузи
до персий, младенцы же отъ вѣрѣга, дроузи же младенца
держаше, съвершении же врождахоу, попове же стоаще мо-
литвѣ твориахоу. и вѣше сѣ видѣти радость на небеси и на
земли, толико доущѣ съспасіемыхъ, а днѣволѣ стѣна глаго-
лаше: оувѣ мѣнѣ, іако отъ сюда прогонимъ іесмъ, сѣде во

мѣнахъ жилища имѣти, яко съде не соуть оучениа апостольска, ни соуть вѣдоущіе Бога, нѣ веселихъ ся о слоужьбѣ ихъ, юже слоужаху мѣнѣ. и се, оуже повѣжденъ ѿсмь отъ невѣгласъ, а не отъ апостолъ, ни отъ моученикъ, не имамъ оуже цѣсарьствовати въ странахъ сихъ. крестивъшемъ же сіа людемъ идоша къждо въ домъ своа. Владимѣръ же радъ бѣвъ, яко позна Бога самъ и людине ѿго, възрѣвъ на неко рече: Боже, сътворивъшій небо и землю, призри на новыа люди сіа, и даждь имъ, Господи, оувѣдѣти тебе, истиннаго Бога, якоже оувѣдѣша страны хрестіанскыа, и оутверди вѣроу въ нихъ правоу и несквратноу, и мѣнѣ помози, Господи, на соупротивнаго врага, да, надѣа сіа на ти и на твою державоу, повѣждю къзни ѿго. и се рекъ повелѣ роукити церквы и поставляти по мѣстомъ, идеже стоаху коумири: и постави церкву святаго Василіа на холмѣ, идеже стоаше коумиръ Пероунъ и прочи, идеже твораху трѣбъ князь и людине. и нача ставити по градомъ церквы и попы и люди на крещеніе приводити по вьскѣмъ градомъ и селомъ. пославъ нача помати оу нарочитыа чадѣ дѣти, и длати нача на оученіе книжное, матере же чадъ сихъ плакаху сіа по нихъ, ѿще бо не вьху сіа оутвердилы вѣроу, нѣ акы по мертвцихъ плакаху сіа. симъ же раздааномъ на оученіе книгамъ събѣсть сіа пророчество на роусетѣй земли, глаголюще: въ онѣ дѣни оуслышатъ глаоси словеса книжнаа, и искнѣ коудеть изыкъ гоугнивыхъ. си ко не вѣша прѣжде слышали словеса книжнаго, нѣ по вожию строю и по милости своей помилова ѿ Богъ, якоже рече пророкъ: помилоу, ѿгоже аще хошу. помилова бо ны банею пакыбѣтныа и обновленіемъ доуха, по изволенію вожию, а не по нашимъ дѣломъ. благословенъ Господь Исоусъ Христосъ, иже възлюби новыа люди, роусьскою землю, и просвѣти ю крещеніемъ святымъ. тѣмъже и мы припадаемъ къ нему, глаголюще: Господи Исоусе Христе, чьто ти въздамъ о вьскѣхъ, іаже дастъ намъ, грѣшникомъ намъ соущемъ. не дооумѣемъ противоу даромъ твоимъ възданнаа въздати, велии бо ѿси и чюдна дѣла твоа, величю твоюмоу нѣсть коньца, родъ и родъ вьсхвалитъ дѣла твоа. рекоу же

съ Давыдомъ: придѣте, възрадоуемъ сѧ Господевѧ, въскликнемъ Богоу и спасоу нашему, варимъ лице его въ исповѣданнѧ, исповѣдающе сѧ ему, яко благо, яко въ вѣкы милость его, яко избавилъ ны есть отъ врагъ нашихъ, рекъше отъ идолъ соуетныхъ. и пакы рѣкъмъ съ Давыдомъ: въспойте Господевѧ пѣснь новоу, въпойте Господевѧ, всѧ земля, въспойте Господевѧ, благословите имя его, благовѣстите днь отъ дне спасеннѧ его, възвѣстите въ языкъхъ славоу его, въ всѣхъ людехъ чюдеса его, яко велий Господь и хвальнъ зѣло, и величнѧ его нѣсть конца. колика ти радость, не единъ ни два спасаеѧ сѧ. рече бо Господь, яко радость въываетъ на небеси о единомъ грѣшникѣ кающемъ сѧ, се же, не единъ, ни два, нѣ вещь много множество къ Богоу пристоупиша, святымъ крещеннѧ просвѣщени. такоже и пророкъ рече: въскропаю на вы водоу чистоу, и очистите сѧ отъ идолъ вашихъ и отъ грѣхъ вашихъ. пакы другъ пророкъ рече: кѣто яко Богъ? отъемля грѣхы и прѣстоупаѧ неправды, яко хотѧ милости есть. тѣ обратитъ и оущедритъ ны, и погрузитъ грѣхы наша въ глѣбинѣ. иво Павла глаголетъ: братиѧ, яко насъ крести сѧ въ Иисуса Христа, въ смерть его крестномъ сѧ, и погребомъ сѧ оубо съ нимъ крещеннѧ въ смерть, да такоже въста Христосъ отъ мертвыхъ славою отчею, такоже и мы въ обновленнѧ житнѧ поидемъ. и пакы: ветѣхамъ мимо идоша, и се, въша нова, нынѧ приближи сѧ намъ спасеннѧ, ноць оусъпе, а днь приближи сѧ, имже приведеннѧ обрѣтохомъ въкроу въ благодать снѧ, имже хвалимъ сѧ и стоимъ. нынѣ же свободивъше сѧ отъ грѣха, поработивъше сѧ Господевѧ, имате плодъ вашъ въ священнѧ. тѣмже должны есмъ работати Господевѧ, радоующе сѧ ему, рече бо Давыдъ: работайте Господевѧ съ страхомъ, и радѧйте сѧ ему съ трепетомъ. мы же възъпнемъ къ Господоу Богоу нашему, глаголюще: благословенъ Господь, иже не дастъ насъ въ ловитвоу зѣломъ ихъ, сѣтъ съкроуши сѧ, и мы избавлени въхомъ отъ прѣльсти дивола. и повѣе память его съ шюмомъ, и Господь въ вѣкы прѣвъываетъ, хвалимъ отъ роусьскыхъ сыновъ, пѣваемъ въ

тронци, а дѣмони проклинаеми отъ благовѣрныхъ мужъ и отъ говѣйныхъ женъ, иже приаши соуть крещеніе и покашніе въ отъпоущеніе грѣховъ, нови людиѣ хрестіаньсти, избрани Богомъ, Владимѣръ просвѣщенъ самъ и сынове ѿго и земля ѿго. вѣ бо оу него сыновъ два надесяте: Ышеславъ, Изяславъ, Шрославъ, Святполкъ, Ысевладъ, Святославъ, Мьстиславъ, Борисъ, Глѣбъ, Станиславъ, Позвиздъ, Соудиславъ. и посади Ышеслава въ Новѣ Градѣ, а Изяслава Полоцьскѣ, а Святполка Тмуровѣ, а Шрослава Ростовѣ: оумеръшию же старѣйшемуу Ышеславоу Новѣ Градѣ посади Шрослава Новѣ Градѣ, а Бориса Ростовѣ, а Глѣба Моуромѣ, Святослава Дрѣвѣхъ, Ысевлада Владимѣри, Мьстислава Тмуторокани. и рече Владимѣръ: се нѣ добро, іестъ мало градовъ около Кыева. и нача ставити грады по Деснѣ и по Остри и по Троруежеви и по Соулѣ и по Стоугнѣ, и поча нароубати мужа лоучышаи отъ Словѣнъ и отъ Кривичъ и отъ Чюди и отъ Ыятичъ, и отъ сихъ насели грады, вѣ бо рать отъ Печенѣкъ, и вѣ воюа сѧ съ ними и одолаа имъ.

XLIV. Вѣ лѣто . *сѹчз. по семь же Владимѣръ живше въ законѣ хрестіаньскѣ. помысли създати церквѣ прѣсвятыа богородица, и пославъ приведе мастера отъ Грекъ. начыньшию же здати и іако съконьча зижда, оукрашю иконами, и пороучи ю Анастасоу корьсоуняниноу, и попы корьсоуньскыа пристави слоужити въ ней, вѣдавъ тоу все, іеже вѣ възилъ въ Корьсоуни, иконы и съсоуды и кресты.

Вѣ лѣто . *сѹчи . въ лѣто . *сѹчд. Владимѣръ заложилъ градъ Бѣлаѣ Градѣ, и нароуби въ нь отъ инѣхъ градовъ, и много людей съведе въ нь, вѣ бо любя градъ сѧ.

XLV. Вѣ лѣто . *сѹф. иде Владимѣръ на Хрваты. пришѣдъшию же іемоу съ войнчы Хрватьскыа, се, Печенѣзи придоша по оной странѣ отъ Соулы, Владимѣръ же поиде противоу имъ, и сѣрѣте іа на Троруежи на бродѣ, кѣде нынѣ Перешлавль. и ста Владимѣръ на сей странѣ, а Печенѣзи на оной, и не смѧхоу си на оноу страну, ни они на сню страну. и приѣха князь печенѣжьскыи къ рѣцѣ, вѣзва Владимѣра, и рече іемоу: выпоуститы тѣ свой мужъ, а іа свой, да сѧ борета: да аще твой мужъ оударитъ моимъ,

да не воюемъ за три лѣта; аще ли нашъ мужъ оударишь вашииъ, да воюемъ за три лѣта. и разидоста сѧ разьно. Владимѣръ же приде къ товары, и посла кирича по товаромъ, глагола: нѣ тоу ли такого мужа, иже бы сѧ малъ съ печенѣжиномъ? и не обрѣте сѧ никѣдеже. за оутра приѣхаша Печенѣзи, и свой мужъ приведоша, а оу нашихъ не бысть. и поча тоужити Владимѣръ, сѧ по вѣскѣмъ воюемъ. и приде єдинъ старъ мужъ къ князю, и рече ємоу: княже, єсть оу мене єдинъ сынъ мьньшии дома, а съ четырьми єсмь вѣшьль, а онъ дома, отъ дѣтѣства єго нѣсть кѣто имъ оударилъ: єдиною бо ми и сваряцю и ономоу мьноуцю оусниє, разгнѣвавъ сѧ на ми прѣторже чрѣвъ роукама. князь же се слышавъ радъ бысть, и посла по нь. и приведоша и къ князю, и князь повѣда ємоу вѣса. съ же рече: княже, не вѣдѣк, могоу ли съ нь, да искоусятъ ми: нѣ тоу ли быка велика и сильна? и налѣзоша быкъ великъ и сильнъ, и повелѣ раздражити быка: вѣзложиша на нь желѣза горяща, и быка поустиша, и повѣже быкъ мимо и, и похвати быка роукою за бокъ, и вѣни кожую съ мьсы, єлико ємоу роука зѧта. и рече ємоу Владимѣръ: можеши сѧ съ нимъ врати. и на оутриа придоша Печенѣзи, и почаша звати: нѣ ли мужа? се, нашъ деспѣль. Владимѣръ же повелѣ той ноши облачи сѧ въ ороужие, и пристоупиша тоу обои. выпоустиша Печенѣзи мужъ свой, вѣ же прѣвеликъ зѣло и страшнъ, и вѣстоупи мужъ Владимѣръ, и оузрѣ и печенѣжинъ, и посмиа сѧ, вѣ бо срѣдньнъ тѣломъ. и размѣривъше междуу обѣма полкома поустиша ѧ къ сѣвѣ, и ѧста сѧ, и поча сѧ крѣпько держати. и оудави печенежина въ роукоу до сѣмьрти, и оударилъ имъ о землю. и кланюша, а Печенѣзи повѣгоша, и Роускъ погнаша по нихъ сѣккоуше, и прогнаша ѧ. Владимѣръ же радъ бывъ заложилъ градъ на вродѣ томъ, и нарече и Перяславль, за не прѣи славою отрокъ тѣ. Владимѣръ же великомъ мужемъ сѣтвори того и отьца єго. Владимѣръ же вѣзврати сѧ въ Кыєвъ съ повѣдою и съ славою великою.

Въ лѣто .x.сѣв. въ лѣто .x.сѣг. въ лѣто .x.сѣд. Владимѣръ, видѣвъ церкѣвь сѣвершеноу, вѣшьдѣкъ въ ню помоли сѧ Богоу, глагола: Господи Боже, призри съ небесе,

и виждь, и посѣти винограда своего, и съверши, иже насади десъница твоя, новыи люди си, имже обратилъ еси сердце въ разоумъ, познати тебе, Бога истиннаго, и призири на церквь твою си, юже създахъ, недостойный ракъ твой, въ имя рождышаи ти матере приснодѣвныа богородица: аще къто помолитъ ся въ церквви сей, то оуслашиши молитвоу его молитвы ради прѣчистыа богородица. и помоливъшию ся емуоу рече сице: даю церквви сей, святѣй богородици, отъ имѣнниа моего и отъ градъ моухъ десятиоую часть. и положи написавъ клятвоу въ церквви сей, рекъ: аще къто сего посоудитъ, да боудеть проклятъ. и въдасть десятиноу Анастасоу корьсоуныниноу, и сътвори праздникъ великъ въ тѣ днь боляромъ и старьцемъ людскымъ, и оубогымъ раздаи имѣнниє много. по сихъ же придоша Печенъзи къ Басилевоу, и Владимѣръ съ малою дружиною изиде противоу, и състоупивъшемъ ся и не могъ сътерпѣти противоу подѣвѣгъ ста подъ мостомъ, иедва оукрѣвкъ ся противныхъ. и тѣгда обѣща ся Владимѣръ поставити церквь Басилевѣ святаго прѣображенниа, вѣ бо въ тѣ днь прѣображеннє господнє, югда си бысть сѣча. изъывъ же Владимѣръ сего постави церквь, и сътвори праздникъ великъ, вари три съта прѣваръ медоу, и съзъываше боляры свои и посадники, старѣйшины по всѣмъ градомъ и люди многы, и раздаи оубогымъ три съта гривнъ. праздновавъ книзь днний осмъ възращаетъ ся Кыиевоу на оусъпениє свѣтныа богородица, и тоу пакы сътварише праздникъ великъ, съзъываи велисьное множество народа. видя же люди хрестияны соуща радоваше ся доушею и тѣломъ, и тако по всѣмъ лѣта твораше. вѣ бо люкы словеса книжнаа, слыша бо иединою евангелнє чьтомо: блажени милостивни, яко ти помиловани боудоутъ. и пакы: продайте имѣнниа ваша, и дадите нищимъ. и пакы: не съкрывайте себѣ съкровиць на земли, идеже тьла тьлнтъ и татнє подѣкопывають, нъ съкрывайте себѣ съкровище на небесехъ, идеже ни тьла тьлнтъ, ни татнє крадоутъ. и Давыда глаголюща: блаженъ моужь мироуши и даи. Соломона же слыша глаголюща: въдай нищемоу Богоу вѣ заимъ даиетъ. си слы-

шавъ повелѣ въсакомоу нищемоу и оубогомоу приходити на дворъ княжь и възимати въсакоу потрѣбоу, питиѣ и оде-
 ниѣ, и отъ скотъницъ коунами. оустрои же и се, рекы: яко
 немощнии и больнии не могоуть долѣсти двора моего;
 повелѣ пристронтити кола и въскладъше хлѣбы, мяса, ры-
 бы, овоць разьноличьный, медъ въ бѣчькахъ, и въ дроу-
 гыхъ квасъ, возити по градомъ, въпрашающемъ: кѣде
 кольнъ и ниць, не могы ходити? тѣмъ раздавахоу на по-
 трѣбоу. се же пакы творыше людемъ своимъ, по вса недѣ-
 ла оустави на дворѣ въ гридьници пиръ творити и прихо-
 дити боларомъ и гридемъ и сътѣскимъ и десятьскимъ и
 нарочитымъ моужемъ при князи и безъ князи, бываше
 множество мяса отъ скота и отъ звѣринны, быше по
 изобилию отъ всего. югда же подъпнахоуть ся, начына-
 хоуть ропѣтати на князь, глаголюще: зъло юсть нашимъ
 главамъ; да намъ ясти дрѣвянами лѣжицами, а не сребре-
 нами. се слышавъ Владимѣръ повелѣ исковати лѣжица
 сребрены, ясти дроужинѣ, рекы сице: яко сребромъ и зла-
 томъ не имамъ налѣсти дроужины, а дроужиною налѣзоу
 сребро и злато, якоже дѣдъ мой и отьць мой донска ся
 дроужиною злата и сребра. бѣ во Владимѣръ любя дроужи-
 ноу, съ ними доумамъ о строи землянѣмъ и о ратехъ и оу-
 ставѣ землянѣмъ. и бѣ живы съ князи околными ми-
 ромъ, съ Болеславомъ лядьскимъ и съ Стефаномъ оугрь-
 скымъ и съ Индрихомъ чешьскимъ, и бѣ миръ между
 ими и любы. живыше же Владимѣръ въ страсѣ божи. и
 оумножиша ся разбоюе, и рѣша епискоупи Владимѣроу:
 се, оумножиша ся разбойници, по чьто не казниши ихъ?
 онъ же рече имъ: бою ся грѣха. они же рѣша юемоу: ты по-
 ставленъ юси отъ Бога на казнь зълымъ а добрымъ на мило-
 ваннѣ: достонть ти казнити разбойника, нъ съ испытномъ.
 Владимѣръ же отвергъ виры нача казнити разбойникы.
 и рѣша епискоупи и старьци: рать многа, а юеже вира, то
 на ороужии и на конихъ боуди. и рече Владимѣръ: тако
 боуди. и живыше Владимѣръ по оустроюению отьню и
 дѣдню.

XLVI. Бѣ лкто . *сѣе. Владимѣроу же шьдъшю
 Новоу Градоу по верховьнана вои на Печенѣгы, бѣ во рать

велика безъ прѣстани, въ се вѣрѣла оувѣдѣша Печенѣзи, яко князи нѣ тоу, и придоша и сташа около Бѣла Града, и не дадоху вѣлѣсти изъ града, и бысть гладъ великъ въ градѣ, и не вѣ лѣзѣ Владимѣроу помощи, не вѣ во вой оу него, Печенѣгѣ же множество много. и оудолжи ся остои въ градѣ, и вѣкъ гладъ великъ, и сътвориша вѣще въ градѣ, и рѣша: се, оуже хоцѣмъ помрѣти отъ глада, и отъ князи помощи нѣ тоу, да лоуче ли ны помрѣти? вѣдадимъ ся Печенѣгомъ, да кого живять, кого ли оумертвятъ; оуже помираемъ отъ глада. и тако съвѣтъ сътвориша. вѣ же ѣдинъ старѣцъ не вѣлъ на вѣщи томъ, и вѣпраша: чѣсо ради вѣще было? и люднѣ повѣдаша ѣмоу, яко оутро хотять ся люднѣ прѣдати Печенѣгомъ. се слышавъ посла по старѣишнѣмъ градѣскыи, и рече имъ: слышахъ, яко хоцете ся прѣдати Печенѣгомъ. они же рѣша: не сътерпятъ люднѣ глада. и рече имъ: послоушайте мене, не прѣдайте ся за три дѣни, и ја вѣ чѣто велю, сътворите. они же ради обѣщаша ся послоушати. и рече имъ: съверѣте аще и по горсти овѣса или пшеница или отроубий. они же шѣдѣше ради сънискаша. и повелѣ женамъ сътворити цѣждь, въ немъже варять кысѣль, и повелѣ ископати кладызъ и вѣставити тамо кадъ и налити цѣжда кадъ. и повелѣ дроугъиы кладызъ ископати и вѣставити тамо кадъ. и повелѣ искати медоу. они же шѣдѣше вѣзѣша медоу лоукно, вѣ во погренево въ княжи медоуши. и повелѣ расытити вельми и вѣлнѣти въ кадъ въ дроузѣмъ кладызи. оутро же повелѣ послати по Печенѣгѣ. и граждане рѣша, шѣдѣше къ Печенѣгомъ: поимѣте къ севѣ талъ нашъ, а вѣ пондѣте до десяти моужь въ градъ, да видите, чѣто ся дѣють въ градѣ нашемъ. Печенѣзи же ради вѣвѣше, мнѣше, яко прѣдати ся хотять, поыша оу нихъ тали, а сами избрѣша лоучыша моужа, и послаша въ градъ, да разгледають въ градѣ, чѣто ся дѣють. и придоша въ градъ, и рекоша имъ люднѣ: по чѣто гоубите себе? коли можете прѣстоиати насъ? аще стонте за десѣть лѣтъ, чѣто можете сътворити намъ? имѣемъ во кормлю отъ земли: аще ли не вѣроуете, да оузрите своимъ очима. и приведоша ја къ кладызю, идеже цѣждь, и почерпоша вѣдромъ, и лиаша

въ латѣкы. и тако съвариша кысѣль, поимѣше придоша съ ними къ другомоу кладязю, и почерпоша сыты, и почаша ясти сами первое, по томъ же Печенѣзи. и оудивиша ся, и рекоша: не имоуть вѣрѣ наши князи, аще не ядятъ сами. людиѣ же налияша корчагоу цѣжда и сыты отъ кладязя, и въдаша Печенѣгомъ. они же пришьдѣше повѣдаша вса кысѣша. и варивѣше яша князи печенѣжестин, и подивиша ся. и поимѣше тали своя и онѣхъ поустивѣше вѣсташа отъ града, и въ своя си идоша.

XLVII. Бѣ лѣто . *sфs. въ лѣто . *sфз. въ лѣто . *sфи. прѣстави ся Малѣфридъ. въ сежде лѣто прѣстави ся и Рогънѣдъ, мати Ирослава.

Бѣ лѣто . *sфд. прѣстави ся Изяславъ, отьць Бричиславъ, сынъ Владимѣрь.

Бѣ лѣто . *sфи. въ лѣто . *sфai. прѣстави ся Бѣсславъ, сынъ Изяславъ, вноукъ Владимѣрь.

Бѣ лѣто . *sфvi. въ лѣто . *sфгi. въ лѣто . *sфдi. въ лѣто . *sфei. прѣнесени святини въ святоую богородицоу.

Бѣ лѣто . *sфzi. въ лѣто . *sфзi. въ лѣто . *sфii. въ лѣто . *sфдi. прѣстави ся цѣсарица Владимѣри Яньна.

Бѣ лѣто . *sфк. въ лѣто . *sфка. въ лѣто . *sфкв. Ирославоу соущю Новѣ Градѣ и оурокомъ даущю Кыневоу двѣ тьсоущи гривнѣ отъ года до года, а тьсоущю Новѣ Градѣ гривнѣ раздавахоу, а тако длахоу всен посадници новоградьстни. а Ирославъ сего не даше отьцю своему. и рече Владимѣрь: трѣвите поуть, и мостите мость; хотишетъ бо на Ирослава ити, на сына своего, нѣ разволѣ ся.

Бѣ лѣто . *sфкг. хотищю Владимѣроу ити на Ирослава, Ирославъ посла въ за море приведе Барягы, бои ся отьца своего. нѣ Богъ не въдасть дияволоу радости. Владимѣроу бо разволѣвшю ся въ се врѣмя више оу него Борнскъ, Печенѣгомъ же идоущемъ на Русь посла противоу имъ Борнса, самъ бо боляше вельми, въ нейже болисти и съконьча ся мѣсяца июля въ пятый на десате днь. оумре же на Берестовѣмъ, и потанша и, вѣ бо Святополкъ Кыневѣ. ноцию же междуоу какътма пронмавѣше помость,

оберткѣвъше въ ковчѣрь оужи съвѣсиша на землю, възложше и на сани и везше поставиша и въ свѣтлѣй когородици, юже вѣкъ създадъ самъ. се же оувѣдѣвъше люднѣ, безъ числа сънидоша сѧ и плакаша сѧ по немъ, колѧре акы застоупницѣ нхъ земли, оубо зин акы кормителн, и вѣложиша и въ корстоу мраморноу, и съхраниша тѣло ѧго съ плачемъ, блаженѧго князя. съ ѧсть новѣй Костянтинъ великаго Рима, иже крести сѧ самъ и люди свои: тако и съ сътвори, подобно ѧмоу. аще бо и вѣкъ прѣжде на сквернѣноу похоть желанн, нѣкъ посѣжде прилежѧ къ покаианнѣ, ѧкоже апостолъ вѣщаееть: идеже оумножи сѧ грѣхъ, тоу изобильствоуетъ благодать. (аще бо прѣжде въ невѣждьствѣ ѧтера вѣша съгрѣшенинн, послѣди же расыпаша сѧ покаианнѣмъ и милостынями. ѧкоже глаголетъ: въ немъже ти застаноу, въ томъ ти и соудю. ѧкоже пророкъ глаголетъ: живѣ азъ Идонѧй Господъ, ѧкоже не хоцю съмерти грѣшнѣника, нѣкъ ѧкоже обратити сѧ ѧмоу отъ поутѧ своѧго и живоу быти. обращениемъ обратитѧ сѧ отъ поутѧ своѧго зълаго. мнози бо правдѣни творѧше сѧ и по правдѣ живоущѧ къ съмерти съвращаютъ сѧ правѧго поутѧ, и погыбаютъ, а друзи развращени прѣвѣваютъ, и къ съмерти въспомяноутъ сѧ, и покаианнѣмъ добрымъ очистиатъ грѣхы, ѧкоже пророкъ глаголетъ: правдѣнѣй не възможе съпасти сѧ въ днѣ грѣха ѧго. ѧгда рекоу правдѣному: живѣ боудеши, снѧ оуповаееть правдою своєю, ти сътворитъ безаконнѣ, всѧ правда ѧго не възпомянетъ сѧ, въ неправдѣ ѧго, юже сътвори, въ ней оумретъ. и ѧгда рекоу нечѣстнѣному: съмертнѣю оумреши, ти обратитъ сѧ отъ поутѧ своѧго, и сътворитъ соудъ и правдоу, и займѣ отъдасть, и въсхыщение възвратитъ, всн грѣси ѧго, ѧже съгрѣшилъ ѧсть, не помяноутъ сѧ, ѧко соудъ и правдоу сътворилъ ѧсть, и живѣ боудеть въ нихъ. комоуждо васъ соудю по поутѧ ѧго, доме израилевъ. снѧ же оумеръ въ исповѣданин добрымъ покаианнѣмъ расыпа грѣхы свои и милостынями, ѧже ѧсть паче всего добрѣе, милостыни бо хоцю, рече, а не жертвѣ. милостыни бо ѧсть всего лоуче и выше, възводиаци до самого небеси прѣдъ Богъ, ѧкоже ангелъ Корнилиевн рече: мо-

литвы твои и милостыни твои възидоша въ память прѣдъ Богомъ). дивно же есть се, колико добра сътворилъ роусьскѣй земли, крестивъ ю. мы же, хрестіане соуще, не въздаемъ почестиа противоу онога възданію. аще бо онъ не крестилъ бы насъ, то нынѣ были быхомъ въ прѣлести диволи, якоже и прародители наши погыноуша. да аще быхомъ имѣли потѣшаніе и мольбы приносили Богоу за ны въ днь прѣставленія єго, видя Богъ тѣшаніе наше къ нему, прославилъ бы и, намъ бо достойтъ за ны Бога молити, по неже тѣмъ Бога познахомъ. нѣ даждь ти Господь по сердцею твоємоу, и вса прошенія твои исполни, єгоже желаше цѣсарьства небеснаго, даждь ти Господь вѣнцы съ правдыными, въ пици райскѣй веселіе и ликѣствованіе съ Авраомомъ и съ прочими патриархы, якоже Соломонъ рече: оумертъшю моужю правдыноу не погыбають оупованіе. сего бо память держать роусьскіи люднє, поминающе свѣтоє крещеніе, и прославляютъ Бога въ молитвахъ и въ пѣснехъ и въ псалмѣхъ, поюще Господеви, новни люднє, проскѣщени свѣтѣмъ доухомъ, чающе надежда, великаго Бога и съпаса нашего Исоуса Христа въздати комоуждо противоу троудомъ неизреченоую радость, юже боуди оулоучити всѣмъ хрестіаномъ. Свѣтополкъ же сѣде Кыевѣ по отци своємъ, и съзва кыяны, и нача даати имъ имѣніе, они же принимаоу. и не вѣ сердце ихъ съ нимъ, яко братія ихъ вѣша съ Борисомъ. Борисоу же възвративъшю ся съ вои, не обрѣтъшю Печенѣгъ, вѣсть приде къ нему: отць ти оумеракъ. и плака ся по отци вельми, любимъ бо вѣ отцемъ своимъ паче всѣхъ, и ста на Пльтѣ пришьдъ. рѣша же ємоу дружина отъни: се, дружина оу тебе отъни и вои, поиди, сѣди Кыевѣ на столѣ отъни. онъ же рече: не боуди мнѣ възяти роукы на брата своєго старѣйшаго, аще отць ми оумре, то съ ми боуди въ отца мѣтєго. и се слышавъше вои разидоша ся отъ него, Борисъ же стояше съ отрокы своими. Свѣтополкъ же исполнивъ ся безаконнѣ, Кайновъ съмысль примъ, посылаа къ Борисоу глаголаше: яко съ тобою хоцію любѣвь имѣти, и къ отню придамъ ти, лѣстѣ подъ нимъ, како бы и погубити.

Святѣполкъ же приде ноцию Вышеградау, отай призва Поутышу и вышеградскыа боярѣца, и рече имъ: приаѣте ли ми всѣкъмъ сердцѣемъ? рече же Поутыша съ вышеградци: можемъ главы своя съложити за ти. онъ же рече имъ: не повѣдоуше никомоуже шьдъше оубийте брата моего Бориса. они же въ скорѣ обѣцаша сѣ ѡмоу се сътворити. о сѣковыхъ бо Соломонъ рече: скорѣ соуть пролиты кровь безъ правды, ти бо обѣцаша сѣ крови, и събирають сѣкъ зъла, сѣ поутнѣ соуть съконьчавающихсяъ безаконнѣ, нечѣстнѣемъ бо свою доушу ѡмлають. послани же придоша на Яктоу ноцию, и подѣстоупиша ближе, и слышаша блаженаго Бориса поюща заоутреню, екъ бо ѡмоу вѣсть оуже, ѡко хотять погоубити и. и вѣставъ нача пѣти, глагола: Господи, чѣто сѣ оумножиша сътоужающии мѣнѣ? мнози вѣстають на мѣ. и пакы: ѡко стрѣлы твоя вънъзоша въ мѣнѣ, ѡко азъ на раны готовъ, и болѣзнь моя прѣдъ мѣною ѡсть. и пакы глаголаше: Господи, оуслыши молитвоу мою, и не вѣниди въ соудъ съ рабомъ своимъ, ѡко не оправдять сѣ прѣдъ токою всѣакъ живый, ѡко погна врагъ доушу мою. и коньчавъ ексепсалъма, оувѣдѣвъ, ѡко послани соуть гоубить ѡго, нача пѣти псалътырь, глагола: ѡко обидоша мѣ оуньци тоучьни, и съворъ зъловивыхъ оскде мѣ, Господи, Боже мой, на ти оуповахъ, съпаси мѣ, и отъ всѣхъ гонящихъ избави мѣ. по сѣмъ же нача каноунъ пѣти. таче коньчавъ заоутреню помолн сѣ, глагола, зъри на иконоу, на образъ владычнь, глагола сице: Господи Исоусе Христе, иже сѣмъ образомъ яви сѣ на земли съпасеннѣ ради нашего, изволикъ своею волею пригвоздити на крестѣ роуцѣ свои и примъ страсть грѣхъ ради нашихъ, тако и мене съподоби приати страсть. се же не отъ противныхъ принимаю, нъ отъ брата своего, и не сътвори ѡмоу, Господи, въ сѣмъ грѣха. и помолнкъшю сѣ ѡмоу възлеже на одрѣ своемъ. и се, нападоша акы звѣрнѣ дивни около шатъра, и насоуноуша и копни, и проводоша Бориса, и слоугоу ѡго, падъша на немъ, проводоша съ нимъ, екъ бо съ любимъ Борисомъ. выше отрокъ съ родомъ сынъ оугорскъ, именемъ Георгий, ѡгоже любляше по вѣлкоу Борисъ, екъ бо възложилъ на нь гривноу златоу

великоу, въ нейже прѣдѣстоиаше прѣдѣ нимъ, избиша же и нныя отрокы Борисовы многы. Георгиеви же семоу не могуще въ борзѣ съннати гривны съ шию, оусѣкноуша главоу его, и тако съннаша гривноу тоу, а главоу отвергоша прочь. тѣмъже послѣжде не оврѣтоша тѣла его въ тропини. Бориса же оубивѣше окаинни, вѣвертѣвѣше въ шатерь, възложивѣше на кола, повезоша и, юще дышущю юмоу. оувѣдѣвъ же се окаинный Святполкъ, яко юще дышетъ, посла два Барыга приконьчатъ его. онѣма же пришедѣшема и видѣвѣшема, яко юще живъ юсть, юдинъ юю извлѣкъ мечь пронзе и къ сердцю. и тако съконьча сѧ блаженый Борисъ, вѣкнѣцъ примъ отъ Христа Бога съ правдыными, причѣтъ сѧ съ пророкы и апостолы, съ лнкы мученичкскыма въ дварѣа сѧ, Аврамоу на лонѣ почиваѧ, видѧ неизреченоую радость, възспѣваѧ съ ангелы и веселя сѧ съ лнкы святыхъ. и положиша тѣло его, принесѣше отай Вышеградоу, въ церкѣви святаго Василия. окаинни же сѧ оубийца придоша къ Святполкоу, акы хвалоу имоуще, незаконьници. соуть же имена сѧмъ законопрѣстоупьникомъ: Поутыша и Тальць, Словичъ, Лашько, отьць же нхъ сотона. сици бо слоугы вѣси вѣвають, вѣси бо на зѣлою посылаѣми вѣвають, ангели на благою посылаѣми. ангелъ бо чловѣкоу зѣла не сътворяѣтъ, нъ благою мыслить юмоу вѣегда, паче же хрестѣаномъ помагаѣтъ и застоупаѣтъ отъ соупротивьнаго дѣавола, а вѣси на зѣлою вѣегда ловять, завидѣще юмоу, по неже видѣтъ чловѣкка Богомъ почѣтена, и завидѣще юмоу на зѣло сълеми скорн соуть. зѣлъ бо чловѣккъ, тѣща сѧ на зѣлою, не хоужднн юсть вѣса, вѣси бо Бога воить сѧ, зѣлъ чловѣккъ ни Бога контъ сѧ, ни чловѣккъ сѧ стыдитъ, вѣси бо креста сѧ воить господьна, а чловѣккъ зѣлъ ни креста сѧ контъ. Святполкъ же окаинный помысли къ себѣ, рекы: се, оубиухъ Бориса, како въ оубити Гѣкка? и примъ помысль Кайновъ, съ льстню посла къ Гѣквоу, глагола сице: понди въ борзѣ, отьць ты зоветъ, не здравить бо вельми. Гѣкбъ же въ борзѣ вѣсѣдъ на конѧ, съ малою дреужинною понде, вѣ бо послешьликъ отьцю. и пришьдѣшю юмоу на Болгоу, на поли потѣче сѧ конъ къ ровѣ, и наломи юмоу ногу мало. и

приде Смольньскоу, и понде отъ Смольньска, яко зрѣемо, и ста на Смиадинѣ къ насадѣ. къ се же вѣрѣма пришла къ вѣстѣ къ Ярославѣ отъ Прѣдѣславѣ о отъни съмерти, и посла Ярославъ къ Глѣвоу, глагола: не ходи, отъць ти оумерлъ, а братъ ти оубиенъ отъ Святѣполка. се слышавъ Глѣвъ възъпи велики съ слезами, плача си по отъци, паче же по братѣ, и нача молити си съ слезами, глагола: оубѣ мѣнѣ, Господи, лоуче въ ми оумрѣти съ братомъ неже ли жити на свѣтѣ семь; аще во вѣхъ, брате мой, видѣлъ лице твоѣ ангельскоѣ, оумерлъ вѣхъ съ тобою; нѣнѣ же чѣсо ради остахъ азъ ѣдинъ? кѣде соуть слова твоя, иже глагола къ мѣнѣ, брате мой любимый? нѣнѣ оуже не оуслышу тихаго твоего наказанна. да аще ѣси полуучилъ дерзновение оу Бога, моли си о мѣнѣ, да и азъ вѣхъ тоужде страсть приалъ, лоуче въ ми съ тобою оумрѣти, неже къ свѣтѣ семь прѣкльствѣнѣмъ жити. и сице ѣмоу молящю си съ слезами, се, къ незапоу придоша посланни отъ Святѣполка на погоубление Глѣвоу, и тоу авиѣ посланни ѣша корабль Глѣвовъ, и обнажиша оружие. отроци Глѣвови оубиша. окамный же посланный Горисѣръ повелѣ къ борзѣ зарѣзати Глѣва, поваръ же Глѣвовъ, именемъ Торчинъ, изнѣзъ ножъ зарѣза Глѣва. акы агни непорочно принесе си на жертвоу Богови, въ воню благооуханна, жертва словесная, и приа вѣнѣць, вѣшьдъ въ небесныи обитѣли оузрѣ желаемаго брата своего, и радѣваше си съ нимъ неизреченою радостноу, юже оулоучиста братолюбиемъ своимъ. се, коль добро и коль красенѣ ѣже жити братома въ коупѣ. окамни же възвратиша си въспать, якоже рече Давыдъ: да възвратятъ си грѣшници въ адъ. онѣмъ же пришьдъшемъ повѣдаша Святѣполкоу: яко сътворихомъ повелѣнаи тобою. онъ же се слышавъ възнесе си сердце ѣго кольма, не вѣдѣ Давыда глаголюща: чѣто си хвалиши о зѣловѣ, сильнѣй? незаконнѣ въсь днь оумысли языкъ твой. Глѣвоу же оубиеноу вѣвѣшю и поверженоу на вѣзѣкъ между двѣма владама, по семь възъмѣше везоша и, и положиша и оу брата своего Бориса въ церкѣви свѣтаго Насилина. и съвъкоуплена тѣлома, паче же доушама, оу владыкы въскхъ цѣсаря прѣкльва-

юща въ радости бесконьчнѣй, въ свѣтѣ неизреченѣмъ, подающа цѣльбнныя дары роусьскѣй земли, и инѣмъ приходящимъ страннѣымъ съ вѣрою даѣта ицѣленье, хромымъ ходити, слѣпымъ прозрѣнне, болящимъ цѣлѣты, окованымъ разрѣшенне, тѣмницамъ отверженне, печальнымъ оутѣхоу, напастнымъ избавленне, и ѣста застоупьника роусьскѣй земли и свѣтильника сияюща и моляща ся въ иноу къ владыцѣ о своихъ людехъ. тѣмъже и мы должны ѣсмь хвалити достойно страстотерпца Христова, моляще ся прилежно къ нима, рекоуще: радуйта ся, страстотерпца Христова, застоупьника роусьскыа земля, иже ицѣленье подаета приходящимъ къ вама вѣрою и любвню; радуйта ся, небесная жителя, въ плоти ангела быста, єдиномыслная слоужителя, верста єдинообразная, свѣтымъ єдинодоушна, тѣмъ страждущимъ всѣмъ ицѣленье подаета; радуйта ся, Борсе и Глѣке когостоудраа, яко потока точита отъ кладиза воды живоносныа, ицѣлениа истѣкають вѣрнымъ людемъ; радуйта ся, лоукаваго змиа поправша, лоуча свѣтозарьна явнста ся, яко свѣтилѣ озаряюща всю землю роусьскоую, всегда тѣмоу отъгоняща, являюща ся вѣрою неоуклонною; радуйта ся, недрѣманное око сътижавша, доуша на съвершение божиныхъ свѣтыхъ заповѣдий принимша въ сердце своемъ, блаженаа; радуйта ся, брата, въ коупѣ въ мѣстѣхъ златозарныхъ, въ селѣхъ небесныхъ, въ славѣ неоупадающни, ѣаже по достоинню съподобнста ся; радуйта ся, кожними свѣтлостями явѣ облистаема, всего мира овѣходита, вѣсы отъгоняща, недоугы ицѣляюща, свѣтильника прѣдобраа, застоупьника теплая, соуща съ Богомъ, вождьствынами лоучами раждизаема въ иноу, доблая страстника, доуша просвѣщающа вѣрнымъ людемъ, възвысила бо ѣтъ ваю свѣтоносная любв небесная, тѣмъ красныхъ всѣхъ наследоваста въ небеснѣмъ житни, славоу и райскоую пицоу и свѣтъ разоумьнѣй, красныа радости; радуйти ся, яко вѣса напаяюща сердца, горести и болѣзни отъгоняща, страсти зѣлыа ицѣляюща, каплями кровнѣыми свѣтыми очервивша багряницу, славная, тоу же краснѣо носяща съ

Христомъ цѣсарьствоуѣта вѣсегда, молища сѧ за новыя люди хрестіаньскыя и сѣродѣяныи свои, земля ко роусьска благослови сѧ ваю кровию, и мощьми лежаща въ церкѣви доухомъ божьствынѣ просвѣщаѣта, въ нейже съ мученикы яко мученика за люди свои молита сѧ. радоуѣта сѧ, свѣтлѣй звѣздѣ, за оутра вѣсходящии. нѣ христіолоубиваи страсототерпыца и застоупьника наша, покорита поганыи подѣ нозѣ княземъ нашимъ, молища сѧ къ владыцѣ Богоу нашемоу мирьно прѣбывати къ свѣвѣкоуплени и къ сѣдравии, избавляюща отъ оусобьныи рати и отъ пронырства диявола, съподовита же и насѣ, поющихъ и почитающихъ ваю чѣстьноѣ торжество, въ вѣси вѣкы до сѣконьчаниа.

XLVIII. Святѣполкъ же съ окаянѣи и зѣлѣи оуби Святѣслава, пославѣ къ горѣ оугорьскѣи, вѣжащю ѣмоу въ Оугры, и нача помѣшлати, яко избвию вѣсю братию свою, и приемоу власть роусьскоюю ѣдинѣ, помѣсливѣ вѣсокооумниемъ своимъ, не вѣдѣ, яко Богъ даѣтъ власть, ѣмоуже хоцетъ, поставляѣтъ ко цѣсаря и князя вѣшьний, ѣгоже хоцетъ. аще ко каи земля оуправитъ сѧ прѣдѣ Богомъ, поставляѣтъ ѣй цѣсаря или князя правѣдѣна, любяща соудѣ и правѣдоу, и властелиа оустраѣѣтъ и соудню правѣщаго соудѣ. аще ко князи правѣдѣиви вѣываѣтъ въ земли, то многа отѣдаѣтъ сѧ сѣгрѣшениа земли: аще ли зѣли и лоукави вѣываѣтъ, то больше зѣло наводитъ Богъ на землю, по неже тѣ глава ѣсть земли, тако ко Исани рече: сѣгрѣшиша отъ главы и до ногоу, ѣже ѣсть отъ цѣсаря и до простыхъ людей. лютѣ ко градуу томоу, въ немъже князь оунѣ, любий вино пити съ гоусьми и съ младыи свѣктѣныкы. сѧковыи ко Богъ даѣтъ за грѣхы, а старыи и моудрыи отиметъ, якоже Исани глаголетъ: отиметъ Господѣ отъ Иерѣусалима крѣпѣкаго, исполина и чловѣка храбра и соудню и пророка и сѣмьслѣна и старѣца и дивѣна свѣктѣника и моудра хытреца и разоумѣна послоушьлива. и поставлю оуношю князи имъ, и роугателе обладаѣтъ ими. Святѣполкъ же окаянѣи нача княжити Кѣевѣ. сѣзвавѣ люди нача даѣти овѣмъ корзѣна, а дроугыи коунами, раздамъ множество отѣча богатѣства. Иерѣславоу

же не вѣдоущю отъни съмѣрти Барязи вѣхоу мнози оу
 Ирславъ, и насиліе творихоу новоградьцемъ и женамъ
 ихъ. и вѣставъше новоградьци избиша Барягъ въ дворѣ
 Поромони, и разгнѣва сѧ Ирславъ, и шьдъ на Рокомъ
 сѣде въ дворѣ, и пославъ къ новоградьцемъ рече: оуже
 мѣнѣ сихъ нѣ крѣсити. и позва къ себѣ нарочитыа моу-
 жа, иже вѣхоу искли Барягъ, и овльстивъ ѧ искче. въ
 тоужде ношъ приде ѧмоу вѣсть изъ Кынева отъ сестры
 ѧго Прѣдъславы: се, отъць ти оумерлъ, а Святполкъ сѣ-
 дить ти Кыневѣ, оубивъ Бориса и по Глѣва пославъ, а
 блюди сѧ ѧго по великоу. се слышавъ печальнѣ вѣсть о
 отъци и о дружинѣ. за оутра же събравъ избытъкѣ
 Новоградьць Ирславъ рече: о любѧ моѧ дружина, юже
 вѣчера избихъ, а нынѧ вѣша на довѣ. и оутре слезы,
 и рече имъ на вѣщи: отъць мой оумерлъ, а Свят-
 полкъ сѣдить Кыневѣ, избиваѧ братию свою. и рѣша
 новоградьци: аще, княже, и братиѧ наша искчена соуть,
 можемъ по тѣбѣ брати. и събра Ирславъ Барягъ тысоу-
 щю а прочинхъ вой четьри десѧти тысоущъ, и поиде на
 Святполка, нарекъ Бога, рекы: не ѧ почухъ избивати
 братию, нѣ онъ: да боудеть отъмьстѣникъ Богъ крове
 братиѧ моѧ, за не безъ вины пролиѧ кровь Борисовоу и
 Глѣвовоу правдыноу. ѧеда и мѣнѣ сицежде сѣтворить?
 нѣ соуди ми, Господи, по правдѣ, да съконьчають сѧ
 зълова грѣшѣнаго. и поиде на Святполка. слышавъ же се
 Святполкъ, идоуща Ирславъ, пристрои безъ числа вой,
 Роуси и Печенѣгъ, и изиде противоу Любьчю, обѣ онъ
 полъ Днѣпра, а Ирславъ обѣ сѧ.

XLIX. Въ лѣто приде Ирславъ на Свят-
 полка, и сташа противоу обѣ оба полъ Днѣпра, и не смѣ-
 хоу ни си на онѣ нанти, ни ти на сихъ, и стоѧша мѣсяца
 три противоу себѣ. и воєвода нача Святполчь, жьдѧ въз-
 лѣ брѣгъ, оукарѧти новоградьца, глагола: чьто придосте
 съ хромьцемъ симъ, а вѣы плотъници соущѣ? а приставимъ
 вѣы храмъ роуенти нашихъ. се слышавъше новоградьци
 рѣша Ирславоу: ѧко за оутра прѣвеземъ сѧ на нѧ, аще
 кѣто не поидеть съ нами, сами ѧго потънемъ. вѣ бо оуже
 вѣ замразѣ. Святполкъ стоѧше междуу двѣма ѧезерома.

и всю ноць плаъ вѣ съ дружиною своєю. Ирославъ же за оутра исполчивъ дружиною свою противоу свѣтоу прѣвезе сѧ. и въскдѣше на вѣргъ отриноуша ладня отъ вѣрга, и поидоша противоу свѣк, и състоупиша сѧ на мѣстѣ. вѣсть сѣча зѣла, и не вѣ лѣзѣ ѳезеромъ Печенѣгомъ помагати. и притисноуша Свѣтополкъ съ дружиною къ ѳезероу, и вѣстоупиша на ледъ, и обломи сѧ съ ними ледъ, и одалати нача Ирославъ, Свѣтополкъ же вѣжа въ Ляхы. Ирославъ же сѣде Кыевѣ на столѣ отъни и дѣдъни. и вѣ тѣгда Ирославъ лѣтъ двою десѣтоу и осми.

Въ лѣто .x.сѣкѣ. Ирославъ иде въ Кыевѣ, и погорѣ церквѣн.

Л. Въ лѣто .x.сѣкѣ. приде Болеславъ съ Свѣтополкомъ на Ирослава съ Ляхы. Ирославъ же съвѣкоупивъ Роуць, Баригы и Словѣны, поиде противоу Болеславоу и Свѣтополкоу, и приде Болыню, и сташа оба полъ рѣкы Боуга. и вѣ оу Ирослава кормильць и воєвода, именемъ Боуды, и нача оукарѣти Болеслава, глагола: да то ти проведемъ трѣскою чрѣво твоє толстою. вѣ бо Болеславъ великъ и тяжкъ, ѧко ни на кони могъ сѣдѣти, нѣ вѣше съмыслѣнѣ. и рече Болеславъ къ дружинѣ своєй: аще вѣ сего оукора нѣ жалъ, азъ ѳединъ погыноу. вѣскдѣ на конь вѣберѣде къ рѣкоу, и по немъ вои ѳего: Ирославъ же не оутягноу исполчити сѧ, и повѣди Болеславъ Ирослава. Ирославъ же оубѣжа съ чѣтырьми моужѣ Новоу Градоу, Болеславъ же вѣниде къ Кыевѣ съ Свѣтополкомъ. и рече Болеславъ: разведѣте дружиною мою по градомъ на покормѣ. и вѣсть тако. Ирославоу же привѣгъшю Новоу Градоу, хотѣше вѣжати за море, и посадникъ Кѣснитинъ, сынъ Добрынъ, съ новоградѣци расѣккоша ладня Ирослава, речекоуше: хоцѣемъ сѧ и ѳещѣ вѣти съ Болеславомъ и съ Свѣтополкомъ. начаша скотъ съвирати, отъ моужа по чѣтыри коуны, а отъ старостѣ по десѣть гривнѣ, а отъ волярѣ по осѣмъ на десѣте гривнѣ. и привѣдоша Баригы, и вѣдаша имъ скотъ, и съвѣкоупи Ирославъ вои многы. Болеславъ же вѣ Кыевѣ сѣдѣ, окаянѣй же Свѣтополкъ рече: ѳеликоже Ляховъ по градомъ, избивайте ѧ. и избѣиша Ляхы. Болеславъ же повѣже изъ Кыева, вѣзѣмъ имѣнѣ и

боляры Ирославъ и сестрѣ ѿго, и Анастаса пристави десятинынаго къ имѣнню (вѣ бо сѧ ѿмоу вѣвѣриахъ лѣстню) и людий множество веде съ собою, и грады червеньскыя заа севѣ, и приде въ свою землю. Святѡполкъ же нача княжити Кыѣвѣ, и понде Ирославъ на Святѡполка, и побѣди Ирославъ Святѡполка, и вѣжа Святѡполкъ въ Печенѣгы.

ЛІ. Въ лѣто приде Святѡполкъ съ Печенѣгы въ силѣ тяжыѣ, и Ирославъ събра множество вой, и изиде прѡтивоу ѿмоу на Ялтоу. Ирославъ ста на мѣстѣ, идеже оубиша Бориса. и въздѣвъ роуцѣ на неко рече: кровь брата моего вѣпниеть къ тебѣ, владѣко, мѣсти отъ крове правдынаго сего, якоже мѣстиахъ ѿси крове Явелѣвы, положивъ на Кайнѣ стенание и трасение, тако положи и на сѣмь. помолнѣ сѧ рече: брата мой, аще ѿста и тѣломъ отъ сюда, нѣ молитвою помозѣта ми на прѡтивнаго сего, оубийцю и гордаго. и се ѿмоу рекъшю поидоша прѡтивоу севѣ, и покрыша поле алытское окомъ отъ множества вой. вѣ же пятѣкъ тѣгда, възсходящю солнцю, и състоупиша сѧ окомъ, и вѣсть сѣча зѣла, якоже нѣ къла въ Роуси. и за роуцѣ ѿмоу сѣчахоу сѧ, и състоупиша сѧ трижды, яко по оудолнѣмъ крови теши. вѣ вечероу же одолѣ Ирославъ, а Святѡполкъ вѣжа. и вѣжашю ѿмоу нападе на нь вѣсѣ, и раслабѣша кости ѿго, и не можаше сѣдѣти на кони, и несѧхоутъ и на носилѣхъ, и принесоша и къ Берестию, вѣгающе съ нимъ. онъ же глаголаше: побѣгнѣте съ мѣною, женоутъ по насѣ. отроци же ѿго вѣсылахоу прѡтивоу: ѿда къто женеть по насѣ? и не вѣ никогоже вѣ слѣдѣ гонѣща, и вѣжахоу съ нимъ. онъ же вѣ немощи лежа. и възсхопивъ сѧ глаголаше: ѿсе женоутъ, побѣгнѣте. не можаше терпѣти на ѿдиномъ мѣстѣ, и прѡвѣжа адыскоую землю, гонимъ божиѣмъ гнѣвомъ, и прѡвѣжа въ поустыню между Духы и Чехы, и тоу испроверже зѣлѣ животъ свой. ѿгоже по правдѣ, яко неправдына, соудоу нашѣдѣшю на нь, по отъшѣствии сего свѣта приаша моуцѣ, оканаго: показоваше ѿвѣ посланага пагоубынага рана, въ сѣмерть немлаостивно вѣгна и, и по сѣмерти вѣчно моучимъ ѿсть сѣвязанъ. ѿсть же могыла ѿго въ поустыни

и до сего дѣне, неходить же отъ нея смрадъ зѣлкъ. се же Богъ показа на наказаніе княземъ роусьскымъ, да, аще сии юще сицежде сътворять, се слышавъше, тоужде казнь приемоуть, нъ и большю сея, по неже вѣдоуще се сътворять такожде зѣло оубийство. седмь бо мьстий прии Канинъ, оубивъ Явела, а Ламехъ седмь десятъ: по неже вѣ Канинъ не вѣдъ мьщенна приати отъ Бога, а Ламехъ, вѣдъ казнь, бѣвъшюю на прародители его, сътвори оубийство. рече бо Ламехъ къ своимъ женама: моужа оубихъ въ врѣдъ мѣнѣ и оунощю въ извоу мѣнѣ, тѣмъ же, рече, седмь десятъ мьстий на мѣнѣ, по неже, рече, вѣданъ сътворихъ. съ Ламехъ оуби два брата Енохова, и поа севѣ женѣ юю: съ же Евитополкъ, новъи Явимелехъ, иже сѣ вѣ родилъ отъ прѣлюбодѣянна, иже изби братню свою, сынъ Гедеоновъ. тако и съ бѣсть. Ирославъ же сѣде Кѣневѣ, оутерь пота съ дружиною своею, показавъ повѣдоу и троудъ великъ.

Въ лѣто . *сфки. роди сѣ оу Ирослава сынъ, и нарече имя юмоу Владимѣръ.

Въ лѣто . *сфкд. приде Бричиславъ, сынъ Изиславъ, вноукъ Владимѣръ, на Новъ Градъ, и заи Новъ Градъ, и поимъ множество новоградъцъ и имѣннє ихъ понде Полотъскоу опать. и пришѣдъшю юмоу къ Соудомири рѣцѣ, Ирославъ изъ Кѣнева въ седмъи дѣнь постиже и тоу, и повѣди Ирославъ Бричислава, и новоградъца врати Новоу Градоу, а Бричиславъ вѣжа Полотъскоу.

ЛII. Въ лѣто . *сфл. приде Ирославъ къ Берестню. въ си же врѣмена Мьстиславоу соущю Тмоуторокани понде на Касогы. слышавъ же се князь касожскъи Редеди изиде противоу томоу, и ставъшема обѣма полкома противоу севѣ рече Редеди къ Мьстиславоу: чѣсо ради гоубивѣ доужиноу между собою? нъ сънидѣвѣ сѣ сама братъ: да аще одолѣиши ты, то вѣзьмешн имѣннє мое и женоу мою и дѣти мои и землю мою; аще ли азъ одолѣю, то вѣзьмоу твоє все. и рече Мьстиславъ: тако боуди. и рече Редеди къ Мьстиславоу: не ороужнємъ сѣ вийвѣ, нъ борьбою. и уста сѣ врати крѣпъко, и на долзѣ борюшема сѣ има нача изнємагати Мьстиславъ, вѣ бо великъ и сильнъ

Редедя, и рече Мьстиславъ: о прѣчистая богородице, помози ми, аще бо одолѣю семоу, съзиждоу церквь въ имя твоє. и се рекъ оудари имь о землю, и вьнызе ножь, и зарѣза Редедю, и шьдъ къ землю его вьзя все имѣнне его, женоу его и дѣти его, и дань вьзложи на Касогы. и пришьдъ Тмоутороканю заложи церквь святыхъ богородица, и създа ю, яже стоитъ и до сего днѣ Тмоуторокани.

Въ лѣто . *сѣла. понде Мьстиславъ на Ирослава съ Козарты и съ Касогы.

ЛШ. Въ лѣто . *сѣла. Ирославоу соуцию Новѣ Градѣ приде Мьстиславъ изъ Тмоуторокани Кыевоу, и не пригаша его кыяне. онъ же шьдъ сѣде на столѣ Черниговѣ, Ирославоу соуцию Новѣ Градѣ тьгда. въ се же лѣто вьсташа волсви въ Соудзали, и избивахоу старою чадь по диволоу наоучению и вѣсованию, глаголюще: яко си держать говнно. и вѣ мьтежь великъ и гладь по вьсей той странѣ. и идоша по Болзѣ вьси людие въ Болгары, и привезоша жито, и тако ожиша. слышавъ же Ирославъ волхвы приде Соудзалию, и изимавъ волхвы расточи, а друггыя показни, рекы сице: Богъ наводитъ по грѣхомъ на коуюждо землю гладомъ или моромъ ли ведромъ ли иною казнию, а чловѣкъ не вѣсть ничьтоже. и вьзвративъ ся Ирославъ приде Новоу Градоу, и посла за море по Барягы. и приде Икоунъ съ Барягы. и вѣ Икоунъ сѣлпъ, и лоуда вѣ оу него златомъ истѣкана. и приде къ Ирославоу. и иде Ирославъ съ Икоуномъ на Мьстислава, Мьстиславъ же слышавъ вьзиде противоу има къ Лиственоу. Мьстиславъ же съ вечера исполчивъ дружиною постави Сѣверъ въ чело. противоу Барягомъ, а самъ ста съ дружиною своею по крилома. и вьвѣши ноши вьсть тьма и молния и громъ и дѣждь. и рече Мьстиславъ дружинѣ своей: пондѣмъ на ны. и понде Мьстиславъ, и Ирославъ противоу ямоу. и състоупи са чело, Сѣверъ, съ Барягы, и трюдиша са Барязи сѣкоуще Сѣверъ, и по семь настоупи Мьстиславъ съ дружиною своею, и нача сѣщи Барягы, и вьсть сѣча сильна, яко посвѣтѣше молния, влещашеть са ороужие, и вѣ гроза велика и сѣча сильна и страшна. видѣвъ же Ирославъ,

яко повѣждаемъ іестъ, повѣже съ Ивоуномъ, княземъ варяжскымы, и Ивоунъ тоу отъвѣже лоды златыя. Ирославъ же приде Новоу Градоу, а Ивоунъ иде за море. Мьстиславъ же о свѣтъ за оутра видѣвъ лежаща скченыя отъ своихъ Скверъ Барягы Ирославъ рече: кѣто семоу нѣ радъ? се, лежитъ Скверянинъ, а се, Барягъ, а дружина своя цѣла. и посла Мьстиславъ по Ирослава, глагола: скди ты на столѣ своемъ Кыевѣ, ты іеси старѣйший братъ, а мѣнѣ боуди си страна. и не смѣше Ирославъ ити въ Кыевъ, дондеже съмирнѣста ся. и скдѣше Мьстиславъ Черниговѣ, а Ирославъ Новѣ Градѣ, и въкахоу Кыевѣ моужи Ирославъ.

Въ томъже дѣлѣтѣ роди ся оу Ирослава другый сынъ, и нарече имя іемоу Изяславъ.

Въ лѣто .*✥*сѣлг. въ лѣто .*✥*сѣлд. Ирославъ съвѣкоупи вою многы, и приде Кыевоу, и сктвори миръ съ братомъ своимъ Мьстиславомъ оу Градѣца. и раздѣлиста по Днѣпру роусьскою землю: Ирославъ приа сию страну, а Мьстиславъ оную. и начаста жити мирно и въ братолюбьствѣ, и оуста оусобица и мѣтежъ, и бысть тишина велика въ земли.

Въ лѣто .*✥*сѣле. роди ся третинъ сынъ Иролавоу, и нарече имя іемоу Святославъ.

Въ лѣто .*✥*сѣлз. знаменіе іави ся на небеси, яко видѣти въсей земли.

Въ лѣто .*✥*сѣлз. мирно бысть.

Въ лѣто .*✥*сѣлн. Ирославъ Белзѣ възалъ. и роди ся Иролавоу четвертый сынъ, и нарече имя іемоу Бьсевладъ. семь же лѣтѣ иде Ирославъ на Чюдь, и повѣди я, и постави градъ Юриевъ.

Въ сежде врѣмѣ оумре Болеславъ великый въ Ляскухъ. и бысть мѣтежъ въ земли лядьстѣ: въставъше люднѣ извѣша епискоупы и попы и бояры своя, и бысть въ нихъ мѣтежъ.

Въ лѣто .*✥*сѣлд. Ирославъ и Мьстиславъ събраста вою многы, идоста на Ляхы, и заѣста градъ червеньскыя опать, и повоюѣста лядьскою землю, и многы Ляхы приведоста, и раздѣлиста я, и постави Ирославъ своя по Роси, и соуть до сего днѣ.

Бѣ лѣто . *ѡѡм. Ирославъ поча ставити градъ по Роси.

Бѣ лѣто . *ѡѡма. Мьстиславнщъ Бѣстахнй оумре.

LIV. Бѣ лѣто . *ѡѡмв. вѣ лѣто . *ѡѡмг. вѣ лѣто . *ѡѡмд.

Мьстиславъ изиде на ловы, разболѣ ся, и оумре. и положиша и вѣ церкѣки оу святаго Сѣпаса, юже бѣ самъ заложилъ, вѣ бо вѣзданою іеіа при немъ вѣзвыше, іако на кони стоіащимъ роукою достаци. бѣ же Мьстиславъ дебелъ тѣломъ, чермынъ лицемъ, великома очима, храбръ на рати, милостивъ, любляше дружинноу по великоу, имѣннѣ не щадяше, ни питиѣ, ни іаденнѣ вранише. по семь же прѣіа власть іего вѣсю Ирославъ, и вѣсть самовластьцъ роуьскѣй землі. и иде Ирославъ Новоу Градоу, и посади сына своего Владимѣра Новоу Градѣ, и епискоупа постави Жидытоу. и вѣ се вѣрѣмѣ роди ся Ирославоу сынъ, и нарекоша имя іемоу Бѣшеславъ. Ирославоу же соущю Новоу Градѣ вѣсть приде іемоу, іако Печенѣзи остоіатъ Кыневѣ. Ирославъ събра воіа многы, Барягы и Словѣны, и приде Кыневоу, и вѣниде вѣ градъ свой. и вѣ Печенѣгъ безъ числа. Ирославъ вѣстоупи изъ града, и исполчи дружинноу, и постави Барягы по срѣдѣ, а на правѣй странѣ кыяны, а на лѣвѣмъ крилѣ новоградьца. и сташа прѣдѣ градомъ. Печенѣзи пристоупати начаша, и състоупиша ся на мѣстѣ, идеже стоітъ нынѣ Свѣтѣя Софѣя, митрополиѣ роуьскѣя: вѣ бо тѣгда поле вѣнѣ града. и вѣсть сѣча зѣла, и іедва одолѣ вѣ вечероу Ирославъ. и повѣгоша Печенѣзи разьно, и не вѣдѣахоу ся камо вѣжати, и ови вѣгающе тоіахоу вѣ Ситомлі, ннѣ же вѣ инѣхъ рѣкахъ, а прокъ ихъ провѣгоша и до сего днѣ. вѣ сежде лѣто вѣсади Ирославъ Соудислава вѣ пороубѣ, врата своего, Плесковѣ, оклеветанъ (бо бѣ) къ іемоу.

LV. Бѣ лѣто . *ѡѡме. заложѣ Ирославъ градъ великыи, оу негоже града соутъ златѣя врата. заложѣ же и церкѣвѣ Свѣтѣя Софѣя, митрополию; и по семь церкѣвѣ на златыхъ вратѣхъ свѣтѣя вогородица благовѣщеніе; по семь свѣтаго Георгѣя монастырь и свѣтѣя Ирѣны. и при семь нача вѣкра хрестѣянѣскѣя плодѣти ся и рашѣрѣти, и черноризци почаша множѣти ся, и монастырѣве починахоу кѣти. и бѣ Ирославъ любѣ церкѣвѣнѣя

оуставы, попы любаше по великоу, изъ лиха же черно-
 ризца, и книгамъ прилежа, почитаа иа часто въ ноши и въ
 дъне. и събра письца многы, и прѣкладаше отъ Грекъ на
 словѣньское писмо, и съписаша книги многы, и съниска,
 и мже поучающе сѧ върѣнии людие наслаждаются сѧ оуче-
 нни божьствьнаго: якоже бо се нѣкъто землю разореть,
 другъи же наскіеть, ни же пожинають, и іадятъ пишоу
 нескоудьноу, тако и съ: отьць бо іего Владимѣръ землю
 възора и оумакъчи, рекъше крещеніемъ просвѣти, съ же
 наскіа книжьными словесы сердца върѣньхъ людей, а
 мы пожинаемъ, оучение приемяюще книжьное. велика бо
 бѣываетъ польза отъ оученни книжьнаго, книгами бо каже-
 ми и оучими іесмы поутти покашнню, моудрость бо обрѣта-
 емъ и възддержаніе отъ словесъ книжьньхъ, се бо соуть
 рѣкы напаяюща въселеноую, се соуть исходища моудрости,
 книгамъ бо іестъ нещѣтна глаубина, сими бо въ печали
 оутѣшаіеми іесмы, си соуть оудза възддержанню. моудрость
 бо велика іестъ, якоже и Соломонъ похвалаша глаголаше:
 азъ, прѣмоудрость, въселихъ съвѣтъ и разоумъ, съмысль
 азъ призвахъ; страхъ господьнъ..., мои съвѣти, мои моу-
 дрость, мое оутвержденіе, моя крѣпость; мѣною цѣса-
 реве цѣсарьствоуютъ, и сильнии пишють правьдоу; мѣною
 вельможа величаютъ сѧ, и моучители держать землю; азъ
 любящамъ мѧ люблю, ищущии мене обрѣщють благодать.
 аще бо понщеша въ книгахъ моудрости прилежно, то о-
 брѣщеша великоу пользоу доуши своеій, иже бо книги часто
 чѣтеть, тѣ бесѣдоуютъ съ Богомъ или святъими моужи; по-
 читаай пророчьскыя бесѣды и евангельская оученни и апо-
 стольская и житиѧ святъхъ отьць, въсприемлютъ доуши
 великоу пользоу. Прославъ же съ, якоже рекохомъ, любимъ
 бѣ книгамъ, и многы написавъ положи въ церкѣви Святѣй
 Софий, юже създа самъ: оукраси ю златомъ и сребромъ и
 съсоуды церкѣвьными, въ нейже обьчньныѧ пѣсни Богоу
 въздають въ годы обьчньныѧ. и ны церкѣви ставаше по
 градомъ и по мѣстомъ, поставаша попы и даа имъ отъ
 имѣнни своего оурокъ, велѧ имъ оучити люди, по неже
 тѣмъ іестъ пороучено Богомъ, и приходити часто къ
 церкѣвамъ. и оумножиша сѧ прозвоутери и людие хрести-

и нѣсти. радоваше сѧ Ирославъ, видѧ множество церк-
вий и люди хрестіаны, зкло, а врагъ сктовашеть, по-
вѣждаемъ новыми людьми хрестіанскыми.

Бѣ лкто . *сѣмс. Ирославъ иде на Итвыгы.

Бѣ лкто . *сѣмз. свѣщена бѣсть церкы свѣтныи бо-
городица, юже създа Владимѣръ, отыць Ирославъ, мн-
трополитомъ Θεопемптомъ.

Бѣ лкто . *сѣми. иде Ирославъ на Литвоу.

Бѣ лкто . *сѣмд. иде Ирославъ на Мазовѣшаны въ
ладинахъ.

Бѣ лкто . *сѣн. иде Владимѣръ, сынъ Ирославъ, на
Имь, и повѣди ѧ. и помроша кони оу вой Владимѣръ,
яко и іеіше дышюшемъ конемъ съдирахоу хъзы съ нихъ:
толикъ во вѣ моръ въ конихъ.

LVI. Бѣ лкто . *сѣна. посла Ирославъ сына своего
Владимѣра на Грекы, и вѣда іемоу вои многы, а воіе-
водство пороучи Бѣшатк, отыцю Иневоу. и поиде Вла-
димѣръ въ ладинахъ, и придоша въ Доунай, и пондоша
къ Цѣсарю Градоу: и бѣсть боури велика, и разби корабли
Роуси, и княжь корабль разби вѣтръ, и вѣзя князя въ ко-
рабль Иванъ Творимириць, воіевода Ирославъ. прочии же
вои Владимѣри вѣвержени бѣша на вѣргъ, числомъ шесть
тысоуць. и хотышемъ поити въ Роусь, не идѣше съ ними
никътоже отъ дроужинны княжа. и рече Бѣшата: азъ пон-
доу съ ними. и вѣскде изъ корабли къ нимъ, рекы: аще
живъ боудоу, то съ ними; аще погыноу, то съ дроужин-
ною. и пондоша, хотыше въ Роусь. и бѣсть вѣсть Гре-
комъ, яко избѣло море Роусь. и посла цѣсарь, именемъ
Мономахъ, по Роуси оладий чѣтыри на десѣте. Владимѣръ
же видѣвъ съ дроужиною, яко идоутъ по немъ, вѣспѣтивъ
сѧ избѣ оладии грѣчскыи. и вѣзвратиша сѧ въ Роусь въ-
сѣдѣшей въ корабли свои. Бѣшатоу же ѧша съ извер-
женныи на вѣргъ, и привѣдоша ѧ Цѣсарю Градоу, и ослѣ-
пиша Роуси много. по трѣхъ же лѣтѣхъ мироу вѣвѣшю
поуценъ бѣсть Бѣшата въ Роусь къ Ирославоу. въ сѣжде
вѣрѣмена вѣдасть Ирославъ сѣстроу свою за Казимира, и
вѣдасть Казимиръ за вѣно людей осемъ сѣтъ, ѧже бѣ
пѣкнилъ Болеславъ, повѣдивъ Ирослава.

Въ лѣто . *сѣнв. въгреша два князя, Ярополка и Ольга, сына Святослава, и крестиша кости юю, и положиша я въ церквѣ святыхъ богородица.

Въ се же лѣто оумре Брячиславъ, сынъ Изяславъ, вноукъ Владимѣръ, отиць Бѣсславъ, и Бѣсславъ, сынъ юго, сѣде на столѣ юго, югоже роди мати отъ волхвованна, матери бо родивъши юго въисть юмоу изва на главѣ юго, рекоша же волсви матери юго: се извѣно навѣжи на нь, да носитъ ю до живота своѣго. юеже носитъ Бѣсславъ и до сего днѣ на себѣ: сего ради немилостивъ юсть на кровопролитнѣ.

Въ лѣто . *сѣнг. заложилъ Владимѣръ святоюю Софию Новѣ Градѣ.

Въ лѣто . *сѣнд. въ лѣто . *сѣне. Ярославъ иде на Мазовъшаны, и покѣди я, и князя ихъ оуби Мойслага, и покори я Казимиру.

Въ лѣто . *сѣнс. въ лѣто . *сѣнз. въ лѣто . *сѣни. прѣстави ся книгъни Ярославъ.

LVII. Въ лѣто . *сѣнд. поставилъ Ярославъ Иларiona митрополитомъ Русѣ въ святѣй Софин, събравъ епископы. и се да сѣкажемъ, чѣсо ради прозва ся пецерьскый монастырь. боголюбивомоу князю Ярославоу любицю Берестовою и церквѣ тоу соущию святыхъ апостолъ и попы многы навѣдѣшию, въ нихъже вѣкъ презвоутерь, именемъ Иларионъ, моужь благъ, книжнъ и постъникъ, и хождаше съ Берестоваго на Днѣпръ, на холмъ, къде нынѣ ветхый монастырь пецерьскый, и тоу молитвоу творише, вѣкъ бо тоу лѣсѣ великъ. и ископа пецерькоу малоу, дѣвоу-сыажноу, и приходя съ Берестоваго отъпѣкваше часы, и моляше ся тоу Богу въ тайнѣ. по семь же Богъ князю вѣложи въ сердце, и поставилъ митрополитомъ въ святѣй Софин, а си пецерька тако оста. и не по мнозѣхъ днѣхъ вѣкъ нѣкый чловѣкъ мирскый, именемъ Антипа, отъ града Любча. и вѣложи семоу Богу въ сердце въ страну ити. онъ же оустреми ся въ Святоюю Гороу. и видѣ монастыря тоу соущаго, и обѣходивъ, вѣзлюбивъ чернычскый образъ, приде въ монастырь тоу, и оумоли игоумена того, да вѣ на нь вѣзложилъ образъ мнишекскый. онъ же

послоушавъ ѿго постриже и, нарекъ имя ѿмоу Антоний, наказавъ ѿго и наоучивъ чернычскому образу, и рече ѿмоу: иди въ Русь опять, и буди благословеніе отъ Святыхъ Горы, яко отъ тебе мнози черныци быти имоуть. и благослови и, и отъпусти ѿго, рекъ ѿмоу: иди съ миромъ. Антоний же приде Кыевоу, и мьшляше, кѣде бы жити. и ходи по монастыремъ, и не възлюби, Богоу не хотящу. и поча ходити по дьбремъ и по горамъ, ира, кѣде бы ѿмоу Богъ показалъ. и приде на холмъ, идеже бѣ Иларіонъ ископалъ пещеркоу, и възлюби мѣсто се, и въсели сѧ въ не. и нача молити сѧ Богоу съ слезами, глагола: Господи, оутверди мѧ въ мѣстѣ семь, и да боудеть на мѣстѣ семь благословеніе Святыхъ Горы и моего игоумена, иже мѧ постригалъ. и поча жити тоу, моли Бога, иды хлѣбъ соухъ, и то чрѣзъ днь, и воды въ мѣроу въкоушаша, и копати пещероу не да севѣ оупокои днь и ноць, къ трудоу прѣкываша, въ вѣдѣнии и въ молитвахъ. по семь же оувѣдѣша добри чловѣци, и приходахоу къ нему, приносяще ѿмоу ѿеже на потрѣбоу, и прослоу, такоже великый Антоний: приходяще къ нему прошахоу оу него благословенія. по семь же прѣставльшо сѧ великому князю Ярославу прии власть сънь ѿго Изяславъ, и сѣде Кыевѣ. Антоний же прославленъ бысть въ русьскѣй земли: Изяславъ же, оувѣдѣвъ житіе ѿго, приде съ дружиною своею, просѧ оу него благословенія и молитвы. и оувѣданъ бысть въсѣми великый Антоний и чѣтомъ: и начаша приходити къ нему братиѧ, и нача примати и постригати иѧ: и събра сѧ братиѧ къ нему числомъ два на десѧте. и ископаша пещероу великоу и церквь и келниѧ, иже соуть и до сего дне въ пещерѣ подъ ветъхымъ монастыремъ. съвъкоупленъ же братиѧ, рече имъ Антоний: се, Богъ васъ, братиѧ, съвъкоупи, и отъ благословенія ѿсте Святыхъ Горы, имъже мене постриже игоуменъ Святыхъ Горы, а изъ васъ постригалъ: да боуди благословеніе на васъ, первое отъ Бога, а второе отъ Святыхъ Горы. и се рече имъ: живѣте о севѣ, и поставлю въ игоумена, а самъ хоцю въ оному гороу ити ѿдинъ, якоже и прѣжде вѧхъ обѣцалъ, оуединивъ сѧ, жити.

и постави имъ игоуменовъ Парлама, а самъ иде въ гороу,
и ископа пещероу, яже есть подъ новымъ монастыремъ,
въ нейже съконьча животъ свой, живъ въ добродѣтели,
не исхода изъ пещеры лѣтъ четьри десяти николиже, въ
нейже лежатъ мощи его и до сего днѣ. братиѣ же съ игоу-
меновъ живяхоу въ пещерѣ, и оумноживъшемъ ся братни
въ пещерѣ, помыслиша поставити вънѣ пещеры мона-
стырь. и приде игоумень и братиѣ къ Антонию, и рекоша
емуоу: отъче, оумножило ся братиѣ, а не можемъ ся
въмѣстити въ пещероу: да бы Богъ повелѣлъ и твоѣ мо-
литва, да въхоумъ поставили церквьвцю вънѣ пещеры. и
повелѣ имъ Антоний. они же поклониша ся емуоу, и по-
ставиша церквьвцю малоу надъ пещерою въ имя святыѣ
богородица оусѣпеннѣ. и нача Богъ оумножати черноризь-
ца молитвами святыѣ богородица. и съвѣтъ сътвориша
братиѣ съ игоуменовъ поставити монастырь. и идоша бра-
тиѣ къ Антонию, и рѣша: отъче, братиѣ оумножаютъ ся,
а хотѣли въхоумъ поставити монастырь. Антоний же радъ
въывъ рече: благословенъ Богъ о всемъ, и молитва свя-
тыѣ богородица и соущихъ отыцъ въ Святѣй Горѣ да
боудеть съ вами. и се рекъ посла единого отъ братиѣ къ
Изяславоу князю, рекы тако: княже мой, се, Богъ оумно-
жаетъ братию, а мѣстыце мало: да бы ны далъ гороу тоу,
яже есть надъ пещерою. Изяславъ же слышавъ радъ бысть,
и посла моужь свой, и въда имъ гороу тоу. игоумень же и
братиѣ заложиха церквьв великоу, и монастырь оградиша
столпнемъ, келиѣ поставиша многы, церквьв съвершиша, и
иконами оукрашиха. и отъ толѣ поча ся пещерскый мона-
стырь, имъже въша жили чернцы прѣжде въ пещерѣ, а
отъ того прозва ся пещерскый монастырь. есть же мо-
настырь пещерскый отъ благословеннѣ Святыѣ Горы
пошль. монастыреви же съвершеноу, игоуменьство дер-
жащю Парламови, Изяславъ постави монастырь святаго
Дмитриѣ, и въведе Парлама на игоуменьство къ святамоу
Дмитрию, хотѣ сътворити въшый сего монастыря, на-
дѣѣ ся богатствѣ. мнози бо монастыри отъ цѣсарь и отъ
воляръ и отъ богатства поставлени, нѣ не соуть тацы,
кацы соуть поставлени слезами, пощеннѣмъ, молитвою,

вѣдѣніемъ. Антоній во не имѣ злата, ни сребра, нѣ сътяжа слезами и пощеніемъ, якоже глаголахъ. Барламоу же шедъшю къ святомуу Дмитрию, съвѣтъ сътворише братни идоша къ старьцю Антонию, и рекоша: постави намъ игоумена. онъ же рече имъ: кого хоцете? они же рѣша: кого хоцетъ Богъ и ты. и рече имъ: кѣто болий въ васъ, якоже Θεодосій послушливый, кроткый, смѣренный: да съ боудеть вамъ игоумень. братни же ради бывъше поклониша сѧ старьцю, и поставиша Θεодосіа игоуменомъ братни числомъ два десяти. Θεодосіеви же приемъшю монастырь почѧ имѣти въздержаніе и велико пощеніе и молитвы съ слезами, и съвѣкоупати нача многы черноризца, и съвѣкоупи братни числомъ съто. и нача искати правила чернычскаго, и обрѣте се тѣгда Михаилъ черныць монастыря стоудийскаго, иже вѣкъ пришлъ изъ Грекъ съ митрополитомъ Георгіемъ, и нача оу него искати оустава черныць стоудийскыхъ, и обрѣтъ оу него съписа, и оустави въ монастыри своемъ, како пѣти пѣнниа монастырьскыа и поклоны како держати и чытениа почитати и стоіаніе въ церкѣви и въсь рядъ церкѣвныи и на трапезѣ сѣданіе и чѣто ясти въ кымъ дни, все съ оуставленіемъ. Θεодосій все то изобрѣтъ прѣдасть монастырю своемуу: отъ того же монастыря прѣиша вси монастыреве оуставъ. тѣмъже почьтенъ іестъ монастырь пецерьскый старѣи въскухъ. Θεодосіеви же живуццю въ монастыри и правяцю добродѣтѣльноіе житіе и чернычскоеіе правило и принимацю въсакого приходящаго къ немуу, къ немуу же и азъ придохъ, хоудый и недостойный рабъ, и приатъ ми, лѣтъ ми соущю седми на десѧте отъ рождениа моего. се же написахъ и положихъ, въ коіе лѣто почалъ быти монастырь, и чьсо ради зоветь сѧ пецерьскый. а о Θεодосіевѣ житни пакы съкажемъ.

Въ лѣто . *сфѣ. прѣстави сѧ Владимѣръ, сынъ Ирослава старѣи, Новѣ Градѣ, и положенъ бысть въ святѣи Софни, юже вѣкъ самъ създалъ.

Въ лѣто . *сфѣа. оу Бьсевлада роди сѧ сынъ, и нарече нма іемоу Владимѣръ, отъ цѣсарца грекыниа.

LVIII. Въ лѣто . *сфѣв. прѣстави сѧ великый князь †

роусьскый Ірославъ. и ієще живоуцію іємоу нариди сѣныи
свои, рекы имъ: се, азъ отъхождю свѣта сего, сѣнове
мои, имѣйте въ сѣбѣ любѣвь, по неже въ ієсте братиѣ іє-
диногѣ отьца и матере. да ацѣ боудете въ любѣви междю
собою, Богъ боудеть въ васъ, и покорить въ противъ-
ныи подъ въ, и боудете мирьно живоуще: аще ли боудете
ненавидьно живоуще, въ расприахъ и котораюше сѣ, то по-
гыкнете сами, и погоубите землю отьцъ своихъ и дѣдъ
своихъ, юже налѣзоша трудоу своимъ великымъ. нѣ прѣ-
бывайте мирьно, послоушаюше братъ брата. се же пороучаю
въ сѣбе мѣсто столь старѣйшему сѣноу моему и братоу
вашему Изяславоу, Кыиєвъ, сего послоушайте, іакоже по-
слоушасте мене, да тѣ въ боудеть въ мене мѣсто; а Свя-
тославоу даю Черниговъ, а Ысевладоу Переяславль, а Ыа-
цеславоу Смольньскъ. и тако раздѣли имъ грады, запо-
вѣдавъ имъ, не прѣстоупати прѣдѣла братаи, ни изго-
нити, рекы Изяславоу: аще кѣто хоцеть обидѣти брата
своего, то ты помогай, ієгоже обидать. и тако оуриди
сѣныи свои прѣбывати въ любѣви. самому же больноу
соуцію и пришѣдъшоу Ыышеградоу разболѣ сѣ велики, Изя-
славоу тѣгда соуцію Новѣ Градѣ, а Святославоу Владимѣ-
ри, Ысевладоу же тѣгда соуцію оу отьца, вѣ во любимъ
отьцемъ паче всѣи братиѣ, ієгоже имаше присѣно оу сѣбе.
Ірославоу же приспѣ коньць житиѣ, и прѣдасть доушоу свою
въ соуботоу первоу поста свѣтаго Ѳеодора. Ысевладъ же
сѣпрята тѣло отьца своего, и вѣзложше на сани везоша
и Кыиєвоу, попове поюше обѣчаныи пѣсни. плакаша сѣ по
немъ люднѣ. и принесѣше положиша и въ рацѣ мраморнѣ
въ церкѣви свѣтыи Софіѣ. и плака сѣ по немъ Ысе-
владъ и люднѣ всѣи. живе же вѣскъхъ лѣтъ седмѣ десѣтъ
и шестѣ.

ЛІХ. Начало книженнѣ Изяслави Кыиєвъ. въ лѣто
838 г. пришѣдъ Изяславъ сѣде Кыиєвъ, Святославъ Чер-
ниговъ, Ысевладъ Переяслави, Игорь Владимѣри, Ыаце-
славъ Смольньскъ. въ сѣ же лѣто иде Ысевладъ на Торкы,
и повѣди Торкы. въ семь же лѣтѣ приходи Болоушь сѣ
Половци, и сѣтвори Ысевладъ миръ сѣ ними, и вѣзвра-
тиша сѣ вѣспѣть, отъ нѣдоу же пришкли.

Въ лѣто . *сфѣд. въ лѣто . *сфѣе. прѣстави ся Бяцеславъ, сынъ Ярославъ, Смольнѣстк, и посадиша Игоря Смольнѣстк, изъ Владимѣря въведъше.

Въ лѣто . *сфѣс. побѣди Изяславъ Голядь.

Въ лѣто . *сфѣз. Изяславъ, Святославъ и Бѣсвладъ высадиша стрѣлы своею изъ пороуба, сѣдѣ во лѣтъ два десяти и четъри, заводивъше крестоу, и бѣсть черньцемь.

Въ лѣто . *сфѣи. прѣстави ся Игорь, сынъ Ярославъ. въ семь же лѣтк Изяславъ и Святославъ и Бѣсвладъ и Бѣсеславъ, съвѣкоупивъше коя вѣчисельны, пондоша на конихъ и въ ладнихъ, вѣчисельно множество, на Торкы. се слышавъше Торци оубоаша ся, пробѣгоша и до сего днѣ, и помроша вѣгающе, вожиемь гнѣвомь гоними, ови отъ зимы, дружи же гладомь, ини же моромь и соудомь вожиемь. тако Богъ избави хрестияны отъ поганыхъ.

Въ лѣто . *сфѣо. придоша Половци первое на роусскою землю воекатъ: Бѣсвладъ же изиде противоу имъ мѣсяца фѣвраля въ вѣторый днѣ. и кивъшемъ ся имъ побѣдиша Бѣсвлада, и воєвавъше отидоша. се бѣсть первое зѣло отъ поганыхъ и безбожныхъ врагъ. бѣсть же князь ихъ Искаль.

Въ лѣто . *сфо. въ лѣто . *сфоа. Соудиславъ прѣстави ся, Ярославъ братъ, и погревоша и въ церквѣи святаго Георгия. въ се же лѣто Новѣ Градѣ иде Болховъ въспать дѣний пятъ: се же знаменнѣе не добро бѣсть, на четвертоє во лѣто пожже Бѣсеславъ градъ.

LX. Въ лѣто . *сфов. вѣжа Растиславъ Тмоутороканю, сынъ Владимѣрь, вноукъ Ярославъ, и съ нимъ вѣжа Порѣи и Бѣшата, сынъ Остромирь, воєводы новоградѣскаго, и пришѣдъ выгна Глѣва изъ Тмоуторокана, а самъ сѣде въ него мѣсто.

Въ лѣто . *сфог. иде Святославъ на Растислава къ Тмоутороканю, Растиславъ же отъстоупи кромѣ изъ града, не, оубоавъ ся его, нѣ не хоти противоу стрѣмѣи своему оружия възяти. Святославъ же пришѣдъ Тмоутороканю посади сына своего пакы, Глѣва, и възврати ся опать. Растиславъ же пришѣдъ пакы выгна Глѣва, и приде Глѣвъ къ отцю своему, Растиславъ же сѣде Тмоуто-

рокани. въ се же лѣто Бѣсславъ рать почалъ. въ си же врѣмена бѣсть знаменіе на западѣ, звѣзда прѣвелика, лоуча имоуши акы кровавы, въсходящи съ вечера по заходѣ солнычнѣмъ, и прѣбѣсть за семь дѣний. се же проявляше не на добро, по семь бо бѣша оубовица многы и нашественіе поганыхъ на роусьскою землю, си бо звѣзда бѣ акы кровава, проявляющи кровопролитіе. въ си же врѣмена бѣсть дѣтиць въверженъ въ Гѣтомль, сего же дѣтица въважкоша рыволови въ неводѣ, іегоже позоровахомъ до вечера, и пакы въвергоша и въ водоу, бѣшетъ бо сиць: на лиці іемоу срамыни оудове, иного нѣ лѣзѣ казати срама ради. прѣдъ симъ же врѣменемъ и солныце прѣмѣни сѧ, и не бѣсть свѣтло, нѣ акы мѣсяцъ бѣсть, іегоже невѣгласи глаголють сънѣдаіемоу соущю. се же бѣвають сица знаменія не на добро, мѣ бо по семоу разоуміемъ, іакоже древле при Антиошѣ въ Иероусалимѣ слоучи сѧ въ незапоу по всемоу градуу за чѣтыри дѣсѧти дѣний іавляти сѧ людемъ на въздоушѣ на конихъ рицюшемъ въ оружии, златы имоушемъ одежда, и полкы обѣываюциемъ, и оружиемъ двизаюциемъ сѧ: се же проявляше нахожденіе Антиохова на Иероусалимѣ. по семь же при Неронѣ цѣсари въ томъжде Иероусалимѣ въснѧ звѣзда на образѣ копинѣ надѣ градусомъ: се же проявляше нахожденіе рати отъ Римлянѣ. и пакы сицежде бѣсть при Оустинианѣ цѣсари: звѣзда въснѧ на западѣ, испоуцающи лоуча, юже прозывахоу блистальницею, и бѣсть блистающи дѣний два дѣсѧти, по семь же бѣсть звѣздамъ теченіе съ вечера до заоутрнѧ, іако мѣнѣти въсѣмъ, іако падають звѣзды, и пакы солныце безъ лоучь снѧше: се же проявляше крамолы, недоугы чловѣкомъ оумертвие бѣше. пакы же при Маврикии цѣсари бѣсть сице: жена дѣтиць роди безъ очню и безъ роукоу, въ чрѣсла бѣ іемоу рывнй хвостъ прираслъ; и пѣсь роди сѧ шестоногъ; въ Африкии же два дѣтица родиста сѧ, іединъ о чѣтырехъ ногахъ, а дрругый о двою главоу. по семь же бѣсть при Костянтинѣ иконоборци, сынѣ Леоновѣ: теченіе звѣздноіе бѣсть на негѣ, отрѣвахоу бо сѧ на землю, іако видѧщимъ мѣнѣти коньчиноу; тѣгда же въздоухъ възвляш сѧ по великоу; въ Соурини же

бѣсть троусь великъ, земли раскдѣши сѧ трии пѣпришь, изиде дивно изъ земли, мѣска, чловѣчьскомь гласомь глаголющи и проповѣдаючи нѣитиѣ изыка, еже и бѣсть: наидоша бо Брацини на палестиньскоую землю. знаменна бо въ невеси или звѣздахъ ли солнѣци ли пѣтицами ли иеѣромь чимь не на благо бѣвають, нѣ знаменна сица на зѣло бѣвають, ли проявленнѣ рати ли гладоу, ли сѣмерть проявляють.

LXI. Бѣ лѣто .*x*сѣог. Растиславоу соуцию Тмоуторокани и ѣмлюцию дань оу Касогъ и въ инѣхъ странахъ, сего же оубоувѣше сѧ Греци послаша сѣ льстию Котопана. ономоу же пришьдѣшию къ Растиславоу и въвѣкривѣшию сѧ ѣмоу чѣтышетъ и Растиславъ. ѣдиною же пиюцию Растиславоу сѣ дружиною, рече Котопанъ: княже, хошию на ти пити. ономоу же рекъшию: пий, онъ испивъ половиною, а половиною дастъ князю пити, дотисноувъ сѧ пальцемь въ чашю, вѣк во имѣиа подѣ ногътемь раствореннѣ сѣмертно, и вѣдастъ князю, оурекъ сѣмерть до осми днѣий. ономоу же испивѣшию, Котопанъ пришьдѣ Корѣсоунию повѣдаше, яко въ сий днѣ оумреть Растиславъ, якоже и бѣсть. сего же Котопана повиша каменнѣмь корѣсоунистни людинѣ. вѣк же Растиславъ моужь добръ на рать, върастомь же лѣкпъ и краснѣ лицемь и милостивъ оубогымь. и оумре мѣсѣаца феврала въ третни днѣ. и тамо положенъ бѣсть въ церкѣви свѣтѣи когородица.

LXII. Бѣ лѣто .*x*сѣод. зарати сѧ Бѣсеславъ, сынъ Бричиславъ, подольскѣй, и замъ Новъ Градъ. Ирославиши же триѣ, Изяславъ, Свѣтославъ, Бѣсевладъ, сѣвѣкоупивѣше вои, идоша на Бѣсеслава, зимъ соуци велицѣ. и придоша къ Мѣньскоу, и Мѣнианѣ затвориша сѧ въ градъ. си же братиѣ възвѣша Мѣньскѣ, и исѣкоша моужа, а женѣ и дѣти вѣдаша на цитѣ, и поидоша къ Немизкъ. и Бѣсеславъ поиде противоу. и сѣвѣкоупиша сѧ обои на Немизкъ мѣсѣаца марта въ третни днѣ, и вѣше снѣгъ великъ, и поидоша противоу сѣвѣ. и бѣсть сѣча зѣла, и мнози падоша, и одолѣша Изяславъ, Свѣтославъ, Бѣсевладъ, Бѣсеславъ же вѣжа. по сѣмь же, мѣсѣаца июла въ десѣятѣй днѣ, Изяславъ, Свѣтославъ и Бѣсевладъ, цѣловавѣше крестъ чѣстѣнѣй къ

Бѣсеславоу, рекоша ѣмоу: приди къ намъ, яко не сътворимъ ти зѣла. онъ же надѣвъкъ сѧ цѣлованию креста прѣяха въ ладии чрѣзъ Днѣпръ. Изяславоу же въ шатъръ прѣидоущю, тако иаша Бѣсеслава на Рѣши оу Смольньска, прѣстоупивъше крестъ. Изяславъ же приведеъ Бѣсеслава Къиевоу вѣсади и въ пороукъ сѧ двѣма сынома.

LXIII. Бѣ акто . . . сѣое. придоша иноплеменьници на роусьскоу землю, Половѣци мнози, Изяславъ же и Свѣтославъ и Бѣсевладъ изидоша противоу имъ на Яктоу. и бѣвѣвши ноши подидоша противоу сѣвѣк, грѣхъ же ради нашихъ поустѧ Богъ на ны поганьныа, и повѣгоша роусьстни князи, и повѣдиша Половѣци. наводитъ бо Богъ по гнѣвоу своемоу иноплеменьники на землю, и тако съкроушени ими възвратитъ сѧ къ Богоу, оусобныа же рать бѣваеътъ отъ съваждениа дивола. Богъ бо не хоцетъ зѣла чловѣкомъ, нѣ блага, а диволь радоетъ сѧ зѣломоу оубийствоу и кровопролитию, подвизаа свары и зависти, братоненавидѣнне, клеветы. земли же сѣгрѣшивъши которѣи любо, казнитъ Богъ съмертию ли голодомъ ли наведеннѣемъ поганьныхъ ли ведромъ ли гоуськницею ли инѣми казнѣми, аще ли покаивъше сѧ, боудемъ, въ немъже ны Богъ велитъ жити, глаголетъ бо пророкомъ намъ: обратите сѧ къ мѣнѣ всѣмъ сердцемъ вашѣмъ, постомъ и плачемъ; да аще сице сътворимъ, всѣхъ грѣхъ прощени боудемъ: нѣ мы на зѣлое възрацаемъ сѧ, акы скнниа въ калѣ грѣховьнѣмъ присьно валяющѣ сѧ, и тако прѣбываемъ. тѣмъже пророкомъ намъ глаголетъ: разоумѣхъ, рече, яко жестокъ еси, и шия желѣзна твоя. того ради оудержахъ отъ васъ дѣждь, прѣдѣлаъ едннъ одѣждихъ, а другаго не одѣждихъ, и съше, и поразихъ въ зноемъ и различьными казнѣми; то и тако не обратисте сѧ къ мѣнѣ. сего ради вноградъ ваша и смокъвиѣ ваше, нивы и доубравы ваша истрохъ, глаголетъ Господь, а зѣлобъ вашихъ не могоухъ истерти; послахъ на вы различьныа колѣзни и съмерти тяжкыа, и на скоты казнъ свою послахъ: то и тоу не обратисте сѧ, нѣ рѣсте: моужаймъ сѧ. до колѣ не насытите сѧ зѣлобъ вашихъ? вы бо оуклонисте сѧ отъ поути моего, глаголетъ Господь, и съблазните многы; сего ради

коудоу съвѣдѣтель скорѣ на противныи и на прѣлюбо-
 дѣица и на клевоущаи си именемъ моимъ въ лъжю и на
 лишающаи мзды наймника и на насильствоущаи сиро-
 ткѣ и въдовици и на оукланяющаи соудѣ кривѣ. по чьто не
 въздержасте си въ грѣскѣхъ вашихъ, нѣ оуклонисте законы
 мои, и не съхранисте ихъ? обратите си къ мѣнѣ, и обращаю
 си къ вамъ, глаголетъ Господь, и азъ отверзоу вамъ хля-
 би небесныи, и отвращю отъ васъ гнѣвъ мой, дондеже
 все облагоуетъ вамъ, и не имоуть изнемоци виноградни
 ваши, ни нивы. нѣ вы отижасте на мя словеса ваша, гла-
 голюще: соуетьнѣ работай Богоу. тѣмъже оусты чьтоуть
 мя, а сердце ихъ далече отъстоитъ мене. сего ради, ихъ-
 же просимъ, не приеимлемъ: коудеть бо, рече, ѡгда при-
 зовете мя, азъ же не послушаю васъ, възнищете мене зѣли,
 и не обрящете; не възхотѣша бо ходити по поутемъ мо-
 имъ, да того ради затвориеть си небо, ово ли зѣлкѣ
 отверзають си, градъ въ дъжди мѣсто поускаи, ово ли
 мразомъ плоды оублаиши и землю зноимъ томи, нашихъ
 ради зѣлобъ. аще ли си покаемъ отъ зѣлобъ нашихъ, то
 акы чадомъ своимъ дастъ намъ всѣа прошения, и одѣ-
 ждять намъ дъждь ранѣ и позднѣ, и наполнять си гоу-
 мна наша пшеница, пролѣють си точила виннаи и ма-
 слянаи, и въздамы вамъ за лѣта, иже поима проузи и
 хроустове и гоусѣкници. сила моя велика, юже послахъ на
 вы, глаголетъ Господь вседержитель. си слышаше въз-
 тягнѣмъ си на добро, възнищете соуда, изкавите обиди-
 маго, на покаишии придѣмъ, не въздающе зѣла за зѣло,
 ни клеветы за клеветоу, нѣ любѣвию прилѣпимъ си госпо-
 ди Бозѣ нашему, постомъ и рыданиемъ и слезами омыва-
 юще всѣа прѣгрѣшениа, не словомъ нарицающе си христи-
 яни, а поганьскы живоущи. се бо, не поганьскы ли живемъ
 аще оусѣрѣсти вѣроущи? аще бо ккто оусѣрѣщеть черно-
 ризьца, то възвращають си, ли ѡдиньць ли свинию. то не
 поганьскы ли ѡсть? си бо по дияволю наоущению кобы-
 сию держать; дроузи же и закыханню вѣроуютъ, еже бы-
 вають на здравнѣ главѣ. нѣ сими дияволь лѣститъ и дроу-
 гыми нравы, всѣачьскыми лѣстymi прѣвакляи ны отъ
 Бога, троубами и скомрахи, гоусьлами и роусални. видимъ

бо игрица оутлачена и людей много множество, тако оупи-
 хати начьноуть дрюггъ дрюга, позоры дѣюще отъ кѣса
 замышленого дѣла. а церкѣви стоить: югда же кывають
 годъ молитвы, мало ихъ обрѣтають ся въ церкѣви. да се-
 го ради казни приємлемъ отъ Бога всьачьскыи и нахожде-
 ннїе ратьныхъ, по божию повелѣнню приємлемъ казнь
 грѣхъ ради нашихъ. мы же на прѣдѣлежащїе възвратимъ
 ся. Изяславоу же съ Бьсевладомъ Кыневоу повѣггышю а Свят-
 тославоу Черниговоу, люднє кыневьстни прибѣгоша Кыне-
 воу, и сътвориша вѣще на торговици, и рѣша, пославъше
 ся къ князю: се, Половкци расоули ся по земли, дай, кня-
 же, оруженїе и коня, и ѳеще вїемъ ся съ ними. Изяславъ же
 сего не послоуша. и начаша люднє говорити на воєводуу на
 Косначька, идоша на гороу, съ вѣща, и придоша на дворъ
 Косначьковъ, и не обрѣтъше ѳего сташа оу двора Брячи-
 слава, и рѣша: пондѣмъ, высадимъ дрюжиноу свою изъ
 погреба. и раздѣлиша ся на двоє: половина ихъ иде къ
 погребу, а половина ихъ иде по мостоу: си же придоша на
 княжь дворъ. Изяславоу же сѣдациоу на сѣнехъ съ дрю-
 жиноу своєю, начаша прѣкти ся съ княземъ. стоащїемъ
 долъ, князю же изъ окъннца зрацю и дрюжинкѣ стоащи
 оу князя, рече Тоукы, братъ Чюдинъ, Изяславоу: види-
 ши, княже, люднє възвыли, послѣ, ать Бьсеслава клаю-
 доуть. и се ѳемоу глаголющю, дрюганя половина людей при-
 де отъ погреба, отворивъше погребъ, и рекоша дрюжина
 князю: се, зѣло ѳестъ, послѣ къ Бьсеславоу, ать призвавъ-
 ше льстнїю къ окъннцю проньзоуть и мьчємъ. и не послоу-
 ша сего князь. люднє же кликноуша, и идоша къ пороубоу
 Бьсеслава. Изяславъ же се видѣвъ, съ Бьсевладомъ повѣ-
 госта съ двора, люднє же въсккоша Бьсеслава изъ пороуба
 въ пятый на десѣте днь семтѣбря, и поставиша и срдѣк
 двора княжа, дворъ же княжь разграбиша, бѣчисельно
 множество злата и сребра, и коунами и вѣлю. Изяславъ
 же вѣжа въ Лахы. по семь же Половцїемъ воюющїемъ по
 земли роусьсткѣ, Святославоу соуцю Черниговкѣ, и По-
 ловцїемъ воюющїемъ около Чернигова, Святославъ събравъ
 дрюжинны нѣколико изиде на нѣ къ Сновьскоу. и оузрѣша
 Половци идоущѣ полкъ, и пристроиша ся противоу. и ви-

дѣвѣ Святославѣ множество ихъ рече дружинѣ своѣй: потягнемъ, оуже намъ нѣ льзѣ камо сіа дѣти. и оударивша въ коня, и одолѣ Святославѣ въ трехъ тысоуцахъ, а Половцы вѣ двѣ на десяти тысоуци, и тако вниѣми, а друзи потопоша въ Сновѣ, а князи ихъ таша роукама, въ первѣй днь ношкря. и възврати сіа съ побѣдою въ градъ свой Святославѣ. Ысеславѣ же сѣде Кыевѣ. се же Богъ яви силоу крестьноую, по неже Изяславѣ цѣловавѣ крестъ и и, тѣмъже наведе Богъ поганьма, сего же явѣ избави крестъ чьстѣнѣй. въ днь бо въздвиженна Ысеславѣ въздѣхнуоувѣ рече: о кресте чьстѣнѣй, по неже къ текѣ вѣровахъ, избави ма отъ рова сего. Богъ же показа силоу крестьноую на показаніе земли роуьстѣй, да не прѣстоупають чьстѣнаго креста, цѣловавѣше его: аще ли прѣстоупить къто, то и сѣде приметъ казнь и на придоушимъ вѣцѣ казнь вѣчѣноую. по неже велика іестъ сила крестьнаа, крестомъ бо повѣжденъ бѣвають силы вѣсовьскьма, крестъ бо княземъ въ бранехъ пособить, въ бранехъ крестомъ съграждаѣми вѣрѣнни людіе повѣждають соупостатѣ противѣнѣма, крестъ бо въ скорѣ избавляѣть отъ напастей, призѣвающе его съ вѣрою, ничесоже сіа боать вѣси тѣвѣмо креста, аще бо бѣвають отъ вѣсѣ мѣчѣтаниа, знаменавѣше лице крестомъ, прогоними бѣвають. Ысеславѣ же сѣдѣ Кыевѣ мѣсяць седмь.

† LXIV. Въ лѣто .жѣѣоз. поиде Изяславѣ съ Болеславомъ на Ысеслава, Ысеславѣ же поиде противоу, и приде Бѣлоу Градоу Ысеславѣ. и бѣвѣши ноши оутанѣ сіа кыянѣ вѣжа изъ Бѣла Града Полотьскоу. за оутра же видѣвѣше людіе князи вѣжавѣша вѣзвратиша сіа Кыевоу, и сѣтвориша вѣще, и послаша сіа къ Святославоу и къ Ысесладоу, глаголюще: мы оуже зѣло сѣтворили іесмы, князи своѣго прогнавѣше, а се, ведеть на ны лядьскоую землю, а поидѣта въ градъ отьца своѣго: аще ли не хошета, то намъ некола, зажегѣше градъ свой, стоупити въ гречьскоу землю. и рече имѣ Святославѣ: вѣ послевѣ къ вратоу своѣмоу, аще поидеть на вы съ Ляхъ гоубити васѣ, то вѣ противоу іемоу ратню, не давѣ бо погоубити града отьца своѣго: аще ли хошеть съ миромъ, то въ малѣ придетъ

Дроужинѣ. и оутѣшиста кыянты. Святославъ же и Бѣсевладъ посласта къ Изяславоу, глаголюща: Бѣсеславъ ти вѣжалъ, а не води Дяховъ Кыневоу, противна бо ти нѣ тоу: аще ли хоцеша гнѣвомъ ити и погоубити градъ, то вѣси, яко на-ма жалъ отъни стола. то слышавъ Изяславъ остави Дяхы, и понде съ Болеславомъ, мало Дяховъ поимъ. посла же прѣдъ собою сына своего Мьстислава Кыневоу. и пришьдъ Мьстиславъ нескче кыянты, иже вѣша вѣсккли Бѣсеслава, числомъ седмь десятъ чади, а дроугыи нескпиша, дроугыи же безъ винты погоуби, не испытывъ. Изяславоу же идоущю къ градуу изидоша люднѣ противоу съ поклономъ, и приша князь свой кыяне, и сѣде Изяславъ на столѣ своемъ мѣстаца мая въ вѣторый днь. и распуца Дяхы на покормъ, и избивахоу Дяхы отай. и възврати ся къ Дяхы Болеславъ въ землю свою. Изяславъ же възгна торгъ на гороу, и прогна Бѣсеслава изъ Полотьска, и посади сына своего Мьстислава Полотьскѣ: онъ же въ скорѣ оумре тоу, и посади въ яго мѣсто брата яго Святотолка, Бѣсеславоу же вѣжавъшю.

070 Въ лѣто .x.ѡфон. роди ся оу Бѣсевлада сынъ, и нарекоша и именемъ Рагиславъ. въ се же лѣто заложена вѣсть церквы святаго Михаила въ монастыри Бѣсевлажди на Бѣдовичи.

21 LXV. Въ лѣто .x.ѡфод. воюваша Половци оу Ростовьци и оу Немтина. къ се же лѣто вѣгна Бѣсеславъ Святотолка изъ Полотьска.

Въ се же лѣто повѣди Ярополкъ Бѣсеслава оу Голотичьска. въ си врѣмена приде волхвъ, прѣкльщенъ вѣсомъ, пришьдъ бо Кыневоу глаголаше, сице повѣдаи людемъ: яко на нѣтою лѣто Днѣпроу потещи вѣспятъ и землямъ прѣстоупати на ина мѣста, яко стати гречьскѣй земли на роуьскѣй а роуьскѣй на гречьскѣй, и прочинмъ землямъ измѣнити ся. ягоже невѣгласи послоушахоу, вѣрнии же смѣяхоутъ ся, глаголюще ѡмоу: вѣсь тобою играеть на пагоубоу тѣбѣ. ѡже и вѣсть ѡмоу. въ ѡдиноу бо ношь вѣсть безъ вѣсти. вѣси бо подѣтъкъше на зѣло вѣводять, по семь же наслисають ся, вѣвергъше и въ пропасть съмертьноую, наоучивъше глаголати, якоже се съкажемъ вѣсовьскою наоу-

ценіе и дѣйство. бѣвѣши бо єдиною скоудости въ ростовѣ-
стѣи области вѣстаста два волхѣва отъ Ирѣслава, глаго-
люща: яко вѣ съвѣвѣ, кѣто обиліе держитъ. и пондѣста
по Болзѣ. кѣде придѣста въ погостѣ, тоу же нарицѣста лоучь-
шавъ жены, глаголюща: яко си жито держитъ, а си медѣ,
а си рѣбѣ, а си скороу. и привождѣху къ нима сестры
своѣ, матере и жены своѣ, она же въ мѣчѣтѣ прорѣзавѣша
за плещемъ вынимаѣста любо жито, любо рѣвою, и оубива-
шета многы жены, и имѣниіе ихъ отимашета сѣвѣ. и при-
дѣста на Бѣло Юзеро, и вѣ оу нею людий инѣхъ три сѣта.
въ се же вѣрѣма прикаючи сѣ прити отъ Свѣтослава дань
ємлющю Иневи, сыноу Бѣшатиноу, и повѣдѣша ємоу бѣ-
лоєзерци, яко два коудесьника избѣла оуже многы жены
по Болзѣ и по Шекенѣ, и пришѣла їеста сѣмо. Инь же
испытѣвъ, чия їеста смерда, и оувѣдѣвъ, яко своєго
князя, пославъ къ нимъ, иже около єю соутъ, рече имъ:
выдайте волхѣва та сѣмо, яко смерда їеста моєго князя.
они же сего не послоушаша. Инь же понде самъ безъ ороу-
жия. и рѣша ємоу отроци єго: не ходи безъ ороужия, осра-
мѣтъ ты. онъ же повелѣ възѣти ороужия отрокомъ, и вѣ-
ста два на десѣте отрока съ нимъ. и понде къ нимъ къ лѣ-
соу. они же стѣша, исполчивѣше сѣ противоу. Иневи же
идоущю съ топорьцемъ въстоупиша отъ нихъ триє моужи,
и придѣша къ Иневи, рекоуще ємоу: видѣ идеши на
сѣмѣрть, не ходи. ономоу повелѣвъшю бити ѣ, къ про-
чимъ же понде. они же соуноуша сѣ на нѣ, єдинѣ грѣши
сѣ Иня топоромъ, Инь же обрѣта топорѣ оудари и ты-
лиємъ, и повелѣ отрокомъ сѣщи ѣ. они же вѣжаша въ
лѣсѣ. оубиша же тоу попина Инева. Инь же вѣшьдѣ въ
градѣ къ бѣлоєзерьцемъ рече имъ: аще не имете волхѣвоу
сею, не идоу отъ васъ и за лѣто. бѣлоєзерци же шѣдѣше
ѣша ѣ, и привѣдоша ѣ къ Иневи. и рече нѣма: чѣсо ради по-
гоубиѣста толико члѣвѣкѣ? онѣма же рекѣшема: яко ти
держатъ обиліе; да аще истрѣбѣвѣ сѣхъ, коудеть говино:
аще ли хоцѣши, то прѣдѣ тобою вѣньмѣвѣ жито ли рѣвою
ли ино чѣто. Инь же рече: по истинѣ лѣжа то; сѣтворилѣ
Богъ члѣвѣка отъ земліа, сѣставленѣ костью и жилами
отъ крове, нѣстѣ въ немъ ничѣтоже, и не вѣстѣ никѣтоже,

нѣ тѣкѣмо єдинѣ Богѣ вѣстѣ. она же рекоста: вѣ вѣвѣ, како єсть чловѣкѣ сѣтворенѣ. онѣ же рече: како? она же рекоста: Богѣ мѣвѣ сѣ въ мовѣници и вѣспотивѣ сѣ, отерѣ сѣ вѣхѣтемѣ, верже сѣ небесе на землю. и распрѣ сѣ сотона сѣ Богомѣ, комоу вѣ немѣ сѣтворити чловѣка, и сѣтвори диаволь чловѣка, а Богѣ доушоу вѣ нѣ вѣложи: тѣмѣже аще оумреть чловѣкѣ, вѣ землю идеть тѣло, а доуша къ Богоу. рече има Иѣнѣ: по истинѣ прѣкльстивѣ ва єсть вѣсѣ, коємоу богоу вѣкроуєта? она же рекоста: антихрестоу. онѣ же рече има: то кѣде єсть? она же рекоста: сѣдитѣ вѣ бездѣнѣ. рече има Иѣнѣ: какѣй то богѣ, сѣдѣй вѣ бездѣнѣ? тѣ єсть вѣсѣ, а Богѣ єсть на небеси, сѣдѣй на прѣстолѣ, славимѣ отѣ ангелѣ, иже прѣдѣстоѣтъ ємоу сѣ страхомѣ, не могоуще на нѣ зрѣти. а сѣй отѣ ангелѣ сѣверженѣ вѣысть, єгоже вѣ глаголетѣ антихрестѣ, за величаннє єго низверженѣ вѣысть сѣ небесе, и єсть вѣ бездѣнѣ, икоже то вѣ глаголетѣ, жѣдѣ, єгда придетѣ Богѣ сѣ небесе, сего имѣ антихреста сѣвѣжетѣ оузами, и посадить и, ємѣ єго, сѣ слоугами єго и иже къ ємоу вѣкроуєтъ. вама же и сѣде моукоу приѣти отѣ мене, и по сѣмерти тамо. онѣма же рекѣшема: нама вози повѣдають, не можеши нама сѣтворити ничѣтоже. онѣ рече има: лѣжють вама вози. она же рекоста: нама стати прѣдѣ Святославомѣ, а ты не можеши сѣтворити ничѣтоже. Иѣнѣ же повелѣ вѣти ѣа и поторгати брадѣ єю. сѣма же тепенома и брадѣ єю поторганѣ просѣкѣпомѣ рече има Иѣнѣ: чѣто вама вози молвѣтъ? онѣма же рекѣшема: стати нама прѣдѣ Святославомѣ, повелѣ Иѣнѣ вѣложитьи роубалѣ вѣ оуѣта има и привѣзати ѣа къ оупроугоу. и поуѣсти прѣдѣ собою вѣ лѣдѣи, и самѣ по нѣхѣ иде. сташѣ на оуѣсти Шекенѣ, и рече има Иѣнѣ: чѣто вама вози молвѣтъ? она же рѣста: сѣце нама вози молвѣтъ: не вѣыти нама живома отѣ тебе. и рече има Иѣнѣ: то ти вама право повѣдали. она же рекоста: нѣ аще на поуѣстиши, много ти добра боудеть: аще ли наю погоубѣши, многоу печаль примѣши и зѣло. онѣ же рече има: аще ваю поуѣцю, то зѣло ми боудеть отѣ Бога. и рече Иѣнѣ повозьникомѣ: ци комоу васѣ кто родинѣ оубиєнѣ отѣ сею? они же рѣша: мѣнѣ ма-ти, другомоу сѣстра, иномоу рождѣннє. онѣ же рече имѣ:

мьстите своихъ. они же поимъше оубиша я, и повѣсиша я на доубѣ, отъмьстнѣ принимъша отъ Бога по правдѣ. Иневи же идоущю домови, въ другою ношь медвѣдь възлѣзъ и оугрызъ юю снѣсть. и тако погъбноуста наоущениемъ вѣсовьскымъ, инѣмъ вѣдоуща, а своєю пагоубы не вѣдоуща. аще ли быста вѣдала, то не быста пришла на мѣсто се, идеже ятома има быти; аще ли и ята быста, то по чьто глаголаста: нѣ оумрѣти нама, ономоу мыслащю оубити я? нѣ се юсть вѣсовьскою наоущение, вѣси бо не вѣдять мысли чловѣчьскыя, нѣ вѣлагають помыслъ въ чловѣка, тайны не свѣдоущи. Богъ юдинъ свѣсть помыслени чловѣчьскыя, вѣси же не свѣдють ничьтоже, соуть бо немощны и хоуди възоромъ. яко и се скажемъ о възорѣ ихъ и о мрачени ихъ. въ си бо лѣта приключи си нѣкоемоу новоградцю прити въ Чюдъ, и приде къ коудесьникоу, хоти воухвованиа отъ него. онъ же по обычаю своему нача призывать вѣсы въ храминоу свою. новоградцю же скдащю на празѣ тоаже храмины, коудесьникъ лежаше оцѣпѣвъ, и шибѣ имъ вѣсъ. коудесьникъ же вѣставъ рече новоградцю: вози не смѣють прити, нѣчьто имаши на себѣ, югоже боать си. онъ же поминувъ на себѣ крестъ, отъшѣдъ повѣси кромѣ храмины тоа. онъ же нача опять призывать вѣсы. вѣси же метавъше имъ повѣдаша, чьсо ради пришьлъ юсть. по семъ же поча прашати юго: чьсо ради боать си, югоже се носимъ на себѣ креста? онъ же рече: то юсть знамение небеснаго Бога, югоже наши вози боать си. онъ же рече: то каци соуть вози ваши? кѣде живоуть? онъ же рече: въ бездѣнахъ, соуть же образомъ черни, крилати, хвосты имоущи, вѣсходять же и подъ небо, слоушающе вашихъ боговъ, ваши бо вози на небеси соуть. аще кѣто оумреть отъ вашихъ людий, то възносимъ юсть на небо: аще ли отъ нашихъ оумреть, то носимъ къ нашимъ богомъ въ бездѣноу. якоже и юсть, грѣшници бо въ адѣ соуть, жьдоущи моукы вѣчнны, а правдѣници въ небеснѣмъ жилици вѣдваряють си съ ангелы. сици ти юсть вѣсовьскыя сила и лѣпота и немощь, тѣмъже прѣльщають чловѣкы, велиаще имъ глаголати видѣнии, являюще си имъ, несъвершеномъ вѣроу, являюще си въ снѣ, инѣмъ въ

мъчѣтъ, и тако волхвоуютъ наоущеніемъ вѣсовьскымъ. па-
че же женами вѣсовьская волшвенія вѣвають, искони во
вѣкъ женоу прѣлести, си же моужа, тако въ всѣа роды
много волхвоуютъ жены чародѣйствомъ и отравою и инѣ-
ми вѣсовьскыми кѣзньми; нѣ и моужи прѣлещени вѣва-
ютъ отъ вѣсовъ невѣрнии, яко се въ первыа роды, при
апостолѣхъ бо вѣсть Симонъ волхвъ, иже твораше волш-
ствомъ пѣсомъ глаголати чловѣчьскы, и самъ прѣмѣни-
шетъ ся, ово старъ, ово младъ, ово ли и иного прѣмѣ-
нише въ иного образъ, въ мъчѣтани сице твораше; Ианний
и Мамврий волшвеніемъ чудеса творашета противоу Мой-
снѣви, нѣ въ скорѣ не възмогоста противоу Мойснѣви; нѣ
и Коунопъ твораше мъчѣтание вѣсовьско, яко и по во-
дамъ ходити, и ина мъчѣтаниа твораше, вѣсомъ лѣстимъ,
на пагоубоу сѣвѣ и инѣмъ. [сице вѣ волхвъ вѣсталъ при
Глѣбѣ Новѣ Градѣ, глаголашетъ во людемъ, творя ся акы
Богъ, и многы прѣлести, мало не всего града, глаголашетъ
во: яко все вѣдаю, хоула вѣроу хрестіаньскоую, глагола-
шетъ во: яко прѣидоу по Болховоу прѣдъ вѣскми. и вѣсть
матежь къ градѣ, и вси іаша іемоу вѣроу, и хотяхоу по-
гоубити епискоупа, епискоупъ же възъмъ крестъ и овакѣкъ
ся въ ризы ста, рекы: иже хоцетъ вѣроу іати волхвоу, тѣ
да идетъ за нѣ; аще ли вѣроуетъ кѣто, тѣ къ крестоу да
идетъ. и раздѣлиша ся на двоѣ, князь бо Глѣбъ и дру-
жина іего идоша, и сташа оу епискоупа, а людіе вси идо-
ша за волхва. и вѣсть матежь великъ междуу ними. Глѣбъ
же възъмъ топоръ подъ скоутомъ приде къ волхвоу, и рече
іемоу: то вѣси ли, чѣто оутро хоцетъ вѣйти, чѣто ли до
вечера? онъ же рече: все вѣдаю. и рече Глѣбъ: то вѣси ли,
чѣто хоцетъ вѣйти дньсь? чудеса велика сътворю, рече.
Глѣбъ же възъмъ топоръ раста и, и паде мертвъ, и людіе
разидоша ся. онъ же погыбе тѣломъ и доушею, прѣдавъ
ся дияволу.]

072 LXVI. Въ лѣто .x.ѡѡ. прѣнесоша святаа страсто-
терпѣца Бориса и Глѣба. съвѣкоупивѣше ся Идрославици,
Изяславъ, Святославъ, Всеволодъ, митрополитъ же, иже
тѣгда вѣ, Георгій, епискоупъ Петръ переяславьскый,
Миханлъ юрнѣвскый, Феодосій же, игоумень перерѣ-

скый, Гофроний, святаго Михаила игоумень, Германъ, игоумень Святаго Съпаса, Никола, игоумень переяславскый, и вси игоумени, и сътворьше праздникъ праздниковаша свѣтло, и прѣложиша га въ новою церквѣ, юже съдѣла Изяславъ, иже стонѣ и нѣнѣ. и възъмъше первое Бориса въ дрѣвянѣ рацѣ Изяславъ, Святославъ, Бъсевладъ, възъмъше на рама своя понесоша, прѣдѣ идоущемъ черноризцемъ, свѣща держащемъ въ роукахъ, и по нухъ диякони съ кадилы, и по семь презвитери, и по нухъ епискоупи съ митрополитомъ, и по сихъ съ ракою идиахоу. и принесъше въ новою церквѣ отверзоша ракоу, и исполни сѧ благооухання церквы, вонѧ благы. видѣвъше же се прославиша Бога. и митрополита оужастъ обиде, вѣк бо нетвердѣ вѣроу къ нима, и падѣ ницѣ прошаше прощениѧ. цѣловавъше моци ѧго вѣложиша и въ ракоу камяноу. по семь же възъмъше Глѣба въ рацѣ камянѣ вѣставиша на сани, и ѧемъше за оужа везоша и. яко бѣша въ двѣрехъ, ста рака, и не иде. и повелѣша народу възвати: Господи, помилуѣй, и повезоша и. и положиша га мѣсяца мая вѣторый дѣнь. и отѣпѣкъше литургию обѣдаша братиѧ на съкоупѣ, къждо съ боляры своими, съ любѣвию великою. и вѣ тѣгда держа Бѣшеградъ Чюдинъ, а церквѣ Лазорѣ. по семь же разидоша сѧ въ своя си.

LXVII. Бѣ лѣто .x.ѡѡ. въздвиже дияволъ котороу въ братиѧ сѣй, Ирославицинхъ. бѣвъши распри между ѧми бѣста съ себе Святославъ съ Бъсевладомъ на Изяслава. и изиде Изяславъ изъ Кыева, Святославъ же и Бъсевладъ вѣнидоста въ Кыевъ, мѣсяца марта двадесатый и вѣторый. и сѣдоста на столѣ на Берестовѣмъ, прѣстоупивъша заповѣдь отъню. Святославъ же вѣ начало выгнанию братнию, желаша больша власти, Бъсевлада бо прѣлѣсти, глагола: яко Изяславъ святить сѧ съ Бъсеславомъ, мѣсли на наю: да аще ѧго не варивѣ, имать на прогнати. и тако възостри Бъсевлада на Изяслава. Изяславъ же иде въ Ляхы съ имѣниемъ многомъ, глагола: яко симъ налѣзоу воя. ѧже все възыша Ляхове оу него, показавъше ѧмоу поутъ отъ себе. а Святославъ сѣде Кыевѣ, прогнавъ брата своего, прѣстоупивъ заповѣдь отъню, паче же божию. велий бо ѧсть грѣхъ прѣ-

стоупати заповѣдь отца своего.]ко исперва прѣстоупиша сынове Хамови на землю Сидовоу, и по четырехъ сѣткхъ лѣтъ отъмыщение приаша отъ Бога: отъ племени ко Сидова соуть Еврѣи, иже извигъше хананѣйско племѣ въсприаша свой жрѣбни и свою землю. пакы прѣстоупи Исавъ заповѣдь отца своего, и приа оубийство, не добро бо есть прѣстоупати прѣдѣла чуждего. въ се же лѣто основана бысть церквы пещерьская игоуменовъ Θεодосиємъ и епискоупомъ Миханломъ, митрополитоу Георгию тѣгда соущю въ Грецкхъ, Святославоу Къневк сѣдѣщю.

LXVIII. Въ лѣто .жѣпв. Θεодосий, игоуменъ пещерьскый, прѣстави ся. съкажемъ же о оусѣпении его мало. Θεодосий бо обывай имѣше, приходящю постыномуу врѣмени, въ недѣлю масляноую, вечеръ, по обычаю цѣловавъ братию всю, поучити ихъ, како проводити постыное врѣмя, въ молитвахъ ноцныхъ и дневныхъ, блюсти ся отъ помыслъ скверныхъ, отъ вѣсовьскаго насѣянна, вѣси бо, рече, насѣвають черноризцемъ помышлениа, похотѣннѣ лоукава, въжагающе имъ помыслы, и тѣмнѣ врѣждаемъ бывають имъ молитвы: да приходяща таковыя мысли възбранѣти знамениемъ крестнымъ, глаголюще сице: Господи Исоусе Христе, Боже нашъ, помилууй насъ, аминъ; и къ симъ въздержанне имѣти отъ многаго брѣшнѣ, въ падении бо мнозкѣ и питии безмѣрнѣ въздрастають помысли лоукави, помысломъ же въздрасъшемъ сѣтваряють ся грѣхъ; тѣмъже, рече, противите ся вѣсовьскомуу дѣйствоу и протырьствоу ихъ, блюсти ся отъ лѣности и отъ многаго сѣна, бодромъ быти на пѣнне церквьноу и на прѣдании отъчьскаа и почитаниа книжнаа, паче же имѣти въ оуеткхъ псалтырь Давыдовъ подобають черноризцемъ, симъ прогонити вѣсовьское оуныние, паче же имѣти въ себѣ любѣвь въскѣмъ мньшимъ и къ старѣшимъ покорение и послушание, старѣшимъ же къ мньшимъ любѣвь и наказанне, и образъ бывати собою въздержаннемъ и вѣдѣннемъ, хожденнемъ и сѣмѣреннемъ, тако наказывати мньшаа и оутѣшати и тако проводитьи постъ. глаголетъ бо сице: яко Богъ далъ есть намъ четьри десяти дѣний сѣна на очищенне доуши, се бо

ієсть десятина днѣма отъ лѣта Богоу: днний во ієсть отъ
 года до года три сѣта и шесть десѣтъ и пятъ, а отъ сихъ
 днний десѣтъый дннь въздаѣти Богови десѣтиноу, ієже
 ієсть постъ четъредесѣтъый, въ нѣже днни очистиѣши
 сѣ доуши празднуѣють свѣтло на възкресеніе господнѣ,
 веселѣши сѣ о Бозѣ. постъное во врѣмѣ очищаєть оумъ
 чловѣкоу. пощеніе во исперва проображено бѣсть: Ядамоу
 первое не възкоушати отъ дрѣва ієдиногю; постивъ во сѣ
 Мойсѣй днний четъри десѣти сѣподови сѣ приѣти законъ
 на горѣ синаѣстѣй, видѣвъ славоу божию; постомъ Са-
 монла мати роди; постивъше сѣ Ниневгитѣне гнѣва божиѣ
 избѣша; постивъ сѣ Данилъ видѣннѣ велика сѣподови
 сѣ; постивъ сѣ Илиѣ акы на неко възѣтъ бѣсть въ пи-
 цю породнѣноу; постивъше сѣ тріе отроци оугасиша си-
 лоу огнѣноу; постивъ сѣ и Господъ четъри десѣти днний
 намъ показа постъное врѣмѣ; постомъ апостоли искорени-
 ша вѣсовьское оущеніе; постомъ явиша сѣ отъци наші акы
 свѣтила въ мирѣ, иже сѣиють и по сѣмрти, показавъше
 трюды великы и въздержаніе, іако се великый Антоній
 и Сѣдимій и Сава и прочіи отъци, ижъже ми порѣвноу-
 нѣмъ, кратнѣ. и сѣце поущивъ братнѣ цѣлова всѣа по иже-
 ни, и тако изидѣше изъ монастыря, възимаѣ мало ко-
 брижѣкъ; и възшѣ въ пещероу затворише двѣри пещерѣ, и
 засѣпаше перетню, и не глаголаше никомоуже: аще ли боу-
 дѣше ноуждѣно ороудіе, то окънѣцемъ маломъ вѣсѣдова-
 ше въ соукотоу ли въ недѣлю, а въ нѣтъ днни прѣкѣтѣваше въ
 постѣ и въ молитвахъ, въздержѣ сѣ крѣпѣко. и приходя-
 ше въ монастырь въ пятъкъ на канюнкъ Лазаревъ, въ сѣй
 во дннь коньчаєть сѣ постъ четъри десѣтъ днний, начина-
 ємъ отъ первого понедѣльника настаѣши Феодоровѣ не-
 дѣли, коньчаєть же сѣ въ пятъкъ Лазаревъ: а стра-
 стнѣнѣ недѣли оуставлена ієсть постити сѣ страстнѣй ради
 господнѣ. Феодосієви же пришѣдъшю по обѣчѣю цѣлова
 братнѣ, и празднова сѣ ними недѣлю цѣтѣноу, и до-
 шѣдъ велика днне възкресеннѣ по обѣчѣю празднова свѣт-
 ло, и възпаде въ колѣзнь. разколѣвшю бо сѣ іемоу и бо-
 лѣвшю днний пятъ, по сѣмъ бѣвшю вечероу повелѣ изне-
 сти сѣ на дворъ: братнѣ же възѣмъше и на сѣни постави-

ша и прѣмо церкѣви. онъ же повелѣ звати братию вѣсю. братия же оударивъше въ вѣло събраша ся вѣси. онъ же рече имъ: братия мои и отци мои и чада мои, се азъ отъхождю отъ васъ, якоже навѣ ми Господь въ постыноѣ врѣмѣ, въ пещерѣ соущю ми, изити отъ свѣкта сего. вы же кого хощете игоуменовъ имѣти себѣ? да и азъ благословеннѣ подалъ вѣхъ ѡмоу. они же рекоша: ты ѡси намъ вѣскмъ отць, да ѡгоже изволиши самъ, тѣ намъ боуди отць и игоумень, и послушавѣмъ ѡго яко и тебе. отць же нашъ Θεодосій рече: шьдѣше кромѣ мене нарѣцѣте, ѡгоже хощете, кромѣ двою братоу, Николы и Игната, въ прочнихъ кого хощете, отъ старѣйшихъ и до меньшихъ. они послушавѣше ѡго отъстоупиша мало къ церкѣви, и съдоумавѣше послаша брата два, глаголюще сице: ѡгоже изволить Богъ и твоѣ чьстнаѣ молитва, ѡгоже тебѣ люво, того нарѣци. Θεодосій же рече имъ: да аще отъ мене хощете игоумена прияти, то азъ сътворю вамъ, не по своѣмоу изволению, нѣ по кожнѣу строѣнию. и нарече имъ Иакова презвитера. братия же нелюво вѣсть, глаголюще: яко не съде ѡсть постриженъ, вѣ ко Иаковъ пришълъ съ Летьца съ братомъ своимъ Павломъ. и начаша братия просити Стефана дѣместьника, соуща тѣгда оученика Θεодосиева, глаголюще: яко съсъ вѣзраслъ ѡсть подъ роукою твоѣю, и оу тебе послужилъ ѡсть; сего нѣ вѣдай. рече же имъ Θεодосій: се, азъ по кожнѣу повелѣннѣу нареклъ вѣхъ Иакова, се же вы свою волю сътворити хощете. и послушавѣ ихъ прѣдасть имъ Стефана, да коудеть имъ игоумень, и благослови Стефана, и рече ѡмоу: чадо, се, прѣдаю ти монастырь, блюди съ опасеннѣмъ ѡго, и ѡже оустроихъ въ слоужьбахъ, то держи, прѣданныи монастырьска и оустава не измѣнай, нѣ твори вѣси по законуу и по чиноу монастырьскоу. и по семъ вѣзьмѣше и братия несоша въ келнѣю, и положиша на одрѣ. и шестомоу днѣи наставѣшю, больноу соущю вельми, приде къ немоу Святославъ съ сыномъ своимъ, Глѣкомъ, и сѣдѣша има оу него рече ѡмоу Θεодосій: се, отъхождю свѣкта сего, и се, прѣдаю ти монастырь на съблюденнѣ, ѡда коудеть коѣ сѣмѣтѣннѣ вѣ немъ. и се, пороучаю игоуменьство Сте-

фаноу, не дай іего въ обидуу. князь же цѣловавъ іего обѣ-
 ца са печи са монастыремь, и иде отъ него. седмому же
 дњи пришѣдъшю призва Стефана и братню, оуже изнама-
 гающю, и нача имъ глаголати сице: аще по моємь отъ-
 шьствии свѣта сего боуду Богоу оугодилъ, и приалъ ма
 боудеть Богъ, ти по моємь отъшьствии монастырь са
 начьнеть строити и приетывати въ немь, то вѣдите, іако
 приалъ ма іестъ Богъ: аще ли по моєй смьрти оскоудѣ-
 вати начьнеть монастырь черноризци и потрѣбами мона-
 стырьскими, то вѣдоущіе боудѣте, іако не оугодилъ іесмь
 Богоу. и се іемоу глаголющю плакаху са братниа, глаголю-
 щіе: отъче, моли са за ны къ Богоу, вѣлмы бо, іако Богъ
 троуда твоего не прѣзритъ. и прѣсѣдаци братни ноць тоу
 оу него и наставъшю дњи осмому, въ вѣторою соуботоу
 по Пасцѣ, въ часѣ вѣторый дње прѣдасть доушю въ роу-
 цѣ божин, мѣсяца мая въ третни днь, индикта пер-
 ваа на десяте. и плакаша са по немь братниа. вѣ же
 Θεодосій заповѣдалъ положити са въ пещерѣ, идеже по-
 каза троуды многы, рекы сице: въ ноць похраните тѣло
 моє. іакоже и сѣтвориша. вечероу бо приспѣвъшю, братниа
 възъмъше тѣло іего положиша и въ пещерѣ, проводивъше
 съ пѣсньми и съ свѣцями чьстьно, на хвалоу Богоу нашему
 Іисоусу Христу, Стефану же прѣдержациу монастырь и
 блаженое стадо, іеже вѣ съвѣкоупилъ Θεодосій, такы
 черныца, (иже) іако свѣтила въ Роуси сияють: ови бо вѣху
 постъници вѣрѣпъци, ови же на вѣдѣнїе, ови на кланяние
 колѣнныое, ови на пощение чрѣзъ днь и чрѣзъ два дњи,
 ини же іадоущіе хлѣбъ съ водою, ини зелїе варено, дроузни
 сыро, въ люкѣви прѣтывающе, мьнъшни покарѣюще са
 старѣйшимъ и не смѣюще прѣдъ ними глаголати, нъ все
 съ покоренїемь и съ послоушаниемь великомъ; такожде и
 старѣйшии имаху любѣвь къ мьнъшимъ, и наказаху са,
 оутѣшающе, іако чада възлюблена. аще который братъ въ
 іетеро прѣгрѣшение вѣпадаше, оутѣшаху и, и епитимїю
 іединого брата раздѣлаху трїе ли четыриє, за великоу
 любѣвь, такова бо беше любѣ въ братни той и вѣздерж-
 нїе велико. аще братъ іетеръ вѣидыше изъ монастыря,
 вса братниа имаху о томь печаль великоу, и посылающе по

нь призывахоу брата къ монастырю, и шьдъше вси кланяхоу сѧ игоумену, и моляхоу игоумена, и принимахоу брата въ монастырь съ радостію. тацн бо бѣша любѣвьници и въздержьници и постыници, отъ нухъже намѣкну нѣколико моужь чюднѣхъ. іако се первѣй Даміанъ превзоутерь бѣше такъ постыникъ и въздержьникъ, іако развѣхлѣка ти воды ѡсти іемоу до смьрти своєи. аще кѣто коли принесѣше дѣтищъ больнѣ, кацѣмъ любо недоугомъ одержимъ, въ монастырь, ли съвершенъ чловѣкъ, кацѣмъ любо недоугомъ одержимъ, прихождаше въ монастырь къ блаженому Феодосію, повелѣваше семоу Даміану молитвоу сътворити болящемоу, и акіе сътворяше молитвоу, и масломъ помазаше, и принимахоу ницѣление приходѣци къ нему. разболѣвъшю же сѧ и коньць прияти лежащю іемоу къ немоци, приде ангелъ къ нему въ образѣ Феодосіевѣ, дароуѧ іемоу цѣсарьство небесное за трюды іего. по сѣмъ же приде Феодосій съ братією, и присѣдахоу оу него, ономоу же изнамагающю възрѣкъ на игоумена рече: не забывай, игоумене, іеже ми іеси обѣщаль ноцъ сѧ. и разоумѣ великѣй Феодосій, іако видѣниє видѣлъ, и рече іемоу: брате Даміане, іеже ти іесмы обѣщаль, то ти боуди. онъ же смѣживъ очи прѣдасть доухъ въ роуцѣ божин: игоуменъ же и братіа похраниша тѣло іего. такъ же бѣ и дрюгѣй братъ, именемъ Іиереміа, иже помышлѣше крещеніє земля роуьскына. семоу бѣ даръ дарованъ отъ Бога: проповѣдаше прѣди боудоуѧи, и аще кого видѣше въ помышлени, обличаше и къ тайнѣ, и наказаше блюсти сѧ отъ днавола; аще которѣй братъ оумышлѣше ити изъ монастыря, и оузрѣше и, пришѣдъ къ нему обличаше мыслъ іего, и оутѣшаше брата; аще комоу чѣто речаше, ли добро, ли зѣло, събоудѣшетъ сѧ старьче слово. бѣ же и дрюгѣй старьць, именемъ Матѣрѣй: бѣ прозорливъ. іединою бо іемоу стоѧщю въ цѣркѣви на мѣстѣ своємъ, възведъ очи свои позрѣ по братіи, иже стоѧть поюѧе по обѣма странама, и видѣ обихоѣща бѣса, въ образѣ Дѣха, въ лоудѣ и носѣща въ приполѣ цвѣтѣкъ, иже глаголетъ сѧ лѣпѣкъ; и обихоѣди подѣле братію, възимаѧ изъ лона лѣпѣкъ, вержаше на кого любо: аще

прильниаше комоу цвѣтѣкъ поющихъ отъ братни, мало постоивъ, раслабленъ оумомъ, виноу сътвори какоу любо, изидаше изъ церкѣви, и шедъ въ келию оусъниаше, и не възвращаетъ ся въ церкѣвь до отъпѣтнн: аще ли вержаше на другога, и не прильниаше къ нему цвѣтѣкъ, стояше крѣпѣкъ въ пѣнни, дондеже отъпопаху оутренюю, и тѣгда изидаше въ келию свою. се же видѣ старѣць повѣдаше братни своѣй. пакы же видѣ старѣць се: по обычаю ко семоу старѣцю отъстоивъшю оутренюю прѣдъ зорями идоша по келиямъ своимъ, съ же старѣць послѣ нехождаше изъ церкѣви: идоурию же ѿмоу ѿдиною сѣде опочиваша подъ виломъ, вѣ ко келии ѿго подаліе церкѣве, и видѣ се, яко толпа понде отъ вратъ, възведъ очи свои видѣ ѿдиного сѣдѣща на свинни, а другоу текоуща около ѿго. и рече имъ старѣць: камо идете? и рече сѣдѣй на свинни вѣсѣ: по Михалѣ по Тольбековица. старѣць же знамена сѣ крестнѣымъ знаменіемъ, и приде въ келию свою. яко вѣсть свѣтъ, и разоумѣ старѣць, рече келийнику: иди, въпрашай, ѿ ли Михалѣ въ келии. и рѣша ѿмоу: яко давѣ скочилъ ѿсть съ столпни по заоутрени. и повѣда старѣць видѣнне се игоуменоу и братни. при семь ко старѣци Феодосіи прѣстави сѣ, и вѣсть Стефанъ игоуменъ и по Стефанѣ Никонѣ, семоу и ѿще соуцию старѣцю. ѿдиною ѿмоу стоѣщию на оутрени, възведъ очи свои, хотѣ видѣти игоумена Никона, видѣ оскла стоѣща на игоумени мѣстѣ, и разоумѣ, яко не вѣсталъ ѿсть игоуменъ. тако же и ина многа видѣнни провидѣ старѣць, и почи въ старости добрѣ въ монастыри семь. яко се вѣсть другоу черноризѣць, именовъ Исакий, якоже и ѿще соуцию ѿмоу въ мирѣ, въ житни мирѣстѣмъ, и богатоу соуцию ѿмоу, вѣ ко коупиць, родомъ торопычанинъ, помысли вѣти мнѣхъ, и раздала имѣнне свое трѣбоующимъ и монастыремъ, и иде къ великому Антонию въ пещероу, моли сѣ ѿмоу, да бы и сътвориалъ черноризѣцемъ, и приатъ и Антоний, и възложи на нь порты чернѣчскыя, нарекъ имя ѿмоу Исакий, вѣ ко имя ѿмоу Чернѣ. съ же Исакий въсприатъ житне крѣпѣко, овлѣче бо сѣ въ власницю, и повелѣ коупити сѣвѣ козыль, и одра мѣхомъ козыль, и

възвѣлѣче на власнаницю, и осѣше около ѿго кожа сыра, и за-
твори сѧ въ пещерѣ въ ѿдннн ойулицн въ келннцн малѣ, ѧко
четырь лакѣтъ, и тоу молаше Бога съ слезамн: вѣ же ѧдь
ѿго проскоура ѿдннн, и та же чрѣзь днь, воды въ мѣроу
пнннше: пннншашетѣ же ѿмоу велнкннн Антоннн, и пода-
ваше ѿмоу окъннцемѣ, ѧко сѧ въ мѣцншше роука, и тако пннн-
маше пнннцю. и того сътвори лѣтъ седмѣ, на свѣтъ не вы-
лазѧ, ни на ребрѣхѣ не лѣгаѧ, нѣ сѣдѧ мало пнннмаше сѣна.
и ѿдннннн, по обычаю, наставѣшнн вечероу, почѧ кланѧтн
сѧ, поѧ псалмы, олн н до полоуноцннн; ѧко троуждашетѣ
сѧ, сѣдѧше на сѣдалѣ своѿемѣ. ѿднннннн же ѿмоу сѣдѧщнн
по обычаю и свѣщнннн оугаснвѣшнн, вънезапоу свѣтъ въснн,
ѧко отѣ солннца, въ пещерѣ, ѧко зракѣ выннмѧѧ чловѣ-
коу, и пондоѧ двѧ оуношн къ нѿмоу красѣна, и блнѧтѧ сѧ
лнцѣ ѿю акы солннце, и глаголаѧ къ нѿмоу: Исакннѣ, вѣ
ѿсвѣ ангѧла, и се, ндетѣ къ тебѣ Хрнѧтосѣ, падѣ поклонн
сѧ ѿмоу. онѣ же не разоумѣ вѣсѿовсѣѧѧ дѣнствѧ, ни памѧтн
нмѣ прѣкрѣстнтн сѧ, и выстоупнвѣ поклонн сѧ, акы Хрнѧтоу,
вѣсѿовсѣѧѧ дѣнствоу: вѣснн же клнкноушѧ, и рѣша: нашѣ
ѿснн, Исакннѣ, оуже. и въведѣше н въ келннцн посадншѧ н, и
начѧшѧ саднтн сѧ около ѿго, и бѣетѣ полнѧ келннн нхѣ и
оулицѧ пещерсѣѧѧ. и рече ѿднннн отѣ вѣсѿовѣ, глаголемннн
Хрнѧтосѣ: възмѣѧте сопѣлн, коубѣннн и гоуслн, и оудѧ-
рѧйте, атѣ нѣ Исакннн съплѧшетѣ. и оударншѧ въ сопѣлн,
въ гоуслн и въ коубѣннн, и начѧшѧ нмѣ нгрѧтн, и оутѧ-
мнвѣше н оставншѧ н ѿеле жнвѧ, и отндошѧ, пороугѧвѣше
сѧ ѿмоу. за оутрѧ же бѣвѣшнн свѣтоу и прнспѣвѣшнн въ-
коушенннн хлѣѧ, прнде Антоннн по обычаю къ окъннцн, и
глагола: Господн, благословнн, отѣче Исакннѣ. и не бѣетѣ
отвѣѧтѧ. и рече Антоннн: се, оуже прѣѧѧвнлѣ сѧ ѿѧстѣ. и
послѧ въ монастырь по Теоѧосннн и по братнн. и отѣко-
пѧвѣше, ндеже вѣ загрѧждено оуѧтннѣ, прншьдѣше възѧшѧ
н, мертѧ мннншѣ, и нзнѣсѣше положншѧ н прѣдѣ пеще-
роу, и оузрѣшѧ, ѧко жнвѣ ѿѧстѣ, и рече нгоуменѣ Теоѧо-
сннн, ѧко се нмѧтѣ бѣтн отѣ вѣсѿовсѣѧѧ дѣнствнѧ. и по-
ложншѧ н на одрѣ. и слоужѧше около ѿго Антоннн. въ снн же
врѣмѧнѧ прнключн сѧ прнтн нзыславоу нзѣ Лѧховѣ. и начѧ
ннѣѧтн сѧ нзыславѣ на Антонннн нзѣ нѣсѣслаѧ, и прн-

славъ Святославъ въ ноць поа Антония Черниговоу. Антоний же пришьдъ къ Черниговоу възлюбн Болдинъ Горы, и ископавъ пещероу тоу сѧ въсели. и ѡсть тоу монастырь святыи богородица, на Болдинъхъ Горахъ, и до сего дъни. Θεодосий же, оувѣдавъ, яко Антоний шль Черниговоу, шьдъ съ братнїею възвѧ Исакїи, и принесе и къ севѣ въ келїю, и слоужаше около ѡго, вѣ бо раславленъ тѣломъ, яко не моши ѡмоу обратити сѧ на другоую страну, ни вѣстати, ни сѣдѣти, нѣ лежаше на єдиной странѣ, подъ сѧ полѣваше, многажды и червїиє вѣкыниахоу сѧ подъ бедроу ѡмоу съ моченїи и съ полѣванїи. Θεодосий же самъ свонма роукама омываше и съпряташеть и. и за двѣ лѣтѣ сѣтвори се около ѡго. се же бѣсть чюдно и дивно: яко за двѣ лѣтѣ лежаси ни хлѣба вѣкоушн, ни воды, ни отъ какого брашна, ни овоща, ни изыкомъ проглагола, нѣ нѣмъ и глаохъ лежаси за двѣ лѣтѣ. Θεодосий же молише Бога за нь, и молитвоу творише надъ нимъ дънь и ноць, дондеже на третнїе лѣто проглагола и слыша и на ногы нача вѣстатї акы младенець и нача ходити. и не брѣжаше въ церквѣ ходити, и ноуждею привлѣчахоутъ и къ церквѣ. и тако по малоу наоучнша и. и по семь наоучи сѧ на трапезнїцю ходити, и посаждахоу и кромѣ братнїа, и положахоу прѣдъ нимъ хлѣбъ, и не възьмаше ѡго, нѣ ли вѣложити боудшаси въ роуцѣ ѡмоу. Θεодосий же рече: положите хлѣбъ прѣдъ нимъ, а не вѣкладайте въ роуцы ѡмоу, атъ самъ ѡсть. и не брѣже за недѣлю ѡсти. и по малоу огладавъ сѧ коусаше хлѣба, тако наоучи сѧ ѡсти. и тако избеави и Θεодосий отъ кѣзни дїавола. Исакїий же вѣспрїятъ вѣздержаннїе пакы жестоко. Θεодосїю же прѣставашю сѧ и Стефаноу въ ѡго мѣсто бѣвшю, Исакїий рече: се, оуже прѣльстїлъ ма ѡси вѣмъ, дїаволе, сѣдїща на єдиномъ мѣстѣ: а оуже не имамъ сѧ затворити въ пещерѣ, нѣ имамъ ти повѣдити, ходїи въ монастыри. и облачє сѧ въ власнїцю, и на власнїцю свїтоу вотолавноу, и нача оуродьство творити, и помагати поча поваромъ, варїи на братнїю. и на заоутренїю ходїи прѣжде вѣсѣхъ стоїаше крѣпко и неподвїжимо: ѡгда же прїспѣшаше зима и мразн лютнї, стоїаше въ правошнїхъ въ чрѣвнїхъ въ

протѣпѣтаныхъ, тако примерзвашета нозѣ его къ камени,
 и не движаше ногама, дондѣже отъпошаоу заоутреню. и по
 заоутрени идыше въ поварьницу, и приготоваше огонь и во-
 доу и дрова. и придяхоу и прочии повари отъ братниа. іединъ
 же поваръ бѣ такожде именованъ тѣмъ, Исакий, и рече по-
 смнхата сѧ Исакию: оно ти сѣдитъ вранъ чернъ, иди и ими
 и. онъ же, поклонивъ сѧ іемоу до земли, шьдъ ѧ врана, и
 принесе іемоу прѣдъ всѣми повары, и оужасоша сѧ, и повѣ-
 даша игоуменоу и братни. и начаша братниа чѣстити и. онъ
 же, не хотѧ славы чловѣчьскыа, нача оуродьство творити
 и пакостити ово игоуменоу, ово братни, ово мирьскымъ
 чловѣкомъ, да дроузи раны іемоу даяхоу. и поча по мироу
 ходити, такожде оуродомъ сѧ творѧ, и въсели сѧ въ пещероу,
 въ нейже прѣжде Ѳнтоний бѣлъ, оуже бо Ѳнтоний прѣста-
 вилъ сѧ выше, и съвѣкоупи къ себѣ оуныхъ, и въскладаше на
 нѧ порты чернѣчьскыа, да ово отъ игоумена Никона при-
 мамше раны, ово отъ родителъ тѣхъ дѣтскихъ. съ же то
 въсе терпѣше, подимаше раны и наготоу и стоудень днь и
 ноць. въ іединоу же ноць въжегъ пещь въ истѣбѣцѣ въ пе-
 щерѣ, тако разгорѣ сѧ пещь, бѣ ко оутла, и нача палати
 пламень оутлизнами: ономоу же нѣ чимъ заложити, и въ-
 стоупль ногама босама ста на пламени, дондѣже изгорѣ
 пещь, и излѣзе. и ина многа повѣдахоу о немъ, а дроуго-
 моу и самовидьцѣ бѣхъ. и тако възвѧ повѣдоу на вѣсы,
 и тако моухы ни въ чѣтоже имѣше страшениа ихъ и
 мѣчтаниа ихъ, глаголашеть бо къ нимъ: аще мы вѣсте
 прѣкльстни въ пещерѣ первую, по неже не вѣдахъ къзний
 вашихъ и лоукавства: иынѣ же имамъ Господа Іисуса
 Христа и Бога моего и молитвоу отца моего Феодосиа,
 надѣю сѧ на Христа, имамъ повѣдити васъ. многажды бо
 вѣси пакости дѣяхоу іемоу, и глаголахоу: нашъ іеси, и по-
 клонилъ сѧ іеси нашему старѣйшинѣ и намъ. онъ же глаго-
 лаше: вашъ старѣйшина антихрестъ іестъ, а вы вѣси іесте;
 и знаменаше лице свое крестьанымъ образомъ. и тако ищез-
 нахоу. овогда же пакы въ ноци прихощахоу къ іемоу,
 страхъ іемоу творѧще въ мѣчтѣ, тако се многъ народъ съ
 мотыками и съ лѣскари, глаголюще: раскопанъ пеще-
 роу сию, и сего загревѣмъ съде; ини же глаголахоу: вѣжи,

Исакіе, хотять ти загрести. онъ же глаголаше къ нимъ: аще бысте чловѣци быди, то въ днѣ бысте пришли; а въ іесте тьма, и въ тьмѣ ходите, и тьма въ ятъ. и знамена са крестомъ, и ищезноуша. другойци бо страшахоутъ и въ образѣ медвѣжди, овогда же лютомъ звѣремъ, ово воломъ, ово змии плажахоу къ нему, ово ли жабы и мыши и всякъ гадъ. и не могоша іемоу ничьтоже сътворити, и рѣша іемоу: Исакіе, повѣдила іеси насъ. онъ же рече: якоже и въ первѣіе мене повѣдали іесте въ образѣ Іисусъ Христовѣ и въ ангельствѣмъ, недостойни соуще того видѣнни; нъ се, по истинѣ являєте са то перво въ образѣ звѣринѣмъ и скотинѣмъ и змиами и гадомъ, ациже и сами іесте, скверньни, зѣли въ видѣнни. и авіе погыбоша бѣси отъ него. и отъ толѣ не бысть іемоу пакости отъ бѣсовъ. якоже самъ повѣдаше се: яко се бысть ми за три лѣта брань си. по томъ поча жити крѣпле и въздержаніе имѣти, пощеніе и бѣдѣннѣ, и тако живоущю іемоу съконьча житіе свое. и разболѣ са въ пещерѣ. и несоша и кольна въ монастырь, и до осмаго днѣ о Господи съконьча са. игоуменъ же Иоанъ и братна съприатавъше тѣло іего погребоша и. тацѣ ти быша черноризци Феодосіева монастыря, иже сияють и по съмерти яко свѣтила, и молятъ Бога за съде соущюю братню и за мирьскоюю братню и за приносищамъ въ монастырь, въ немъже и до нынѣ добродѣтѣльноіе житіе живоутъ, обеще вси въ купѣ, въ пѣнни и въ молитвахъ и послушанни, на славоу Богоу всемогущеіемоу, Феодосіевами молтвами съблюдаіемѣ, іемоуже слава въ вѣкы. аминъ.

LXIX. Въ лѣто .ж.ѡѡг. почата бысть церквы пещерьская надъ основаніемъ Стефаномъ игоуменомъ, изъ основанна бо Феодосій почалъ, а на основаннѣ Стефанъ поча, и коньчана бысть на третіеіе лѣто, мѣсяца июля .лі. днѣ. въ се же лѣто придоша съли изъ Пѣмьць къ Святославоу, Святославъ же величаша са показа имъ когатыство свое, они же видѣвъше бѣчисельноіе множьство, злато и сребро и паволокы, рѣша: се ни въ чьтоже іестъ, се бо лежитъ мертво, сего соутъ кметіе доучьше, моужни бо са доищють и больша сего. сице са похвали Іезекій, цѣсарь иудѣйскъ,

къ съломъ цѣсаря асоурійска, іегоже вѣса възата бѣша въ
Вавилонъ: тако и по сего смѣрти вѣсе имѣннїе расъпа са
разъно.

Въ лѣто .x.ѡфд. ходи Владимѣръ, сынъ Бѣсе-
влаждь, и Ольгъ, сынъ Святославль, Лиухомъ въ помощь
на Чехы. сего же лѣта прѣстави са Святославль, сынъ И-
рославль, мѣсяца декабря .кз. отъ рѣзання желѣве, и
положенъ Черниговѣ оу Свѣтаго Сѣпаса. и сѣде по немъ
Бѣсевладъ на столѣ, мѣсяца генваря (въ .а. днь. въ се
же лѣто роди са оу Владимѣра сынъ Мѣстиславль, вноукъ
Бѣсевлаждь).

Въ лѣто .x.ѡфп. поиде Изяславъ съ Лиухы, Бѣсе-
владъ же поиде противоу іемоу. и сѣде Борисъ Черниговѣ
мѣсяца мая .д. днь. и бѣсть княженїа іего осмь днїи.
и бѣжа Тмоутороканю къ Романови. Бѣсевладъ же иде про-
тивоу братоу Изяславоу на Болынь, и сѣтвориета миръ. и
пришдъ Изяславъ сѣде Кыевѣ мѣсяца июля .еі. днь,
Ольгъ же, сынъ Святославль, бѣ оу Бѣсевлада Черниговѣ.

LXX. Въ лѣто .x.ѡфп. бѣжа Ольгъ, сынъ Святославль,
Тмоутороканю отъ Бѣсевлада мѣсяца априля (въ .і. днь).
въ се же лѣто оубїенъ бѣсть Глѣкъ, сынъ Святославль,
въ Заволочни. бѣ же Глѣкъ милостивъ оубогымъ и стран-
нолюбивъ, тѣщанїе имѣа къ церквѣамъ, теплъ на вѣроу
и кроткъ, възоромъ краснъ: іегоже тѣло положено бѣсть
Черниговѣ за Сѣпасомъ мѣсяца ноуля .кг. днь. сѣдѣшию
Свѣтополкоу въ іего мѣсто Новѣ Градѣ, сыноу Изяславлю,
Ирополкоу сѣдѣшию Кышеградѣ а Владимѣроу сѣдѣшию
Смольньскѣ приведе Ольгъ и Борисъ поганыа на роуьскоу
землю, и поидоста на Бѣсевлада съ Половци. Бѣсевладъ
же изиде противоу има на Сожици, и побѣдиша Половци
Роуь, и мнози оубїенїи бѣша тоу: оубїенъ бѣсть Иванъ
Жирославиць и Тоукы, Чюдинъ братъ, Порѣй, и нни мнози,
мѣсяца авгуѣста въ .ке. Ольгъ же и Борисъ придоста
Черниговоу, мѣняще одолѣвъше, а земли роуьскѣй много
зѣло сѣтворше, проливше кровь хрестїаньскоу, іешиже
крове възнїцеть Богъ отъ роукоу іею, и отвѣтъ дати има
за погоубленыа доуша хрестїаньскы. Бѣсевладъ же приде
къ братоу своіемоу Изяславоу Кыевоу. и цѣловавша са сѣ-

доста. Бъсевладъ же исповѣда всѣя бѣвѣшана. и рече ѿмоу Изяславъ: брате, не тоужи, видиши ли, колико сѣ мѣнѣ склочи: первое, не вѣгнаша ли мене, и имѣннѣ мое разграбнша? и пакы, кою виноу вѣторою сѣтворилъ бѣхъ, не изгнанъ ли бѣхъ отъ ваю, кратоу своєю? не блонднлъ ли бѣхъ по чюждимъ землямъ, имѣннѣ лишенъ, не сѣтворивъ зѣла ничѣтоже? и нынѣ, брате, не тоуживѣ: аще боудеть нама причастнѣ вѣ роусьстѣй земли, то обѣма; аще лишена боудевѣ, то оба; азъ сѣложю главоу свою за ты. и се рекъ оутѣши Бъсевлада, и повелѣ сѣверати вою отъ мала до велика. и понде Изяславъ сѣ Ярополкомъ, сыномъ своимъ, и Бъсевладъ сѣ Владимѣромъ, сыномъ своимъ, и пондоша къ Черниговоу, и Черниговъци затвориша сѣ въ градѣ. Ольгъ же и Борисъ не вѣста въ Черниговѣ. Черниговъцемъ же не отворивѣшемъ сѣ пристоупнша къ градоу: Владимѣръ же пристоупи къ вратомъ вѣсточнымъ, и отъ Стрижени отъи врата, и вѣзнша градъ околннн, и пожгоша и, людемъ же вѣбѣггшемъ въ дѣнѣшнн градъ. Изяславъ же и Бъсевладъ слышаста, ѿко идеть Ольгъ и Борисъ противоу, Изяславъ же и Бъсевладъ оуранивѣшша пондоста отъ града противоу Ольгови. рече же Ольгъ къ Борисови: не ходивѣ противоу, не можевѣ стати противоу четыремъ княземъ; нѣ посливѣ сѣ мольбою къ стрыема своимъ. и рече ѿмоу Борисъ: ты готова зри, азъ имъ противнѣ вѣскмъ, похваливѣ сѣ вельми, не вѣды, ѿко Богъ гордымъ противнѣ сѣ, сѣмѣренымъ же даеть благодать: да не хвалить сѣ сильнѣй силою своєю. и пондоста противоу, и бѣвѣшемъ имъ на мѣстѣ оу села на Пѣжатинѣ нивѣ и сѣстоупивѣшемъ сѣ обонмъ вѣсть сѣча зѣла: первое оубнша Бориса, сына Бѣчеслава, похваливѣшаго сѣ вельми; Исяславоу же стоацію въ пѣшьцихъ, вѣнезапоу прихавъ ѿдинъ оудари и копнѣмъ за плѣще: тако оубнѣнъ вѣсть Изяславъ, сынъ Ярославъ. продолженѣ бѣвѣши сѣчи повѣже Ольгъ въ малѣ дружинѣ, и ѿдва оутече: вѣжа Тмоутороканю. оубнѣнъ вѣсть князь Изяславъ мѣсѣца октяберѣ въ .г. дѣнь. и вѣзьмъше тѣло ѿго привезоша и въ ладни, и поставнша противоу Градцю: и изиде противоу ѿмоу всѣ градъ Кыевъ,

и възложивъше тѣло его на сани повезоша и, и съ пѣсньми попове и черноризци понесоша и въ градъ, и не бѣ лѣзъкъ слышати пѣнни въ плачи и величкѣ вѣпли, плака бо сѧ по немь весь градъ Къшевѣ. Прополкъ же идѣше по немь, плача сѧ съ дружиною своею: отъче, отъче мой, чьто яси пожилъ безъ печали на свѣтѣ семь, многы напасти принимъ отъ людей и отъ братиѧ своеѧ. съ же погыбе, не отъ брата, нѣ за брата своего положи главоу свою. и принесъше положиша тѣло его въ церквѣи свѣтѣи богородица, възложивъше и въ ракоу мраморианоу. бѣ же Изяславъ моужь възоромь краснѣ и тѣломь великѣ, незълובивѣ нравомь, кривѣды ненавидѧ, любѧ правьдоу, не бѣ ко въ немь льсти, нѣ простѣ моужь оумомь, не въздаѧ зѣла за зѣло. колнко бо яемоу сътвориша кыяне: самого выгнаша, а домъ его разграбиша, и не възда противоу томоу зѣла; аще ли кѣто дѣкѣтъ въ: скъчыць нескѣе, то не съ то сътвори, нѣ сынѣ его. пакы же брата его прогнаста и, и ходи по чюждеѧ земли блѣудѧ. и скѣдѣцю яемоу пакы на столѣк своеѧ, Бъсевладоу пришѣдѣшю покѣжденоу къ немоу, не рече яемоу: колнко отъ ваю прияхъ, не въздасть зѣла за зѣло, нѣ оутѣши, рекы: яельмаже ты, братѣ мой, показа къ мѣнѣк любѣвъ, и кѣведе мѧ на столѣк мой, нарекъ мѧ старѣйшиноу сѣвѣк: се, азъ не помѧноу зѣловы первыѧ, ты ми яси братѣ, а я тебѣк, и положю главоу свою за ты: еже и въсты, не рече бо яемоу: колнко зѣла сътвориста мѣнѣк, и се, нѣнѣк тебѣк сѧ склочи; не рече: се кромѣк мене; нѣ на сѧ прѣка печаль братню, показѧ любѣвъ великоу, съвершаѧ апостола, глаголюща: оутѣшайте печальныѧ. по истинѣк, аще чьто сътвориѧкъ ясть въ свѣтѣк семь, ястеро съгрѣшенье, отъдасть сѧ яемоу, за неже положи главоу свою за брата своего, не желѧи больша власти, ни илѣкниѧ хотѧ большѧ, нѣ за братню обиду. о сѧковъхъ бо Господь рече: да кѣто положить доушю свою за другы свои. Соломонъ же рече: братиѧ въ вѣдахъ пособивѧ бѣвають, любѧ бо ясть вѣше въсего. якоже Иоанъ глаголетъ: Богъ любѧ ясть, прѣкѣвѧвай въ любѣви въ Бозѣк прѣкѣвѧваетъ, и Богъ въ немь прѣкѣвѧваетъ; о семь съвершаѣтъ сѧ любѧ, да достойниѧ имамъ въ дѣнь соуднѣи, да якоже онъ ясть, и мѧ яслѣмъ

въ мирѣ семь; возни нѣсть въ любви, нѣ съвершена лю-
 бы вънѣ измереть возни, яко возни мучение имать,
 бои же си нѣсть съвершенъ въ любви; аще кѣто речеть:
 люблю Бога, а брата своего ненавижду, лъжь есть, не лю-
 бый ко брата своего, ꙗкоже видить, Бога, ꙗкоже не видить,
 како можетъ любить? сию заповѣдь имамы отъ него, да лю-
 бый Бога люкить брата своего. въ любви ко все съверша-
 ють си: любѣе ради и грѣси распыають си, любѣе ко ра-
 ди съниде Господь на землю, и распатъ си за ны грѣш-
 ныа, възъмъ грѣхы наша пригвозди си на крестѣ, давъ
 намъ крестъ свой на прогнание ненависти вѣсовьскыа;
 любѣе ради мученици пролиша крови свои; любѣе же
 ради сий князь пролиа кровь свою за брата своего, съвер-
 шая заповѣдь господню. Ысевладъ же сѣде Къиѣвѣ на
 столѣ отца своего и брата своего, прѣимъ власть роусь-
 скоюю всюю. и посади сына своего Владимѣра Черниговѣ,
 а Ярополка Владимѣри, придавъ ѣмоу Туровѣ.

ЛXXI. Въ лѣто . *сфпз. приде Романъ съ Половци къ
 Бойню, Ысевладъ же ста оу Переяславлѣ, и сътвори миръ съ
 Половци, и възврати си Романъ съ Половци възспатъ, и
 оубиша и Половци мѣсяца августа . в. днь. соуть ко-
 сти ѣго и до селѣ тамо лежаще, сына Святославлѣ, вну-
 ка Ярославлѣ. а Ольга ѣмъше Козаре поточиша за море
 Цѣсарю Градоу. Ысевладъ же посади посадника Ратнора
 Тмоуторокани.

Въ лѣто . *сфпи. заратиша си Торци переяславъ-
 стин на Роусь, Ысевладъ же посла на ны сына своего Вла-
 димѣра. Владимѣръ же шѣдъ повѣди Торкы.

Въ лѣто . *сфпд. вѣжа Игоревнѣ Давыдъ съ Вла-
 даремъ Растиславишемъ мѣсяца мая . ии. днь. и придо-
 ста Тмоутороканю, и ста Ратнора, и сѣдоста Тмоуто-
 рокани.

Въ лѣто . *сфч. Осень оумре, половчкскый князь.

Въ лѣто . *сфча. приде Ольгъ изъ Грекъ Тмоуто-
 роканю, и ѣ Давыда и Владаря Растиславиша, и сѣде Тмоу-
 торокани. и неѣче Козары, иже вѣша съвѣтъници на оубиѣ-
 ние брата ѣго и на самого, а Давыда и Владаря поустри.

Въ лѣто . *сфчв. приходи Ярополкъ къ Ысевладоу на

великъ днь. въ се же врѣмѣ вѣѣгоста Растиславица два отъ Ярополка, и пришьдѣша прогнаста Ярополка, и посла Бѣсевладъ Владимѣра, сына своего, и выгна Растиславица, и посади Ярополка Владимѣри. въ се же лѣто Давыдъ заа Грекы въ Олешни, и заа оу нихъ имѣннѣ, Бѣсевладъ же пославъ приведе и, и вѣда ѣмоу Дороговоуждъ.

Въ лѣто .x.сѣчг. Ярополкъ же хотѣше ити на Бѣсевлада, послоушавъ зѣлѣхъ съвѣтъникъ. се оувѣдавъ Бѣсевладъ посла противоу ѣмоу сына своего Владимѣра: Ярополкъ же оставивъ матеръ свою и дружиноу Лоучьстѣ вѣжа въ Лахы. Владимѣроу же пришьдѣшю Лоучьскоу вѣдаша сѣ Лоучане. Владимѣръ же посади Давыда Владимѣри въ Ярополка мѣсто, а матеръ Ярополчию и женоу ѣго и дружиноу ѣго приведе Кыѣвоу, имѣннѣ вѣзьмъ ѣго.

(Въ лѣто .x.сѣчд. Бѣсевладъ заложилъ церквѣ свѣтаго Андрѣя при Иванѣ, прѣподовѣнѣ митрополитѣ; и сътвори оу церквѣи тоа монастырь, въ немъже постриже сѣ дѣщи ѣго дѣвою, именовъ Ивнѣка. сѣ же Ивнѣка, съвѣкоупивѣши черноризица многы, прѣвѣываше съ ними по монастырьскому чиноу.)

LXXII. Въ лѣто .x.сѣчд. приде Ярополкъ изъ Лаховъ, и сътвори миръ съ Владимѣромъ, и иде Владимѣръ вѣспѣать Черниговоу, Ярополкъ же сѣде Владимѣри. и прѣсѣдѣвъ мало днѣи иде Звениградоу; и не дошьдѣшю ѣмоу града прободенъ вѣсть отъ проклятаго Нерадѣца, отъ дѣявола наоущена и отъ зѣлѣхъ чловѣкѣ. лежащю ѣмоу тоу на возѣ савлею съ конѣи прободѣ и мѣсяца ноямерѣ въ .кв. днь. и тѣгда вѣздвигноувъ сѣ Ярополкъ вѣторгноу изъ себе савлю, и вѣзѣпи великомъ гласомъ: то тѣ ма, враже, оулови. и вѣжа Нерадѣць трекаятѣи Перемѣшлю къ Рюрикови. и Ярополка вѣзьмѣше отроци на конѣ прѣдѣ сѣ, Радѣко, Бойкына и ини мнози, несоса и Владимѣрю и отъ тоудоу Кыѣвоу. и изидѣ противоу ѣмоу благовѣрнѣи кнѣзь Бѣсевладъ съ своимъ сыномъ, съ Владимѣромъ и съ Растиславомъ, и всѣи боляре и блаженѣи митрополитъ Иоданъ съ черноризци и съ прозвоутерѣи, и всѣи кычане великъ плачь сътвориша надѣ нимъ, и съ псалмѣи и пѣснѣи провондѣша и до свѣтаго Дмитрия, и съпрѣтавѣше тѣло ѣго съ

чѣстнѣю положиша и въ рацѣ мраморнѣ въ церквѣ святаго апостола Петра, юже вѣ самъ началъ здати прѣжде, мѣсяца декабря въ .ε. днь. многы вѣдѣи примѣ, безъ винны изгонимѣ отъ братиѣ своиѣ, обидимѣ, разграбленѣ, проче и съмерть горькоу приять, нѣ вѣчнѣи жизни и покою съподови сѣ. такъ вѣше блаженѣи съ князь, тихѣ, кроткѣ, съмѣренѣ и братолюбивѣ, десятноу даи свѣтѣи богородици отъ всего своего имѣннѣ по всѣи лѣта, и моляше Бога всегда, глагола: Господи Боже мой, прими молитвоу мою, и даждѣ ми съмерть, якоже двѣма братома монма, Борисоу и Глѣвоу, отъ чюждею роукоу, да омыю грѣхы всѣи своею кровнио, и извоудоу соудѣтнаго сего свѣта и мѣтежа, сѣтнѣи вражнѣи. ѣгоже прошеннѣи не лиши ѣго благѣи Богѣ: вѣсприѣ блага она, нѣже око не видѣ, ни оухо слыша, ни на сердце чловѣкоу не вѣзидоша, ѣже оуготова Богѣ любящимѣ ѣго. (въ се же лѣто ходи Бѣсевладѣ къ Перемѣшлю).

Въ лѣто . *сфче. . *сфчс. свѣщена вѣсть церквѣ святаго Михаила монастыря Бѣсевлада митрополитомѣ Иоаномѣ, а игоуменьство тѣгда держащю того монастыря Лазоревн. томѣжде лѣтѣ иде Свѣтополкѣ изъ Нова Града Тоуровоу на княженнѣе. въ се же лѣто оумре Никонѣ, пещерскѣи игоуменѣ. въ се же лѣто вѣзѣша Болгаре Моуромѣ.

LXXIII. Въ лѣто . *сфчз. свѣщена вѣсть церквѣи пещерскаѣи свѣтѣи богородица монастыря Θεодосиѣва Иоаномѣ митрополитомѣ и Лоукою, вѣлоградскѣи епискоупомѣ, и Исаниемѣ, епискоупомѣ ростовскѣи, и Иоаномѣ, черниговскѣи епискоупомѣ, и Антоннѣи, гоургеѣвскѣи, при благороднѣи князи Бѣсевладѣ, державнѣи роускѣи земля, и чадоу ѣго, Владимѣрѣ и Растиславѣ, воєводство держащю кѣневскѣи тысоуца Иневи, игоуменьство держащю Иоаномѣ. въ се же лѣто прѣстави сѣ Иоанѣ митрополитѣ: вѣсть же Иоанѣ моужѣ хытрѣ книгамѣ и оученнѣи, милостивѣ оубогымѣ и вдовницамѣ, ласкавѣ же къ всѣякомоу, богатоу и оубогоу, съмѣренѣ же и кроткѣ, молчаливѣ, рѣчнѣи же, книгами свѣтѣи оутѣшаи печальнѣи: и сякого не вѣсть прѣжде въ Роуси, ни по немѣ не боудетѣ

сакъ. въ се же лѣто иде Илья въ Греки, дѣщи Бѣсѣвладжа, речената прѣжде, и приведе Илья митрополита Иоана скопчинюу, ѿгоже видѣвъше люднѣ вси рекоша: се навѣ юсть пришлъ, отъ года бо до года прѣбывъ оумре: вѣ же съ мужъ не книжны, нѣ оумомъ простъ и просторекъ. въ се же лѣто свѣщена бѣсть церкы свѣтаго Муханла переславьскаго Ефремомъ, митрополитомъ тоа церквы, юже вѣ сѣздаль, великоу соущю, вѣ бо прѣжде въ Переславлѣ митрополита, и пристрои ю великою пристроюю, оукрасивъ ю всакою красотою и церквынныи съсоуды. съ же Ефремъ вѣ скопць, въсокъ тѣломъ; многа зданнѣ въздвиже: доконьчавъ церквы свѣтаго Муханла заложѣ церквы на вратѣхъ градныхъ въ имя свѣтаго моученика Теодора и по семь свѣтаго Идрѣа оу церкве отъ вратъ и строеннѣ банноу камано: сего же не бѣсть прѣжде въ Роуси; и градъ вѣ заложилъ каманъ отъ церкве свѣтаго моученика Теодора, и оукраси градъ переславьскый зданнѣ церквынныи и прочими зданнѣ.

LXXIV. Въ лѣто .xv. игоуменъ и черноризьци свѣтъ сътворише рѣша: не докро юсть лежати отьцю нашему Теодосиѣви кромѣ монастыря и церкве своѣа, по неже тѣ юсть основалъ церквы, и черноризьца свѣткоюупилъ. и свѣтъ сътворише повелѣша оустронити мѣсто, идеже положити мощи ѿго. и приспѣвшю праздникоу оусъпениа богородица трѣми дньми, повелѣ игоуменъ роушити, кѣде лежати мощи ѿго, отьца нашего Теодосиа, ѿгоже повелѣнию бѣхъ азъ грѣшныи первоу самовидьцъ, ѿже съкажю, не слоухомъ бо слышавъ, въ самъ о сѣвѣ начальникъ: пришдѣшю бо игоуменуу къ мѣнѣ и рекъшю ми: поидѣвѣ въ пещероу къ Теодосиѣви, азъ же пришдъ и съ игоуменомъ, не свѣдоущю никомоу же, разгладавъша, коудѣ копати, и знаменавъша мѣсто, кѣде копати, кромѣ оустниа. рече же къ мѣнѣ игоуменъ: не мози повѣдати никомоу же, нѣ помни, ѿгоже хоцешѣ, да ти поможетъ. азъ же пристроихъ семь дни рогаина, имиже копати. и въ вторьникъ вечеръ пояхъ съ собою два брата, и не вѣдоущю никомоу же, придохъ въ пещероу, и отпѣвѣ псалмы почухъ копати. и оутроудивъ ся въдахъ другомуу братоу, копахомъ до по-

лоуношиа, троудихомъ сѧ, и не могоуше сѧ докопати, начахомъ тоужити, ѡда како на страну копаемъ. азъ же възъмъ рогалию начахъ копати рамяно, дроугоу моемоу опочивающую прѣдъ пещерою; и рече ми: оудариша въ било; и азъ въ тѣ часъ прокопахъ на мощи Θεодосіевы, ономоу глаголющую къ мѣнѣ: оудариша въ било; мѣнѣ же рекоущю: прокопахъ оуже. ѡгда же прокопахъ, обѣдержашеть ми оужастъ, и начахъ звати: Господи, помилуй. о сѣ часъ же сѣдѣста два врата въ монастыри, ѡда ѡгоумень оутанвъ сѧ нѣ сѣ къмъ прѣнесеть ѡго отай, и къ пещерѣ зряща, ѡгда оудариша въ било, видѣста три столпы, ако доуггы зарьны, и стоѧвъше придоша надъ верхъ церкѣве, идеже положенъ бысть Θεодосій. въ се же врѣмя видѣ Стефанъ, иже бысть въ ѡго мѣсто ѡгоумень, въ се же врѣмя бысть епискоупъ, видѣ въ своємъ монастыри чрѣзъ поле зарю великоу надъ пещерою, и мѣнѣвъ, ѡко несоуть Θεодосіа, вѣ во ѡмоу възвѣщено прѣжде днѣмъ ѡдинѣмъ, и сѣжаливъ сѧ, ѡко безъ него прѣносѧтъ и, въ сѣдѣ на конь въ корзѣ поѣха, поимъ сѣ собою Климентѧ, ѡгоже ѡгоумена постави въ своѣ мѣсто, и идѣста, видоуща зарю великоу; и ѡкоже придоѣта близъ, видѣста свѣща многы надъ пещерою, и придоѣта къ пещерѣ, и не видѣста ничѣтоже, и придоѣта дѣноу въ пещероу, намъ сѣдѣащемъ оу мощи ѡго. ѡгда во прокопахъ, послахъ къ ѡгоумену: приди, да възьмемъ и. ѡгоумень же приде сѣ двѣма братома. и прокопахъ вельми, и вѣлѣзоухомъ, и видѣхомъ мощи ѡго лежаща, нѣ сѣстави не распали сѧ быша, и власи главѣнии притѣскли възхоу. и възложше и на манѣтию и възъмъше на рамо възнесоша и прѣдъ пещероу. на дроуггый же днѣ сѣвраща сѧ епискоупи, Сѣремъ переѣславскый, Стефанъ владимѣрскый, Иоданъ черниговскый, Маринъ гоургевскый, и ѡгоумени отъ възѣхъ монастыревъ сѣ черноризци, и придоша и людиѣ благовѣрѣни, и възѣша мощи Θεодосіевы сѣ тѣмѣномъ и сѣ свѣщами, и принесѣше положиша и въ церкѣви своѣй ѡмоу, въ притворѣ на десѣнѣй странѣ, мѣсица августѧ въ .дѣ. днѣ, въ днѣ четвертѣкъ, въ часъ .а. днѣ, индикта .дѣ. и праздноваша свѣтло въ тѣ днѣ. се же повѣмъ мало нѣчѣто, ѡже сѧ сѣбысть прореченіе Θεодо-

снѣво: игоумѣнство бо Θεодосію держацію въ животѣ
 своѣмъ, правляше стадо, порученое ѿмоу Богомъ, черно-
 ризьца, не тѣкѣмо же снѣ ѿединѣ, нѣ и мирьскыми печаше
 сѣ, о доушахъ ихъ, како вѣша съпаси сѣ, паче же о доуховъ-
 ныхъ сынѣхъ своихъ, оутѣшаша и наказаша приходящѣи къ
 ѿмоу, другонци въ домѣ ихъ приходи и благословеніе
 имъ подаваша. ѿдиною бо ѿмоу пришѣдѣшу въ домѣ Іаневѣ
 къ Іаневѣи и къ подроужию ѿго Марии, Θεодосій бо въ
 любви ѿ, за неже живаша по заповѣди господни, и въ
 любви между собою прѣживаша: ѿдиною же ѿмоу
 пришѣдѣшу къ нима оучашетъ ѿ о милостыни къ оубо-
 гымъ, о цѣсарствѣи невѣснѣмъ, ѿже приати правдыни-
 комъ, а грѣшникомъ моукоу, о смертнѣмъ часѣ. и се
 ѿмоу глаголющю и о положеніи тѣла въ гробѣи ѿ, рече
 ѿмоу Іаневѣи: кѣто вѣстѣ, кѣде сѣ ѿ положати? рече же
 ѿи Θεодосій: по истинѣ, идеже ѿгоу азъ, тоу и тѣ по-
 ложена боудеши. се же съвѣсть сѣ. игоумѣноу бо прѣ-
 ставляшю сѣ прѣжде .нѣ. лѣтъ, се съвѣсть сѣ: въ се бо
 лѣто прѣстави сѣ Іаневѣи, именовѣ Марии, мѣсяца августѣ
 .сі. днѣ. и пришѣдѣше черноризьци, прѣвѣше обычѣ-
 ныи прѣсни, принесѣше положиша ю въ церкѣви свѣтыи бо-
 городица противоу гробоу Θεодосіевѣоу, на шюи странѣ.
 Θεодосій же положенъ вѣсть въ .дѣ., а сѣ въ .сі. се же
 съвѣсть сѣ прореченіе блаженѣго оца нашего Θεодосіи,
 добраго пастоухѣ, иже пасаше словеснѣи овѣца нелице-
 мѣрно, съ кротостію и съ расмотреніемъ, блюды ихъ и
 вѣди за нѣ, моли сѣ за порученое ѿмоу стадо и за люди
 хрестіаньскыи, за землю роуьскою, иже и по отѣшкѣстѣи
 твоѣмъ отъ сѣи жизни молиши сѣ за люди вѣрнѣи и за
 своѣи оученикы, иже възирающе на ракоу твою поминаютъ
 оученіе твоѣ и въздержаніе твоѣ, и прославляютъ Бога.
 азъ же грѣшнѣи твой рабъ и оученикъ не доумѣю, чимъ
 похвалити добраго твоѣго житиѣи и въздержаніѣи, нѣ се
 рекоу мало нѣчто: радоуи сѣ, оуче нашъ и наставнѣи,
 мирьскыи лица отринувѣ, молчаніе възлюбивѣ, Богоу
 послѣжилъ ѿси въ тишинѣ, въ мнѣшкѣмъ житиѣи, всѣ-
 ко сѣбѣ принесеніе вожьствѣное принеслъ ѿси, пощеніемъ
 прѣвѣзвѣши сѣ, плотьскыи страстнѣи и сластнѣи възнена-

видѣвъ, красотоу и желанию свѣта сего отриноувъ, въслѣдоуи стопамъ, въсокомыслынымъ отцемъ ревнующа молчаниемъ, възвѣщавъ сѣ смѣреніемъ и оукрашавъ сѣ, въ словесехъ книжныхъхъ веселоуи сѣ. радоуи сѣ, оукраплъ сѣ, надеждоу въчынъхъ благъ примъ, оумертвивъ плотскоую похоть, источникъ безаконна и мѣтежа, прѣподобне, въсовьскыхъ кѣзний избѣгъ и сктій ѿго, съ правдыными, отче, почилъ ѿси, въспримъ противоу трудоу своимъ възмездію, отцемъ наследникъ бывъ, послѣдовавъ оученію ихъ и нравоу ихъ и въздержанію ихъ, и правило ихъ правъ; паче же ревноваше великому Ѳеодосію нравомъ и житіемъ, подобя сѣ житію ѿго и въздержанію ревнующа, послѣдствоуи обычаю ѿго и прѣходи отъ дѣла въ дѣло оунше и обычныи мольбы Богоу въздаи, въ коню благооуханна приноси кадило молитвенноу, тмнѣнъ благовонный, повѣдивъ мирскоую похоть и миродержца князя вѣка сего, соупротивника поправъ дѣвола и ѿго кѣзни повѣдникъ яви сѣ, противнымъ ѿго стрѣламъ и гордымъ помысломъ ставъ соупротивно, оукрапивъ сѣ оружіемъ крестнымъ и върою неповѣдимою, божию помощію: моли сѣ за мѣ, отче чыстыи, избавленоу быти отъ скти неприязныи, и отъ противника врага съелюди мѣ твоими молитвами.

Въ се же лѣто бысть знаменіе въ солнці, яко погыбноути ѿмоу, и мало сѣ ѿго оста, акы мѣсяць бысть, въ часъ .в. днѣ, мѣсяца мая .ка. днѣ.

Въ се же лѣто, Бсевладоу ловы дѣющю звѣринъ за Бышеградомъ, замѣтавшемъ тенета и кличаномъ кликнуувъшемъ, съпаде прѣвеликъ змій отъ невесе, и оужасоша сѣ вси людіе. въ се же врѣмя земля стоукноу, яко мнози слышаша.

Въ се же лѣто волхвъ яви сѣ Ростовк, иже въ скорк погыбе.

LXXV. Въ лѣто .ж.сх. прѣдивно бысть Полотыскъ въ мѣчтанни, бываше въ ноци тоутнъ, стонаше по оулиці, яко чловѣци рищюше вѣси: аще кѣто вълѣзыше изъ храминъ, хоти видѣти, авіе оуязвенъ боудаше невидимо отъ вѣсовъ извоу, и съ того оумирахоу, и не смѣхоу

излазити изъ храмъ. по семь же начаше въ дъне шевати ся на конихъ, и не бѣ ихъ видѣти самѣхъ, нѣ конь ихъ видѣти копыта; и тако оушазвахоу люди полотьскыи и ѿего область. тѣмь и чловѣци глаголахоу: яко навнѣ биють полощанъ. се же знаменнѣ поча быти отъ Дрючска. въ си же врѣмена бысть знаменнѣ въ небеси, яко кроугъ бысть по срѣдѣ неба прѣвеликъ. въ се же лѣто ведро быше, яко изгараше земля, и мнози корове възгарахоу ся сами и влата. и многа знаменна бывахоу по мѣстомъ. и рать велика быше отъ Половць и отъ вьсюдоу: възвѣша три грады: Пѣсочнъ, Переволокоу и Прилоукъ; и многа села воюваша по обѣма странама.

Бѣ се же лѣто воюваша Половци Ляхы съ Василькомъ Растиславишемъ. въ се же лѣто оумре Рюрикъ, сынъ Растиславль. въ си же врѣмена мнози чловѣци оумирахоу различныи недоугы, якоже глаголахоу продающей коретты: яко продахомъ коретъ отъ Филипова дъне до мясопуста седмь тысоуць. се же бысть за грѣхы наша, яко оумножиша ся грѣси наши и неправды. се же наведе на ны Богъ, вели намъ имѣти покашннѣ и вѣстѣгноути ся отъ грѣха и отъ зависти и отъ прочнихъ зѣлыхъ дѣлъ неприазннѣ.

LXXVI. Бѣ лѣто .жсха., индикта .а., прѣстави ся великый князь Бьсевладъ, сынъ Шрославль, вноукъ Бладинѣрь, мѣсяца апрѣла въ .гг. дънь, а погребенъ бысть .дг. дънь, недѣли соущи тѣгда страстнѣй и дъни соущю четверткою, въ нъже положенъ бысть въ гробѣ въ велицѣй церквѣи свѣтлыи Софѣи. си бо благовѣрный князь Бьсевладъ бѣ изъ дѣтска боголюбнѣвъ, любѣ правдоу, навѣда оубогыи, въздаи чсть епискоупомъ и презвоутеромъ, излиха же любѣаше черноризьца, и подаваше трѣбованнѣ имъ, бѣ же и самъ въздержа ся отъ пианьства и отъ похоти: тѣмь любимъ бѣ отъцемъ своимъ, яко глаголати отъцю къ нему: сыноу мой, благо тебѣ, яко слышю о тебѣ кротость, и радоую ся, яко ты поконши старость мою. аще ти подасть Богъ приати власть стола моего по братни своѣй съ правдою, а не съ насилнѣмъ, то ѿгда Богъ отведеть ти отъ житиѣ сего, да ляжеш, идеже азъ лягоу, ѿ гроба моего, по неже люблю ти паче братни

твою. се же събѣсть ся отьца яего прореченіе, якоже глаго-
 лалъ вѣ, семоу примѣшю послѣжде въсемъ братиѣи столѣ оть-
 ца своего. съ же Къиѣвѣ княжа, бѣша яемоу печали больша
 паче неже сѣдѣцію яемоу въ Переяславлѣ: сѣдѣцію бо яемоу
 Къиѣвѣ печаль бѣсть яемоу оть сыновѣць своихъ, яко на-
 чаша яемоу сѣтоужати, хотѣи власти, овѣ сея, овѣ же дру-
 гыи: съ же, съмирѣвати ихъ, раздаваше власти имъ. въ
 сихъ печалехъ вѣсташа и недоужи яемоу, и приспѣваше ста-
 рость къ симъ. и нача любити съмыслѣ оунныхъ, съвѣтъ
 сѣтвори съ ними: си же начаша заводити и, негодовати
 дружинны своимъ первыи и людемъ не доходити княжа
 правды, и начаша тиоуннѣ гравити, люди продавати, се-
 моу не вѣдоущю въ волѣзнехъ своихъ. разволѣвъшю ся яе-
 моу вельми посла по сына своего Владимѣра Черниговоу.
 пришѣдѣшю Владимѣроу, видѣвъ и вельми больна соуща,
 плака сѣ. присѣдѣшю Владимѣроу и Рагиславоу, сыноу
 яего меньшему, пришѣдѣшю же часоу, прѣстави сѣ ти-
 хо и кротѣко, и приложи сѣ къ отьцемъ своимъ, кня-
 живъ лѣтъ .еі. Къиѣвѣ, а въ Переяславлѣ лѣто, а въ
 Черниговѣ лѣто. Владимѣръ же плакавъ сѣ съ Рагисла-
 вомъ, братомъ своимъ, съпрѣтаста тѣло яего, и събраша
 сѣ епискоупи и игоумени и черноризци и попове и колѣаре и
 прости людіе, и възвѣмѣше тѣло яего съ обѣчьными пѣ-
 сньми положиша и въ святѣй Софинѣ, якоже рекохомъ прѣ-
 жде. † Владимѣръ же нача размышляти, рекы: аще сѣдоу
 на столѣ отьца своего, то имамъ рать съ Свѣтополкомъ
 възвати, яко ясть столѣ прѣжде отьца яего бѣлъ. и раз-
 мысливъ посла по Свѣтополка Тоуроу, а самъ иде Черни-
 говоу, а Рагиславъ Переяславою. и минувъшю великоу дѣни,
 прѣшѣдѣши празднѣи недѣли, въ дѣнь антипаскы, мѣся-
 ца априля въ .кд. дѣнь, приде Свѣтополкъ Къиѣвоу. и изи-
 доша противоу яемоу къиѣне съ поклономъ, и приша и съ
 радостію, и сѣде на столѣ отьца своего и стрѣи своего. въ се
 врѣмя пондоша Половци на роусьскоую землю, и слышавѣше,
 яко оумерлъ ясть Бѣсевладъ, послаша сълы къ Свѣтополкоу
 о мирѣ. Свѣтополкъ же, не сѣдоумавъ съ большою дружи-
 ною отьнею и стрѣи своего, съвѣтъ сѣтвори съ пришѣ-
 дѣшими съ нимъ, и изима сълы, вѣсаждаи я въ истѣвькоу.

слышавъше же се Половци почаша воєвати. и придоша Половци мнози, и остоупиша Торчскый Градъ. Святополкъ же поусти сълы половчьскыя, хотиа мира. и не въсхоткша Половци мира, и поустиша ся по земли воююще. Святополкъ же поча събирати вою, хотиа на ныа. и ркша ѡмоу моужн съмыслни: не коушай ся противоу нмъ, яко мало имашн вой. онъ же рече: имкю отрокъ своихъ пять сѣтъ, иже могоуть противоу нмъ стати. начаша же друзни несъмыслни глаголати: понди, княже. съмыслни же глаголаху: аще бы пристроилъ ихъ осмь тысоуць, не анхо ти ѡсть; наша земля оскоудкла ѡсть отъ рати и отъ продаждъ. нъ послн ся къ братоу своѡмоу Владимкроу, да бы ти помогалъ. Святополкъ же послоушавъ нхъ посла къ Владимкроу, да бы помогалъ ѡмоу. Владимкръ же събра вою свою, и посла по Растислава, брата своѡго, Переяславлю, велн ѡмоу помагати Святополкоу. Владимкроу же пришдшоу Кыневоу, съвѣкоупиета ся оу святаго Мнхнла, и възнаета междуу собою распри и которы, и оуладивъша ся цкловаста крестъ междуу собою. Половцемъ воюющемъ по земли, ркша нма моужн съмыслни: по чѣто бы распри имата междуу собою? а поганин гоубятъ землю роусьскоую: послѣди ся оуладита, а нынн пондкта противоу поганымъ любо съ миромъ, любо ратню. Владимкръ хотиаше мира, Святополкъ же хотиаше рати. и понде Святополкъ и Владимкръ и Растиславъ къ Треполю. и придоша къ Стоугнѣ. Святополкъ же и Владимкръ и Растиславъ съзваша дружиноу свою на съвѣтъ, хотиаше постоупити чркъзъ рккоу. и начаша доумати. и глаголаше Владимкръ: яко съде стоище чркъзъ рккоу въ грозѣ сей сѣтворимъ миръ съ ними. и пристоихоу съвѣтоу сѡмоу съмыслни моужн, Инь и прочн. кыане же не въсхоткша съвѣта, нъ рекоша: хоцемъ ся бити, постоупимъ на оноу страну рккы. и възлюбиша съвѣтъ съ, и прѣидоша Стоугноу рккоу, вѣ во наводьнила ся вельми тѣгда. Святополкъ же и Владимкръ и Растиславъ, исполчивъше дружиноу, пондоша, и идыше на дѣсьнѣй странѣ Святополкъ, на шюи Владимкръ, посрѣдѣ же вѣ Растиславъ, и минувъше Треполь проидоша валъ. и се Половци идыхоу противоу, и стрѣльци противоу

прѣдъ ними. нашимъ же ставъшемъ между валомъ поставиша стѣгъ свои, и поидоша стрѣльци изъ валовъ, и Половци пришѣдъше къ валови поставиша стѣгъ свои, и налегаша первое на Святополка, и възломаша полкъ ѿ него. Святополкъ же стояше крѣпко, и побѣгоша людиѣ, не сътерпяще ратныхъ противленнн, и послѣже побѣже Святополкъ. по томъ настоупиша на Владимѣра, и бѣсть брань люта. побѣже и Владимѣръ съ Растиславомъ. и побѣгоша къ рѣцѣ Стоугнѣ, и въбрѣде Владимѣръ съ Растиславомъ, и нача оутпати Растиславъ прѣдъ очима Владимѣрема, и хотѣ похватити брата своего, и мало не оутопе самъ. и оутопе Растиславъ, сынъ Ньсевлаждь. Владимѣръ прѣбрѣде рѣкою съ малою дружиною, мнози во падоша отъ полка ѿ него, и воиаре ѿ него тоу падоша, и прѣшѣдъ на оноу страну Днѣпра плака сѧ по братѣ своему и по дружинѣ своей, и иде Черниговоу печальнъ зѣло. Святополкъ же въбѣже въ Треполь, и затвори сѧ тоу, и бѣ тоу до вечера, и на тоу ноци приде Кыѣвоу. Половци же видѣвъше съдолѣвъше поустнша сѧ по земли воююще, и дружини възвратиша сѧ къ Торчѣскому. сѧ же сѧ зѣлоба съключи въ днь възнесеннн Господа нашего Исоуса Христа, мѣсѧца мая въ .кз. Растислава же искавъше обрѣтоша въ рѣцѣ, и възымъше принесоша и Кыѣвоу, и плака сѧ по немъ мати ѿ него, и вси людиѣ пожалиша сѧ по немъ по великоу, оуности ѿ него ради. и събраша сѧ епискоупи и попове и черноризци, и пѣсни обычныи пѣвъше положиша и въ церкѣви святыи Софни оу отца своего. Половцемъ же осѣднцемъ Торчѣскыи, противнцемъ же сѧ Торкомъ и крѣпко борюцемъ сѧ изъ града, оубивахоу многы отъ противныхъ: Половци же начаша налѣгати, и отимахоу водоу, и изнемагати начаша людиѣ въ градѣ водною жаждѣю и гладомъ. и прислаша къ Святополкоу, глаголюще: аще не пришлешн брашна, прѣдати сѧ имамы. Святополкъ же посла имъ, и не бѣ льзѣ въкрасти сѧ въ градъ множествомъ вой ратныхъ. и стояша около града недѣль девѧть, и раздѣлиша сѧ на двоѣ: ѿдини сташа оу града, ратъ корюще, дружини поидоша Кыѣвоу, и поустнша сѧ на воропѣ между Кыѣвъ и Бышеградъ. Святополкъ же въиде на Желаню, и

подоша противоу севѣ окон, и състоупиша сѧ, и оукрѣпи сѧ брань. и побѣгоша наши прѣдъ иноплемьнникы, и падоху извени прѣдъ врагы нашими, и мнози погыбоша и быша мертви паче неже оу Треполя. Свѧтополкъ же приде Кыяевоу самъ третій, а Половци възвратиша сѧ къ Торчскомоу. быша же сѧ зѣлаи мѣсяца июліа въ .кг. на оутри же, въ .кд., въ свѧтоую моученикоу Бориса и Глѣба, бысть плачь великъ въ градѣ, а не радость, грѣхъ ради нашихъ великыхъ, за оумноженіе безаконій нашихъ. се бо Богъ на ны попусти поганыхъ, не яко милоуи ихъ, нѣ насъ кажа, да быхомъ сѧ възстѧгноули отъ зѣлыхъ дѣлъ. симъ казнить ны, нахожденіемъ поганыхъ, се бо ієсть ватогъ ієго, да негли възстѧгноувъше сѧ възспоманемъ сѧ отъ зѣлаго поутти своієго. сего ради въ праздьникы Богъ намъ наводитъ сѣтваніє, якоже сѧ сътвори въ се лѣто первое зѣло на възнесеніє господьне, ієже оу Треполя; възтороє же въ праздьникъ Бориса и Глѣба, ієже ієсть праздьникъ новыи роусьскыи земли. сего ради пророкъ глаголаше: прѣложю праздьникы ваша въ плачь и пѣни ваша въ рыданіє. сътвори бо сѧ плачь великъ въ земли нашей, опустѣша села наша и гради наши, и быхомъ бѣгающе прѣдъ врагы нашими. якоже пророкъ глаголаше: падете прѣдъ врагы вашими, поженутъ въ ненавидѧщии васъ, и побѣгнете, никому женоуцію васъ; съкроушю роуганіє гордыни вашей, и боудеть въ тыщетоу крѣпость ваша, оубиеть въ приходѧй мьчь, и боудеть земля ваша поуста, и двори ваши поустѧ боудутъ, яко въ хоуди ієсте и лоукави, и азъ пондоу къ вамъ яростію лоукавою. тако глаголетъ Господь Богъ израилевъ. иде лоукави сынове израилеви пожигахоу села и гоумна, и многы церкѣви запаалиша огнемъ; да не чюдить сѧ никътоже о сѣмъ: идеже множество грѣховъ, тоу видѣніє въсако показанна. сего ради възселенаи прѣдасть сѧ, сего ради гнѣвъ простре сѧ, сего ради земля моучена бысть: ови ведаютъ сѧ плѣнени, друзѧи посѣкаеми бывають, друзѧи на мьсть даеми бывають, горькоу съмерть приємлюще, друзѧи трепещють, зряще оубиваемыхъ, друзѧи гладомъ оумаршєми и водьною жаждею: ієдино прѣщєніє, ієдина казнь, многовѣщныи имоущє

ранты, различныя печали и страшныя мучкы, ови выжеми и пытами пхчаеми и на зимк держими и оураняеми. и се притранкїе и страшнкїе, яко на хрестіаньстк родк страхъ и колкваніе и вкда оупространи сѧ. правдыно и достойно іестъ, тако да накажемъ сѧ; тако вкроу имемъ, аще кажеми іесмы; подобаше намъ пркданомъ быти въ роукы языкоу страньноу и безаконькїюу всея земля. рыцкмъ велегласно: правдынъ іеси, Господи, и правн соуди твои. рыцкмъ по оному разбойникоу: мы достойна іаже съдкїахомъ, приахомъ. рыцкмъ и съ Новомъ: яко Господевн любо бысть, тако и бысть. боуди ими господьне благословено въ вккы. да нахожденіемъ поганыхъ и мучими ими владыкоу познаемъ, іежеже мы прогнквахомъ: прославлени бывъше не прославихомъ; почьтени бывъше не почьтохомъ; освятивъше сѧ не разоумкхомъ; коуплени бывъше не поравотахомъ; породивъше сѧ не яко отца постыдкхомъ сѧ. съгркшихомъ, и казними іесмы; іакоже сътворихомъ, тако и страждемъ: гради вси опоусткша и села; пркїдкмъ поля, іеже пасома вкша стада конь, овцы и волове, все тьще нынк видимъ, нивы по растъше звкремъ жилища быша. нъ обаче надкїемъ сѧ на милость божию; кажетъ бо ны добрк благый владыка, не по незаконію нашему сътвори намъ, ни по гркхомъ нашимъ въздасть намъ. тако подобаетъ благому владыцк казати, не по множество гркховъ. тако Господь сътвори намъ: създа, падъша въстави, Ідамле пркестоупленіе прости, баню нетлкниа дарова, и свою кровь за ны излия. іакоже ны видк неправо прккывающа, нанесе намъ соущюю рать и скорбь, да и не хотише всьяко въ боудоущий вккъ обрацїемъ милость: доуша бо, съде казнима, всьяко милость въ боудоущий вккъ обрацїеть и льготоу отъ мучкъ, не мьститъ бо Господь дважды о томьже. о неиздреченому чловкколюбноу, іакоже видк ны неволею къ нему обрацїающа сѧ; о тьмами любьве, іеже къ намъ, по неже хотише оуклонихомъ сѧ отъ заповкдїи іего. се оуже не хотише терпимъ, се съ ноуждею, и по неже неволею, се оуже волею. кьде бо вк тьгда оу насъ оумиленіе? нынк же всея полна соуть слезъ; кьде вк оу насъ въздыханіе?

нынѣ же плачь по всѣмъ оулицамъ оупространи си изби-
 ѣнтыхъ ради, іаже избиша безаконьни. Половци воєваша
 много, и възвратиша си къ Торчскому, и изнемогоша
 люднє въ градѣ гладомъ, и прѣдаша си ратынѣмъ. По-
 ловци же, принимше градъ, запалиша и огнемъ, и люди
 раздѣлиша, и ведоша въ вѣжа къ сердоболемъ своимъ и съ-
 родьникомъ своимъ, много родоу хрестияньскоу страждю-
 щю: печальни, моучими, зимою оцѣпляєми, въ алчи и въ
 жажди и въ бѣдѣ опоустнѣвъше лица, почернѣвъше тѣ-
 лєсы, незнаємоу страною, изыкомъ испаленымъ нази
 ходяще и боси, ногы имоущє съводєны терниємъ; съ
 слезами отвѣщевахоу дроугъ къ дроугоу, глаголюще: азъ
 бѣхъ сєго града; и дроугый: азъ сєя вси; тако съвѣпра-
 шахоутъ си съ слезами, родъ свой повѣдающе и въздышю-
 щє, очи възводяще на небо къ Бжшнему, съвѣдоущемоу
 тайнаы. да никѣтоже дерзнетъ рєши: іако ненавидими Бо-
 гомъ ієсмъ; да не боудеть: кого бо тако Богъ любить, іа-
 коже ны възлюбилъ ієсть? кого тако почьлъ ієсть, іакоже
 ны прославилъ ієсть и възнеслъ? никогоже. тѣмъже пачє
 іарость свою въздвиже на ны, іако пачє всѣхъ почьтєни
 бывъше горє всѣхъ съдѣяхомъ грѣхы; іакоже пачє всѣхъ
 просвѣщєни бывъше, владычню волю вѣдоущє и прѣ-
 зрѣвъше, въ лѣпотоу пачє инѣхъ казними ієсмъ. сє бо
 азъ грѣшнѣй и много и часто Бога прогнѣваю, и часто
 съгрѣшаю по всєа дьни.

Въ сє же лѣто прѣстави си Растиславъ, сынъ Мьсти-
 слава, вноукъ Изислава, мѣсяца октямвриа въ первѣй
 дьнь; а погребєнъ бѣсть ноямвриа въ шєстѣй на десѣтє
 дьнь въ церкѣви свѣтѣи Богородица Дєсѣтиньнѣи.

LXXVII. Въ лѣто .*ж*схв. сътвори миръ съ Половци
 Свѣтополкъ. и поѣ сєвѣ жєноу дѣщєрь Тоугоркани, князи
 половчьскаго. томъ же лѣтѣ приде Ольгъ съ Половци
 изъ Тмоуторокани Черниговоу: Владимѣръ же затвори си
 въ градѣ. Ольгъ же приде къ граду, и пожьже около гра-
 да церкѣви и монастыря. Владимѣръ же сътвори миръ съ
 Ольгомъ, и иде изъ града на столъ отьнь Перєславлю, а
 Ольгъ вѣниде въ градъ отьца своєго. Половци же начаша
 воєвати около Чернигова, Ольгови не възєраніющю, вѣ бо

самъ повелѣлъ имъ воєвати. се оуже третіиєіе наведе поганныи на землю роусьскоюю, ієгоже грѣха да бы и Богъ простилъ, за неже много хрестіянъ изгоублено бысть, а дружини плѣнени и расточени по землямъ.

Бъ се же лѣто придоша проузи на роусьскоюю землю, мѣсяца августа въ .кс., и поидоша всякоу траву и многа жита: и не вѣ сего слышано въ днѣхъ первѣхъ въ земли роусьскѣй, ієже видѣта очи наши, за грѣхы наша.

Бъ се же лѣто прѣстави ся єпискоупъ владимѣрьскый Стефанъ мѣсяца априла въ .кз. днь, въ часъ шестый ноши, бывъ прѣжде нгоуменъ пещерьскомоу монастырю.

LXXVIII. Бъ лѣто .хлхг. идоша Половци на Греки съ Девгевевицѣмъ, и воєваша по гречьскѣй земли; и цѣсарь іа Девгевевица, и повелѣ и ослѣпити. въ то же лѣто придоша Половци, Итларь и Кытанъ, къ Владимѣроу на миръ. и приде Итларь въ градъ Переяславль, а Кытанъ ста междуу валомъ съ вон; и въда Владимѣръ Кытанови сына своего Святослава въ таль, а Итларь бысть въ градѣ съ лѣпѣйшею дружиною. въ то же врѣмя быше пришлъ Славята изъ Кыєва къ Владимѣроу отъ Свитополка на нѣкоє орудіє, и начаша доумати дружина Ративора съ княземъ Владимѣромъ о погоублени Итларевы чади. Владимѣръ же не хотіаше сего сътворити, отвѣща бо: како се могоу сътворити, ротѣ съ ними ходивъ? отвѣщавъше же дружина рекоша Владимѣроу: княже, нѣтоу ти въ томъ грѣха; да они всегда къ тебѣ ходяще ротѣ гоубять землю роусьскоюю, и кровь хрестіаньскоу проливають беспрѣстани. и послоуша ихъ Владимѣръ, и въ тоу ноць посла Владимѣръ Славятоу съ нѣколкою дружиною и съ Торкы междуу вала; и выкрадъше первое Святослава, по томъ оубиша Кытана, и дружиною ієго избиша, вечероу соущю тѣгда соуботьномуу, а Итларевы въ тоу ноць лежащю оу Ративора на дворѣ съ дружиною своею и не вѣдоущю, чѣто ся надѣ Кытаномъ сътвори. на оутрні же, въ недѣлю, заоутрени соущи годинѣ, пристрой Ративоръ отрокы въ оружии, и истѣвѣкоу пристави истопити имъ. и присла Владимѣръ отрока своего Байдюка по Итларевоу чадѣ, и рече Байдюкъ

Итларевн: зоветь въ князь Владимѣръ, рекъ тако: обоувѣше сѧ и въ теплѣ истѣвѣкъ заоутрокавѣше оу Ративоора, приѣдѣте къ мѣнѣ. и рече Итларь: тако боуди. и яко вѣлѣзшоша въ истѣвѣкоу, тако запрени быша. и вѣзлѣзѣше на истѣвѣкоу прокопаша ѧей верхъ, и тако Олбигъ Ративоориць, принимъ лоукъ свой и наложивъ стрѣлоу, оудари Итларя въ сердце: и дроужиноу ѧго вѣсю избвиша. и тако злѣкъ испроверже животъ свой Итларь въ недѣлю сырпоустьноую, въ часъ первый дъне, мѣсяца февраля въ .кд. днь. Святполкъ же и Владимѣръ посласта къ Ольгови, велѣша ѧмоу поити на Половѣца съ собою. Ольгъ же обѣщавъ сѧ съ нима и пошдъ, не иде съ нима въ поуть ѧдинъ. Святполкъ же и Владимѣръ идоста на вѣжа, и вѣзѣста вѣжа, и пѣкниша скоты и коня, вельбоуды и челядь, и приведоста ѧ въ землю свою. и начаста гнѣвѣ имѣти на Ольга, яко не шдѣшю ѧмоу съ нима на поганьѣ. и посласта Святполкъ и Владимѣръ къ Ольгови, глаголюща сице: се, ты не шлѣ ѧси съ нама на поганьѣ, иже погоубили соуть землю роусьскоую; а се оу тебе ѧсть Итларевиць, любо оубий, любо и дай нама, тѣ ѧсть врагъ нама и роусьстѣй земли. Ольгъ же сего не послоуша, и бысть междуу ими ненависть.

Въ се же лѣто придоша Половѣци къ Гоургевоу, и стоимша около ѧго лѣто вѣсе, и мало не вѣзѣша ѧго. Святполкъ же оумири ѧ. Половѣци же придоша за Рось, Гоургевѣци же вѣвѣгоша, и идоша Къиевоу. Святполкъ же повелѣ роувити градъ на Битьчевѣ холмоу, въ свое нима нарекъ Святполчь градъ, и повелѣ епискоупоу Мариноу съ Гоургевѣци сѣсти тоу и Засаковѣцемъ и прочимъ отъ инѣхъ градъ; а Гоургевъ зажьгоша Половѣци тѣшь.

Сего же лѣта исходоша иде Давыдъ Святославнѣ изъ Нова Града Смольнѣскоу; Новоградѣци же идоша Ростовоу по Мьстислава Владимѣрища, и поѧмѣше ведоша и Новоу Градоу, а Давыдови рекоша: не ходи къ намъ. и пошдъ Давыдъ врати сѧ Смольнѣскоу, и сѣде Смольнѣстѣ, а Мьстиславъ Новѣ Градѣ сѣде.

Въ се же врѣмя приде Измиславъ, сынъ Владимѣръ,

изъ Коурьска къ Моуромоу; и приша и Моуромьци, и посадыника и Ольгава.

Въ се же лѣто придоша проузи мѣсяца августа въ .ки. днь, и покрыша землю, и вѣ видѣти страшно: и идяхоу къ полоунощнымъ странамъ, идоще травоу и проса.

LXXIX. Въ лѣто .жсхд. Святполкъ и Владимѣръ посласта къ Ольгови, глаголюща сице: понди Кыievoу, да порядъ положимъ о роуьскѣй земли прѣдъ епискоупы и прѣдъ игоумены и прѣдъ моужи отыць нашихъ и прѣдъ людьми градьскыми, да вѣхомъ обранили роуьскою землю отъ поганыхъ. Ольгъ же вѣспримъ съмысль коуи и слова величава рече сице: нѣсть мене лѣпо соудити епискоупоу ли игоуменомъ ли смердомъ. и не вѣсхотѣ ити къ братома своимъ, послоушавъ зѣлыхъ съвѣтъникъ. Святполкъ же и Владимѣръ рекоста къ нему: да се ты ни на поганыхъ идиши, ни на съвѣтъ къ нама, то ты мѣслиши на наю, и поганымъ помагати хоуеши, а Богъ промеждоу нами боудеть. Святполкъ же и Владимѣръ поидоста на Ольга Черниговоу, Ольгъ же вѣвѣже изъ Чернигова, мѣсяца мая въ третии днь, въ соуботоу. Святполкъ же и Владимѣръ гнаста по немъ, Ольгъ же вѣвѣже въ Стародоубѣ, и затвори ся тоу. Святполкъ же и Владимѣръ остоупи-ста и въ градѣ, и внахоутъ ся изъ града крѣпко, а си пристоупахоу къ градоу, и извени вѣвахоу мнози отъ око-ихъ; и вѣсть междуу ими брань люта, и стоаша около града дний .л. и .г., и изнемагахоу людие въ градѣ. и вѣнде Ольгъ изъ града, хоти мира, и вѣдаста юмоу миръ, рекоуша сице: иди къ братоу своему Давыдови, и придѣта Кыievoу на столъ отыць нашихъ и дѣдъ нашихъ, яко то юсть старѣйшии градъ въ земли въ вѣсей, Кыевъ, тоу достоинно сънати ся и порядъ положити. Ольгъ же обѣща ся се сътворити, и на семь цѣловаша крестъ. въ се же врѣмя приде Конякъ съ Половци къ Кыievoу въ недѣлю отъ вечера, и повоева около Кыева, и пожже на Берестокѣмъ дворъ княжь. въ се же врѣмя воева Коури съ Половци оу Переяславлѣ, и Оустниѣ пожже мѣсяца мая .кд. днь. Ольгъ же вѣнде изъ Стародоуба, и приде

Смольньскоу, и не приша его Смольняне, и иде къ Рязаню; Святполкъ же и Владимѣръ поидоста въ свои си. сего же мѣсяца приде Тоугорканъ, тѣсть Святполкъ, къ Переяславлю мѣсяца мая .ла., и ста около града, а Переяславци затвориша ся въ градѣ. Святполкъ же и Владимѣръ поидоста на нь по сей странѣ Дикпра, и придоша къ Зароукоу, и прѣвродиста ся, и не оцютиша ихъ Половци, Богоу съхраньшию ихъ, и исполчивъша ся поидоста къ градуу. граждани же оузрѣвъше, ради быша, и изидоша къ нима, а Половци стоахоу на оной странѣ Троубежа, исполчивъше ся. Святполкъ же и Владимѣръ въвредоста въ Троубежъ къ Половцемъ, Владимѣръ же хотѣ нарядити полкъ, они же не послоушаша, нъ оудариша въ коня къ противнымъ: се видѣвъше Половци повѣгоша, а наши погнаша въ слѣдъ ратьныхъ, сѣккоуше противнымъ. и съдѣя Господь въ тѣ днь съпасеніе велико, мѣсяца июліа въ .ді. днь, повѣждени быша иноплемьници, и князи ихъ оубиша Тоугоркана и сына его и ины князи; мнози врази наши тоу падоша. на заоутрне же налѣзоша Тоугоркана мертва, и възя и Святполкъ акы тѣсти своего и врага; и привезъше и къ Киевоу погревоша и на Берестовкѣ между поутемъ идоушимъ на Берестово и дроугымъ въ монастырь идоушимъ. и въ .к. тогожде мѣсяца, въ пятъкъ, приде въторое Бонякъ безбожнѣй, шелоудивнѣй, отай хыщникъ, къ Киевоу въ незапоу, и мало къ градъ не въяхаша Половци, и зажьгоша волоніе около града, и възвратиша ся на монастыря, и въжьгоша Стефановъ монастырь и деревниа и Германты. и придоша въ монастырь пещерьскѣй, намъ соущемъ по келиамъ и почивающемъ по заоутрени, и кликнуша около монастыря, и поставиша стига два прѣдъ враты монастырьскыи, намъ же вѣжащемъ задомъ монастыря, а дроугымъ възвѣггъшемъ на полаты. безбожнии же сынове изманлеви высѣккоша врата монастырю, и оустремиша ся по келиамъ, высѣкаюше двари, и изношахоу, аще чьто окрѣтахоу въ келиахъ. по семь въжьгоша домъ святѣи владычица нашеи Богородица, и придоша къ церквѣи, и зажьгоша двари іаже къ оугоу оустроенѣи, и

вѣторыи же къ сѣвероу, и вѣлѣзъше въ притворъ оу гроба Θεодосіева, іемлюще иконы, зажигахоу двѣри, и оуکاریахоу Бога и законъ нашъ. Богъ же терпаше, іеще бо не съконьчали сѧ вѣхоу грѣси ихъ и безаконіи ихъ, тѣмъ глаголахоу: кѣде іестъ Богъ ихъ, да поможеть имъ, и изкавить ѧ? и ина словеса хоульна глаголахоу на святыи иконы насмихающе сѧ, не вѣдоуще, іако Богъ кажетъ рабы своиа напастыи ратыныи, да іавіать сѧ іако злато искоушено въ горноу: хрестіаномъ бо многыи скорбыи и печальи вѣннѧ въ цѣсарьство небесноіе, а сѧмъ поганымъ и роугателемъ на сѧмъ свѣтѣк приимъшемъ веселіе и пространство, а на оноу свѣтѣк приати моукоу съ дѧволомъ и огнь вѣчнѧй. тѣгда же зажыгоша и Дворъ Краснѧй, іегоже поставилъ благовѣрнѧй князь Бѣсевладъ на холмоу, нарицаемѣмъ Бѣдовичи: то вѣсе окаянни Половци запалиша огнемъ. тѣмъже и мы, послѣдоюще пророкоу Давыдоу, вѣпнемъ: Господи Боже мой, положи ѧ іако коло, іако трость прѣдъ лицемъ вѣтроу, іако огонь, иже попалиетъ доубравы. тако поженеши ѧ боурею твоіею; исполни лица ихъ досажденіи. се бо оскверниша и пожыгоша святѧй домъ твой и монастырь матере твоіеи и троупіе рабъ твоихъ; оубиша бо нѣколко отъ братіи нашеи оруженіемъ безбожныи сынове Измаилѧви, поущени бо на казнь хрестіаномъ ищѧи соуть сѧ отъ поустыниа етревѣскыи междуу вѣстокомъ и сѣверомъ, ищѧло же ихъ іестъ четыри колѣна: Торкъмени, Печенѣзи, Торци и Половци. Медодій же свѣдѣтельствуіеть о нихъ, іако въ осмь колѣнъ пробѣгли соуть, іегда іскѣче ѧ Гедеонъ, да осмь ихъ вѣжа въ поустыню, а четыри іскѣче. дроузни же глаголють ѧ сыны Ямоновы, се же нѣсть тако: сынове бо Моавли Хвалиси, а сынове Ямонови Болгаре, а Срацини отъ Измаила творятъ сѧ Ягаріани, и прозваша імя сѣбѣ Саракіне, рекъше Сарини іесмы. тѣмъже Хвалиси и Болгаре соуть отъ дѣщерію Лотовоу, иже зачастую отъ отьца своіего, тѣмъже нечисто іестъ племя ихъ. а Измаилъ роди .vi. сына, отъ нихъже соуть Торкъмени и Печенѣзи и Торци и Коумани, рекъше Половци, иже ісходять отъ поустыниа. и по сѧхъ осми колѣнъ къ коньчинѣ вѣка ізидоуть закле-

пени въ горѣ Александромъ македоньскымы нечисти
чловѣци.

LXXX. Поучение. Язъ хоудый дѣдомъ своимъ Про-
славомъ, благословеннымъ, славнымъ нареченый въ кре-
щении Василий, роусьскымы именемъ Владимѣръ отцемъ
възлюбленнымъ и матерію своею Мономахъ
. и хрестіаныхъ людей дѣла, ко-
лико бо съблюде по милости своей и по отъни молиткѣ
отъ всѣхъ вѣдъ, съды на санехъ помыслихъ въ доуши
своей, и похвалхъ Бога, иже мы сихъ днѣвъ грѣшнаго
допроводи. да, дѣти мои, или инъ кто, слышавъ сию
граматицю, не посмѣйте ся, нъ ѡмоуже люба дѣтий мо-
нхъ, и приметъ ю въ сердце свое, не дѣкнати ся на-
чнеть такожде троуждати ся: первое, Бога дѣла и
доуша своя, страхъ имѣйте божій въ сердци своемъ,
милостыню творящю неоскоудноу, то бо єсть начаткъ
всѣакомуу доброу. аще ли комуу нѣ люба граматница си, да
не поохрѣтають ся, ни тако се рекоуть: на далечи поути, да
на санехъ съды безлѣпицю єси молвилъ. оусерѣтѣша ко мы
съли отъ вратны моеи на Ползѣ, и рѣша: потѣсни ся къ
намъ, да въженемъ Растиславица, и власть ихъ оти-
мемъ; ѡже ли не поидеши съ нами, то мы сѣвѣ воудемъ, а
ты сѣвѣ. и рѣхъ: аще въ ся и гнѣваєте, не могу въ са-
ити, ни креста прѣстоупити. и отрядивъ ся, възъмъ
псалтырю, въ печали разгнѣоухъ ю, и то ми ся въны:
въскоую печалоуєши, доуше? въскоую съмоушаєши ми? и
прочая. и по томъ събрахъ словца си люба, и съкладохъ
по рядуу, и написахъ. аще въ послѣдныи не люба, а
прѣдныи принимайте. въскоую печальна єси, доуше моя?
въскоую съмоушаєши ми? оуповай на Бога, яко неповѣмъ
ся ѡмоу. не ревнѣоуй лоукавьноующимъ, ни завиди творя-
щимъ безаконіе, за не лоукавьноуущини потрѣбаты ся,
терпящи же Господа ти обладють землею. и єще мало, и
не воудеть грѣшника; възидеши мѣста єго, и не обры-
шеши. кротыци же насладять землю, и насладять ся на
множествѣ мира. назирають грѣшныи правдынаго, и
поскрегъцють на въ зѣубы своимъ. Господь же посмѣють

ся ѿмоу, и прозрѣть, тако придетъ днь ѿго. оруженіе
 извакоша грѣшники, напригоша лоукъ свой истрѣлати
 ница и оубога, заклали правдыя сердцемь. оруженіе ихъ
 вънидетъ въ сердца ихъ, и лоуци ихъ съкроушати ся.
 лоуче іестъ правдыникоу мало паче богатства грѣшныхъ
 многа. яко мышца грѣшныхъ съкроушати ся, оутвер-
 ждаіеть же правдыныя Господь. яко се грѣшники погуби-
 ноутъ, правдыныи же милоуіеть и даіеть. яко благо-
 словиции ѿго наслѣдять землю, кленоуции же ѿго потрѣ-
 выть ся. отъ Господа стопы чловѣкоу исправати ся. іегда
 ся падеть, не развнѣтъ ся, яко Господь подыемаеть роукоу
 ѿго. оунъ вѣхъ, и състарѣхъ ся, и не видѣхъ правдыни-
 ка оставлена, ни скмени ѿго просица хлѣба. всь днь
 милоуіеть и въ заимъ даіеть правдыныи, и племя ѿго
 благословено боудеть. оуклоуни ся отъ зѣла, сктвори до-
 бро, възици мира и пожени, и живи въ вѣкы вѣка. въне-
 гда стати чловѣкомъ, оубо живыи пожерли ны быша; въне-
 гда прогнѣвати ся ярости ѿго на ны, оубо вода бы ны по-
 топила. помилуіи мя, Боже, яко попра мя чловѣкъ, всь
 днь боря ся съгоужи ми. попраша мя врази мои, яко
 мнози борюции ся съ мною съ вѣше. възвеселить ся
 правдыникъ, іегда видить мьсть; роуцѣ свои оумыіеть
 въ крови грѣшника. и речеть оубо чловѣкъ: аще іестъ
 плодъ правдыника, и іестъ оубо Богъ соудий земли. изъ-
 ми мя отъ врагъ моихъ, Боже, и отъ въстаюцихъ на мя
 отими мя. избави мя отъ творяцихъ незаконіе, и отъ
 лоужь крови скпаси мя. яко се оудовиша доушоу мою.
 яко гнѣвъ въ ярости ѿго и животъ въ воли ѿго; вечеръ
 въдворить ся плачь, а за оутра радость. тако лоучши
 милость твою паче живота моего, оустынкъ мои похвалита
 тя. тако благословаю тя въ животѣ моемь, и о имени
 твоіемь въздѣю роуцѣ мои. покры мя отъ сѣнми лоука-
 ваго и отъ множества дѣлаюцихъ неправдоу. възвеселите
 ся, вси правдынии сердцемь. благословлю Господа на всь
 вѣкы, въ иноу хвала ѿго, и прочая. такоже Василии оу-
 чаше, събравъ тоу оуноша, доуша чисты, нескверныи,
 тклесы хоуды, кротъкоу бесѣдоу и въ мѣроу слово Го-
 сподне: ѿди и питню безъ лица велка быти, при ста-

рыхъ молчати, прѣмудрыхъ слошати, старѣйшимъ покарятися, съ тѣчньми и мньшними любѣвь имѣти, безъ лоукы бесѣдоюще, а много разоумѣти, не сверѣповати словомъ, ни хоуанти бесѣдоу, не обило смнати сѧ, сраматы сѧ старѣйшихъ, къ женамъ нелѣпымъ не бесѣдовати, долоу очи имѣти, а доушю горѣ, прѣвѣгати, не стрѣкати оучитъ льгкыхъ, власти ни въ коюже имѣти и еже отъ вьсѣхъ чьсть. аще ли кѣто васъ можетъ инѣмъ оуслѣкти, отъ Бога мьзды да чають, и вѣчньхъ благъ насладитъ сѧ. о владычице богородице, отими отъ оубогаго сьрдыца моего гордость и боуесть, да не възношу сѧ соуіетою мира сего; въ поустошьнѣмъ семь житии наоучи сѧ, вѣрньый чловѣче, бѣти благочьстию дѣлатель, наоучи сѧ, по евангельскомуу словеси, очима оуправленію, языкоу оудержанію, оумоу сѣмѣренію, тѣлоу поракощенію, гнѣвоу погоубленію, помысль чьсть имѣти, поноужда сѧ на добра дѣла, Господа ради; лишаємъ не мьсти, ненавидимъ любо гонимъ терпи, хоулимъ моли, оумертви грѣхъ, избежите обидима, соудите сиротѣ, оправдайте вдовицю; придѣте, да сътяжемъ сѧ, глаголетъ Господь; аще боудутъ грѣси ваши яко оброщени, яко снѣгъ обѣлюа, и прочіе. вѣснѣють весна постынаа и цвѣтѣтъ покашннн; очистимъ себе, кратнѣ, отъ вьсакоа скверньн плотьскыа и доушевньныа, и свѣтодавьцю вѣпнюше рьцѣмъ: слава тебѣ, чловѣколюбьче. по истинѣ, дѣти моя, разоумѣйте, како ти ієсть чловѣколюбьць Богъ милостивъ и прѣмилостивъ. мы чловѣци, грѣшьни соуше и сѣмертьни, то иже ны зѣло сѣтворитъ, то хошемъ и пожрѣти и кровь ієго пролиати въ скорѣ: а Господь нашъ, владыка и животомъ и сѣмертнью, сѣгрѣшениа наша вьше главы нашеа терпнть, и пакы и до живота нашего, яко отьць, чадо свое любвн и вна, и пакы привлачитъ іє къ себе: тако же и Господь нашъ показалъ ны ієсть на врагы повѣдоу, тремн дѣламы добрыми избежити ієго и повѣднті ієго: покашнннємъ, слезами и милостынею; да то вы, дѣти моя, не тяжька заповѣдь божнаа еже тѣмн дѣламы тремн избежити грѣховъ своихъ и цѣсарьствнаа не лишнтн сѧ. а Бога дѣла, не лѣннтн сѧ, молю вы сѧ, не забывайте трехъ дѣла

тѣхъ : не ко соуть тяжька, ни іединочство, ни чернчство, ни гладъ, іако ини добри терпятъ, нѣ малымъ дѣломъ оулоучити милость божию. чьто іестъ чловѣкъ, іако помьниши и? велий іеси, Господи, и чюдьна дѣла твоѧ, никакъже разоумъ чловѣчьскъ не можетъ исповѣдати чюдесъ твоихъ. и пакы рыцкмъ : велий іеси, Господи, и чюдьна дѣла твоѧ, и благословено и хвальное имя твоѧ въ вѣкы по всей земли, іеже кѣто не похвалитъ, ни прославляіеть силы твоѧ и твоихъ великихъ чюдесъ и добротъ, оустроенныхъ на семь свѣтк; како нево оустроіено, како ли солнце, како ли луна, како ли звѣзды и тьма и свѣтъ и земли, на водахъ положена, Господи, твоимъ промысломъ; звѣрїе разьнолични и пѣтица и рыбы оукрашены твоимъ промысломъ, Господи. и семоу чудоу дивоуіемъ ся, како отъ персти създа чловѣка, како образи разьнолични въ чловѣчьскихъ лицихъ : аще и весь миръ съвѣкоупитъ ся, не весь въ іединъ образъ, нѣ кыйже своимъ лица образомъ, по божи моудрости. и семоу ся подивоуіемы, како пѣтица небесныхъ изъ ирїи идоуть, и первїе въ наши роуцк, и не ставятъ ся на іединой земли, нѣ и сильныхъ и хоудыи идоуть по всѣмъ землямъ, божимъ повелѣніемъ, да наполнятъ ся лѣси и поли. все же то даль Богъ на оугодиѣ чловѣкомъ, на сънѣдъ, на веселиѣ. велика, Господи, милость твоѧ на насъ, иже та оугодиѧ сътворилъ іеси чловѣка дѣла грѣшна. и ты же пѣтица небесныхъ оумоудрены тобою, Господи, іегда повелиши, то въспоють, и чловѣкы веселятъ тебе; іегда же не повелиши имъ, изыкъ же имъіюще онѣмъіють. а благословенъ іеси, Господи, и хвальнъ зѣло, всяка чюдеса и ты доброты сътворивъ и съдѣлавъ : да иже не хвалитъ тебе, Господи, и не вѣроуіеть въскмъ сердцьемъ и всею доушею въ имя Отца и Сына и святаго Доуха, да боудеть проклятъ. си словьца прочитающе, дѣти мои, вожьствьнаѧ, похвалите Бога, давшаго намъ милость свою и се отъ хоудаго моего везоумїа наказанїе. послоушайте мене, аще не всего примете, то половиною. аще вы Богъ оумакчитъ сердце, слезы свои испоустите о грѣсѣхъ своихъ, рекоуще : іакоже влоудьницю и разбойника и мытарѧ помиловалъ іеси, тако

и насъ грѣшныхъ помилоуѣ. и въ церкѣви то дѣйте и до-
 жаши сѧ. не грѣшите ни единому же ношѣ, аще можете, по-
 клонити сѧ до земли; іе ли въ сѧ начнете не моши, а три-
 жды; а того не забывайте, не лѣните сѧ, тѣмъ во ношѣ-
 нымъ поклономъ и пѣніемъ чловѣкъ побѣждаеиъ днѣво-
 ла, и чѣто въ днѣ съгрѣшитъ, тѣмъ чловѣкъ извѣиваетъ,
 аще и на кони издаше не боудетъ ни съ кымъ ороуди, аще
 инѣхъ молитвъ не оумѣете молвити, а Господи помилоуѣ
 зовѣте беспрѣстани въ тайнѣ, та бо іестъ молитва
 въскхъ лѣплши, нежели мѣслити безлѣпнцю. всѣго же
 паче оубогыхъ не забывайте, нѣ іелико могуше по силѣ
 кормите, и придавайте сиротѣ, и вдовицю оправдите
 сами, а не вѣдавайте сильнымъ погоубити чловѣка. ни пра-
 ва, ни крива не оубивайте, ни поклѣвайте оубити іего: аще
 боудетъ повиннѣкъ смѣрти, а доуша не погоубяите ника-
 коуже хрестіаннѣ. рѣчь молвише, и лихо и добро, не кле-
 нѣте сѧ Богомъ, ни хрестите сѧ, нѣктоу бо ти ноужда ни-
 коиешже; аще ли въ боудетъ крестъ цѣловати къ брати или
 къ комуу, іе ли оуправивше сердце свое, на немъже мо-
 жете оустояти, таже цѣлоуѣте и цѣловавше блюдѣте,
 да не, прѣстоупни, погоубите доуша своѣя. епискоупи,
 попи и игоумени, съ любѣвню вѣзимайте отъ нихъ благо-
 словленіе, и не оустраняйте сѧ отъ нихъ, и по силѣ лю-
 вите и накѣдите, да примете отъ нихъ молитвоу отъ Го-
 га. паче всѣго гордости не имѣйте въ сердци и въ оумѣ,
 нѣ рѣчѣмъ: смѣртни іесмы, днѣсь живи, а за оутра
 въ гробѣ; се все, чѣто нѣ іеси вѣдалъ, нѣ наше, нѣ
 твоѣ, пороучилъ нѣ іеси на мало днѣи. и въ земли не
 храните, то нѣ іестъ великъ грѣхъ. старши чѣти іако отца,
 а младши іако братню. въ домоу своѣемъ не лѣните сѧ, нѣ
 все видите; не зрите на тивоува, ни на отрока, да не по-
 смѣютъ сѧ приходящии къ вамъ домоу вашемуу, ни
 обѣдоу вашемуу. на войноу вѣшѣдше не лѣните сѧ, не
 зрите на воєводѣ; ни питию, ни іаденню не лагодите, ни
 съпанню; и стража сами наряждавайте, и ношѣ, отъ всѣо-
 доу нарядивше около вои, таже лѣзѣте, а рано вѣста-
 нѣте; а ороужіа не сънимаите съ себе въ борзѣ, не раз-
 глѣдавше лѣноцями, вѣнезапоу во чловѣкъ погѣиваетъ.

а́жа блюди сѧ и пи́нства и блюда, въ томъ бо доуша
 погыбае́тъ и тѣло. коуда же ходяще поу́темъ по своимъ
 землямъ, не дайте пакости дѣяти отрокомъ, ни своимъ,
 ни чюждимъ, ни въ селѣхъ, ни въ житѣхъ, да не кляти
 васъ начьноу́тъ. коуда же поидете, идеже станете, напоите,
 накормите оу́нейна. коле же чьтѣте гостя, отъ коудоуже къ
 вамъ придетъ, или простъ, или добръ, или съль, аще не
 можете даромъ, брашьномъ и питиемъ: ти бо мимо ходяще
 прославятъ чловѣка по всѣмъ землямъ любо добрымъ
 любо злымъ. кольнаго присѣтите, надъ мертвцы идѣте,
 яко вси мертвци иемъ; и чловѣка не минѣте, въ привѣ-
 щавъше добро слово иемоу дадите. жены свои любите, нъ
 не дайте имъ надъ собою власти. се же въ коньць всемоу:
 страхъ кожнй имѣйте кыше всего. аще забывае́те сего,
 а часто прочитайте: и мѣнкъ боудеть безъ срама, и вамъ
 боудеть добро. иегоже оумѣюше, того не забывайте добра-
 го, а иегоже не оумѣюше, а томоу сѧ оучите, якоже отьць
 мой, дома сѣды, изоумѣаше пять языкъ, въ томъ бо
 чьсть исть отъ инѣхъ земля. лѣность бо всемоу мати:
 иеже оумѣиеть, то забоудеть, а иегоже не оумѣиеть, а томоу
 сѧ не оучить. добръ же творяще не мозѣте сѧ лѣнити ни
 на чьтоже доброе, первое къ церквы: да не застанеть
 васъ солнце на постели. тако бо отьць мой дѣшетъ
 блаженый и вси добрии моужи съвершени. заоутренюю
 отъдавъше Богоу хвалоу и по томъ солнцю въсходящю
 оузрѣвъше солнце, прославити Бога, съ радостию рече;
 просвѣти очи мои, Христе Боже, иже даль ми еси свѣтъ
 твой красный, и иеце, Господи, приложи ми лѣто къ лѣ-
 тоу, да прокъ, грѣховъ своихъ покаивъ сѧ и оправдивъ
 животъ, тако похвалю Бога. и сѣдъше доумати съ дружи-
 ною или люди оправлявати или на ловъ ихати или поаздити
 или леши съпати: съпание исть отъ Бога присоуждено по-
 лоу дьне, о тѣ чинъ бо почивае́тъ и звѣрь и пѣтица и чло-
 вѣци. а се кы повѣдаю, дѣти мои, троудъ свой, иеже сѧ
 иемъ троуждалъ, поути дѣи и ловы три на десѧте лѣта:
 первое къ Ростовоу идохъ, сквозъ Бѣтича, посла мѧ
 отьць, а самъ иде Коурьскоу; и пакы въторое къ Смольнь-
 скоу съ Ставькомъ Скордятищемъ, тѣ пакы отиде къ

Берестню съ Изяславомъ, а мене посла Смольньскоу; та и-
 Смольньска идохъ Владимѣрю; тажде зимы тай посла-
 ста Берестню брата на главны, иде вѣхоу пожыган, тай
 тоу вѣдохъ градъ тѣхъ; та идохъ Переяславию отцю; а по
 велицѣ дѣни изъ Переяслави та Владимѣрю, на Соутѣ-
 скоу мира творить съ Ляхы; отъ тоуда пакы на лѣто
 Владимѣрю опяты; та посла ми Святославъ въ Ляхы: хо-
 дивъ за Глоговы до чешскаго лѣса ходиухъ въ земли
 ихъ четыри мѣсяца. въ тожде лѣто и дѣтя ся роди ста-
 рѣйшею новгородскою. та отъ тоуда Тоуровоу; а на ве-
 сноу та Переяславию; таже Тоуровоу. и Святославъ оумре.
 и изъ пакы Смольньскоу; а и-Смольньска тойжде зимѣ
 та къ Новоу Градоу; на весноу Глѣбови въ помощь; а на
 лѣто съ отцемъ въ Полотьскѣ; а на другоую зимоу съ
 Святполкомъ подъ Полотьскѣ; ожыгоша Полотьскѣ;
 онъ иде Новоу Градоу, а и съ Половци на Одрьскѣ, воюа;
 та Черниговоу; и пакы и-Смольньска къ отцю придохъ
 Черниговоу. и Ольгъ приде, изъ Владимѣри вѣведенъ, и
 вѣзвахъ и къ сѣбѣ на обѣдъ съ отцемъ въ Черниговѣ, на
 Краснѣмъ Дворѣ, и вѣдахъ отцю три съта гривнѣ зла-
 та. и пакы и-Смольньска же пришьдѣ придохъ сквозѣ
 половчѣскыи вои, вѣна ся, до Переяслави, и отца на-
 лѣзоухъ съ полкоу пришьдѣша; тай пакы ходихомъ, томъ-
 же лѣтѣ, съ отцемъ и съ Изяславомъ вѣтъ ся Черниговоу
 съ Борисомъ, и повѣдихомъ Бориса и Ольга; и пакы идо-
 хомъ Переяславию, и стахомъ въ оброчѣ. и Бѣсславъ
 Смольньскѣ ожыже, и азъ вѣсѣдѣ съ Черниговци о двою
 коню не застахомъ къ Смольньскѣ, тѣмъже поутемъ по
 Бѣсславѣ пожегъ землю и повоюевавъ до Лоукамля и до
 Логожска, та на Дрючскѣ воюа, та Черниговоу. а на тоу
 зимоу повоюеваша Половци Стародоубѣ вѣск, и азъ шѣдѣ
 съ Черниговци и съ Половци, на Деснѣ изимахомъ кня-
 зя Ясадоука и Саоука, и дружиноу ихъ избиша; и на за-
 оутрне за Новомъ Градомъ разгнахомъ сильныи вои Бел-
 катгина, а се мѣчи и пакнѣ вѣск отѣахомъ. а въ Бѣтича
 ходихомъ по двѣ зимѣ на Ходотоу и на сына его; и къ
 Корьдноу ходиухъ первоую зимоу; и пакы по Изяслави-
 цихъ за Микоулинѣ, и не постигохомъ ихъ; и на тоу ве-

сноу къ Ярополкоу съвѣкоуплатъ ся на Броды; томъжде лѣтѣ гонихомъ по Половцихъ за Хороль, иже Горошинъ възаша; и на тоу іесень идохомъ съ черниговьци и съ Половци, съ Читѣиєвиши, къ Мѣньскоу: извѣхахомъ градъ, и не оставихомъ оу него ни челадина, ни скотинъ; на тоу зиму идохомъ къ Ярополкоу съвѣкоуплати ся на Броды, и любѣвь великоу сѣтворихомъ; и на весноу посади мѣ отьць въ Переяславлѣ прѣдъ братиєю, и ходихомъ за Соупой; и идоуша къ Прилоукоу граду сѣктоша нѣ въ незапоу половьчєстни князи, осмь тысоуць, и хотѣхомъ съ ними ради бити ся, нѣ ороужие вѣхомъ оуслали на прѣдъ на повозѣхъ, и вѣнидохомъ въ градъ; толико Семьцю яша іединого жива ти смєрдѣ нѣколко, а наши онѣхъ боле избиша и изимаша, и не смѣша ни конѣ пояти въ роуцѣ, и вѣжаша на Соулоу тои ноши; и за оутра, на Господинѣ днь, идохомъ къ Бѣлкѣ Бѣжи, и Богъ нѣ поможетъ и свѣтаѣ богородица: избиша девѣть сѣтъ Половць и два князи яша, Багоубарсова брата, Яскна и Сакза, а два моужа толико оутекоста; и по томъ на Свѣтослава гонихомъ по Половцихъ и по томъ на Торчєскѣй градъ и по томъ на Гюргєвъ по Половцихъ; и пакы на тойжде странѣ оу Красьна Половца повѣдихомъ; и по томъ съ Растиславомъ же оу Барина вѣжа възяхомъ; по томъ ходивъ Владимѣрю пакы Ярополка посадихъ, и Ярополкъ оумре; и пакы по отьни смєрти и по Свѣтополцѣ на Соулѣ бивѣше ся съ Половци до вечера, вѣхомъ оу Халѣпа, и по томъ миръ сѣтворихомъ съ Тоугорканомъ и съ нѣкми князи половьчєскѣми; и оу Глѣковѣ чади поухомъ дружиноу свою вѣсю, и по томъ Ольгъ на мѣ приде съ половьчєскоу землею къ Черниговоу, и биша ся дружина моѣ съ нимъ осмь дньи о малоу гроклю, не вѣдадоуше имъ въ острогъ. сѣжаливъ си хрєстианѣхъ доушь и сѣлъ горящихъ и монастырь, рѣхъ не хвалити ся поганымъ, и вѣдахъ братоу отьца іего мѣсто, а самъ идохъ на отьца своєго мѣсто, Переяславу. и изидохомъ на свѣтаго Бориса днь изъ Чернигова, и яхухомъ сквозѣ полкы половьчєскѣ, не въ сѣто дружинѣ и сѣ дѣтми и сѣ женами, и обелизхоутъ ся на насъ акы волци стоѣше и отъ прѣвоза и сѣ

горь, Богъ и святый Борисъ не да намъ мене въ користь, неврѣждени додохомъ Переяславу, и сѣдѣвъ въ Переяслави три лѣта и три зимы и съ дружиною своею, многы вѣды приахомъ отъ рати и отъ глада; и идохомъ на вою ихъ за Римовъ, и Богъ ны поможе, и избиша, а дружкиа понмаша; и пакы Итларевоу чады избиша, и вѣжа ихъ възвяхомъ, шьдѣше за Голтавомъ; и Стародоубоу идохомъ на Ольга, за не сѣ вѣше приложилъ къ Половцѣмъ; и на Боугъ идохомъ, и съ Святполкомъ на Бониака за Роскъ; и Смольнскоу идохомъ, съ Давыдомъ съмиривѣше сѣ; пакы идохомъ другое съ Бороница; тѣгда же и Торци придоша къ мѣнк, изъ Половць Читкѣвици, и идохомъ противоу намъ на Соулоу; и по томъ пакы идохомъ къ Ростовоу на зиму, и по три зимы ходихомъ Смольнскоу, и се нѣмк идоу Ростовоу, и пакы съ Святполкомъ гонихомъ по Боницк, но ли оли оубиша, и не постигохомъ ихъ; и по томъ по Боницк же гонихомъ за Роскъ, и не постигохомъ его; и на зиму Смольнскоу идохъ, и Смольнська по велицк дѣни вѣндохъ, и Гюргева мати оумре. Переяславу пришдѣ на лѣто събрахъ братию, и Бониакъ приде съ всѣми Половци къ Кѣснатию, идохомъ за на изъ Переяслава за Соулоу, и Богъ ны поможе, и полкы ихъ повѣдихомъ, и князи изимахомъ лѣпаша, и по Рождьствк сѣтворихомъ миръ съ Яепою, и понмъ оу него дѣщерь идохомъ Смольнскоу; и по томъ идохъ Ростовоу, пришдѣ изъ Ростова пакы идохъ на Половца на Оуроубоу съ Святполкомъ, и Богъ ны поможе; и по томъ пакы на Бониака къ Доубьноу, и Богъ ны поможе; и по томъ ходихомъ въ войноу съ Святполкомъ; и потомъ пакы на Донъ идохомъ съ Святполкомъ и съ Давыдомъ, и Богъ ны поможе; и къ Быреви бяхоу пришли Яепа и Бониакъ, и хотѣша възяти и; и къ Ромноу идохъ съ Ольгомъ и съ дѣтками на на, и они ошютивѣше вѣжаша; и по томъ къ Мѣнскоу ходихомъ на Глѣба, еже ны вѣше люди зашѣ, и Богъ ны поможе, и сѣтворихомъ свою мѣшленое; и по томъ ходихомъ къ Владимѣрю на Ярославци, не терпѣше зѣловъ его; а изъ Чернигова до Києва нестижь издихъ къ отцю, дѣнемъ яемъ прѣ-

издидя до вечерниа. а вьскхъ поутий осмь десятъ и три великыхъ, а пробка не испольню мьншихъ. и мировъ яесмь сътворилъ съ половьчьскыи князи безъ яединого два десятти, и при отьци и кромк отьца, а дая скота много и многы порты свои. и поустиахъ яесмь половьчьскыхъ князь лкпльшихъ изъ оковъ толико: Шароукана два брата, Багоукарсовы три, Овчинъ братиы . д. , а вьскхъ лкпльшихъ князий инкхъ съто; а салы князи Богъ живы въ роуцк дава: Коксоусъ съ сыномь, Якланъ, Боурчевиць, Таревьскый князь Язгоулоуи, и инкхъ кметий младыхъ . е. , то ткхъ живы ведохъ, исккохъ и въметахъ въ тоу ркчыкоу въ Славаний; по чрѣдамъ извиено не съ . с. къ то врѣмя лкпльшихъ. а се троуждахъ ся ловы дѣла, по неже скдохъ въ Черниговк, а изъ Чернигова вьшыдъ и до лкта по сътоу оуганевалъ и имъ даромъ вьсею силою кромк иного лова, кромк Тоуроа, иже съ отьцемъ ловилъ яесмь вьсякы звѣрь. а се въ Черниговк дѣлалъ яесмь: конь дикыхъ своимъ роукама съвызалъ яесмь въ поураухъ . 1. и . к. живыхъ конь, а кромк того же по Роси изди ималъ яесмь своимъ роукамаи ты же кони дикыи. тоура мы два метала на розѣхъ и съ конемъ, яелень мы яединъ волъ, а два лоси, яединъ ногама тѣпѣталъ, а другый рогома волъ, вепрь ми на бедрк мьчь отьчалъ, медвѣдъ ми оу колкна подьклада оукоусилъ, лютый звѣрь скочилъ къ мѣнк на ведры, и конь съ мѣною поверже; и Богъ невѣрѣжена мы съблюде. и съ кони много падахъ, главоу си разбихъ дважды, и роуцк и нозк свои врѣдихъ въ оуности своей, не блюды живота своего, ни щадя главы своей. яеже было творити отрокоу моемоу, то самъ яесмь сътворилъ, дѣла на войнк и на ловкхъ, ношь и днь, на зною и на зимк не дая себк оупокоя. на посадьникы не зря, ни на бирьча самъ творилъ, чьто было на добк, вьсь нарядъ и въ домоу своемъ та я творилъ яесмь. и въ ловьчихъ ловьчий нарядъ самъ яесмь держалъ и въ конюскхъ и о соколкхъ и о ястрибехъ. таже и хоудаго смерда и оубогыи въдовицы не далъ яесмь сильнымъ обидѣти, и церквьнаго наряда и слоужьбы самъ яесмь призиралъ. да не зазрите ми, дѣти мои, ни инк кьто, прочьтъ, не хвалю во ся, ни дерзости своей, нъ

хвалю Бога, и прославляю милость его, иже мѧ грѣшнаго и хоудаго селико лѣтъ съблюде отъ тѣхъ часъ смѣртныхъ, и не лѣнива мѧ быль сътвориль, хоудаго, и на всѧ дѣла чловѣческаѧ потрѣбна. да сию граматичю прочитающе потѣснѣте сѧ на всѧ дѣла добра, славише Бога съ свѣтлыми его. смѣрти бо сѧ, дѣти, не боаше, ни рати, ни звѣри, нѣ моужьскою дѣло творите, како въ Богѣ подаетъ. еже бо изъ отъ рати и отъ звѣри и отъ воды, и отъ коня съпадаш сѧ, то никѣтоже васъ не можетъ вркдѣти сѧ и оубити, по неже не воудеть отъ Бога повелѣно; а еже отъ Бога воудеть смѣрть, то ни отъць, ни мати, ни братиѧ не могутъ отъяти. нѣ аще добро есть блюсти, божию блюденіе лѣпле есть чловѣческаго.

О многострастный и печальный азъ, много бореш сѧ сердцьемъ, и одолѣваеш, доуше, сердцью моемоу, за не нетлѣннѣк соуши помышляю, како стати прѣдъ страшными соуднею, каиниѧ и смиренниѧ не принимѣемъ между собою. иже бо молвить: Бога люблю, а брата своего не люблю, лѣжь есть. и пакы: аще не отъпоустите прѣгрѣшенный братоу, ни вамъ отъпоуститъ отъць вашъ небесный. пророкъ глаголетъ: не ревнуй лоукавнующимъ, ни завиди творачимъ безаконіе. чьто есть добро и красно, нѣ братиѧ въ коупѣ. нѣ се диволе наоущеніе: то бо былы рати при оумнѣхъ дѣдѣхъ нашихъ, при добрыхъ и блаженныхъ отъцихъ нашихъ; диволь бо не хошетъ добра родоу чловѣчкьскомоу, съваждеваетъ ны. да се ти написахъ, за не приноудѧ мѧ сынъ твой, егоже іеси хрестилъ, иже то сѣдѣтъ близъ тебе, прислалъ къ мѣнѣ моужь свой и граматоу, рекы: ладимъ сѧ и смиримъ сѧ, а братцю моемоу соудъ пришль, а вък ѣмоу не воудѣвѣ мьстника, нѣ възложивѣ на Бога, и станутъ сѧ прѣдъ Богомъ; а роусьскы земля не погоубимъ. и азъ видѣхъ смѣкреніе сына своего, съжалухъ сѧ, и Бога оустрашихъ сѧ, и рекохъ: онъ въ оуности своеѧ и въ безоуми сице смѣкрѣетъ сѧ, на Бога оукладаетъ: азъ чловѣкъ грѣшнѣкъ іесмы паче всѣхъ чловѣкѣ. послушахъ сына своего, написахъ ти граматоу: аще ю примеш сѧ добромъ ли съ пороуганиемъ, свое же оузрю на твоёмъ писанин. сими бо словесы

варихъ ти прѣди, ꙗкоже почлахъ отъ тебе, съмѣрениемъ
покаяниемъ, хотя отъ Бога ветѣхухъ своихъ грѣховъ оста-
вления. Господь во нашъ не чловѣкъ есть, нъ Богъ въсей
въселенкѣй, иже въ мгновении ока вса сътворить, ꙗже
хочеть, тѣ самъ прѣтерпѣ хоуление и оплевание и оуда-
рение, и на смерть вѣда са, животомъ владѣти и съмер-
тию, а мы чѣто љсмы? чловѣци грѣшны, лиси, днь жи-
ви, а оутро мертви, дньскъ въ славѣ и въ чѣсти, а за оу-
тра въ гробѣ и безъ памяти, ини събрание наше раздѣ-
лятъ. зри, брате, отьца наю: чѣто възвста, или чимъ
има порти? не тѣкмо, ꙗже љста сътворила доуши своеѣй? нъ
да сими словеса, пославъше вѣше прѣди, брате, къ мѣнкъ ва-
рити мене; ꙗгда же оубиша дѣти моеѣ и твоѣ прѣдъ товою,
вѣше тебѣ, оузрѣвѣше кровь ꙗго и тѣло оубианоувѣше, ꙗко
цвѣтѣ новъ процвѣтѣше, ꙗко агньць заколенѣ, рѣци вѣ-
ше, стоѣще надъ нимъ, вѣникноуше въ помысла доуши сво-
ѣй: оубѣ мѣнкъ, чѣто сътворихъ, и пождавѣ ꙗго безоу-
мня, свѣта сего мѣчѣтнаго кривости ради налѣзоухъ грѣхъ
себѣ, отьцю и матери слезы; и рѣци вѣше давидьскы:
ꙗко безаконие мое азъ знаю, и грѣхъ мой прѣдъ мѣною
љсть въ иноу. не крове дѣла пролития помазаникъ кожнѣ Да-
видѣ, нъ прѣлюбодѣianie сътворивѣ посыпа главою свою, и
плака са горько въ тѣ часѣ, и отьда ꙗмоу съгрѣшениа ꙗго
Богъ. и къ Богоу вѣше покаати са, и къ мѣнкъ вѣше грама-
тоу оутѣшнюю и снѣхоу мою послати къ мѣнкъ, за не
нѣсть въ ней ни зѣла ни добра, да вѣхъ обимѣю оплакаль
моужа ꙗго и онѣ сватѣбѣ ꙗго, въ пѣсний мѣсто: не ви-
дѣхъ во ꙗго первыа радости, ни вѣнчаниа ꙗго, за грѣхы
своа. а Бога дѣла поустѣю къ мѣнкъ въ ворзѣ съ первымъ
словомъ, да не съ нею коньчавѣ слезы посажду на мѣстѣ, и
сѣдетъ акы горлица на соусѣ дрѣвѣ желѣюци, и азъ оутѣ-
шю са о Бозѣ; тѣмъ во поутемъ шыли дѣди и отьци наши:
соудѣ отъ Бога ꙗмоу пришълъ, а не отъ тебе. аще вѣ
тѣгда свою волю сътворилъ, и Моуромъ налѣзълъ, а Росто-
ва вѣ не занималъ, а послалъ къ мѣнкъ, отъ сюда са вѣ-
хомъ оуладили; нъ самъ разоумѣй, мѣнкъ ли вѣ послати
къ тебѣ достойно, чи ли тебѣ къ мѣнкъ? да ꙗже љси велѣль
дѣтати: си са къ отьцю, десѣтию ꙗ љсмъ послалъ.

дивно ли, еже мужь оумерлъ въ полкоу ти? а́кпаше соуть измерли и роди наши. да нѣ вънескывати было чюждего, ни мене въ срамъ, ни въ печаль въвести. наоучиша бо и паровкци, да быша севѣ налѣзли, нѣ ономоу налѣзоша зъло. да еже начкнеши кашти сѧ Богоу, и мѣнѣ добро сердце сътворити, пославетъ сълъ свой или попъ, и граматоу напиши съ правьдою, тай власть възьмеши съ добромъ, и наю сердце обратиши къ севѣ, и а́кпаше боудемъ яко и прѣжде; нѣкъмъ ти вражьбитъ, ни мьстникъ. не хотѣхъ во крови твоєѧ видѣти оу Стародоуба: нѣ не дай ми Богъ крови отъ роукоу твоєю видѣти, ни отъ повелѣннѧ своеѧ никоторагоже брата. аще ли лѣжю, а Богъ ми вѣдаеть и крестъ честнѣи; је ли то боудоу грѣхъ сътворилъ, еже на тѧ шьдъ къ Черниговоу, поганыхъ дѣла, ли того сѧ каю. да то изыкомъ братни пожаловахъ, и пакы је повѣдахъ, за не чловѣкъ ѡсмь. аще ти добро, да съ тѣмъ; јели ти лихо, да то ти сѣднѣ сынъ твой хрестнѣи съ малымъ братомъ своимъ, хлѣвъ падоуца дѣднѣ, а ты сѣдиши въ своемъ. а о се сѧ ради. је ли хоцеши тою оубити, то ти ѡста. по неже не хоцю ѧ лиха, нѣ добра хоцю братни и роусветѣи земли. а јегоже ты хоцеши насиленемъ, тако вѣ дала оу Стародоуба, мила сѧ дѣюца по тевѣ, отъчиноу твою. али Богъ слоухъ томоу, съ братомъ твоимъ радила сѧ ѡсвѣ, а не поможетъ радиши сѧ безъ тебе. и не сътворила ѡсвѣ лиха ничтоже, нѣ рекла ѡсвѣ: сѧ къ братоу, дондеже оуладимъ сѧ. еже ли къто васъ не хоцеть добра, ни мира хрестнѣномъ, а не боуди ѡмоу отъ Бога мира оубрѣти на оноу свѣтѣ доуши ѡго. не по ноужди ти молваю, ни вѣда ми котораѧ, по Бозѣ, самъ оуслышиши; нѣ доуша ми своя лоучши всѣго свѣта сего; на страшнѣи при ве-соупернѣи обличаю сѧ, и прочеѣ.

Прѣмоудрости наставнѣице и сѣмъслоу давѣче, несѣмъслѣнѣмъ казателю и ницимъ застоупнѣице, оутверди въ разоумѣ моеѣ сердце, Владыко, ты даждъ ми слово отъче, се бо оустѣнама моима не възврани въпнѣти ти: милостиве, помнлоуи падъшаго. оупованѣе мое Богъ, прѣвѣжище мое Христось, покровъ мой свѣтѣи Доухъ; надежде и по-

крове мой, не прѣзри мене, благага, тебе во имоуще по-
 мощницію въ печали и въ болѣзни и въ злѣхъхъ вѣсѣхъхъ,
 и тебе славаю, прѣпѣтага. и разоумѣйте и видите, яко азъ
 есмь Богъ, испытай сердце и свѣдѣны мѣсли, облачай
 дѣла, опалай грѣхы, соудай сиротк и оубогоу и нищю.
 вѣсклони ся, доуше моя, и дѣла своя помѣсли, таже
 съдѣя, прѣдъ очи свои принеси та, и капля испоусте слезъ
 своихъ, и повѣждь пакѣ дѣяниа и вса мѣсли Христоу, и
 очисти ся. Индрѣю чыстыиый, отче треблаженый, пастоу-
 ше критскый, не прѣстай молиа ся за ны чытоуцаа та,
 да извоудемъ вси гнѣва и печали и тла и грѣха и вѣдъ же,
 чытоуще память твою вѣрно. градъ свой съхрани, дѣвице,
 мати чистаа, иже о тебѣ вѣрно цѣсарьствоуетъ, да то-
 бою крѣпимъ ся, и тебѣ ся надѣемъ, повѣждаемъ вса
 брани, испромѣтаемъ противныа, и творимъ послоуша-
 нию. о прѣпѣтаа мати, рождыниа вѣсѣхъ святыхъ прѣ-
 святаго Слова, примѣши нынѣшныю приношению, отъ
 вѣсакою напасти застоупи и грядоуцаа моукы къ тебѣ вѣ-
 пниущихъ; молимъ ти ся, раби твои, и прѣкланяемъ си
 колѣнкѣ сердца нашего; приклони оухо твое, чистаа, и
 съпаси ны въ скорбехъ погроужаюцаа ся присно, и съблю-
 ди отъ вѣсакого пакѣниа вражня твой градъ, вогороди-
 це. пощади, Боже, наследия твоего, прѣгрѣшениа наша
 вса прѣзри, нынѣ насъ имѣа молящихъ ти, на земли
 рождыною ты вѣзъ скмене, земьноюю милость, изволивъ
 облѣчи ся, Христе, въ чловѣчество; пощади мя, съпасе,
 рожде ся и съхрани рождыною ты нетѣнью по рожде-
 ствѣ, ягда сидеши соудити дѣла моя, яко вѣзгрѣшныи и
 милостивъ, яко Богъ и чловѣкколюбъ. дѣво прѣчистаа,
 нескоусна бракоу, вогообрадованаа, вѣкрныаа направле-
 нию, съпаси мя погнѣвшаго, къ Сыноу ти вѣпниуща. по-
 мироуи мя, Господи, помироуи; ягда хоуеши соудити, не
 обоуди мя въ огнь, ни облечи мене яростию си; молишь ти
 дѣва чистаа, рождышаа ты, Христе, и множество ангелъ
 и моученикъ съборъ. о Христѣ Иисусѣ Господи нашемъ, ис-
 моуже подоклаеть чысть и слава, Отцю и Сыноу и Свято-
 му Доухоу, вѣегда и нынѣ и присно вѣкѣ.

LXXXI. Се же хоушо съказати, таже слышахъ прѣжде

снхъ четыре лѣтъ, иже съказа ми Гоурята Роговиць новоградць, глагола сице: яко послахъ отрокъ мой въ Печероу, люди, иже соуть дань дающе Новоу Градоу. и пришдъшу отрокоу моемоу къ нимъ, отъ тоудоу иде въ Югроу, Югра же есть языкъ нѣмъ, и съсѣдять съ Самоадню на полоунощныхъ странахъ. Югра же рекоша отрокоу моемоу: дивно мы находимъ чудо, якоже нѣсмъ слышали прѣжде снхъ лѣтъ, се же нынѣ третнѣе лѣто поча быти. соуть горы зандоуша въ лоукоу моря, имъже высота яко до небесе, и въ горахъ тѣхъ кличъ великъ и говоръ, и сккоуть гороу, хотяще выскчи ся; и въ горѣ той просѣчено окънъце мало, и тоудѣ молвятъ, и есть не разоумѣти языкоу ихъ, нѣ кажоуть на желѣзо, и помагають роукою, просище желѣза; и аще кто дастъ имъ ножь ли ли сккыроу, они даютъ скорою противоу. есть же поуть до горъ тѣхъ непроходимъ пропастьми, снѣгомъ и лѣсомъ, тѣмъже не доходимъ ихъ всегда; соуть же и подале на полоунощини. мнѣ же рекъшу къ Гоурятѣ: си соуть людие заклепени Александромъ, македоньскимъ цѣсаремъ, якоже съказають о нихъ Мелодий патарийскый: Александръ, цѣсарь македоньскый, възиде на вѣсточныхъ страны до моря, наричемою Солнъчною мѣсто, и видѣ тоу чловѣкы нечисты отъ племени Ифетова, ихъже нечистотоу видѣхъ: ядыхоу скверноу всякоу, комары и моухы, котъкы, змиа, и мертвыць не погрѣвахоу, нѣ ядыхоу и женьскыа изврагы и скоты вся нечистыа. то видѣвъ Александръ оубоу ся, яда како оумножать ся и осквернять землю, и загна ихъ на полоунощныхъ страны въ горы высокыа. и Богоу повелѣвшю състоупиша ся о нихъ горы полоунощныхъ, тѣкмо не състоупиша ся о нихъ горы на два на десѣте лѣкти. и тоу сътвориша ся врата мѣдыа, и помазаша ся асоунхитомъ; и аще хотять възяти, не възмогутъ, ни огнемъ могоуть ижеши, вещь бо асоунхитова сице есть: ни огонь можетъ възжечи его, ни желѣзо его приметъ. въ послѣдняя же дни по снхъ изидоуть осмь колѣнъ отъ поустыни етревьскыа, изидоуть и си скверннии языци, иже соуть въ горахъ полоунощныхъ, по повелѣнню вожию.

LXXXII. Нѣ мы на прѣдняя възвратимъ ся, якоже

вяхомъ прѣжде глаголали. Ольгови обѣщавъшю сѧ ити къ
 братоу своемуу Давыдовоу Смольньскоу и прити съ братомъ
 своимъ Къневою и обрядъ положити, не въсхотѣ сего Ольгъ
 сътворити, нѣ пришьдѣ Смольньскоу и понмъ вои понде
 къ Моуромоу, въ Моуромѣ тѣгда соущю Изяславоу Влади-
 мѣрицю. вѣсть же вѣсть Изяславоу, яко Ольгъ идеть къ
 Моуромоу. посла Изяславъ по вои Соудалю и Ростовоу и
 по вѣклоузерьца, и събра вои многы. и посла Ольгъ сълѣи
 свои къ Изяславоу, глагола: иди въ власть отьца своего
 Ростовоу, а то ѣсть власть отьца моего; да хоцю тоу
 сѣди порядъ сътворити съ отьцемъ твоимъ, се ко ми въ-
 гналъ изъ града отьца моего; а ты ли ми съде хлѣва мо-
 юго же не хоцеша дати? и не послоуша Изяславъ словесъ
 сихъ, надѣя сѧ на множество вой. Ольгъ же надѣя сѧ на
 правдоу, яко правъ вѣкъ въ семь, понде къ градуу съ вон;
 Изяславъ же исполчи сѧ прѣдъ градомъ на поли. Ольгъ же
 понде къ немуу полкомъ, и състоупиша сѧ оvon, и вѣсть
 брань люта. и оубиша Изяслава, сына Владимѣря, вноука
 Бѣсѣвлажда, мѣсяца сѣмтиавря въ .5. днь, прочни же вои
 повѣгоша, ови чрѣзъ лѣсъ, дружини въ градъ. Ольгъ же
 въниде въ градъ, и приаша и гражданае, Изяслава же въ-
 зъмѣше положиша въ монастыри святаго Сѣпаса, и отъ
 тоудоу прѣнесоша и Новоу Градоу, и положиша оу святыхъ
 София на лѣвѣй странѣ. Ольгъ же по приятии града изима
 ростовьца и вѣклоузерьца и соудальца и съкова, и оустреми
 сѧ на Соудаль. и пришьдѣ Соудалю, соудальци даша сѧ
 ѣмоу. Ольгъ же омиривъ градъ овы изима, а дружныа рас-
 точи, и имѣниа ихъ отъи. и иде Ростовоу, и ростовьци въ-
 даша сѧ ѣмоу. и прѣиа всею землю моуромьскоу и ростовь-
 скоу, и посажда посадникы по градомъ, и дани почва врати. и
 посла къ немуу Мьстиславъ сълѣи свой изъ Нова Града, гла-
 гола: иди изъ Соудалаа опать Моуромоу, а въ чюждей вла-
 сти не сѣди; и азъ пошлю молитъ сѧ съ дружиною своею
 къ отьцю своемуу, и съмирю тѧ съ нимъ: аще и брата моего
 оубилъ ѣси, то ѣсть не дивно, въ ратехъ во и цѣсаря и моу-
 жи погыбають. Ольгъ же не въсхотѣ сего послоушати, нѣ па-
 че помышляше и Новъ Градъ прѣити, и посла Ольгъ Иросла-
 ва, брата своего, въ стража, а самъ стоише на поли оу Ро-

стова. Мъстиславъ же съдоума съ новогръдци, и послаша Добрыню Рагоуиловица прѣдъ совою въ стража; Добрыня же первое изима даньники. оувѣдавъ же Ирославъ се, яко изима даньники (Ирославъ же стоише на Медвѣдци въ стражихъ), повѣже той ноши, и привѣже къ Ольгови, и повѣда ѿмоу, яко идеть Мъстиславъ, и стражи изимани. и понде къ Ростовоу, Мъстиславъ же приде на Болгоу, и повѣдаша ѿмоу, яко Ольгъ въспытилъ ся ѿсть къ Ростовоу, и Мъстиславъ понде по немь. Ольгъ же приде къ Соуздаю, и слышавъ, яко идеть по немь Мъстиславъ, повелѣ зажеши Соуздаю градъ, тѣкмо оста ся дворъ монастырскый пещерскаго монастыря и церквы, яже тамо ѿсть святаго Дмитрия, юже вѣ даль Ефремъ и съ селы. Ольгъ же повѣже къ Моуромоу, а Мъстиславъ приде Соуздаю, и сѣды тоу послышаше къ, Ольгови, мира проса, глагола: азъ ѿсмь мьний тебе, сѣлн ся къ отьцю моѿмоу, а дружиноу, юже ѿси зашлѣ, врати; и ѿзъ тебе въ всемь послушаю. Ольгъ же посла къ немоу съ лъстню хоти мира. Мъстиславъ же, имъ лъсти вѣкры, распоусти дружиноу по селомь. и наста Феодорова недѣла поста, и припѣ Феодорова соубота. а Мъстиславоу сѣдацию на обѣдѣ, приде ѿмоу вѣсть, яко Ольгъ на Клязмѣ, близъ во вѣ пришлѣ безъ вѣсти. Мъстиславъ во ѿмоу имъ вѣроу, не постави стражевъ. нѣ Богъ вѣсть избавити благочестивыи свои отъ лъсти. Ольгъ же оустанови ся на Клязмѣ, мьни, яко Мъстиславъ повѣгнетъ; къ Мъстиславоу же събраша ся дружина въ тѣ днь, и въ другый новогръдци и ростовьци и вѣлоезерьци. Мъстиславъ же ста прѣдъ градомь, исполчивъ дружиноу. и не постоупи ни Ольгъ на Мъстислава, ни Мъстиславъ на Ольга. и стоиша противоу себѣ .д. дьни. и приде Мъстиславоу вѣсть: яко послалъ ти отьць брата Бяцеслава съ Половци. и приде Бяцеславъ въ четвергъ по Феодоровѣ недѣли, въ постѣ, и въ пятъкъ приде Ольгъ, исполчивъ ся, къ градоу, а Мъстиславъ понде противоу ѿмоу съ новогръдци и съ ростовьци. и вѣдасть Мъстиславъ стигъ Владимѣрь половьчиноу именемъ Коуноую, и вѣдавъ ѿмоу пѣшъца постави и на правѣмь крилѣ. и заведъ Коуноуѣ пѣшъца напѣ стигъ Владимѣрь. и оузрѣ

Ольгъ стигъ Владимѣръ, и оубога сѧ, и оужасъ нападе на нѧ и на вои ѧго. и поидоша къ воєви противоу севѧ, Ольгъ противоу Мьстиславоу, а Ирславъ понде противоу Вящеславоу. Мьстиславъ же прѣшѣдъ пожаръ съ новоградци състоупиша сѧ на Коулачкѣ. и вьсть брань крѣпка. и нача одалати Мьстиславъ. и видѣвъ Ольгъ, тако понде стигъ Владимѣръ, нача заходити въ тылъ ѧго, и оубоивъ сѧ побѣже Ольгъ, и одалѣ Мьстиславъ. Ольгъ же привѣже къ Моуромоу, и затвори Ирслава Моуромѣ, а самъ иде Рязаню. Мьстиславъ же приде Моуромоу, и сътвори миръ съ моуромци, и поа свои люди, ростовьца и соудалца, и понде къ Рязаню по Ольгъ. Ольгъ же вьвѣже изъ Рязаня, а Мьстиславъ пришѣдъ сътвори миръ съ Рязанци, и поа люди свои, иже вѣ заточилъ Ольгъ. и посла къ Ольгови, глагола: не вѣгай никаможе, нѣ пошли сѧ къ братни своєй съ мольбою, не лишать ти роусскыя земля; и азъ пошлю къ отьцю молитъ сѧ о тебѣ. Ольгъ же обѣща сѧ тако сътворити. Мьстиславъ же вьзвративъ сѧ вѣспать Соудалу, отъ тоудоу приде Новоу Градоу въ свой градъ, молитвами прѣподобнаго епискоупа Никытты. се же вьсть исходящю лѣтоу . *схд. индикта .д. на полъ.

LXXXIII. Въ лѣто . *схе. придоша Святполкъ, Владимѣръ, Давыдъ Игоревичъ, Басилько Растиславищъ и Давыдъ Святославищъ и братъ ѧго Ольгъ, и съниша сѧ Любкчи на оустроєннє мира, и глаголаша къ севѧ, рекоуще: по чьто гоувимъ роусскою землю, сами на сѧ котороу дѣюще? а Половци землю нашу несоутъ разьно, и ради соутъ ижеже междоу нами рати: да чьнкъ отъ селѣ имѣмъ сѧ по ѧдино сьрдьце, и блюдемъ роусскыя земля, и къждо да держить отьчиноу свою: Святполкъ Кьневъ Изиславию, Владимѣръ Бьсевлаждю, Давыдъ и Ольгъ и Ирславъ Святославию, а имъже раздавалъ Бьсевладъ градъ, Давыдоу Владимѣръ, Растиславищема Перемьшлкъ Володаревн, Терековъ Басильковн. и на томъ цѣловаша крестъ: да ище кьто отъ селѣ на кого воудеть, то на того воудеть вьси и крестъ чьстьвнѣй. и рекоша вьси: да воудеть на нѣ крестъ чьстьвнѣй и вьси земля роусская. и цѣловавъше сѧ поидоша въ свои си. и приде Святполкъ

съ Давыдомъ Кыевоу, и ради быша людие вси, нъ тѣкмо дивволъ печальнъ быше о любви сей. и вѣлѣзе сотона въ сердце нѣкоторымъ моужемъ, и почаша глаголати къ Давыдови Игоревичю, рекоуще сице: яко Владимѣръ съложила съя естъ съ Василькомъ на Святополка и на тя. Давыдъ же, ѡемъ вѣкроу лѣживымъ словесемъ, нача молвити на Василька, глагола: кѣто естъ оубиалъ брата твоего Ярополка? а нынѣ мыслить на мя и на тя, и съложилъ съя естъ съ Владимѣромъ: да промыслиш о своѣй главѣ. Святополкъ же съмиате съя оумомъ, рекы: ѡда се право боудеть или лѣжа, не вѣдѣ. и рече Святополкъ къ Давыдови: да аще право глаголеши, Богъ ти боуди послуухъ; да аще ли завистию молвиши, Богъ боудеть за тѣмъ. Святополкъ же съжали си по братѣ своѣмъ, и о себѣ нача помышляти, ѡда се право боудеть. и ѡ вѣкроу Давыдови, и прѣклѣсти Давыдъ Святополка, и начаста доумати о Васильцѣ. а Василько сего не вѣдѣше ни Владимѣръ. и нача Давыдъ глаголати: аще не имевѣ Василька, то ни текѣ княженниа Кыевѣ ни мѣнѣ въ Владимѣри. и послуша ѡего Святополкъ. и приде Василько въ .д. ноябрья, и прѣвезе съя на Бѣдовычъ, и иде поклонитъ съя къ святому Михаилу въ монастырь, и оужина тоу, а товары свои постави на Роудици. вечероу же вѣвѣшию приде въ товаръ свой. наоутрию же вѣвѣшию присла Святополкъ, рекы: не ходи отъ именинъ моихъ. Василько же отъпрѣ съя, рекы: не могу жьдати, ѡда боудеть рать дома. и присла къ нему Давыдъ: не ходи, брате, не ослоушай съя брата старѣйшаго. и не вѣсхотѣ Василько послушати, и рече Давыдъ Святополкоу: видиши ли, не помьнитъ тебе ходи въ твоѣю роукоу; аще ти отидеть въ свою власть, самъ оузриши, аще ти не займетъ градъ твоихъ Тоурова и Пиньска и прочиухъ градъ твоихъ. да помьнеши мене: нъ призвавъ нынѣ и ѡемъ и даждь мѣнѣ. и послуша ѡего Святополкъ, и посла по Василька, глагола: да аще не хоцѣши жьдати до именинъ моихъ, да приди нынѣ, и цѣлоуѣши мя, и посѣдимъ вси съ Давыдомъ. Василько же обѣща съя прити, не вѣдѣ льсти, юже коваше на нь Давыдъ. Василько же вѣсѣдъ на конь поуха, и оустрѣте и дѣтскыи ѡего, и повѣда ѡему, гла-

голи: не ходи, княже, хотять ти ити. и не послоуша его, помышляи: како мы хотять ити? оногоды цкловали крестъ, рекоуще: аще кѣто на кого боудеть, то на того боудеть крестъ и мы вси. и помысливъ си прѣкрести ся, рекы: воля господня да боудеть. и приѣха въ малѣ дружинѣ на княжъ дворъ, и вышѣзе противоу его Святполкъ, и идоша въ истъвьскоу, и приде Давыдъ, и сѣдоша. и нача глаголати Святполкъ: остани ся на святѣхъ. и рече Басилько: не могоу остати, брате, оуже иесмы повелѣлъ товаромъ понти прѣди. Давыдъ же сѣдѣше акы нѣмъ. и рече Святполкъ: да заутрокай, брате. и окѣша ся Басилько заутрокати. и рече Святполкъ: посѣдита въ сѣде, а азъ лѣзоу и нарядю. и лѣзе вънъ, а Давыдъ съ Басилькомъ сѣдоста. и нача Басилько глаголати къ Давыдови, и не бѣ въ Давыдѣ гласа ни послоушанна; бѣ бо оужаслъ ся, льсть имѣи въ сердци. и посѣдѣвъ Давыдъ мало рече: кѣде иестъ братъ? они же рѣша иемоу: стоитъ на сѣнехъ. и въставъ Давыдъ рече: азъ идоу по нь, а ты, брате, посѣди. и въставъ иде вънъ. и яко выстоупи Давыдъ, запроша Басилька, къ пятый ноимьери, и оковаша и въ двои оковы, и приставиша къ иемоу стража на ношь. на оутрие же съзва Святполкъ воиаръ и кыянъ, и повѣда имъ, еже бѣ иемоу повѣдалъ Давыдъ: яко брата ти оубилъ, и на ты съвѣщаль ся съ Владимѣромъ, и хоцеть ти оубити и грады твои зяти. и рѣша воиаре и людие: тебѣ, княже, достоятъ блюсти главы своѣи: да аще иестъ право молвилъ Давыдъ, да приметъ Басилько казнь: аще ли неправо глагола Давыдъ, да приметъ мьсть отъ Бога, и отъвѣщаетъ прѣдъ Богомъ. и оувѣдѣша игоумени, и начаша молити ся о Басильцѣ Святполкоу. и рече имъ Святполкъ: ието Давыдъ оувѣдѣвъ же се Давыдъ нача поущати на ослѣплению: аще ли сего не сътвориши, а поуститиши и, то ни тебѣ княжити ни мѣнѣ. Святполкъ же хоташе поустити и, нь Давыдъ не хоташе, блюды ся его. и на тоу ношь везоша и Бѣлоу Градоу, иже градъ малъ оу Кънева яко десѣть верстъ въ дале, и привезоша и на колѣхъ, окована соуща, и съсадиша и съ колъ, и ведоша и въ истъвьскоу малоу. и сѣдѣшю иемоу, оузрѣ Басилько

торчина остриаца ножь, и разоумѣ, тако хотѣть и слѣпити, и възъпи къ Богоу плачемъ великомъ и стенаниемъ. и се вѣлѣзша послании Свѣтополкомъ и Давыдомъ Сновидъ Изечевиць, конюхъ Свѣтополчъ, и Дмитръ, конюхъ Давыдовъ, и почаста простирати ковѣрь, и простеръша уста Василька, хотѣща и поврѣщи. и борашеть ся съ нима крѣпѣво, и не можаста ѣго поврѣщи. и се вѣлѣзъше друзнии повергоша и, и сѣвязаша и, и снѣмъше дѣскоу съ пици възложиша на перси ѣго. и сѣдоша оба полы Сновидъ Изечевиць и Дмитръ, и не можаста ѣго оудержати. и пристоупиша ина два, и снѣиаста другоую дѣскоу съ пици, и сѣдоша, и оудавиша и раміано, тако перемѣ троскотати. и пристоупи торчинъ, именовъ Берендий, овъчюхъ Свѣтополчъ, держа ножь и хотѣ оударити и въ око, и грѣши ся ока, и прѣрѣза ѣмоу лице, и ѣсть рана та на Васильцѣ и нѣнѣ. и по семь оудари и въ око, и изъи зѣницю, и по семь въ другою око, и изъи другоую зѣницю. и томъ часѣ бѣсть яко и мертвѣ. и въземъше и на ковѣрѣ възложиша на кола яко мѣртва, и повезоша и Владимѣрю. и бѣсть везоמוу ѣмоу, сташа съ нимъ, прѣшъдъше мостъ подвиженскый, на торговици, и сѣвлѣкоша съ него срачькоу, кровавоу соущю, и вѣдаша попадни опрати, попадни же оправѣщи възложи на нь, онѣмъ овѣдоущемъ. и плакати ся нача попадни, яко мѣртвоу соущю ономоу. и ошюти плачь, и рече: кѣде се ѣсмъ? они же рекоша ѣмоу: въ Здвиженни градѣ. и въпроси воды, они же даша ѣмоу, и испи воды, и вѣстоупи въ нь доуша, и оупомяноу ся, и пощюпа срачькы, и рече: чѣмоу ѣсте снѣили съ мене срачькоу? да бѣхъ въ той срачьцѣ кровавѣ съмѣрть приалъ и сталъ прѣдъ Богомъ. онѣмъ же овѣдавъшемъ пондоша съ нимъ въ скорѣ на колѣхъ, а по гроудьноу поутѣ, бѣ бо тѣгда мѣсяць гроудьнъ, рекъше ноябрь. и придоша съ нимъ Владимѣрю въ шестый дѣнь, приде же и Давыдъ съ нимъ, акы нѣкакъ оуловъ оуловивъ. и посадиша и въ дворѣ Бакіевѣ, и приставиша три десѣти моужь стрѣщи ѣго и два отрока княжа, Оулана и Кольчию. Владимѣрѣ же слышавъ, тако шѣть бѣсть Василько и ослѣплень, оужасе ся, и вѣсплакавъ рече: сего не бѣвало ѣсть въ роусѣ-

стѣи земли ни при дѣдѣхъ нашихъ ни при отцехъ нашихъ, сыкого зѣла. и тоу абнѣ посла къ Давыдоу и къ Ольгови Святославищема, глагола: поидѣта къ Градѣцю, да поправимъ сего зѣла, еже ся сѣтвори се въ роусскѣи земли и въ насъ, въ братни, еже въверженъ въ нѣ ножь: да аще сего не оуправимъ, то больше зѣло вѣстанеть въ насъ, и начынетъ братъ брата закалати, и погыбнетъ земля роусская, и врази наши, Половци, пришьдѣше възьмоутъ землю роусскоюю. се слышавъ Давыдъ и Ольгъ печальна быста вельми, и плакаста ся, рекоуца: яко сего нѣ было въ родѣ нашемъ. и тоу абнѣ събравъша вои придоста къ Владимѣроу. Владимѣроу же съ вои стоацію въ бороу, Владимѣръ и Давыдъ и Ольгъ послаша моужа своя, глаголюще, къ Святполкоу: чѣто се зѣло сѣтворилъ яси въ роусскѣи земли, и въвергъ яси ножь въ нѣ? чѣмоу яси ослѣпилъ братъ свой? аще ти бы вина каа была на нѣ, обличилъ бы и прѣдъ нами, и оупрѣвъ и сѣтворилъ яемоу: а нынѣ яви виноу яего, еже яемоу се сѣтворилъ яси. и рече Святполкъ: яко повѣда ми Давыдъ Игоревичъ: яко Басилько брата ти оубилъ, Ярополка, и тебе хоцеть оубити и зати власть твою, Тоуровъ и Пиньскъ и Берестинѣ и Погоринноу, и заходилъ ротѣ съ Владимѣромъ, яко сѣсти Владимѣроу Кыѣвѣ, а Басилькови Владимѣри: а неволя ми своѣи главѣ бяюсти. и не изъ яего ослѣпилъ, нѣ Давыдъ, и велъ и къ себѣ. и рѣша моужи Владимѣри и Давыдови и Ольгови: извѣта о семь не имѣи, яко Давыдъ яестъ слѣпилъ и, не въ Давыдовѣ градѣ ятъ ни ослѣпленъ, нѣ въ твоѣемъ градѣ ятъ и ослѣпленъ. и се имъ глаголющемъ разидоша ся разьно. на оутриѣ же хотащемъ имъ чрѣзъ Дикѣръ на Святполка, Святполкъ хотѣ повѣгнути изъ Кыѣва, и не даша яемоу кыяне, нѣ послаша Бѣсевлаждюю и митрополита Николоу къ Владимѣроу, глаголюще: молимъ ся, княже, тебѣ и братома твоима, не мозкте погоубити роусскыи земля: аще бо възьмете рать междю собою, поганин имоутъ радовати ся, и възьмоутъ землю нашу, юже вѣша сътяжали отъци ваши и дѣди ваши трудоу великомъ и храбрѣствомъ, побараюше по роусскѣи земли ныи земля прискывахоу, а вы хоцете по-

гоувити землю роусьскоую. Бъсевлажда же и митрополитъ придоста къ Владимѣроу, и молиста ся ѿмоу, и повѣдаста мольбою кыпанъ, яко творити миръ и блюсти землю роусьскыи и брань имѣти съ поганьыми. се слышавъ Владимѣръ, распакавъ ся рече: по истинѣ, отьци наши и дѣди наши съблюли землю роусьскоую, а мы хоцемъ погоувити. и прѣклони ся на мольбою княгыниноу, чытаетъ ю акы мать отьца ради своего, бѣ во любимъ отьцю своѿмоу по великоу и въ животѣ и по смѣрти, не ослоушаша ся ѿго ни въ чемъ же, тѣмъ же и послоуша ѿна акы матери. и митрополита такожде чыташе, санъ свѣтительскый, и не прѣслоуша мольбы ѿго, Владимѣръ во тако быше любезнивъ: любезвъ имѣи къ митрополитомъ и къ епископомъ и къ игоуменомъ, паче же черньчскый чинъ любви, черньца, приходѣщая къ немоу, напиташе и напаше акы мати дѣти свои, и аще кого видѣше ли шюмьна ли въ коемъ зазорѣ, не осоуждаше, нѣ всѣа на любезвъ прѣкладаше и оутѣшаше. нѣ мы на свое възвратимъ ся. княгыни бывъши оу Владимѣра приде Кыевоу, и повѣда всѣа рѣчи Святполкоу и кыпаномъ, яко миръ воудеть. и начаша между собою моужа слати, и оумириша ся на семь, яко рѣша Святполкоу: яко се Давыдова съколота, то иди ты, Святполче, на Давыда, любо ими, любо прожени и. Святполкъ же ѿемъ ся по се, цѣловаша крестъ между собою, миръ сътворише. Василькови же соуцю Владимѣри на прѣжде реченѣмъ мѣстѣ, яко приближи ся постъ великый, и мѣнѣ тоу соуцю, Владимѣри, въ ѿдиноу ноць присла по мя князь Давыдъ. и придохъ къ немоу, и съдѣхоу около ѿго дружина, и посадивъ мя рече ми: се молвилъ Василько си ноци къ Оуланови и Кольчи, рекы тако: се слышю, ѿже и деть Владимѣръ и Святполкъ на Давыда; да ѿже бы мене Давыдъ послоушалъ, да быхъ послалъ моужь свой къ Владимѣроу, вратить ся, вѣдѣ во ся съ нимъ, чыто молвилъ, и не пондеть. да се, Василью, шлю ти, иди къ Василькови, тезоу своѿмоу, съ сима отрокома, и молви ѿмоу тако: ѿже хоцеша послати моужь свой, и вратить ся Владимѣръ, то вѣдамъ ти, который ти градъ любъ, любо Бъсевлаждъ, любо Шеполь, любо

Перемиль. азъ же идохъ къ Басилькови, и повѣдахъ ѿмоу
 всѣя рѣчи Давыдовы. онъ же рече: сего ѿсмы не молвнѣть,
 нѣ надѣю ся на Богъ, пошлю, да бѣша не пролинали мене
 ради крови. нѣ семоу ми дивьно, даѣть ми градъ свой, а
 мой Теревовль, моя власть, пождавъше и нѣнѣ. такоже
 и вѣсть, въ скорѣ бо прѣи власть свою. мѣнѣ же рече: иди
 къ Давыдови, и рѣчи ѿмоу: пришли ми Коульмѣи, тѣ
 пошлю къ Владимѣроу. и не послоуша ѿго Давыдъ, и по-
 сла ми пакы, рекы: нѣ тоу Коульмѣи. и рече ми Басилько:
 посѣди мало. и повелѣ слоузѣ своѿмоу ити вѣнъ, и сѣде
 съ мѣною, и нача ми глаголати: се слышу, ѿже ми хо-
 щеть дати Ляхомъ Давыдъ; то се мало ся насытилъ крове
 моеи, а се щеть боле насытити ся, ѿже ми вѣдасть имъ?
 азъ бо Ляхомъ много зѣла сътворихъ, и ѿще ѿсмы хотѣлъ
 сътворити и мѣстити роусьскѣи земли. и аще ми вѣдасть
 Ляхомъ, не бою ся съмерти, нѣ се повѣдаю ти по исти-
 нѣ, яко на ми Богъ наведе се за мое вѣзвышение: яко
 приде ми вѣсть, яко идоуть къ мѣнѣ Берендичи и Пече-
 нѣзи и Торци, и рекоухъ въ оумѣ своѿемъ: ѿже ми боу-
 доуть Берендичи и Печенѣзи и Торци, рекоу братоу своѿе-
 моу Болодареви и Давыдови: даѣта ми дружиноу свою
 млаждьшою, а сама пийта и веселита ся. и помыслихъ:
 на землю лядьскоую настоуплю на зимоу, и на лѣто и вѣзь-
 моу землю лядьскоую, и мѣщю роусьскоую землю. и по семь
 хотѣлъ ѿсмы прѣяти Болгары доунайскыи и посадити ѿ
 оу себе. и по семь хотѣхъ просити ся оу Святополка и оу
 Владимѣра ити на Половца, да любо налѣзоу севѣ славоу,
 а любо главоу свою съложю за роусьскоую землю. ино помы-
 шление въ сердци моѿемъ нѣ бѣло, ни на Святополка ни на
 Давыда, а се кленоу ся Богомъ и ѿго пришькствиюемъ, яко не
 помыслилъ ѿсмы зѣла брати своѿей ни въ чемъ же, нѣ за
 мое вѣзнесеніе низложи ми Богъ и смѣкри. по семь же при-
 ходящю великоу дѣни, поиде Давыдъ, хотѣ прѣяти Басиль-
 ковоу власть. и оусрѣте и Болодаръ, братъ Басильковъ, оу
 Боужьска, и не смѣ Давыдъ стати противоу Басильковоу бра-
 тоу, Болодарю, и затвори ся въ Боужьскѣ, и Болодаръ остоу-
 пи и въ градѣ. и нача Болодаръ молвити: по чѣто зѣло съ-
 творивъ не каѣши ся ѿго? да оуже помани ся, колико ѿси

зѣла сѣтвориаъ. Давыдъ же на Свѣтополка нача извѣстѣ
 имѣти, глаголюа: ци ѿ се сѣтвориаъ, ци ли въ моеѣмъ градѣ?
 азъ ся самъ боиаъ, аще быша и мене ѿли и сѣтворили та-
 кожде; неволи ми было пристати въ сѣвѣтъ, ходящю въ
 роукоу ѿего. и рече Болодарь: Богъ сѣвѣдѣтель томоу, а
 нынѣ поустѣ братъ мой, и сѣтворю съ тобою миръ. и радъ
 бывъ Давыдъ посла по Басилька, и приведъ и дасть
 Болодарю, и сѣтвориша миръ, и разидоста ся. и сѣде Ба-
 силько Терековли, а Давыдъ приде Владимѣрю. и наставъ-
 ши веснѣ приде Болодарь и Басилько на Давыда, и придоста
 къ Бѣсевлаждю, а Давыдъ затвори ся Владимѣри. онѣма
 же ставъшема около Бѣсевлажда, възвѣста копнѣемъ градъ,
 и зажъгоста огнемъ. и вѣгоша людиѣ огни. и повелѣ Ба-
 силько искъци въся, и сѣтвори мѣщениѣ на людехъ непо-
 винныхъ, и пролиа кровь неповинноу. по семь же придо-
 ста къ Владимѣрю, и затвори ся Давыдъ въ Владимѣри,
 и снѣ остоупиша градъ. и посласта къ владимѣрьцемъ,
 глаголюща: вѣк не придоховѣ на градъ вашъ ни на васъ,
 нѣ на врагы своя, на Тоурѣака и на Лазарѣ и на Басили, ти
 бо соуть намолвили Давыда, и тѣхъ ѿестъ послоушавъ Давы-
 дъ, и сѣтвориаъ се зѣло: да аще хощете за сѣхъ бити
 ся, да се мѣ готовы; а любо, выдѣйте врагы наша. гра-
 жданѣ же се слышавъше съзваша вѣще, и рѣша Давыдо-
 ви людиѣ: выдѣай моужа снѣ, не виѣемъ ся за сѣхъ, а за
 ты бити ся можемъ; аще ли, то отворимъ врата градоу,
 а самъ промыслиа о сѣвѣ. и неволи бысть выдѣати ѿ. и
 рече Давыдъ: нѣ тоу ихъ сѣде, вѣк бо ѿ послалъ Лоучьскоу.
 онѣмъ же пошѣдъшемъ Лоучьскоу Тоурѣакъ вѣжа Кыѣвою,
 а Лазарь и Басиль вратнѣста ся Тоурѣйскоу. и слышаша лю-
 диѣ, ѿко Тоурѣйскѣ соуть, и кликнуша людиѣ на Давы-
 да, и рекоша: выдѣай, кого ти хощатъ; аще ли, то прѣ-
 даѣмъ ся. Давыдъ же пославъ приведе Басили и Лазарѣ, и
 дасть ѿ, и сѣтвориша миръ въ недѣлю. а за оутра по зори
 повѣсиша Басили и Лазарѣ и растрѣлаша стрѣлами Басиль-
 ковици, и идоша отъ града. се же вѣтороѣ мѣщениѣ сѣтво-
 ри, ѿегоже не быше лѣпо сѣтворити, да бы Богъ отъмѣсть-
 никъ былъ, и възложити было на Бога мѣщениѣ своеѣ,
 ѿкоже рече пророкъ: и въздамъ мѣсть врагомъ, и ненавида-

шимъ ми въздамъ, яко кровь сыновъ своихъ мщрають и мьститъ, и въздасть мьсть врагомъ и ненавидящимъ его. симъ же отъ града отъшкдъшемъ, сею сънъмъше погребеша на. Святѡполкоу же обѣщавъшю сѧ прогнати Давыда понде къ Берестию къ Ляхомъ. се слышавъ Давыдъ иде въ Ляхы къ Владиславоу, ища помощи. Ляхове же обѣщаша сѧ ѡмоу помагати, и възвѣща оу него злата пятьдесятъ гривень, рекоуще ѡмоу: понди съ нами Берестию, яко се вѣбитъ ны Святѡполкъ на сънъмъ, и тоу оумиримъ тѧ съ Святѡполкомъ. и послоушавъ ихъ Давыдъ иде Берестию съ Владиславомъ, и ста Святѡполкъ въ градъ, а Ляхове на Боузъ, и съсла сѧ рѣчьми Святѡполкъ съ Ляхы, и въздасть дары великы на Давыда. и рече Владиславъ Давыдови: не послоушають мене Святѡполкъ, да иди опять. и приде Давыдъ Владимѣрю. и Святѡполкъ съвѣтъ сътвори съ Ляхы, и понде къ Пиньскоу, пославъ по воѧ. и приде Дорогобоудю, и дожда тоу вой своихъ, и понде на Давыда къ граду, и Давыдъ затвори сѧ въ градъ, чаѧ помощи отъ Ляховъ, вѣща во ѡмоу река: яко аще придоуть на тѧ роуьстии князи, то мѧ ти боудемъ помощьници. и съльгаша ѡмоу, ѡмлюще злато оу Давыда и оу Святѡполка. Святѡполкъ же остѡупи градъ, и стоѧ Святѡполкъ около града седмь недѣль. и поча Давыдъ молити сѧ: поустѧ ми изъ града. Святѡполкъ же обѣща сѧ ѡмоу, и цѣловаста крестъ междуо собою. и изиде изъ града, и приде въ Червень. а Святѡполкъ вѣниде въ градъ въ великоую соуботоу, а Давыдъ вѣжа въ Ляхы. Святѡполкъ же прогнавъ Давыда нача доумати на Колодаря и на Басилька, глагола: яко се ѡсть власть отъца моего и врата. и понде на нѧ. се слышавъ Колодаръ и Басилько пондоста противоу, възвѣмъша крестъ, ѡгоже вѣ цѣловалъ къ нима на сѣмъ: яко на Давыда пришлъ ѡсьмъ, а съ вама хоцю имѣти миръ и любвь. и прѣстоупи Святѡполкъ крестъ, надѣѧ сѧ на множество вой. и срѣктоша сѧ на поли на Рожьни, исполчивъшемъ сѧ обонмъ. и Басилько възвѣси крестъ, глагола: яко сего ѡси цѣловалъ; се первѣѡ възвѣлъ ѡси зракъ очию моею, а се нынѣ хоцѣши възвати доушю мою: да боуди междуо нами крестъ съ. и пондоша къ сѣбѣ къ воєви. и състоупиша сѧ

полци, и мнози чловѣци благовѣрѣни видѣша крестъ надъ
 Басильковъ вонъ възвѣшы сѧ велими брани же велицѣ
 бѣвѣши и мнозѣмъ падающею отъ обою полкоу, видѣвъ
 Святполкъ, яко люта брань, повѣже, и привѣже Вла-
 димѣрю. Володарь же и Басилько повѣдивѣша, стаستا тоу,
 рекоуца: довлѣють нама на между своеѣ стати. и не идоста
 никаможе. Святполкъ же привѣже Владимѣрю, и съ нимъ
 сына ѣго два и Ярополчица два и Свѣтоша, сынъ Да-
 вѣдовъ Свѣтославица, и прочаи дружина. Святполкъ
 же посади въ Владимѣри Мстислава, иже бѣ ѣмоу отъ
 наложьница, а Ярославъ посла въ Оугры, вака Оугры на
 Володари, а самъ иде Кыневоу. Ярославъ же, сынъ Свѣ-
 тополкъ, приде съ Оугры и краль Коломанъ и два епи-
 скоупа, и стаща около Перемышля по Бягроу, а Володарь
 затвори сѧ въ градѣ, Давѣдъ же въ тѣ чинъ пришѣдъ изъ
 Лаховъ посади женоу свою оу Володари, а самъ иде въ По-
 ловьца. и оустрѣте и Бонякъ. и врати сѧ Давѣдъ, и пон-
 доста на Оугры. идоушема же има стаща ноцьлегоу: и яко
 бѣсть полоу ноши, въставъ Бонякъ отъяха отъ вой, и
 поча вѣти волчьскы, и волкъ отъвѣ сѧ ѣмоу, и начаша
 волци вѣти мнози. Бонякъ же прияхавъ повѣда Давѣ-
 дови: яко повѣда ны ѣсть на Оугры за оутра. и на оу-
 триѣ Бонякъ исполчи вои свои, и бѣсть Давѣдовъ вой
 съто, а оу самого три съта, и раздѣли на три полкы, и
 понде къ Оугромъ. и поустри на воропъ Ялтоунапоу въ па-
 ти десѧтъ чадѣ, а Давѣда постави подъ стягомъ, а самъ
 раздѣли сѧ на двѣ части по пяти десѧтъ на строноу. Оугри
 же исполчиша сѧ на застоупы, вѣ ко Оугръ числомъ съто
 тысоуцѣ. Ялтоунапа же пригна къ первоу застоупоу, и
 стрѣливѣше повѣтноуша прѣдъ Оугры, Оугри же погнаша по
 нихъ. и яко вѣжаще минуша Боняка, Бонякъ гнаше съкы
 въ тыль, а Ялтоунапа възрацашеть сѧ въспѧть, и не
 допоушахоу Оугръ опѧть, и тако множицею оубиваѧ съби-
 ша на въ мячь. Бонякъ же раздѣли сѧ на три полкы, и
 събиша Оугры акы въ мячь, яко се соколъ събиваетъ га-
 лица. и покѣгоша Оугри, и мнози истопоша въ Бягроу, а
 дружини въ Саноу. и вѣжаще възле Сана въ гороу съпи-
 хахоу другъ друга, и гнаша по нихъ два дѣни съкоуше.

тоу же оубиша и пискоупа ихъ Коупана и отъ боляръ мно-
 гы, глаголаху бо, яко погыбло ихъ четьри десяти ты-
 соуць. Ирославъ же вѣжа на Духы, и приде Берестию, а
 Давыдъ заимъ Соут'кскоу и Червень, приде въ незапоу, и
 заа владим'кряца, а Мьстиславъ затвори сѧ въ градѣ съ
 засадою, иже вѣша оу него берестиане, пиняне и вѣгоше-
 вьци. и ста Давыдъ, остоупивъ градъ, и часто пристоу-
 паше. ѡдиною подѣстоупиша къ градуу подѣ вѣжами,
 онѣмъ же виоушемъ сѧ съ града и стрѣлающею сѧ между
 собою, и даху стрѣлы акы дѣждь. Мьстиславоу же хотя-
 цю стрѣлти, въ незапоу оударенъ вѣсть подѣ пазоухоу
 стрѣлоу на забралѣхъ сквозѣ дѣскоу скважнею, и съведоша
 и, и на тоу ношѣ оумре, и таиша и три дѣни, и въ четвер-
 тый дѣнь повѣдаша на вѣщи. и рѣша людиѣ: се князь оу-
 биенъ; да аще сѧ вѣдамы, Святополкъ погоубить ны
 всѧ. и послаша къ Святополкоу, глаголюще: се, сынѣ
 твой оубиенъ, а мы изнамагдемъ гаддомъ: да аще не
 придеши, хотять сѧ людиѣ прѣдати, не могуще гадда
 терпѣти. Святополкъ же посла Поутятау, воѣводуу своею.
 Поутята же съ вой пришьдъ къ Лоучьскоу къ Святоши,
 сыноу Давыдовоу, тоу вѣхуу моужа Давыдови оу Свято-
 ша, заходилъ бо вѣ ротѣ Святоша къ Давыдови: аще
 поидеть на ты Святополкъ, то повѣмъ ти. и не сътвори
 сего Святоша, нѣ изима моужа Давыдовы, а самъ поиде
 на Давыда. и приде Святоша и Поутята августа въ пя-
 тый дѣнь, Давыдовомъ воємъ облежащемъ градъ, въ
 полоудѣннѣ, Давыдови съпашю, и нападоша на ны, и по-
 чаша скѣщи. и граждане скочиша съ града, и почаша скѣщи
 вой Давыдовы, и повѣже Давыдъ и Мьстиславъ, сы-
 новьць ѡего. Святоша же и Поутята прѣста градъ,
 и посадиша посадника Святополча Василѧ. и приде Свя-
 тоша Лоучьскоу, а Поутята Кѣневоу. Давыдъ же повѣже въ
 Половца, и оусрѣте и Бонякъ. и поиде Давыдъ и Бо-
 някъ на Святошю къ Лоучьскоу, и остоупиша Святошю въ
 градѣ, и сътвориша миръ. и изиде Святоша изъ града, и
 приде къ отьцю своемоу Черниговоу. а Давыдъ прѣка
 Лоучьскъ, и отъ тоуду приде Владим'кря, посадникъ же
 Василь вѣвѣже, а Давыдъ прѣка Владим'кря, и скде къ

немъ. а на вѣторое лѣто Свѣтополкъ, Владимѣръ, Давыдъ и Ольгъ привабиша Давыда Игоревича, и не даша ѣмоу Владимѣря, нѣ даша ѣмоу Дороговоуждъ, въ немъ же и оумре. а Свѣтополкъ прѣка Владимѣръ, и посади въ немъ сына своего Ирсолава.

LXXXIV. Въ лѣто .*ѡсхз*. приде Владимѣръ и Давыдъ и Ольгъ на Свѣтополка, и ста ша оу Градыца. и сѣтвориша миръ, ꙗкоже и въ прѣждниє лѣто сѣказахъ.

(Въ се же лѣто заложи Владимѣръ церквѣ камѣноу свѣтлыи богородица Переяславлѣ, на княжи дворѣ. тогожде лѣта заложи Владимѣръ Мономахъ градъ на Остри.)

Въ лѣто .*ѡсхз*. изиде Свѣтополкъ на Давыда къ Владимѣрю, и прогна Давыда въ Ляхы. въ се же лѣто повниєни Оугри оу Перемышлѣ. въ се же лѣто оубиєнъ Мъстиславъ, сынъ Свѣтополчъ, въ Владимѣри, мѣсяца июня въ .vi. днь.

Въ лѣто .*ѡсхн*. вѣнде Мъстиславъ отъ Давыда на море мѣсяца июня въ .i. томъжде лѣтѣ братиѣ сѣтвориша миръ между собою, Свѣтополкъ, Владимѣръ, Давыдъ и Ольгъ, въ Оувѣтицихъ мѣсяца августа въ .i. днь. тогожде мѣсяца въ .л. томъжде мѣстѣ, братиѣ всѣи съниша ся, Свѣтополкъ, Владимѣръ, Давыдъ и Ольгъ, и приде къ нимъ Игоревичъ Давыдъ, и рече къ нимъ: на чѣто ми ѣсте привабили? ѣсе ѣсмь: комоу до мене обидѣ? и отъвѣща ѣмоу Владимѣръ: ты ѣси прислаа къ намъ: хоцю, братиѣ, прити къ вамъ и пожаловати ся своєю обиды; да се ѣси пришьа, и сѣдиши съ братиєю на ѣдномъ ковчѣрѣ: то чемоу не жалоуєши ся, до кого ти насъ жалова? и не отъвѣща Давыдъ ничѣтоже. и ста ша всѣи братиѣ на конихъ. и ста Свѣтополкъ съ своєю дружиною, а Давыдъ и Ольгъ съ своєю разьно, кромѣ себе, а Давыдъ Игоревичъ сѣдѣше кромѣ, и не припоуцахоу ѣго къ севѣ, нѣ осовь доумахоу о Давыдѣ. и сѣдоумавъше послаша къ Давыдоу моужа своѣа, Свѣтополкъ Поутытоу, Владимѣръ Орогости и Ратибора, Давыдъ и Ольгъ Торчина. послани же придоша къ Давыдови, и рекоша ѣмоу: се ти молвѣять кратиѣ: не хоцѣмъ ти дати стола Владимѣрьскаго, за не къвергаъ ѣси ножъ въ ны, ѣгоже нѣ было въ роуцѣтѣи

ЗЕМЛИ; да се мѣ тебе не имемъ, ни иного ти зѣла не сътвори-
римъ, нѣ се ти даемъ: шѣдъ сяди въ Боужьстѣмъ, въ остро-
зѣк, а Доубьнѣ и Черторыйскѣ то ти дають Святюполкъ, а се ти
дають Владимѣръ двѣ сѣтѣ гривнѣ, а Давыдъ и Ольгѣ
двѣ сѣтѣ гривнѣ. и тѣгда послаша сълы свои къ Володаре-
ви и къ Басилькови: помни брата своего Басилька къ себѣ,
и боуди вама ѳдина власть, Перемѣшль; да аще вама люво,
да сѣдята: аще ли ни, да поѳети Басилька сѣмо, да и кор-
мимъ сѣде, а хлѣпы наша выдайта и смерды. и не послу-
ша сего Володарь, ни Басилько. а Давыдъ сѣде Боужьстѣ.
и по семь въдасть Святюполкъ Давыдови Дорогобоуждѣ,
въ немѣже и оумре; а Владимѣръ въда сынови своему
Ирославоу.

LXXXV. Въ лѣто .x.схѣ. прѣстави ся Вьсеславъ, полоть-
скый князь, мѣсяца априла въ .дл. днь, въ девятый часъ
днѣ, въ срдѣоу. въ тожде лѣто зарати ся Ирославъ
Ирополчиць Берестин, и иде на нѣ Святюполкъ, и заста и
въ градѣ, и ѳемъ окова и, и приведе и Кыневоу. и моли
ся о немъ митрополитѣ и игоумени, и оумолиша Святю-
полка, и заводиша и въ ракоу святою Бориса и Глѣба, и
сѣняша съ него оковы, и поѳетиша и. томѣжде лѣтѣ
сѣвъкоупиша ся всѣя братиа: Святюполкъ, Владимѣръ
и Давыдъ и Ольгѣ и Ирославъ, братъ ѳю, на Золотчи.
и прислаша Половци сълы отъ всѣхъ князий къ всѣй
брати, просаѳе мира. и рѣша имъ роускети князи: да
аще хоцете мира, да сѣвъкоупимъ ся оу Сакова. и послу-
шаша Половци, и сѣняша ся оу Сакова, и сѣтвориша
миръ съ Половци, и поаша тали междуо собою, мѣсяца
семтыкря въ .ел. днь, и разидоша ся разьно.

(Въ се желѣто Владимѣръ заложи церкѣвъ въ Смольнѣ-
стѣ святыхъ богородица камяноу, епискоупнио.)

Въ лѣто .x.схл. выѣѣже Ирославъ Ирополчиць изъ
Кынева, мѣсяца октыкря въ первый. тогожде мѣся-
ца на исходѣ прѣльстивъ Ирославъ Святюполчиць Иро-
слава Ирополчица ятъ и на Ноурѣ, и приведе и къ отѣцю
Святюполкоу, и оковаша и. томѣжде лѣтѣ, мѣсяца дека-
бря въ двадесатый, приде Мьстиславъ, сынъ Владимѣръ,
съ Новоградци: вѣ во Святюполкъ съ Владимѣромъ радѣ

имѣлъ, яко Новоу Градоу быти Свѣтополчю и посадити сынъ свой въ немъ, а Владимѣроу посадити сынъ свой Владимѣри. и приде Мьстиславъ Къневоу, и сѣдоша въ истѣвѣк, и рѣша моужи Владимѣри: се, прислааъ Владимѣръ сына своего, да се сѣдять новоградци, да поимъше сына твоего идоуть Новоу Градоу, а Мьстиславъ да идетъ Владимѣрю. и рѣша новоградци Свѣтополкоу: се, мы, княже, прислани къ тебѣ, и рекли ны тако: не хощемъ Свѣтополка ни сына его; аще ли двѣ главѣ имѣють сынъ твой, то пошли и; а сего ны далъ Бьсевладъ, и въскормили ѳемь севѣ князь, а ты ѳеси шьлъ отъ насъ. Свѣтополкъ же многоу прю имѣвъ съ ними, онѣмъ же не хотѣвъшемъ, поимъше Мьстислава, придоша Новоу Градоу. въ тожде лѣто бысть знаменіе на небеси, мѣсяца генваря въ .кд. днь, по три дни, акы пожарна заря отъ вѣстока и оуга и запада и сѣвера, и бысть таковъ свѣтъ всю ношь, акы отъ лоуны полны свѣтишь ся. въ тожде лѣто бысть знаменіе въ лоунѣ мѣсяца февраля въ пятый днь. тогожде мѣсяца въ седмый днь бысть знаменіе въ солнці: оградило ся вьше солнце въ три доугы, и быша дроугыа доугы хреветы къ севѣ. и снѣ видѣше знаменія благовѣрнии чловѣци съ вѣздъуханіемъ молахоу ся къ Богоу и съ слезами, да бы Богъ обратилъ знаменія си на добро: знаменія во бывають ова на зѣло, ова ли на добро. на придоущіе лѣто вѣложи Богъ мьсль доброу въ роусьскыа князя: оумьслиша дерзноути на Половца и понти въ землю ихъ, еже и бысть, якоже съкажемъ послѣжде въ пришьдъшіе лѣто. въ се же лѣто прѣстави ся Ирославъ Ирополчишь, мѣсяца августя въ первый на десѣте днь. въ се же лѣто ведена бысть дѣщи Свѣтополча Съвѣслава въ Ашхы за Болеслава, мѣсяца ноябрия въ шестый на десѣте днь.

(Въ тожде лѣто роди ся оу Владимѣра сынъ Андрѣй.)

LXXXVI. Въ лѣто .xшхi. Богъ вѣложи въ сердце княземъ роусьскымъ Свѣтополкоу и Владимѣроу, и съниста ся доумати на Доловѣстѣк. и сѣде Свѣтополкъ съ своєю дружиною а Владимѣръ съ своєю въ єдиномъ шатѣрѣ, и почаша доумати и глаголати дружина Свѣтополча: яко не-

годьно нѣмѣ веснѣ ити, хоцемъ погоукити смерды и
 ралню ихъ. и рече Владимѣръ: дивно ми, дружина, еже
 лошади жалоуѣте, іюже кѣто ореть; а сего чемоу не про-
 мыслите, іеже то начынетъ орати смердъ, и прихавъ По-
 ловчичѣмъ оударитъ и стрѣлоу, и лошадь іего поиметь, а
 къ село іего хавъ иметь женоу іего и дѣти іего и все іего
 имѣніе? то лошади жаль, а самого нѣ жаль ли? и не мо-
 гоша отквѣщати дружина Свѣтополча. и рече Свѣто-
 полкъ: се, азъ готовъ оуже. и вѣста Свѣтополкъ, и рече
 іемоу Владимѣръ: то ти, брате, велико добро сътворити
 земли роусеткѣй. и посласта къ Ольгови и Давыдови, гла-
 голюща: поидѣта на Половца, да любо коудемъ живи
 любо мертви. и послоуша Давыдъ, а Ольгъ не вѣсхотѣ
 сего, виноу рекы: не съдраваю. Владимѣръ же цѣловавъ
 врата своіего поиде Переяславию, и Свѣтополкъ по немъ и Да-
 выдъ Свѣтославиць и Давыдъ Бѣсславиць и Мѣстиславъ,
 Игоревъ внукъ, и Бѣцеславъ Ярополчиць и Ярополкъ Вла-
 димѣриць. и поидоша на конихъ и въ ладияхъ, и придо-
 ша ниже порогъ; и сташа въ протолчахъ въ Хортичимъ
 островѣ. и вѣскдоша на коня, и пѣшцы изъ ладий вы-
 скдъше идоша въ поли четьри дѣни, и придоша на Соу-
 тѣнь. Половци же слышавъше, іако идеть Роусь, съ-
 браша ся везъ числа, и начаша доумати. и рече Оуроусова:
 просимъ мира оу Роуси, іако крѣпко имоутъ бити ся съ
 нами, мы бо много зѣла сътворихомъ роусеткѣй земли. и
 рѣша оунѣиши Оуроусовѣ: аще ты боиши ся Роуси, нѣ
 мы ся не боимъ; снѣ бо избивъше поидемъ въ землю ихъ,
 и примемъ градъ ихъ, и кѣто избавитъ ѱ отъ насъ?
 роусетий же князи и вонъ вси моляхоутъ Бога, и обѣты
 въздахоу Богоу и прѣчистѣй іего матери, овѣ коутіею,
 овѣ же милостынею оубогымъ, ини же монастыремъ
 трѣкованин. и сице молящемъ ся, поидоша Половци, и
 послаша прѣдъ собою въ стража Ялтоунапоу, іеже словѣше
 въ нихъ моужествомъ. такожде роусетии князи послаша
 стража своѣ. и оустрѣгоша роусетии стражеве Ялтоунапоу,
 и обистоупивъше и оубиша Ялтоунапоу и соущаѣ съ нимъ,
 и не избѣсть ни іединъ, нѣ всѣѣ избивша. и поидоша пол-
 кове половчестии акы борове, и не вѣ прѣзрѣкти ихъ. и

Роуць поидоша противоу намъ. и Богъ великый вълочи оужасть великоу въ Половцы, и страхъ нападе на нѣя и трепетъ отъ лица роуцьскыхъ вой, и дрѣмахоу сами, и конемъ нхъ не вѣ спѣха въ ногахъ: наши же съ веселиемъ на конихъ и пѣши поидоша къ нимъ. Половцы же видѣвъше оустремление роуцьское на ся, не достоупивъше повѣдоша прѣдъ роуцьскими полкы, наши же погнаша, сѣкоуще я. дѣни четвертаго априла мѣсяца велико съпасение Богъ сътвори, и на врагы наша дастъ повѣдоу великоу. и оубиша тоу въ полкоу князий два десѣти: Оуроусокоу, Къчича, Яросланапоу, Китанапоу, Коумана, Ясоупа, Коуртъка, Ченегрепоу, Соурьбаря и прочаи князи нхъ, а Белдюзи яша. по семь же сѣдоша братия, повѣдивъше врагы своя, и приведоша Белдюзи къ Свѣтополкоу. и нача Белдюзы давати на сѣбѣ злато и сребро и коня и скотъ. Свѣтополкъ же посла и къ Владимѣроу. и пришѣдъшию ѣмоу нача въпрашати ѣго Владимѣръ: то вѣдѣ яла въ рота; многожды бо ходивъше ротѣ воювасте роуцьскою земаю. то чемоу ты не казаше сыновъ своихъ и родоу своего, не прѣстоупати роты, нѣ проливашетъ кровь хрестияньскоу? да се боуди кровь твоѣя на главѣ твоѣй. и повелѣ оубити и, и тако расккоша и на оуды. и по семь съниша ся братия всѣя, и рече Владимѣръ: съ дѣнь, иже сътвори Господь, възрадоуемъ ся и възвеселимъ ся въ нѣ; яко Господь избавилъ нѣя ѣсть отъ врагъ нашихъ, и покори врагы наша, и сѣкроуши главы змиѣвты, и далѣ ѣсть нхъ брашно людемъ роуцьскимъ. възяша бо тѣгда скоты и овыца и коня и вельбелюды и вѣжа съ добыткъомъ и съ челядню, и заша Печенѣгы и Торкы съ вѣжами. и придоша въ Роуць съ плѣномъ великымъ и съ славою и съ повѣдою великою. семь же лѣтъ придоша проузи, авгоуста въ первый дѣнь. тогожде мѣсяца въ осмый на десѣте дѣнь иде Свѣтополкъ, и сѣроуеи градъ Гюргевъ, ѣгоже вѣша пожгли Половцы. тогожде лѣта ви ся Ярославъ съ Мордовою мѣсяца марта въ четвертый дѣнь, и повѣжденъ вѣсть Ярославъ.

LXXXVII. Въ лѣто .x̄xvii. ведена дѣщи Болодарева за цѣсаревниць за Алексиниць Цѣсарю Градоу, мѣсяца ноулия въ двадесѣтый дѣнь. томъжде лѣтѣ ведена Прѣдѣслава,

дъщи Святотолча, въ Оугры за кралевиць, августа въ двадесятый первый день. томъжде лѣтѣ приде митрополитъ Никифоръ въ Русь, мѣсяца декабря въ шестой день. тогожде мѣсяца прѣстави ся Биславъ Ярополчиць въ третин на десате день. тогожде мѣсяца въ осмый на десате Никофоръ митрополитъ на столѣ посаженъ. се же съкажемъ: сего же лѣта исходяща посла Святотолкъ Поутятоу на Мѣньскъ а Владимѣръ сына своего Ярополка, а Ольгъ самъ иде на Глѣба, поемъше Давыда Биславища. и не оупѣша ничктоже, и възвратиша ся опять. и роди ся оу Святотолка сынъ, и нарекоша имя юмоу Брячиславъ. въ се же лѣто вѣсть знаменіе: стоиаше солныце въ кроузѣ, а по срѣдѣ кроуга крестъ, а по срѣдѣ креста солныце, а вѣнѣ кроуга оба полы двѣ солныци, а надъ солныцемъ кроумѣ кроуга доуга, рогама на сѣверѣ: тако же знаменіе и въ лоунѣ тѣмъжде образомъ мѣсяца февраля въ четвертый и пятый и шестой день, въ день по три дни, а въ ношь въ лоунѣ по три ноши.

Бѣ лѣто . * СХГІ. (оували ся верхъ святаго Андрея.) въ се же лѣто постави митрополитъ епискоупа Имфилохиа Владимѣрю, мѣсяца августа въ двадесятый и седмый день. томъжде лѣтѣ постави Лазаря въ Переяславль, ноября въ вѣторый на десате. томъжде лѣтѣ постави Миноу Полотъскоу, декабря въ третин на десате день. (томъжде лѣтѣ яви ся звѣзда съ хвостомъ на западѣ, и стои мѣсяць. тогожде лѣта пришьдѣ Бонякъ зимѣ на Зароубѣ, повѣди Торкъ и Берендѣи).

Бѣ лѣто . * СХДІ. воюваша Половци около Зарѣчьска, и посла на нихъ Святотолкъ Инна Бышатица и брата юго Поутятоу и Иванка Захариница козарина. и оугониша Половца, и пакнъ отъяша. въ се же лѣто прѣстави ся Инъ, старецъ добрый, живъ лѣтъ девять десатъ, въ старости маститѣ. живъ по законуу вожию не хоуждий бѣ первыхъ правдѣникъ, отъ негоже и азъ многа словеса слышахъ, яже и въписахъ въ лѣтописанни семь. бѣ бо моужь благъ и кроткъ и съмѣренъ, оубѣди ся всакою вещи, югоже и гробъ юсть въ пещерьстѣмъ монастыри, въ притворѣ, идеже лежитъ тѣло юго, положено мѣсяца

ноуны въ двадесатый и четвертый. въ се же лѣто постриже сѧ Евпракси, Бѣсѣвлажда дѣщи, мѣсяца декабря въ шестый. въ тожде лѣто прибѣже Извѣгнѣвъ къ Свѣтополкоу. въ тожде лѣто постриже сѧ Свѣтославъ, сынъ Давыдовъ, вноукъ Свѣтославъ, мѣсяца февраля въ седмый на десяте днь. томъжде лѣтѣ побѣдиша Зимѣгола Бѣсѣславича, всю братню, и дружинъ оубиша девять тысящ.

LXXXVIII. Въ лѣто .жсхѣ. индикта, кроуга лоуны четвертою лѣто, а солнычнаго кроуга осмою лѣто. въ се же лѣто прѣстави сѧ Владимѣръ, мѣсяца мая въ седмы днь. тогожде мѣсяца воюва Бонякъ, и заи коня оу Переиславѣ. томъжде лѣтѣ приде Бонякъ и Шароуканъ старый и ини князи мнози, и сташа около Лоубьна. Свѣтополкъ же и Владимѣръ и Ольгъ, Свѣтославъ, Мѣстиславъ, Бѣцеславъ и Ярополкъ идоша на Половцы къ Лоубьноу, и въ шестый часъ дне бродиша сѧ чрѣзь Соулоу, и кликнуша на нихъ. Половцы же оужасоша сѧ, и отъ страха не възмогаша ни стига поставити, нѣ побѣгоша хватяюще коня, а дружини пѣши побѣгоша: наши же почаша сѣщи, женоуше ш, а дружныи роуками имати, и гнаша ноли до Хорола. оубиша же Таза, Бонякова врата, а Соугра иша и врата его, а Шароуканъ ѣдва оутече. отъвѣгоша же товара своего, иже възыша роуьстни вон, мѣсяца августа въ вѣторый на десяте днь, и възвратиша сѧ въ свои си съ побѣдою великою. Свѣтополкъ же приде въ пещерьскый монастырь на заоутреню на оуспение свѣтныи богородица, и братни цѣловаша и съ радостию великою, глаголюще: яко врази наши побѣждени быша, молитвами свѣтныи богородица и свѣтаго отьца нашего Θεодосиѧ. такъ бо обычай имаше Свѣтополкъ: коли идаше на войноу или инамо, поклонивъ сѧ оу гроба Θεодосиѣва и молитвоу възъмъ оу игоумена тоу соуцаго, та же идаше на поуть свой. въ тожде лѣто прѣстави сѧ княгыни, Свѣтополча мати, мѣсяца генварѧ въ четвертый днь. томъжде лѣтѣ, мѣсяца тогожде, иде Владимѣръ и Давыдъ и Ольгъ къ Яепѣ и другомоу Яепѣ, и сътвориша миръ. и поѧ Владимѣръ за Юргѧ Яепиноу дѣщерь, Яскневоу вноукоу, а Ольгъ поѧ за сына Яепиноу дѣщерь, Гиргеневоу вноукоу, мѣсяца

генваря вѣторый на десѣте днь. (а февралѣ пятый трасе са земля прѣдъ зорѣми въ ноци).

LXXXIX. Въ лѣто .жсхзі. заложена вѣсть церкви святаго Михаила Златоверхаго Святуполкомъ княземъ въ первый на десѣте ноулиа мѣсяца. и коньчаша трапезьницю пещерьскаго монастыря при Теокистѣк игоуменѣ, иже ю и заложѣ повелѣниємъ Глѣбовомъ, иже ю и сътѣжа. въ се же лѣто вода вѣсть велика въ Днѣпрѣ и въ Деснѣ и въ Припѣти. въ семь же лѣтѣ вѣложи Богъ въ сердце Теокистоу, игоуменуу пещерьскомуу, и нача вѣзвѣщати князю Святуполкоу, да кѣ вѣписалѣ Теоодосѣи вѣ синодикѣ. и радѣ вѣвѣ обѣща са сътворити, и повелѣ митрополитоу вѣписати и вѣ синодикѣ. и повелѣ вѣписывати по вѣскѣмъ епискоупиамъ, вси же епискоупи съ радостнѣю вѣписаша, поминати и на вѣскѣхъ съворѣхъ. въ се же лѣто прѣстави са Катерина, Бѣсѣвладѣ дѣщи, мѣсяца ноулиа въ первый на десѣте днь. въ се же лѣто коньчаша верхъ свѣтѣиа вогородица на Кловѣ, заложѣ Стефаномъ, игоуменоу пещерьскѣмъ.

Въ лѣто .жсхзі. прѣстави са Евпраксѣ, дѣщи Бѣсѣвладѣ, мѣсяца ноулиа въ десѣтый днь, и положена вѣсть вѣ пещерьскѣмъ монастыри оу двѣрии иже кѣ оугоу. и съдѣлаша надѣ нею кожѣнѣкоу, идеже лежить тѣло еѣи. въ тожде лѣто мѣсяца декавря въ вѣторый днь Дѣмитръ Иворовищѣ вѣзя вѣжа половьчѣскѣи оу Доноу.

XC. Въ лѣто .жсхлѣ. идоша веснѣ на Половѣца Святуполкѣ и Бладинѣрѣ и Давыдѣ. и дошѣдѣше Бонниа вратиша са. томѣжде лѣтѣ вѣсть знаменнѣе вѣ пещерьскѣмъ монастыри въ первый на десѣте днь февралѣ: яви са столпъ огнѣнѣ отъ земля до небеси, а молннѣ освѣтиша вѣсю землю, и въ небеси погрѣмѣ вѣ часѣ первый ноци. и вѣскъ мирѣ видѣ. съ же столпъ первѣкѣе ста на трапезьници каменѣнѣй, яко не видѣти вѣсть креста, и постоѣвѣ мало състоупи на церкѣвѣ, и ста надѣ гробомъ Теоодосѣевомъ, и по томѣ стоупи на верхъ акѣ кѣ вѣстокоу лицемъ, и по томѣ невидимъ вѣсть. се же вѣкаше не огнѣнѣ столпъ, нѣ видѣ ангельскѣ: ангелѣ во сице явлѣиетѣ са,

ово столпомъ огньномъ, ово же пламенемъ. такоже рече Давыдъ: творя ангелы свои доухы и слоугы свои огнь плащъ. и шлени соуть повелѣниемъ божиемъ, а може хощеть владыка и творецъ всѣхъхъ. ангель бо приходитъ, кѣде благаи мѣста и молитвенни домове, и тоу показуютъ нѣчто мало видѣнии своего, яко мощно видѣти чловѣкомъ, нѣ мощно бо зрѣти чловѣкомъ іестества ангельскаго, яко и Мойси великый не възможе видѣти ангельскаго іестества: вождашетъ бо ѱ въ днь столпъ облачнъ а въ ноцъ столпъ огньнъ, то се не столпъ вождаше ихъ, нѣ ангель идаше прѣдъ ними въ ноци и въ днѣ. тако и се явленіе нѣкотороіе показываше, іемоуже бѣ выти, іеже и бысть: на вѣтороіе бо лѣто не съ ли ангель вождь бысть на иноплемѣнникы и соупостаткы, такоже рече: ангель прѣдъ тобою прѣдъ идетъ, и пакы: ангель твой боуди съ тобою?

Игоумень Селивестръ святаго Михаила написахъ книги сия, лѣтописецъ, надѣя сѧ отъ Бога милостіи прияти, при князи Владимѣрѣ, княжацію іемоу Кыевѣ, а мѣнѣ то вѣрѣма игоумениацію оу святаго Михаила, въ .x.сѣкд., инѣдикта .d. а иже чѣтоуть книги сия, то боуди ми молитра ихъ.

Конецъ.

ADDITAMENTA.

I. LOCI CHRONICORUM NESTORIS DEPROMPTI E SCRIPTORIBUS GRAECIS.

1. E Georgio Hamartolo.

Vide huius editionis caput I.

Καὶ κατακληροῦται τῷ μὲν πρωτοτόκῳ οὐκ Νῶε Σήμ ἀπὸ Περσίδος καὶ Βάκτρων ἕως Ἰνδικῆς καὶ Ῥινοκουρούρων τὰ πρὸς ἀνατολήν, τῷ δὲ Χάμ ἀπὸ Ῥινοκουρούρων ἕως Γαδεείρων τὰ πρὸς νότον, τῷ δὲ Ἰάφεθ ἀπὸ Μηδίας καὶ ἕως Γαδεείρων τὰ πρὸς βορρᾶν. αἱ δὲ λαχοῦσαι χώραι τῷ μὲν Σήμ εἰσιν αὗται· Περσίς, Βακτριανή, Ὑρκανία, Βαβυλωνία, Κόρδυνα, Ἀσσυρία, Μεσοποταμία, Ἀραβία ἢ ἀρχαία, Ἐλυμαῖς, Ἰνδική, Ἀραβία ἢ εὐδαίμων, Κοίλη Συρία, Κομμαγηγνή καὶ Φοινίκη πᾶσα καὶ ποταμὸς Εὐφράτης. τῷ δὲ Χάμ Αἴγυπτος, Αἰθιοπία ἢ βλέπουσα κατὰ Ἰνδοῦς, Αἰθιοπία ἑτέρα, ὅθεν ἐκπορεύεται ὁ ποταμὸς τῶν Αἰθιόπων, Ἐρυθρὰ ἢ βλέπουσα κατὰ ἀνατολὰς, Θηβαῖς, Λιβύη ἢ παρεκτείνουσα μέχρι Κυρήνης, Μαρμαρίς, Σύρτις, Λιβύη ἄλλη, Νομιδία, Μασσυρίς, Μαυριτανία ἢ κατέναντι Γαδεείρων· ἐν δὲ τοῖς κατὰ βορρᾶν τὰ παρὰ θάλασσαν ἔχει· Κιλικίαν, Παμφυλίαν, Πεισιδίαν, Μυσίαν, Λυκαονίαν, Φρυγίαν, Καβαλίαν, Λυκίαν, Καρίαν, Λυδίαν, Μυσίαν ἄλλην, Τρωάδα, Αἰολίδα, Βιθυνίαν, τὴν ἀρχαίαν Φρυγίαν. καὶ νήσους πάλιν ἔχει· Σαρδανίαν, Κρήτην, Κύπρον καὶ ποταμὸν Γειῶν τὸν καλούμενον Νεῖλον. τῷ δὲ Ἰάφεθ Μηδία, Ἀλβανία, Ἀρμενία μικρὰ τε καὶ μεγάλη, Καππαδοκία, Παφλαγονία, Γαλατία, Κολχίς, Βοσπόρη, Μαιώτις, Δέρβιξ, Σαρμάτις, Ταυριανίς, Βουταρνίς, Σκυθία, Θράκη, Μακεδονία, Δαλματία, Μολοσσοί, Θεσσαλία, Λοκρίς, Βοιωτία, Αἰτωλία, Ἀττικὴ, Ἀχαΐα, Πελληνή ἢ καλουμένη Πελοπόννησος. Ἀρκαδία, Ἡπειρώτις, Ἰλλυρίς, Λυγχίτις, Ἀδριακὴ, ἐξ ἧς τὸ ἀδριακὸν πέλαγος, ἔχει δὲ καὶ νήσους· Βρεττανίαν, Σικελίαν, Εὐβοίαν, Ῥόδον, Χίον, Λέσβον, Κυθήρη, Ζάκυνθον, Κεφαλληνίαν, Ἰθάκην, Κέρκυραν καὶ μέρος τι τῆς Ἀσίας τὴν καλουμένην Ἴωνίαν καὶ ποταμὸν Τίγριν τὸν διορίζοντα μεταξὺ Μηδίας καὶ Βαβυλῶνος.

E cod. bibliothecae palat. vindob. hist. graec. 40. fol. 18. b., in auxilium vocato textu Phil. Krugii, Forschungen I. 145.

2. E Georgio Hamartolo.

Vide huius editionis caput XI.

Ἐν γὰρ ἐκάστη χώρᾳ καὶ ἔθνει ἐν τοῖς μὲν ἔγγραφος νόμος ἐστίν, ἐν τοῖς δὲ ἢ συνήθεια, νόμος γὰρ ἀνόμοις τὰ πάτρια δοκεῖ-
 ὶν πρῶτοι Σῆρες οἱ τὸ ἄκρον τῆς γῆς οἰκοῦντες νόμον ἔχουσι τὸ
 πατρῶν ἔθος, μὴ πορνεύειν ἢ μοιχεύειν ἢ κλέπτειν ἢ λοιδορεῖν ἢ
 φονεύειν ἢ κακουργεῖν τὸ σύνολον. νόμος δὲ παρὰ Βακτριανοῖς ἦτοι
 Βραχμάνοις καὶ Νησιώταις ἢ ἐκ προγόνων παιδεία τε καὶ εὐσέβεια,
 μὴ κρεοφαγεῖν ἢ οἰνοποτεῖν ἢ λαγνεύειν ἢ παντοῖαν κακίαν διαπράτ-
 τεσθαι, διὰ πολὺν φόβον θεοῦ καὶ πίστιν, καίτοι γε τῶν παρακειμέ-
 νων αὐτοῖς μαιφονούντων καὶ αἰσχροπραγούντων ἐμμανῶς τε καὶ
 ὑπερφῶς, ἐν δὲ τοῖς ἐσωτέροις μέρεσι τούτων ἀνθρωποβοροῦντες μά-
 λιστα καὶ κατεσθίοντες ἀλλήλους ὡς οἱ κύνες. ἕτερος νόμος Χαλδαί-
 οις καὶ Βαβυλωνίοις, μητρογαμεῖν καὶ ἀδελφοτεκνοφθορεῖν καὶ μαι-
 φονεῖν καὶ πᾶσαν θεομισῆ πρᾶξιν ὡς ἀρετὴν ἀποτελεῖν, κἄν πόρρω
 τῆς χώρας αὐτῶν γένωνται. ἄλλος δὲ παρὰ Γηλαίοις νόμος, γυναῖκα
 οἰκοδομεῖν καὶ γεωργεῖν καὶ τὰ ἀνδρῶν ἔργα πράττειν, ἀλλὰ καὶ πορ-
 νεύειν, ὡσὰν βούλωνται, μὴ κωλύμεναι παντελῶς ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν ἢ
 ζηλούμεναι, αἱ ὑπάρχουσι καὶ πολεμικώταται, καὶ θηρῶσι τὰ μὴ λίαν
 ἰσχυρότατα τῶν θηρίων, ἄρχουσι δὲ καὶ τῶν ἰδίων ἀνδρῶν καὶ κυ-
 ριεύουσιν. ἐν δὲ Βρεττανίᾳ πλείστοι ἀνδρες μιᾷ συγκαθεύδουσι γυναίκι,
 καὶ πολλαὶ γυναῖκες ἐνὶ ἑταιρίζονται ἀνδρὶ, καὶ τὸ παράνομον ὡς νό-
 μον καλὸν καὶ πατρῶν πράττουσιν ἀζήλωτον καὶ ἀκώλυτον. Ἀμαζό-
 νες δὲ ἀνδρας οὐκ ἔχουσι, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἄπαξ τοῦ ἐπι-
 αυτοῦ περι τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν ὑπερόροι γίνονται, καὶ μιγνόμεναι
 τοῖς γειννῶσιν ἀνδράσιν ὡς πανήγυριν τινα καὶ μεγάλην ἑορτὴν τὸν
 καιρὸν ἐκείνον ἡγοῦνται, ἐξ ὧν κατὰ γαστρὸς συλλαβοῦσαι παλιν-
 δρομοῦσιν οἴκαδε πᾶσαι, τῷ δὲ καιρῷ τῆς ἀποκνήσεως τὸ μὲν ἄρρεν
 φονεύουσι, τὸ δὲ θῆλυ ζωογονοῦσι καὶ ἐπιμελῶς ἐκτρέφουσι.

Locus transscriptus e cod. bibliothecae palat. vindob. hist. graec. 40. fol. 13. a. descriptionis huius auctor est Syrus Bardesan, qui floruit circa medium saeculum secundum, cuius liber in versione anglica Guilelmi Cureton inseribitur Book of the laws of countries: vide Spicilegium syriacum. London. 1855. III. et 16. e Bardesano eam deprompsit Caesarius frater Gregorii Nazianzeni: vide opus eius: Quaestiones theologicae et philosophicae. graece et latine editae ab Elia Ehingero. Augustae Vindelicorum. 1626. 92. vel Gallandi Bibliothecam veterum patrum. Venetiis. 1765. VI.; saeculo nono Georgius Hamartolus has notitias in sua chronica recepit, e quibus tandem migrarunt in Nestorem nostrum.

3. E Georgio Hamartolo.

Vide huius editionis caput XXIV.

Καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς ἐγνωρίζετο περὶ πόλεων καὶ πανταχοῦ ποιῶν εἰς τὰς πόλεις καὶ χώρας δαιμονικὰ ἀποτελέσματα. ἀπὸ Ῥώμης δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸ Βυζάντιον καὶ παρακληθεὶς ὑπὸ τῶν ἐντοπίων ἐποίησε ταῦτα· φυγαδεύσας τὸ πλῆθος τῶν ὄφρων καὶ σκορπίων ἐκ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ ἀδικεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τῶν ἵππων τὴν ἀταξίαν χαλινώσας ἐν ταῖς συνελεύσεσι τῶν ἀρχόντων. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰς Ἀντιόχειαν παραγενόμενος καὶ δυσωπηθεὶς ταῦτα ἐποίησε· τυραννούμενοι γὰρ οἱ Ἀντιοχεῖς ὑπὸ τῶν σκορπίων καὶ τῶν κωνόπων, ποιήσας χαλκοῦν σκορπίον καὶ χύσας αὐτὸν ἐν τῇ γῇ καὶ μικρὸν στήσας κίονα ἐπάνω προσέταξε καλάμους βαστάζειν τὸν λαὸν καὶ περιερχομένους ἐν τῇ πόλει κράζειν, τοὺς καλάμους ἐπισείοντας· ἀκώνωπα τῇ πόλει. καὶ οὕτως ἐξηφανίσθησαν ἐκ τῆς πόλεως οἱ τε σκορπίοι καὶ οἱ κώνωπες. αἰτηθεὶς δὲ καὶ περὶ τῶν ἐπικειμένων αὐτῇ σεισμῶν στενάξας ἔγραψεν ἐν διπτύχῳ ταῦτα· οὐαί σοι, τάλαινα πόλις, ὅτι σεισμοῖς πολλοῖς καὶ πυρσοῖς κατενέχθεις, κλαύσεται δὲ σε καὶ ὁ παρ' αἰγιαλοῖς Ὀρέντης. περὶ οὗ μόντοι καὶ ὁ μέγας Ἀναστάσιος Θεουπόλεός φησι· Ἀπολλωνίου δὲ μέχρι νῦν ἔν τισι τόποις ἐνεργοῦσι τὰ ἀποτελέσματα ἰστάμενα, τὰ μὲν εἰς ἀποτροπὴν ζῶων τετραπόδων καὶ πετεινῶν βλάπτειν δυναμένων ἀνθρώπων, τὰ δὲ εἰς ἐποχὴν βευμάτων ποταμῶν ἀτάκτως φερομένων, καὶ ἄλλα εἰς ἕτερα ἅπαντα ἐπὶ φθορᾷ καὶ βλάβῃ ἀνθρώπων ὑπάρχοντα ἀποτρόπαια ἴστανται. καὶ γοῦν οὐ μόνον ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ ταῦτα καὶ τοιαῦτα εἰργάσαντο οἱ δαίμονες δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ γε καὶ μετὰ τὴν τελευτήν αὐτοῦ παραμένοντες τῷ μνήματι αὐτοῦ, σημεῖα τινὰ ἐπετέλεσαν ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ πρὸς ἀπάτην τῶν ἐλεεινῶν ἀνθρώπων, τῶν βραδίως ὑποκλεπτομένων εἰς τὰ τοιαῦτα ὑπὸ τοῦ διαβόλου. τί ἂν τις εἴποι περὶ τῶν κατὰ Μανέθωνα μαγικῶν ἔργων; ὡς τοιοῦτος ἄκρως γέγονε τῇ μαγικῇ ἀπάτῃ, ὅτι ἀεὶ ἔσκωπτε προδήλως τὸν Ἀπολλώνιον, ὡς μὴ ἀκριβῆ τὴν κατ' αὐτοὺς φιλοσοφικὴν ἐμπειρίαν ἐσχηκότα, ἔδει γὰρ αὐτὸν, φησὶν, ὥσπερ ἐγὼ, λόγῳ μόνον ποιεῖν, ἅπερ ἐβούλετο, καὶ μὴ ἀποτελέσμασιν ἐπιτρέπειν τὰ παρ' αὐτοῦ πραττόμενα. ταῦτα δὲ πάντα συγχωρήσει τοῦ θεοῦ καὶ ἐνεργείᾳ τῶν δαιμόνων γίνονται πρὸς τὸ διὰ τῶν τοιούτων πραγμάτων δοκιμάζεσθαι τὴν ἡμετέραν ὀρθόδοξον πίστιν, εἰ ἑδραία ἐστὶ καὶ παγία προσμένουσα τῷ κυρίῳ, καὶ μὴ ὑποσυρομένη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῶν φαντασιωδῶν τεράτων καὶ σατανικῶν ἔργων, τῶν πραττομένων ὑπὸ τῶν δούλων καὶ ὑπηρετῶν κακίας. οὐ μὴν δὴ ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα κυρίου προσηφίευσάν τινες, ὡς Βαλαάμ καὶ Σαούλ καὶ Καϊάφας, καὶ δαιμόνια πάλιν

ἐξέβαλον, ὡς Ἰούδας καὶ υἱοὶ Σκευᾶ. οὐκοῦν καὶ εἰς ἀναξίους ἢ χάρις ἐνεργεῖ πολλάκις, ἵνα ἐτέρους εὐεργετήσῃ, καὶ γὰρ Βαλαάμ ἀμφοτέρων ἀλλότριος ἦν, βίου ἀρίστου καὶ πίστεως, ἀλλ' ὅμως ἐνήργησεν εἰς αὐτὸν ἢ χάρις διὰ τὴν ἐτέρων οἰκονομίαν. καὶ Φαραὼ τοιοῦτος ἦν, ἀλλὰ κἀκεῖν' τὰ μέλλοντα προέδειξε. καὶ ὁ Ναυουχοδονόσορ παραιομώτερος, ἀλλὰ γε καὶ τούτῳ πάλιν τὰ μετὰ πολλὰς ὕστερον ἐσόμενα γενεὰς ἀπεκάλυψεν, ὅθεν δῆλον, ὅτι πολλοὶ καὶ τῶν ἐναντίων ἐχόντων φρόνημα ἐπὶ τῷ προσχήματι τοῦ Χριστοῦ τεράστια ποιοῦσιν ἐτέρα τέχνη τινὶ πρὸς ἀπάτην ἀνθρώπων ἀπειροκάλων, οἷος ἐγένετο Σίμων ὁ μάγος καὶ Μένανδρος μετ' ἐκείνον καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι, δι' οὓς εἰκότως ἔφη μὴ θαύμασιν ἀπατάσθαι προσήκει μῆτε μὴν ἐπαγγελία δασιλεῖ, δοκιμάζειν δὲ τῶν λεγομένων τὴν ἀλήθειαν.

Locus transscriptus e cod. bibliothecae palat. vindob. hist. graec. 40. fol. 169. a.

4. E Methodio Patarensi.

Vide huius editionis capita LXXIX. LXXXI.

Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ τῷ τότε καιρῷ ἐποίησε μετ' αὐτῶν ἔλεος, καὶ ἐλυτρώσατο αὐτοὺς ἐξ αὐτῶν διὰ τοῦ Γεδεῶν, καὶ ἡλευθερώθη ὁ Ἰσραὴλ ἐκ τῆς δουλείας τῶν τέκνων τοῦ Ἰσμαήλ. οὗτος γὰρ ὁ Γεδεῶν κατέκοψε τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν, καὶ ἐκδιώξας ἐξήνεγκεν αὐτοὺς ἐκ τῆς οἰκουμένης γῆς εἰς τὴν ἔρημον Ἐθρὶβ, ἐξ ἧς ἐτύχωνον. καὶ οἱ ὑπολειφθέντες δέδωκαν συνθήκας εἰρήνης τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, καὶ ἐξῆλθον ἐπὶ τὴν ἔρημον τὴν ἐξωτέραν ἐννέα φολαί, καὶ μέλλουσιν ἐξιέναι ἄλλο ἅπαξ καὶ ἐρημῶσαι τὴν γῆν καὶ κατακρατῆσαι τὴν οἰκουμένην καὶ τὰς χώρας κ. τ. λ.

Οὗτος (Ἀλέξανδρος) κατελθὼν εἰς τὴν ἡψάν ἀπέκτεινε Δάρειον τὸν Μήδην, καὶ κατεκρύβησε χωρῶν πολλῶν καὶ πόλεων, καὶ περιενόστει τὴν γῆν, καὶ κατήχθη ἕως τῆς θαλάσσης τῆς ἐπονομαζομένης Ἡλίου Χώρας, ἔνθα καὶ ἐώρακεν ἔθνη ἀκάθαρτα καὶ δυσσευδῆ· εἰσὶν δὲ ἐκ τῶν υἱῶν Ἰάφεθ ἀπόγονοι, ὧν τὴν ἀκαθαρσίαν θεασάμενος ἐμυσάχθη, ἡσθιον γὰρ ἅπαντες αὐτῶν καθαροσευδῶς μουσαρά τε καὶ κίβδηλα, κύνας, μύας καὶ ὄφεις, κάτας, ἀμβλώματα, ἐκτρώματα, ἔμβρυα μήπω τελείως ἀπαρτισθέντα ἢ τινα τῆς διαπλάσεως ἀποσώζοντα χαρακτηρα, καὶ ταῦτα οὐ μόνον κτηνῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶν εἶδος θηρίων ἀκαθάρτων, τοὺς δὲ νεκροὺς οὐκ ἔθαπτον, ἀλλ' ἡσθιον αὐτούς. ταῦτα Ἀλέξανδρος ἰδὼν γινόμενα ὑπ' αὐτῶν τὰ μουσαρά καὶ ἀθέμιτα, δεδιὼς, μὴ ποτε μιάνωσι πᾶσαν τὴν γῆν, ἐδεήθη τοῦ θεοῦ περὶ αὐτοῦ, καὶ προστάξας συγγήγαγεν ἅπαντας αὐτούς τε καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ πάσας τὰς παρεμβολὰς αὐτῶν, καὶ ἐξαγαγὼν αὐτοὺς ἐκ

τῆς ἡφίας γῆς κατεδίωξεν ὀπίσω αὐτῶν, ἕως οὗ εἰσῆχθησαν ἐν τοῖς πέ-
 ρασι τοῦ βορρᾶ, καὶ οὐκ ἔστιν οὔτε εἴσοδος οὔτε ἐξοδος ἀπὸ ἀνατολῶν
 μέχρι δυσμῶν, δι' ἧς πρὸς αὐτοὺς περάσαι καὶ εἰσελθεῖν. αὐθις οὖν παρε-
 κάλεσε τὸν θεὸν Ἀλέξανδρος, καὶ ἐπήκουσεν αὐτοῦ τῆς δεήσεως, καὶ
 προσέταξε κύριος ὁ θεὸς τοῖς δύο ὕρεσιν, οἷς ἔστι προσηγορία οἱ Μαζοὶ
 τοῦ Βορρᾶ, καὶ ἐπλησίασαν ἀλλήλοις ἄχρι πηγῶν δύο καὶ δέκα, καὶ
 κατεσκεύασε πύλας χαλκᾶς, καὶ ἐπέχρισεν αὐτὰς ἀσύγχυτον, ἵνα, ἐὰν
 βούλωνται ἀνοίξει αὐτὰς ἐν σιδήρῳ, μὴ δύνανται, ἢ διαλύσαι αὐτὰς
 πυρὶ, μὴ ἰσχύσουσιν, ἀλλ' αὐτίκα τὸ πῦρ ὑπ' αὐτοῦ σβέννυται· τοιαύτη
 γὰρ ἡ φύσις τοῦ ἀσυγχύτου ἔστιν, ὅτι οὔτε σιδήρου ὑφίσταται κατάλυσιν,
 οὔτε πυρὸς διάλυσιν, πάσας γὰρ τὰς τῶν δεισιδαιμόνων ἐπινοίας ἐώλους
 καὶ κενὰς ἀπεργάζεται. ταῦτα τοίνυν τὰ ἐναγῆ τε καὶ κίβδηλα καὶ μυσ-
 ρώτατα ἔθνη πάσαις ταῖς μαγικαῖς κακοτεχνίαις κέχρηται, καὶ ἐν
 τούτοις αὐτῶν τὴν βυπαρὰν καὶ ἀπάνθρωπον, μᾶλλον δὲ λέγειν μισόθεον
 κατήργησε δυναστείαν, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε πυρὶ, μήτε
 σιδήρῳ ἢ τινι ἑτέρῳ ἐπινοίᾳ τὰς τοιαύτας ἀναμοχλεῦσαι πύλας καὶ
 ἀποδρᾶσαι. ἐν δὲ τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς κατὰ τὴν τοῦ Ἰεζεκιὴλ προ-
 φητεῖαν τὴν λέγουσαν· ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῆς συντελείας τοῦ κό-
 σμου ἐξελεύσεται Γὼγ καὶ Μαγὼγ εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραὴλ, ἃ εἰσιν
 ἔθνη καὶ βασιλεῖς, οὗς καθείρξεν Ἀλέξανδρος ἐν τοῖς πέρασι τοῦ
 βορρᾶ κ. τ. λ.

Locus descriptus e codicibus bibliothecae palat. vindob. med. 13.
 fol. 38. b. 84 b. et theol. 200. fol. 121. b. Cod. med.: Τοῦ ἐν ἁγίοις πα-
 τρὸς ἡμῶν Μεθοδίου, ἐπισκόπου Πατάρων, τοῦ μάρτυρος, λόγος ἠκριβω-
 μένος περὶ τῆς βασιλείας τῶν ἐθνῶν καὶ εἰς τοὺς ἐσχάτους καιροὺς ἀκριβῆς
 ἀπόδειξις. Cod. theol.: Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Μεθοδίου, ἐπισκόπου
 Πατάρων καὶ μάρτυρος, περὶ τῶν Σαρακηνῶν καὶ τῶν Ῥωμαίων παρα-
 τάσεως καὶ τῆς τοῦ θεοῦ βοηθείας καὶ ἀντιλήψεως καὶ περὶ τῆς παντε-
 λοῦς ἐκδιώξεως καὶ ἀφανισμοῦ τῶν Σαρακηνῶν καὶ περὶ τῆς τοῦ κόσμου
 συντελείας. Slavice apud Karamzinum: МЕΘΟДІЯ, епископа
 патарскаго, слово о царствѣхъ языкъ послѣднихъ вѣрѣменѣхъ.

Notabis, ambos codices scatere erroribus, praeferendum tamen
 esse medicum theologico, quare in concinnando textu secuti sumus
 priorem in auxilium vocato posteriore et versione latina, quae legitur
 in Magna Bibliotheca Veterum Patrum. Parisiis. 1654. XV. 612—614.
 et versione slavica, quam e bibliotheca Synodi protulit Karamzinus 2.
 nota 64. ἐξιέναι: διεξιέναι lat. exeant. περιενόσται: lat. demultavit
 sl. ОБИДЕ. δυσειδῆ: δυσώδη lat. aspectu horribiles. ἡσθιον
 γὰρ ἅπαντες αὐτῶν καθαρῶς μισαρά
 τε καὶ κίβδηλα lat. comedebant enim hi omnem canticorum (sic) spe-

ciem, omne inquinabile: legendum fortasse πάν ἀκάθαρτον εἶδος sl. **вѣскѣкъ нечистый видѣкъ**. ἐδέηθη τοῦ θεοῦ περὶ αὐτοῦ: lat. deprecatus est dominum deum, ut coniungeret montes (scil. circum eos); desunt igitur quaedam inter θεοῦ et περὶ, et pro αὐτοῦ legendum esse videtur αὐτῶν. **ἀσύγχυτον**: med. ἀσυγκήτ et ἀσυγκίτου sl. **асингитѣкъ, асингитовѣкъ** lat. assurim, in Pseudo-Callisthene ἀσοκίτφ, ἀσοκρτένφ pro ἀσοκήτφ et ἀσοχύτφ alius codicis. vide editionem C. Müller. Parisiis. 1846. 138. 143. non dubito, quin vera lectio sit ἀσύγχυτον, lexicographis ignotum, unde Nestoris **ασοῦνηχитѣкъ** vel **σοῦνηχитѣкъ** pro codicum **σοῦνηκλитѣкъ σύγκλητος**. in Alexandreide hispanica habes argamassa mortarium. vide Wolf, Studien 76.

De fabulis mediæ aevi Alexandrum Magnum spectantibus vide Studien zur Geschichte der spanischen und portugiesischen National-literatur von Wolf. Berlin 1859. 68; Alexander, Gedicht des zwölften Jahrhunderts vom Pfaffen Lamprecht. Von H. Weismann. Frankfurt a. M. 1850 II. 263—468 et A. N. Рупин, Очеркъ литературной исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ русекихъ. Ученыя Записки IV. 45.

II. NOMINA PROPRIA SCANDICAE ORIGINIS.

Prior numerus paginam, posterior lineam editionis huius indicat.

адоульѣкъ adulb 25. 30: audhúlfr ags. eádwulf theot. audulf Förstem. 180. — audhr divitiae et úlfr pro vúlfr lupus.

адоунѣкъ adun 25. 30: audhun pro audhvin ags. eádwine angl. edwin theot. audowin Förstem. 179. — audhr divitiae et vinr amicus.

актевоу aktevu pro agatevu 16. 35: anganthiur, saepissime angantýr pro anganthýr ags. ongentheów theot. angandeo Einhardi annales in Monum. Germ. I. 198. Förstem. 88. — angan deliciae et thýr servus.

акоунѣкъ akunj adj. possess. 25. 25: hákon, hákun cf. theot. chunihoh Förstem. 315. v. **якоунѣкъ** jakun.

алвардѣкъ alvard 25. 28: hallvardhr — hallr lapis et vardhr, vördhr custos. nota, codices habere **алвадѣкъ** alvad, quod etiam ex **алвалдѣкъ** allvaldr nasci potuit.

алданѣкъ aldan 25. 33: hálfðan, apud Saxonem haldanus —

- hálfir semis et danr danus. cf. theot. halbwalah, halbthuring Förstem. 596. et dano Förstem. 931.
- алданъ aldanj adj. possess. 26. 27: алданъ hálfdan. v. алданъ aldan.
- амонѣдовъ amundov adj. possess. 25. 26: hámundr — há altus et mundr donum.
- арѣфастовъ arfastov adj. possess. 25. 24: harfastr, herfastr — har, herr exercitus et fastr firmus. cf. theot. fastheri Förstem. 402. cf. гонѣстръ gunastr.
- асмудъ asmud 30. 36; 32. 33: ásmundr — áss deus et mundr donum theot. ansemund Förstem. 109.
- аспубранъ aspubran Kunik 2. 178. pro поубккаръ pubksar et апубккаръ apubkar codicum: aspbrandr — asp populus tremula et brandr ignis, gladius vel ásbrandr — áss deus et brandr ignis, gladius theot. ansiprand, ansprand Förstem. 104.
- африкъ afrik, офрикъ ofrik Kunik 1. 140; 2. 172-175. hafrekr — haf mare et rekr heros. cf. etiam freki lupus.
- берновъ bernov adj. possess. 25. 27: björn, bern ursus theot. bero Förstem. 224.
- блудъ blod 45. 12; 45. 13; 45. 17; 45. 19; 45. 26; 45. 29; 45. 33; 46. 1. Kunik 2. 187. scandicum esse putat, affereus nomina composita cum blundr: blundketill, hrísablundr; blundr proprie est nictatio, somnus cf. theot. plinta Förstem. 270. nota tamen etiam nomen čech. blod čas. mus. česk. 1832. 60.
- броунъ bruny 25. 31. броунъ brun Kunik 2. 178: brúnn, brúni fuscus theot. bruni Förstem. 283.
- буѣѣастъ bujefast 25. 20: búfastr appellat., hodie bufast, bofast — bú domicilium et fastr firmus. nota, búa, bú saepius esse prius membrum nominum propriorum compositorum. codices habent воуѣѣастъ vujefast; apud Tobbien 17. legitur etiam икоуѣѣастъ ibujechat. cf. theot. buo, buman, burad Förstem. 286. 287.
- варягъ varjag saepissime; Gaufredo Malaterra in Historia Sicula lib. III. cap. 27. (Muratori vol. V. pag. 584. a. b.) waringi, graecis βαράγγου: nota, saeculo decimo quarto

prope ecclesiam S. Sophiae Constantinopoli fuisse μόνυδριον εἰς ὄνομα τιμώμενον τῆς πανυπεράγνου δεσποίνης καὶ θεομήτορος καὶ ἐπιεκλημένον τῆς Βαραγγιωτίσσης
Acta et diplomata graeca edita a Fr. Miklosich et Ios. Müller I. 423. vaeringar i. e. edsforbundne sacramento coniuncti Munch, Det norske Folks Historie I. 2. 84., cui vocabulo respondet graeco-romanum φοιδεράτος — vár ags. vaer sacramentum. alii cum вѣрѣгк contulerunt aut а варѣти derivarunt Solov. I. nota 148. cf. Kunik 1. 43. T. C. F. Tafelius putat esse corruptum е φράγκος. Komnenen und Normannen 216., cui astipulari non possumus.

варѣжкѣ varjažko 46. 3. nomen derivatum а варѣгк varjag ore suffixi кѣ їко.

верѣмоудѣ vermod 15. 27; 16. 34: vermundr — var in verjan defendere et mundr donum theot. warimund Förstem. 1261. велѣмоудѣ velmud, quod pro верѣмоудѣ in quibusdam codicibus legitur, conferatur cum vilmundr — vili voluntas et mundr donum.

воѣковѣ vojkov adj. possess. 25. 26: alii legunt иковѣ ikov, quod confer.

воѣстѣ vojst 25. 26.

волчий хвостѣ volčij chvost cauda equina 49. 23. Kunik 2. 189. suspicatur esse versionem slavica nominis cuiusdam scandici.

воуэлѣкѣ vuzlěb 25. 33. fortasse corruptum е визлѣкѣ vizlěb: vísleifr.

гѣлѣкѣ glěb saepe: hleifr panis theot. laib: nota tamen, scandicum h a slavico abiici: аковнѣ, алвардѣ, алданѣ, алданѣ, амоунѣдовѣ, арѣфастовѣ, африкѣ, quapropter Kunik 2. 168. glibr conferendum putavit. nota locum hlibov in Galicia.

гомолѣ gomol 25. 30: gamall senex, nomen proprium usitatissimum cf. theot. gamalbold, gamalbert, gamalberga etc. Förstem. 466.

гримѣ grim 25. 24: grimr severus vel grímr notum nomen proprium theot. grimo Förstem. 547.

гоудовѣ gudov adj. possess. 25. 29: v. гудѣ gudy.

ГОУДЫ *gudy* 16. 34 *cum* ГОУДЫ *gudy hundi potius conferremus quam godhi sacerdos, quod nomen proprium non est, nisi obstaret slavicum g pro scandico h cf. глѣкъ glѣb. nota conferri posse gudhr, gunnr bellicosus (cf. mann, madhr) et góðhr bonus.*

ГОУНАРЕВЪ *gunarev* adj. possess. 25. 29: *gunnarr* proprie *gunnharr* — *gunnr* bellum et *har, herr* exercitus theot. *gundachar Förstem. 562. ags. gudhhere.*

ГОУНАСТРЪ *gunastr* 25. 32. *Kunik 2. 178: gunnfastr* — *gunnr* bellum et *fastr* firmus. mirandum tamen, *r* finale hic non esse abiectum cf. АДОУЛЕКЪ, АКТЕВОУ, АЛВАРДЪ etc.

ДИРОВЪ *dirov* adj. possess. 11. 37: *dýrr* v. *dirъ* *dir.*

ДИРЪ *dir* 10. 28; 11. 24; 11. 30; 11. 31; 11. 34. *Kunik 2. 138: dýrr* carus.

ЕВАНСКОВЪ *evliskov* adj. possess. 25. 26.

ЕГРИ *egri* 25. 26: in hoc nomine fortasse latet *eiríkr, hodie erich.*

ЕМИГЪ *emig* 25. 31: *hemingr* articulus pedis, nomen proprium usitatum theot. *haming Förstem. 600, qui aliter explicavit.*

ЕТОНОВЪ *etonov* adj. possess. 25. 28. cf. *jötun gigas.*

ИВОРЪ *ivor* 25. 19: *ivar, proprie ivharr* — *iv, unde ý, taxus baccata (theot. íwa) arcus et har, herr exercitus.*

ИНГИВЛАДЪ *iggivlad, quod graece scriberetur ἰγγιβλάδ i. e. ingivlad* 25. 30: *ingivaldr* — *ingr, ingi* numen gothicorum *Ingvionum vel Ingaevonum et vald* potestas theot. *ingold Förstem. 786, qui aliter explicat.*

ИНГЕЛЪДЪ *igeld* 25. 32. rectius fortasse *инггелъдъ ingeld* cf. tamen *gramm. I. 66: ingildr, ingjaldr, proprie inggjaldr* — *ingr, ingi, de quo supra, et gjald, gild; theot. ingild Förstem. 784. cf. инъгелъдъ ingeld.*

ИГОРЕВЪ *igorev* adj. possess. 25. 20; 25. 21: *ingvarr* v. *игоръ igor.*

ИГОРЪ *igor* saepe *Kunik 2. 156; graecis ἰγγωρ, ἰγγορ apud Leonem Diaconum ed. Paris. 65. 89. et apud Constantinum Porphyrogenitum, De admin. imp. ed. Bonn. 74; inger apud Liudprandum: ingvarr pro ingvharr* — *ingr, ingi, de quo supra, et har, herr exercitus theot. inguheri Förstem. 785.*

- икморъ ikmor, apud Leonem Diaconum. ed. Paris. 92. *ικμορ*
 Kunik 2. 185: ingimar theot. inguimerus — ingr, ingi,
 de quo supra, et mar, uti nobis videtur, nomen habens,
 theot. ingomar Förstem. 786.
- иковъ ikov adj. possess. 25. 26: ik pro ing cf. theot. ingo
 Förstem. 783.
- ингваръ ingvar circa annum 1214, quod nomen etiam ингоръ
 ingor scribitur Kunik 2. 158: ingvarr pro ingvharr v.
 игоръ igor. nota, etiam in lingua palaeo-slovenica conso-
 nam nasalem posse eici gramm. 1. 66.
- ингелъдъ ingeld 16. 34: ingjaldr, ingildr cf. игелъдъ igeld.
- искоусевъ iskusev adj. possess. 25. 21: isgautr cf. theot.
 isingaud Förstem. 807. Grimm, Gesch. 1. 440; de con-
 sona finali cf. синѳусъ sineus.
- истръ istr 25. 26. Kunik 2. 178.
- канимаръ kanimar 25. 22. Kunik 2. 177: male каницаръ ka-
 nicar.
- карлъ karl 15. 27: karl, quod virum significat, theot. carl
 Förstem. 303.
- карлы karly 16. 34: karli cf. карлъ karl.
- карнъ karn 16. 35. slavicum крѣнѣ diffissus huc ne trahas.
- каршевъ karšev adj. possess. 25. 25. Kunik 2. 178.
- кары kary 25. 25. kar Kunik 2. 178. 194: kári, kárr genius
 venti.
- клековъ klekov adj. possess. 25. 28: kloeingr, male klaengr
 — kló ungula et suffixum ingr, quod patronymicis for-
 mandis inservit.
- колбѣгъ kolbjag in Pravda ruska: Kyllingar, efter hvilke
 Gardarike ogsaa stundom kaldes Kyllingaland, ere de
 i den aeldste russiske Lovbog saakaldte Kolbjager, og
 synes at vaere Efterkommerne af de gamle Russer, der
 maaskee allerede formedelst Blandingen med Slaver
 talte noget gebrokkent (kylfdu til ordhanna) Munch,
 Det norske Folks Historie 1. 1. 487.
- колъ kol 25. 28: kol carbo vel kollr caput cf. theot. colo
 Förstem. 319, qui aliter sentit.
- коробичъ korobič 25. 34: separatio vocum hic dubia.
- коуци kuci 25. 31.

- либи *libi* 25. 24: cf. *liúfr amatus theot. liuba Förstem. 848.*
- лидоуль lidul 16. 36: *leidhúlftr*, apud Norvegos hodie *leidul* — *leidh via et úlftr lupus. nota, in адоульбъ adulf f in b mutatum, hic vero abiectum esse.*
- льведь lybed 4. 33; 5. 15: soror Куји, vere rivulus prope Kioviam 38. 24; 47. 1. cf. N. Zakrevskij, *Létopiś i opisanie goroda Kieva in Čtenija v obščestvé istorii i drevnostej rossijskich 1858. II. ливедь libed cf. Solov. 1. nota 290. hoc quoque nomen scandicae videtur esse originis: lifandi part. praes. act. f. a lifa vivere, ergo vivens, viva. cf. nomina slavica pendentia a radice živ, quae collegimus in dissertatione academica de formatione nominum propriorum slavico-romanicorum. vera scriptio льведь lybjad esse videtur.*
- лють ljut 43. 17: *ljótr deformis*, notum nomen proprium. nobis scandicum videtur, quamquam a ljut saevus slavi nomina propria derivent.
- малъфридъ malfrid 79. 11. малъфрѣдъ malfréd Kunik 2. 165. malfridis karamz. 2. nota 241. *málfridhr vel málmfridhr; Norvegorum regina, Mstislavi filia, mortua 1125, modo málfridhr, modo málmfridhr vocatur — mál tempus vel málmr metallum, ensis et fridhr pax cf. theot. malfred Förstem. 900, qui parti priori alium sensum tribuere videtur.*
- монъ mony 25. 33. монъ mon Kunik 2. 178: cf. *mann, madhr homo theot. mannus, manni Förstem. 903; máni luna ne conferas.*
- моутоуръ mutur 25. 29.
- нифоровъ nifov adj. possess. 31. 7, quod in uno Laurentiano pro reliquorum codicum никифоровъ nikiforov legitur Kunik 2. 181. hnefi contulit.
- ольбегъ olbjag 142. 4, quod nomen scribitur etiam ольбегъ olbeg et ольбехъ elbech. : габъ в. lq. габъ в. lq. габъ в. lq.
- ольма olma 11. 36. cf. *hólmr*, quod quamquam iusulam significet, tamen designandis personis inservit. cf. tamen etiam theot. helm galea, unde helminus, helmuni, helm-bald etc. Förstem. 654.
- ольминъ olmin adj. possess. 11. 35: v. ольма olma.

оьлга olga f. saepe Kunik 2. 142; graecis ἔλγα apud Constantinum Porphyrogenitum: helga sancta, proprie valida cf. goth. hails et nomina theot. pendentia a hailag Förstem. 587.

оьльгъ oleg saepissime Kunik 2. 142: helgr, helgi sanctus, proprie validus, palaeo-slovenice esset ѡьльгъ jeleg cf. gramm. I. 376. theot. hailag Förstem. 587. vide nomina slavica pendentia a свьтъ svět.

оьлькъ olěb 25. 31. karamz. 2. nota 307: óleifr, áleifr, óláfr, áláfr — an theot. ano avus et leif reliquiae cf. nomina slavica pendentia a lěky et a prok et germanica derivata a laif Förstem. 824.

оьсколдъ oskold 10. 28; 11. 24; 11. 27; 11. 30; 11. 31; 11. 33. Kunik 2. 138: höskuldr nomen usitatum; haskuldr vel askuldr ex askvaldr, quod non usurpatur — prioris vocabuli pars prior hask explicari nequit; posterioris pars prior est askr fraxinus, hasta fraxinea: ambobus vocabulis additur vald, de quo supra cf. theot. ascolt Förstem. 128.

пратѣнкъ prastěn 25. 23; 25. 24; 25. 27: freysteinn v. фратѣнкъ frastěn.

пратичь prětič 38. 6; 38. 14; 38. 19. videtur esse patronymicum derivatum suffixo ичь ič, palaeo-slovenice иштъ išt, a fretr Kunik 2. 185.

рагоуїло raguļlo Poln. Sobr. I. 137. 37; 138. 13. et Lét. Perej. 58. 26; 59. 2, quod Kunik 2. 191. scandicum esse putat, slavicum certo non est: nota tamen, editionem anni 1767. II. 17. habere роугайловичъ rugajlovič.

рагоуїловиць raguļlovišč 162. 2. patronymicum nominis рагоуїло raguļlo, quod vide.

рогдай rogđaj in cantilena russica, quod Kunik 2. 190. contulit cum rögn pl. et dagr: e rogđaj natum videtur рахдаї rachđaj; рахъ rach tamen apud karamz. 4. 175. nihil commune habet cum rog et rach in rogđaj et rachđaj, sed slavicum est: cf. serb. rahoje, rahac, rašo, raša, rašan, raško et čech. rach, raš, rašek, rašica.

рогъвольдъ rogvolđ 44. 15; 44. 19; 44. 27. Kunik 2. 148:

ragnvaldr, rögnvaldr — regin plur. rögn numina et vald potestas theot. raginald, reginald Förstem. 1025. nota rogvolodum in inscriptione anni 1171: vide Bulletin histor. - philol. 12. 33.

рогъволъждъ rogvold adj. possess. 44. 23. a rogvold, quod vide.

рогънъкдинъ rognêdin adj. possess. 44. 22. a roгънъкъ rognêd, quod vide.

рогънъкъ rognêd f. 44. 25. Kunik. 2. 148: ragnheidhr — regin numen et heidhr femina theot. reckinheid Förstem. 1018.

роуалдъ ruald 16. 35; 25. 33. роалдъ roald 25. 32: hróaldr ags. hróvald — hróðhr laus, gloria et vald potestas theot. hrodowald Förstem. 741.

роуаръ ruar 16. 35: hróarr (ags. hrodhere) aut pro hróðharr e hróðhr laus, gloria et har, herr exercitus aut pro hróðhgeirr; hróðhgar (rógeir, roger) e hróðhr laus, gloria et geirr iaculum theot. hrodgar Förstem. 727; cum hrejdharr confertur in Istorič. čtenija 1. 22.

роулавъ rulav 15. 27; 16. 34: hrolláfr, hrolleifr — hróðhr laus, gloria et leif reliquiae theot. hrodleif Förstem. 735.

рюрикъ rjurik 10. 10; 10. 15; 10. 29: hroerekr e hróðhrekr, in runis hrurikr, apud Islandios hraerekr theot. hrodric, ruodrich Förstem. 740. — hróðhr laus, gloria et rikr potens cf. Kunik 1. 123.

самбатъ sambat: σαμβατάς, τὸ κάστρον τὸ Κιοῦβα (Κιῦβα, Κίαβος, Κίαβον) τὸ ἐπωνομαζόμενον σαμβατάς Constant. Porphyrog., De admin. imp. ed. Bonn. 75. Dobrovský e suecico conatus est explicare: sam (scand. sam-r, sam-t) unâ et båt (scand. båt-r) navis, ergo locus, ubi naves conveniunt Wiener Allg. Literaturzeitung 1814. 403. Slovanka 1814. 246.

свѣнальдинъ svênaldišč 43. 16; 43. 19: svênaldi filius, patronymicum derivatum a свѣнальдъ svênald, quod vide. свѣнальдъ svênald 43. 12; 43. 21: sveinaldr — sveinn juvenis, servus et vald.

свѣнъ svên 25. 33: sveinn juvenis, servus.

σινεούσκ sineus 10. 11; 10. 15: signjútr — sigr victoria et njóta, njóta frui cf. Kunik 1. 133.

синк sin 25. 34. legimus синъ коровичъ sin korobič. si legemus синко робичъ sinko robič, possemus синко sinko conferre cum sveinki, deminutivo nominis sveinn.

слуды sludy 25. 21.

стегги steggi 25. 28. cf. skeggi barbatus: vide Sprache Nestors §. 69; si cum sequenti ετονοуъ etonov iunctum legere mavis стеггитетонуъ steggietonov, conferes nomen legati norvegici gudmund stegitan sunu in foedere anno 993 vel 994 facto a Norvegiae rege Olaf cum Angliae rege Aethelred. Thorpe, Leges anglosax. 121. Monum. hist. brit. I. 580.

стемидъ stemid 15. 27; 16. 36: steinfinnr, steinfidhr, apud Adamum Brem. steinfinn; aliud nomen est steinvidhr. Cf. theot. steining, stainfrid Förstem. 1120; quidam codices habent стемиръ stemir, quod quidam minus bene contulerunt cum станимиръ stanimir Istorič. čtenija 1. 21.

стиръ stir 25. 33: styrr euspis iaculi, bellum.

студьковъ studkov adj. possess. 25. 25. cf. stundingr; Kunik 2. 178. habet тудковъ tudkov.

судъ sud 10. 36; 12. 21; 18. 31; 35. 38: sund fretum; non est κέρας sinus ceraticus, sed τὸ στενόν: stenum ita dictum igne vastaverunt Memor. popul. 2. 969.

сфанда sfanda 25. 23. сфанда sfanda Kunik 2. 177: codices habent сфандръ sfandr et сфандръ sfaindr cf. sveinn.

сфенгъ sfeng σφέγγος apud Cedrenum 2. 464. Memor. popul. 2. 1010. karamz. 2. nota 23. Kunik 2. 169: sveinki.

сфенкелъ sfenkel σφέγγελος apud Leonem Diaconum ed. Paris. 83. 85. 89. karamz. 1. nota 407. σφάγγελος apud Cedrenum 2. 395. 402. σφάγγελος apud Scylitzem cf. Leo Diac. ed. Paris. 239.; Kunik 2. 186. contulit svenkel, formatum a sveinn uti arnkel, askel, grimkel etc. ope suffixi kel.

сфирька sfrirka 25. 29: suec. sverkir, sverki, sverkvir, sörkvir — svark fuscus.

сфирьковъ sfrirkov adj. possess. 25. 24: v. сфирька sfrirka. тирей tirej 25. 34.: tírr gloria.

- тpоуадоръ truadov adj. possess. 25. 29. а тpоуадъ truad: thróandr, unde thróndr, a verbo thróa angl. thrive felici successu uti cf. тpоуанъ truau.
- тpоуанъ truau 16. 35: thróandr, unde thróndr, a verbo thróa angl. thrive felici successu uti; rectius fortase тpоуадъ truad, quod vide sub тpоуадоръ truadov.
- тpоуворъ truvor 10. 12; 10. 15: suec. thróvardhr pro thórvárdhr — thórr deus tonans et vardhr, vórdhr custos cf. trugils et truid pro thórgils et thórvíd.
- тoурдоръ turdov adj. possess. 25. 23; 25. 26. а тoурдъ turd: thódr e thórr deus tonans et ródhr e rádha consulere cf. turdus apud poetam persicum Nisâmi Kunik 2. 185.
- тoуръбернъ turbern 25. 33: thórbjörn, Danis hodie torben — thórr deus tonans et björn, bern ursus.
- тoуръвидъ turbid 16. 31: thórfidhr, thórfinnr.
- тoуръ туръ tury 44. 20. pro тoуръ tur aliorum codicum: thórr deus tonans Kunik 2. 148.
- оульблъ ulebl adj. possess. 25. 23. nominis оульбъ uleb, quod vide.
- оульбъ uleb 25. 22: úlfr; apud Karamzinum 2. nota 307. et apud Kunik 2. 192. habes оульбъ uleb: posterior contulit ulifr cf. олбъ oléb.
- оустинъ ustinj adj. possess. 25. 30. nominis оустинъ ustin: austein, unde eystein — au, ey insula et steinn lapis.
- фapлофъ farlof 15. 27; 16. 34: cf fridhleifr. — fridhr pax et leif reliquiae theot. friduleib Förstem. 427. cf. фpелaфъ frelaf.
- фocтъ fost 16. 36: fastr, fasti firmus theot. fasta f. Förstem. 401.
- фpасткнъ frastên 25. 32: frausteinn, unde freysteinn — frau, frey dominus et steinn lapis cf. theot. froja, frawilo, frawibald etc. Förstem. 414. vide пpасткнъ prastên.
- фpелaфъ frelaf 16. 35: fridhleifr — fridhr pax et leif reliquiae theot. friduleib Förstem. 427. In Istorič. čtenija 1. 22. cum hoc nomine collatum lego frjalafr. cf. фapлофъ farlof.
- фpиандъ friand Kunik 2. 172; 2. 174: frjandi part. praes.

act. a frjá (slav. pri) favere, unde fraendi cognatus
 theot. friunt Förstem. 431.

фрoудн frudi 25. 29: fródh̄r, fródh̄i prudens theot. frodo
 Förstem. 432.

фрoутанъ frutan 25. 31.

фoуръсткнъ furstên 25. 32.

шварнъ švarn Kunik 2. 175. cf. svarinus apud Saxonem
 Gramm. 1. 32, 33.

шибридъ šibrid 25. 28: sigfridhr — sigr victoria et fridhr
 rax theot. sigifrid Förstem. 1091.

шихъвернъ šichbern 25. 23; Kunik 2. 177. legit шигoвернъ
 šigobern; idem 2. 188. habet ждъвернъ ždebern, quod
 e sigbern natum putat: idem dicendum de жидъвернъ
 židbern, quod e codice musei Rumjancov depromptum
 legitur apud Solov. 1. nota 244.: sigbjörn — sigr victo-
 ria et björn, bern ursus theot. sigipero Förstem. 1088.

якоунъ jakun 91. 25; 91. 27; 92. 1; 92. 2; 93. 3: hákon,
 hákun — há, hâr (goth. hauhs) altus et kon, kun e
 kvin, unde kyn goth. kuni genus, quapropter legitur
 etiam hákvin, lat. saepissime haquinus, apud Einhar-
 dum haucwin, male hancwin. hákon igitur graece
 est ὑψ:γένεθλος altam originem habens (cf. theot. chuni-
 hoh Förstem. 315), minime vero cocles, uti alii expli-
 candum putarunt Kunik 2. 172. Žurnal minist. narod.
 prosvêščenija 98. II. 32—58; de oу pro o cf. gramm.
 I. 34. 302.

ястѣягъ jastjag 25. 27; астиѣягъ astijag apud Tatiščev, ат-
 тѣягъ attjag apud Kunik 2. 178: cf. hastingus nor-
 mannus Monum. Germ. 2. 632; 2. 642. — nomen hoc
 derivatum videtur ab azds genus (theot. art cf. Grimm.
 Lex I. 568.) ope suffixi ing Kunik 1. 12; librarii яст-
 ѣягъ jastjag confuderunt cum яткѣязи jatvjag, quod
 est nomen gentis Iazvingorum: яткѣязи 48. 16. Ка-
 рамз. 1. nota 432. 493. Sreznevskij, Izvêstija VII.
 351.

III. NOTAE CRITICAE ET EXEGETICAE.

CORRIGENDA. ADDENDA.

Ch. Clébnikovianus saec. XV. E. Editio Commissionis Archaeographicae. I. Ipatianus saec. XIV. L. Laurentianus saec. XIV. (1377.) N. Niconianus saec. XVII. editus 1767. P. Perejaslavl'jensis saec. XIII. editus 1851. R. Radzivilianus saec. XV. vel XVI. S. Sofijskij vremennik saec. XVI. editus 1820. Sk. Skazanija o Borisě i Glébě izdal I. I. Srezněvskij Peterburg. 1860. I. T. Trojicensis saec. XIV. vel XV. v. Polnoje Sobranije russkich létopisej 1. pag. I—XX.

1. 11. Коулисоурниа: pro Коулин ex archeographo graeco.
 16. Соуркти: Суртик E. 17. въ соурцихъ: соурцимъ L. 25. Деркви Дέρβιξ: nota codicem vindob. habere Дέρη.
 29. отъ неаже ex archeographo graeco.
2. 4. си: вси. 11. Ноуръмане: cum Оурмане L. cf. theot. Ormanie in Gudrûn. Моурманиа N. Ноурмани S. 12. Галичане: Galizoland; Normanni totam paeninsulam pyrenaeam ita vocabant. Kunik, Bulletin histor.-philol. VII.
71. 14. съскдѣтъ: L. addit си cf. 160. 5. 16. оурокъ положиша addidimus e Schloezero 1. 63. 30. въстѣ N. S. тѣ N. S. 35. Норци: Норци I. Ch. T. N. Нарци L. Норча, иже соутѣ Гловени Sk. X. cf. λογγοβάρδων καὶ νόρων καὶ γάλλων apud Caesarium: Cureton, Spicilegium syriacum 39.
3. 9. ante пришьдѣше P. habet съ Доунаи. 15. течеть S. N. 16. post же S. N. addunt: и поставиша старѣйшиноу Гостомысла. 25. 26. 29. 31. 33. течеть S. N.
4. 18. въ земан словѣньсткѣй N. 23. вълкзоутѣ I. Ch. R. T. P. живи N. P. 30. владѣюще — своимъ еісе cum S.
5. 2. post дѣне S. addit sequentia: въхоу же тогда погани, жроуше озеромъ и колодяземъ и роценіемъ, якоже и прочи погани. 6. post градоу N. addit силоу и раткю. 8. яко ante великоу eiectum est. 21. скверь: на скверь N.; de Sêverianis non cogitans verte: et ad septentriones, si spectes Krivičos, ad Bêlo Jezero sedent Vesî. de отъ cf. 5. 19; 71. 34. 31. Норъва: Нерома си рѣкѣ Жемонтѣ P. 38. оуро P.
6. 7. post женѣ P. addit доулебакъ. 24. Оугличи: Оулоучи L. cf. 12. 17. et vide Nadeždin in Zapiski odesskago

- obščestva istorii I. 235. Solov. I. nota 45. cf. tamen Šaf. Starož. 546. 36. въѣдадоуще: оузаконено P. LXXVI.
7. 5. игрица fortasse eiiciendum. 25. кожи additum ex archeographo graeco. иво R. T. S. иво ивк L. таче deest in S. иво etsi: иво свѣктильникомъ сжштеиъ και ταῦτα λαμπάδων οὐσῶν glag.-cloz. 166. 26. гнѣвлико pro вѣсьникъ respondet graeco ἐμμανῶς. и addidimus. 27. странк: странк ихъ L. 31. добродѣткѣл: дѣтелье L. 36. ловять N. S. звѣркъ крѣпѣкый: rectius fortasse звѣркъ не крѣпѣкый cf. archeographum graecum 184.
8. 4. вѣсьныиъмъ: вѣсьныиъмъ E. N. S. 7. отъ судоу: nota, textum graecum habere οἰκადε. отъ секе N. о сеѣк S.: legendum fortasse къ сеѣк. 9. моужьскъ полъ N. S. отроча E. 14. иелико земля: nota, nos и addidisse, et земля hic vim habere vocabuli людине (otkradoha Maruša, zakaraha Maruša arnautska zemja. bulg. apud Verk. I. 78. cf. bulg. chora); vertes igitur: nos vero christiani, et omnes populi, qui credunt etc. 27. ихъ additum e P. 28. остроумъ cf. Schloezer I. 136.
9. 29. иво additum. 33. вѣси и: вѣсхъ cf. Schloezer 3. 15. вѣсехъ P. 5. 11. 37. изгнаша: изгнаша Словѣне P. 5. 13.
10. 7. вѣск: вѣс L. 10. post придоша P. 5. 20. addit ко Словеномъ, и сѣдѣлаша градъ Ладогоу; I. Ch. R. T. habent и придоша къ Словѣномъ первое, и сродувиша городъ Ладогоу, и сѣдѣ старкйший въ Ладозк, Рюрикъ. 15. прии власть Рюрикъ: прии Рюрикъ власть всю едиинъ, и пришедъ къ Илмерю сѣдѣла градъ надъ Бѣлѣховомъ, и прозва и Новъ Градъ P. 5. 24; idem habent R. T., addentes раздая волости моужемъ своимъ и городы роувити. 22. нъ: ни L. cf. tamen Karamz. I. nota 282. 33. лкто P. 5. 37. deest in L. R. T. 34. и дошьдъшю vide P. 5. 38.
11. 21. вѣск: вѣк L. къ Кривича: съ Кривичи L. cf. Solov. I. nota 174. 27. посла P. 6. 16. 35. Олѣминъ: Олгинъ P. 6. 31. 36. Олѣма unus I. habet. и на той могилѣ поставиша церкѣвкъ святаго Николоу P. 6. 22.

12. 17. Оугличи: Оуличн L. cf. 6. 24. 37. положенъ: сит Dobrovia malum hoc quam пр'кложенъ.
13. 8. а друзни инако P. 7. 11.
14. 6. ab Илюрикъ usque ad . . . сѹл. 23. 15. lacuna est in L. 15. въ ante Моракы eiecimus. 26. имъ S. cf. N. 35. post Ольгоу P. 8. 17. addit: острооумноую и корень и основание в'крк хрестиянск'й и намъ вождк.
15. 2. толковины E. т'л'ковинъ P. 8. 21, vocabulum ignotum, pro quo quidam Гловкне scribendum putarunt. 3. post сѹ P. 83. addit отъ Грекк. 29. имъ P. 30. ключъ: члов'ккк P. оукладъ deest in P. 34. ск'льбное: х'лк'ное E. ск'любленое P. 35. про хотиатъ P. rectius legit оуречено.
16. 4. ск'ломъ: словомъ E. P. Роуси rectius excidet. 8. гостнѣ additum e P. 9. 12 19. копринк'нъ cf. Schloezer 3. 289., alii кропик'нъ, кропильнъ, кроупинъ ibid. кропиннъ E. кропик'нъ Ch. R. T. cf. bulg. коприна, quod hodie sericum significat. 31. рядъ: rectius рада.
17. 4. по хотк'нию: похотк'ниемъ L. 8. просто словесемъ: простословеснъ L. 9. нъ addidimus. 12. по вожий миръ и люб'вь cf. Tobbien 21. 15. въдамъ: въд'дамъ L. 18. прочинухъ и въсегда л'ктъ: въ прочинухъ и въсегда л'кт'к'хъ. 20. неподвижноу: непростыжноу L.; fortasse непростыд'жноу. 24. аще: иже L., fortasse иже. 26. им'к'емъ: им'к'ють L. явление: явлени L. 27. да кленеть сѹ: да не кленеть сѹ; про иже ищеть неатию в'крк legendum fortasse не ит'к (във'вши) ией в'крк i. e. ne iuret pars illa, quae actionem instituit, quin fides ei habeatur. 33. коудеть, по законоу: fortasse коудеть по законоу commate posito post законоу. 34. на L. post иже eiecimus. иметь: да им'к'ють L. 34. толицк'мъ же привоудеть: fortasse legendum илицк'мъ же пр'квоудеть cf. Karamz. I. nota 321, quamquam et ita sensus sit impeditus. 36. тяжа sing. gen.: тяжи L.
18. 1. виенние: оубьненіе L. поконоу: законоу L. 4. процк: прочк L. 10. противить: приготовить L. 15. ск'трорити: ск'творити. 17. моучениа: мечк'таа Pogodin, Nestor 144. насилнѣмъ: насилк'е L. 18. ив'к: ив'к

- или. 24. или: ли L. 25. възвратити: възвронити L.
 27. нхъ deest in L. 28. аще: ти аще L. 29. такожде:
 rectius такажде. влизъ земля additum cum Strojev S.
 124. 36. възятюу быти чемоу: взяти что L. что взят-
 о R. T. о т'кхъ: отъ т'кхъ L.
19. 9. югда: югдаже. почксти: почисти aut почкстити.
 10. врѣмя ѡелико: врѣмя и ѡелико. totus locus sub-
 obscurus ita videtur vertendus: si (Russi) voluerint
 (in Graeciam) militatum ire vel negotiatum, et voluerint
 honorem habere imperatori vestro, quodocunque ve-
 nerint et quocunque, et voluerint ultro manere apud
 imperatorem vestrum, maneat. nihil e margine hic in
 textum receptum esse putamus. cf. Karamz. 1. nota 324.
 12. locus impeditissimus. adstipulor Karamzino 1. nota
 324. dicenti, hic plura e margine irrepsisse in textum.
 rectius fortasse, omissis et mutatis non paucis, sic le-
 getur: отъ коєа любо страны пришьдъше Роуць и
 продаєми въ хрестіаны; аще же и хрестіане отъ
 коєа любо страны приходѣше въ Роуць продаєми бы-
 вають,..... по .к. злата, и да придѣтъ въ Греки;
 et ita vertetur: Russi undecunque venientes et ven-
 diti in Graeciam; et si Graeci undecunque venientes in
 Russia venduntur, possunt redimi vicenis libris auri,
 et (Graeci) ire in Graeciam. nota, idem valere de Russis,
 hi quoque eodem pretio possunt redimi et reverti (in Rus-
 siam). post въвають addes да искоупятъ ся. 23. доу-
 шюу i. e. servum etiam suum. Schloezer 3. 329. Tob-
 bien 36: cf. φυχάριον mancipium Constant. Porphyrog.
 De admin. imp. ed. Bonn. 77. 155; maxima pars codi-
 cum habet правдоу 36. ивановомъ писаниємъ Karam-
 zinus. 1. 327., secutus Krugium Chronol. 79., et Pogodin
 Nestor 134. malunt киноварьномъ i. e. διὰ κιννοβάρεως.
 notabis tamen, in diplomatibus Serborum, qui in pluri-
 mis Byzantinos imitati sunt, scribam aliquoties nominari
 cf. Monum. serb. IV. ꙗ Радое диккъ бань писахъ anno
 1189; LXV. и сие писа Петриць диякъ anno 1305—
 1307; CXLIX. при логодетѣ Драгославѣ anno 1360.
20. 9. мѣсца септѣвря въ .в., а въ недѣлю .еі., въ лѣто

- сѣзданнѣ мироу. *сѣк.: lege мѣсяца септиакрѣя, въ
 вътороу ю недѣлю, индикта .еі., въ лѣто сѣзданнѣ
 мироу *сѣк. nota, codices haec habere: L.: м. с.
 въ .в. а въ недѣлю .еі. въ .л. etc. Ch.: с. .в. въ
 недѣлю .еі. R.: с. .к. недѣли и. T.: с. вторыи недѣ-
 ли .еі. S.: с. .в. недѣли .еі. N.: с. въ .в. недѣлю
 .еі. въ лѣто. vocabulum индикта latere puto in и.,
 quod R. habet post недѣли, et quod Krugius Chronol.
 108. Münzk. 126. 187. numerum octonarium putabat
 indicare. лѣто indictionem esse probari nullo modo pot-
 est Karamz. I. nota 283. 317. 12. ѣфодинами: codi-
 ces, quibus nititur editio Commissionis Archaeographi-
 cae, et hic et 127. 18. habent фѣфодѣя, quod Ka-
 ramz. 2. nota 215. per кафтанъ vertit, et 1. nota 330.
 contulit cum Ducangii vocabulo rarissimo et obscuro
 φοφοδοτός. nobis scribendum videtur ѣфодина vel cum
 P. 9. 23. фодина ab usitatissimo graeco ἐφόδιον, quod
 viaticum i. e. res in itinere necessarias significat cf.
 Sprache Nestors §. 55. 22. не: иже нѣ. 28. кѣдиши:
 издиши cf. Sprache Nestors §. 1. 29. на нь Ch. R. T.
 на конь L. 33. пѣтоіе: пѣтоіе же.
21. 9. ѣго до: ѣго и до. 13. Яполоний Тишнѣнинъ: Яполо-
 нитѣнинъ E. 21. антиохѣномъ: антиохомъ L., quod
 ferri potest. 29. оплаеть: оплчатъ L. сѣй Ориенти:
 Сиорити L. 32. сѣтвореннѣ: створенна L. животъ-
 номъ четвероногымъ: четвероногъ L. 37. та: така L.
22. 3. чѣто оубо кѣто: кто оубо что L. о творящихъ
 etc.: о творящихъ волшебныхъ дѣлѣ L. отъ Мане-
 дона deest in E. 4. иако: иако то L., quod recte se ha-
 bet cf. иако се. 6. не истовоу: не истовѣствѣноу recipe
 cum L. 11. православнѣй: преславныи L. 17. благо-
 датъ дѣйствоуєть: благодатѣствоуєть L. 18. благо-
 датѣствоуєть: сдѣтѣльствоуєть L. 21. боудоуша
 прѣдѣпоказа: прѣди боудоушаи показа i. e. прѣди
 показа. 24. прѣдобразомъ: прѣдѣ образомъ L. 25. зна-
 меннѣ творѣть: знаменаютъ L. 30. сежде: се же.
31. заратиша си: затвориша си Solov. 1. nota 189.
23. 1. сижде: си же. 5. post si pone punctum. 7. cf. τήν

- Ἄδριανοῦ, ἣν Ὀρέστην φασὶ πολλοὶ τὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος, ὅτε τὸν πλάνον ὑπέστη μετὰ τὴν ἀναίρεσιν Κλυταιμνήστρας, τῆς ἰδίας μητρὸς, ἐξ ἐκείνου τε Ὀρεστιάδας κεκληθῆναι τὸ πρότερον, Ἄδριανὸν δὲ Ἄδριανοῦ ὀνομάσαι **Leo Diaconus 130.** τὴν Ἀδριανούπολιν, ἣτις τὸ πρὶν μὲν Ὀρεστιὰς ἐκαλεῖτο ἐξ Ὀρέστου, ὃς ταύτην (Κλυταιμνήστραν) ἀποκτείνας λίαν ἐκμήμηεν, καὶ ἐν τῇ συνελούσει Ἐβρου, Ἄρζου τε καὶ Ἀρτάκου τῶν τριῶν γε ποταμῶν λουσάμενος τῆς νόσου ἀπήλλακτο **Theophanes continuatus libro VI. in Constantino Porphyrog. 387. vide Th. L. C. Tafelii Constantin. Porphyrog. XXV. 23. περβοιε usque ad Ουγγρω 25. omnia desunt in L. 28. ѡко non quadrat. 33. соудъ: Соудъ. 37. же свѣтъхъ церквнѣи: же и свѣтъхъ церквнѣи.**
- 24. 9. ολιδεχъ: λιδεχъ cf. χελάνδιον. 24. сежде: се же. 24. haec linea deest in L., habent I. Ch.**
- 27. 20. ѡже принеся: ѡже чкъо принеся si quid attulit. 31. по оуставоу и по законоу роуьскомоу Solov. 1. nota 197. legendum putat гречьскомоу.**
- 28. 33. колико: rectius fortasse въ колико.**
- 29. 13. церквнѣи: церквнѣи.**
- 31. 5. вьздолъ: вьздле: fluebat enim eo tempore aqua secundum i. e. prope collem Kioviensem. cf. вьзле Га-на 172. 37. et подьле 118. 37. 19. за князь за: за князь нашъ за. 21. не: нъ. 25. 31. ꙗдемъ: ꙗдемъ. 38. поуце quomodo vertam, nescio. notabis, поуце aequivalere vocabulo крѣпче Istorič. čtenija I. 208: fortasse igitur sensus hic est: maior est (vindicta) nobis Igorii morte i. e. quam pro Igorii morte. alia huius vocabuli significatio est ἐλεεινότερος miserabilior: поуцкше вьскъхъ чловкъкъ ѡсмъ I. Corinth. 15. 19. cod. šišat. pag. 94.**
- 32. 10. тоу: и тоу. 24. ити: nota codices habere ити, uno P. excepto, qui praebet принти 11. 40.**
- 33. 2. dele signum interrogationis: conscii enim sibi erant, se ipsos occidisse principem, et ad quam rem se traderent (ad mortem nempe). 27. църкъ Karamz. 1. nota 374. съра съ огнемъ; rectius чиръ, quod hodieum apud Russinos in usu est: I. habet чъркъ, Ch. чиръ.**

34. 3. в'к во Къшеградъ градъ Ольжинъ: nota locum Anabaseos II. с. IV. 27. ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Μηδίας εἰς τὰς Παρυσάτιδος κόμας, τῆς Κύρου καὶ βασιλέως μητρός. 18. в'к: и в'к. 30. церковн'къмъ: церк'вън'къмъ. 34. неприизн'къмъ: неприизнн'къмъ.
35. 17. ante придѣ pone comma. 38. Гоудоу: nota P. habere в'к Гоуд'к р'кък.
36. 2. оучашетъ: оушашетъ hortabatur. 7. одекел'къша: male in L. одовьл'къша. 8. a deest in omnibus codicibus.
37. 4. имаше: имаше L. 12. Каганомъ: каганомъ. 27. водою: жаждѣю P.
38. 6. 11. Пр'ктичъ: rectius Пр'ктичь. 19. Пр'ктичю: Пр'ктичю. 24. Печен'гомъ praestat: neque poterant equos suos in Lybed adaquare Pečenêgi; qui plur. instr. cum P. 14. 37. mavult, quaerat subiectum propositionis. 32. в'ыв'шимъ: в'ыв'шимъ.
39. 6. по: и по.
41. 16. придоша: и придоша.
42. 14. . *сѹос. Sreznevskij putat scribendum esse . *сѹп. Izvêstija VII. 340—345. 17. в'ьсм'къмъ: Ивановъ ibid. 345—347. 31. каати: колоти L. золоти I. Ch. R. T.; nobis nunc legendum videtur злати: Dobrovský, Wiener Allg. Literaturzeitung 1814. 402, contulit златѣница icterus. Buslajev, O vlijanii 13., explicavit: да изсохнемъ, сгоримъ отъ небеснаго огня. 33. nota, post вамъ quosdam codices habere пинехроусоу, quod per дека златая cum Strojev in S. 1. 51. explicari nequit: πιναχροουση enim vox graeca non est. 35. с'ьторивъ: с'ьтворивъ.
43. 6. брашна: брашьна. 12. изъ него R. T. в'к немъ I. Ch. по немъ L. cf. Solov. 1. nota 231. 18. post л'кък dele punctum. 19. за'хавъ: заахавъ. 20. ими: има S. 28. черезъ: чр'къзъ cf. Sprache Nestors §. 34. 37. в'кисподи: в'к исподи.
44. 1. виждь - хот'къ: шжъ, в'к во ихъ свадилъ о ловищахъ зв'кринныхъ P. 15. 30. 3. прии: rectius пр'ки. 5. во: rectius ю. 11. 12. . *сѹос. . *сѹоз. . *сѹон.: . *сѹпс. . *сѹпз. . *сѹпн. 18. робичица: male P. 16. 4. кривитина. 20. Тоуръ: alii Тоуръ. 31. Дорого-

- жичи: *rectius* Дорогожици. 32. Капичемъ: *rectius* Капичемъ. 36. того: тогожь P. i. e. тогожде.
45. 3. льстиахоу: льстиахоу *omnes praeter* L. 15. пристрипати I. Ch. S.: подѣстоупити P. 19. про и рече L. *habet* льстиаче i. e. льстиаче, *quae forma gerundii vim habet* Gramm. 3. §. 322: *legendum fortasse* и льстиаче рече. 21. изъ града: за градъ L., *quod stare potest*. 38. подѣста: *fortasse* потѣста.
46. 4. verba: и много воѣва съ Печенѣгъ на Владимѣра I. Ch. R. *uncis include*. 13. приахомъ: *rectius* прѣихомъ. 22. ѣли: ѣ ли *si vero*, *intellige: hoc feceris*. 27. Гѣморѣгла и Мокъшъ: Гима, Рѣгла и Мокъшъ *καὶ οἱ ἄνδρες Χοῦθ ἐποίησαν τὴν Ἐργὴλ, καὶ οἱ ἄνδρες Αἰμάθ ἐποίησαν τὴν Ἀσιράθ* 4. Reg. 17. 30. *vide praemature philologiae slavicae erepti Petri Preis disputationem in Žurnal minist. narod. prosvěšč. vol. XXIX. IV. 37*.
47. 1. же: , юже: *quam habitare fecit*. 8. вѣ несѣтъ: вѣ и ѣще несѣтъ P. 12. *primum же deest* in S. 16. оустъноу: *nota оустъ* ея L. 22. же *addidimus*. 25. вѣсть: и вѣсть S., *reliqui владееть*. 26. дѣюць: *rectius* aut дѣи aut дѣици P. 27. брашно: брашню. 35. моудитъ: *оудеть omnes, quod ferri potest*.
48. 34. жити: *житъ omnes, quod servari potest*.
49. 2. единого: ѣдиного. 3. потрѣкоуѣте: претрекоуѣте L. *перетерекоуѣте* имъ I. Ch. *перѣтрекоуѣте* сѣ имъ S. *посѣкоша: nota подѣсѣкоша* P. 10. *cf. narrationem de S. Andrea c. V. 17. отѣчника* I. Ch. R. T.: *nota отѣчника* L. S. 22. Рѣцѣк: рѣцѣк.
50. 2. не: нѣ не S. 3. како: кака I. Ch. 7. дастъ: дастъ во S.
51. 23. соутъ: и соутъ S. 26. тѣхъ: то L. 37. скажю: съскажю.
52. 35. а ли: *rectius fortasse* ѣ ли, *unde* али, али *facile nasci potuit* *cf. 46. 22*.
53. 24. почѣте: *nota* почести S. почти L. 30. погребоста: погребоста и S. 33. тою: того *omnes*.
54. 5. сажень: сажню. 16. и вѣ старѣшина (имъ S.) Невродъ *in omnibus codicibus, uno* L. *excepto*. 26. оуче-

- нию: оущению cf. 91. 16; 105. 34. 35. начальникъ: начальникъ.
56. 26. Мойси: Мойсий. 37. аще кѣто колико: и кѣто аще колико.
57. 3. твоихъ: моихъ. 9. послуша: послуша его. 20. идѣ-аше: идѣше. 33. вѣложи: вѣложи ю.
58. 1. вѣшьдѣшоу: же вѣшьдѣшоу. 5. изъ сего: и-сего L. 13. него: его cf. 101. 31; 108. 18. 24. семуу: семуу же S. 37. въ Данк: въ Енданк omnes cf. ἐν Δάν 3. Reg. 12. 29.
59. 6. отриноу: отриноу и S. 7. и dele. 10. первый: первою L. S.
60. 18. чловѣкомъ: чловѣкомъ.
62. 21. бѣша: бѣша.
63. 15. въ него: на него L. 38. возни: возни.
64. 1. оубо: omnes male бо. 32. Болгаре: Болгаре.
65. 1. дѣють dicunt: дѣють L. дѣють и вѣроуеть S. дей, дѣй і. е. дѣй R. T. 9. избрѣша: избрѣ S. cf. tamen рѣша 10. 20. на оутрина: на оутрнѣ. 25. иде: иде царь S. I.
67. 2. дѣвою: дѣвою sing. instr., quem omnes habent. 5. помагати и дѣлати unus I. 31. аще ли: I. Ch. addunt ни; Strojev S. 80. 1. aliquid omissum putat.
68. 17. бо: adde cum omnibus Богъ отъць. 23. подобо-соущнѣ: nota подобенъ соущенъ L. подобно соущенъ S. 28. Доухъ: Доухъ ли L.
69. 32. поклонѣть: кланѣють L.
70. 1. цѣловати unus Ch. habet. 8. сѣмо non quadrat: сѣмъ ideo (quia mater est) vel чемоу. 11. прѣвѣмъ: прѣвѣмъ. 17. Григорий: отъ Царя Града Григорий. 29. вѣроу unus Ch. habet.
71. 2. поимъ: cum codd. поима aor. 12. Роучай: rectius роучай, intelligendus esse videtur rivulus Glubočnica cf. N. Zakrevskij, Lëtopiš i opisanie grada Kieva in Čtenija v obščestvê istorii i drevnostej rossijskich 1858. II. 15. чловѣккѣ, велий: чловѣккѣ. велий. 17. чѣтомъ: чѣстимъ, пам чтимъ omnes habent. 18. Роучаю: роучаю cf. supra 12. 23. проидѣ: и проидѣ S. 28. ра-

- ботьнѣ: работьникѣ L. 34. отъ вѣрка non longe a
 gira cf. Полочане, отъ нухъже Кривичи 5. 19. скверѣ
 отъ нухъ 5. 21.
72. 3. юже: еже omnes; nam serviebant mihi. 14. церкв-
 вѣ: церквѣ. 17. Пероунѣ: fortasse Пероунѣ. 20. на-
 рочиты: rectius нарочиты. 28. и addidimus. 29. па-
 кыкытна: бѣтыкы omnes.
73. 1. вѣзрадоуемѣ: rectius вѣзрадоуимѣ. 13. каюшемѣ:
 каюшимѣ cf. Лис. 15. 7. 37. покыке: погыке.
74. 14. ѣсть: еже I. Ch. 17. отъ: отъ. 19. одолати: ода-
 лати. 36. прикха: приуха.
75. 6. прикхаша: приухаша. 11. него: во него ita omnes.
 13. чрѣкѣ: черекн L. черевѣ T. чрево R., recte чрѣ-
 вий, unde pslov. črêvelj uti vrabelj a вравий. князь:
 князь. 16. съ нѣ ita recte: съ него I. Ch. съ онѣ T.
 25. же: во omnes. 33. за не прѣка славоу отрокѣ тѣ
 L. Ch., quae vera potest esse lectio; переславѣ отрокѣ
 I. переславѣ отрокоу томоу нмы R. T.; dubitari ne-
 quit, nomen urbis Переславѣ derivandum esse a no-
 mine personae Переславѣ: fallitur enim in hac re Ka-
 ramz. 1. nota 471.
76. 37. милоуѣн: милоуѣн.
77. 6. и: а omnes. 13. мясъ: отъ мясъ omnes. 22. съ:
 и съ omnes. 33. а еже вира locus obscurus: оже вира
 L. S. а еже I. Ch.; de sensu vide Karamz. 1. nota 480.
78. 1. се: се же omnes. 8. и: а omnes. 17. въ чѣто: чѣто
 въ S. 19. отроукий: отроуѣкѣ recte omnes. 24. ме-
 доу лоуќно: лоуќно медоу S. 31. тали: nota 28. unius
 tantum obsidis mentionem fieri. 32. post моужа S. ad-
 dit въ родѣхѣ.
79. 8. тали своя: at Pečenêgi obsides non dederant. atta-
 men haec in eiusmodi narratiunculis videntur posse
 negligi. 11. сежде: malo nunc се же. 26. сего не даши:
 nota, I. Ch. habere поча сего не даѣти. 31. Прославѣ:
 omnes addunt же. 33. се: се же omnes. 38. Vladimê-
 rum in ima aedium parte putamus mortuum esse, mor-
 tuum vero in superiorem esse tractum, unde facile po-
 tuit demitti, quin paries perfringeretur, cum in parte

- superiore aedium locus esset apertus cf. сѣни 48. 38; 106. 19; 165. 17: in hanc vero partem traxerunt eum, nolentes cadaver per portam efferre Weinhold Altnord. Leben 476. Solov. 1. nota 380. Leo Diac. I. IX.
80. 10. поскѣде: послѣжде. 12. аще-Богомъ 81. 2. in I. Ch. 20. сѣ unus Ch. habet cf. S. 30. занмъ отъдасть: nota, in L. legi занмъ соудъ лѣжю отдаеть. legendum fortasse соудолжю. 33. комоуждо: nota комоуждо L. 34. добркмъ: rectius добрымъ cf. 22.
81. 5. то: то и S.
82. 28. любимъ, quod cum dativo iunctum sensum activum habet: любимъ вѣ книгамъ 94. 30. amans erat librorum. 29. rectius fortasse пригвоздѣти сѣ роукама ѿго. 36. servum, qui super eum se iecerat, perfoderunt una cum Boriso, amans enim erat (servus) eius (et ideo se super eum iecerat) cf. 81. 28.
83. 4. гривкноу — прочь 5. legitur in I. Ch. R. T. 29. зълъ: а зълъ L. 38. ѿмоу cum S. еісе.
84. 1. зркѣмо: зркѣмо ѿдино S. 24. словесънамъ: rectius словесъна.
85. 2. цѣльбѣныи: rectius цѣльбѣны. 23. божиухъ: rectius божий. 27. божиими: rectius божини.
86. 20. хоцѣтъ: L. addit дастъ. 33. смъмыслъна и: смѣрена L.
87. 13. Ырославъ: Ырославъ створи вѣчъ на поли S. 30. обѣ оба полы: оба полъ, гесте оба полы 88. 16; 166. 9. 32. воѣвода нача: нача воѣвода S. ѣзда: изды. вѣзлѣ: вѣзлѣ. 37. ѿго потънемъ: потънемъ и S. 38. вѣ cum S. еіциendum.
88. 1. своєю cf. Polnoje Sobr. 3. 1. S. 1. 106. 4. пондоша: тоѣ ноши пондоша S. 9. и вѣ тѣгда Ырославъ лѣтъ двою десѣтоу и осми: и вѣ тѣгда Ырославъ вѣ Новѣ Градѣ лѣтъ два десѣти и осмъ cf. Каганъ. 2. nota 9. Solov. 1. nota 297. 18. Боуди: Боудъ S. 30. Добрынь: rectius Добрынинъ S. 37. градомъ: unus L. singularem habet.
89. 5. и повѣди — Святѣполака 6. in I. Ch. 17. оубийцю и гордаго: гордаго оубийцоу S. 20. ѿкоже: ѿкаже L.

24. pro genuino вкскъ S. habet страхъ. 26. вкгающе: recte вкгающий deleto commate. 36. post посланна S. addit на нк. 38. post съвязанъ S. addit въ днк адоу.
90. 23. Гоудомири: Гоудомирк S.; Karamz. 1. nota 21. legendum putat Гоудомк. 30. томоу: ѿмоу S. 35. твою: cum S. ante твою adde азъ.
91. 16. наоученню: наоученню cf. 54. 26; 105. 34; 111. 9; 112. 1; 115. 17; nota, 108. 38 et 111. 4. omnes habere наоученнiе. 21. наводитъ i. e. казнъ. 29. Гкверъ: Гквероу S. 33. ѿмоу: rectius fortasse сѣкк cum S.
92. 2. лоуды: S. addit своен. 4. скченъ: cum S. lege искченъи. 7. своя: male, S. habet люди мои, ergo моя. скди: сиди S. 18. по Днкпръ роуськоую землю: роуськоуюземлю по Днкпръ ex S. 31. сежде: се же.
93. 33. вк во habet S. 34. па: на.
94. 4. ante и comma delendum. 18. якоже: fortasse юже. 29. въсприѣмають: въсприѣмаеть.
95. 13. хъзы: кожи S.
96. 33. Антипа: hoc nomen legitur in supr. et perejaslavljensi 45, А. Kubarev id post Nestorem fictum putat. Őtenija v obščestvѣ istorii i drevnostej rossijskich 1858. III. 122.
97. 4. post Горы Р. recte addit съ товою, et pro яко praebet и. 15. чркъзъ дньъ semel die cf. 120. 4. 27. чьтомъ: omnes чьтимъ про чьстимъ. 38. жити R. T.
98. 4. post николиже addunt никаможе I. Ch. 34. 35. Дмитриа, Дмитрию: Дьмитриа, Дьмитрию. 36. богатьствк loc. habent I. Ch.
99. 3. Дмитрию: Дьмитрию. 7. якоже etc. videtur esse legendum: вкто боле (во?) въ васъ якоже Θεодосий послушливъ, кроткъкъ, смкренъ? quis vestrum Theodosio obedientior, mansuetior, humilior? cf. P. 45. 33. 12. нача praecedente поча videtur abundare.
100. 6. подъ въ deest in S. 14. post Переяславль Т. S. addunt а Игорю Болодимерь cf. 34; 101. 3. 18. post помагай S. addit по немъ. 25. въ соукотоу etc. фе-враля въ .к. въ соукотоу .л. недкни (въ соукотоу .л.)

- поста I. Ch. въ святаго Θεодора дѣнь I. мѣсяца фе-
враля въ .к. въ соуботоу .а. недѣли поста на паміать
святаго моученика Федора N. 1. 144. мѣсяца февраля
въ .к. дѣнь въ соуботоу .а. недѣли поста на паміать
святаго великомоученика Θεодора тирона S. 28. люднє:
вѣси люднє S. 38. пришлы: вѣша пришлы S.
101. 6. во deest in S. 7. заводивѣше etc. за не водиша
и ротѣ: цѣловавъ крестѣ вѣсть чернѣемъ ex S.
14. друзи: друзини. 32. . *sфог. I. Ch.
102. 8. сего же: ѡгоже S. 10. во non quadrat. 11. иного: а
иного P. 13. ѡгоже etc. aliquid hic minus recte se habet.
14. се же etc. снѣ же знаменнѣ бѣвають S. 18. лю-
демъ solus P. habet. 19. обѣзвѣляющемъ: обоимъ
являють сѣ S. 30. вѣше recte deest in P. 33. шестоногъ:
о шести ногъ P. о шти ногъ S. 36. вѣсть abundare
videtur praecedente 35. вѣсть. отрѣвахоу: отрѣва-
хоу. 38. вѣзвѣла сѣ: вѣзвѣла сѣ omnes male.
103. 1. pro gen. трий пѣпришъ rectius ponetur acc. 3. ѣ-
зыка: ѣзыкѣ S. 6. prius na addidimus. 10. и въ инѣхъ
странахъ: оу инѣхъ странѣ S. i. e. apud alias gen-
tes. 11. 14. 19. 21. котопанъ: котопанъ κατεπάνω са-
tapanus cf. Du Cange. 14. хоцю etc.: здравѣ воуди,
хоцю ти пити S. 27. Брячиславъ: pal.-slov. Брашти-
славъ. 32. шитѣ: шитѣ S.
104. 3. прѣдидоуцю; S. addit: а Бѣсеславоу по немъ идоу-
цю. 9. Ялтоу: Лѣто L. Ялто Ch. N. S. Олто R. T.
14. вѣзвратитѣ сѣ: вѣспомяноутѣ сѣ L. I. Ch. R. T.
21. въ немъже etc. mihi obscurum est. 35. nota vim
particulae тоу.
105. 32. оу сѣрѣкти: вѣсрѣщемъ, вѣстрѣчю I. Ch. R. 33. post
свинию quidam codd. addunt: или конѣ лысѣ cf. Ка-
гамз. 2. nota 113. cf. N. 1. 157. 34. сѣ: сѣ omnes.
35. друзи: друзини.
106. 15. Брячиславля: Брящиславля. 23. вѣзвѣли fortasse
murmurare coeperunt; nota вѣзвѣсили сѣ S.
107. 5. друзи: друзини. Сновѣ: Снови omnes. 13. пока-
заниє: показаниє S. 20. крестѣ etc.: крестомъ ко въ

- скорѣ изкавланіемъ сѧ ex Ch. 33. аще ли: а ли S., quod ex oli, ієан.
108. 9. чади: моужь S. ислѣпиша: ислѣпи; слѣпи S.
13. распуща: распусти S. 15. торгъ plebem videtur significare. 21. въ: вѣ. 22. на Къдовычи ex I. Ch. 32. измѣкнѣти сѧ: измѣкнати сѧ S. 33. смѣяхоутъ сѧ R. T.: antiquius смѣяхоутъ сѧ; насмѣяхоутъ сѧ I. Ch. S. 38. наоучивѣше: наоустивѣше.
109. 10. инѣхъ deest in S. 14. сѣмо: и сѣмо S. 15. іако etc. іако ієста ієго іємоу книзи S. 26. ны I. Ch., reliqui Іѣны. 27. обратѣ: обративѣ S. 36. лѣжа то: лѣжета I. Ch. S. 37. сѣставленѣ: fortasse сѣставлѣ.
110. 8. васъ omnes. 12. прѣстоулѣ: S. addit на небеси. 14. 16. aut сѣверженѣ aut низверженѣ eiiciendum. 18. и іемъ ієго: ієго вѣ огни вѣчнѣмъ ex S. 19. и recte omittit S. 23. можешѣ: намъ pro нама addit S. 26. проскѣпомъ: розъшепомъ S. 29. поусти: adde и. 33. на habet L.
111. 14. о мрачени: о омрачени. 28. крилатѣ: крила ти cf. крила імоуше и хвосты P. 48. 21. 32. оумреть unus P. habet. 36. quid лѣпота hic sibi velit, non assequor.
112. 3. вѣ всѧ: вѣ снѧ cf. и нѣнѣ P. 48. 29. 7. во deest S. 9. ово: овогда S. 10. иного: инѣ S. 13. Коунопъ est Κόρυς Cynops, cuius fit mentio in vita apostoli et evangelistae Ioannis theologi, 26. die septembris, ed. venetae pag. 167. Κόρυς δέ τις οἰκῶν ἦν ἐνταυτί etc. мѣчтаніє вѣсовско: мѣчтаніемъ вѣсовскымъ ex L. recte.
113. 7. вѣзмѣше eiiciendum: cf. 5, et nota, Laurentianum 118. 9, post одержимъ addere принесѣхоу; eundem 120. 13. post солныца repeterе вѣснѧ, quod deest in menaeo leopol.; 122. 5. post такожде reverti вѣ; 122. 11. post пакостити repeti нача. 8. держащѣмъ: nota omnes habere держащѣ cf. сѣкшеносцѣмъ и инокомъ N. 12. конѧ благы eiice: deest in P. et N. 32. святитъ сѧ: сватитъ сѧ L., quod malo; свадитъ сѧ P. сватаієтъ сѧ Ch. R. T. N. 33. на L., ubi male E. насѣ.

114. 6. приа оубийство omnes. 15. поубичити: omnes и поубичивъ. 19. въжагающе имъ: вгажающе емоу L. 21. post възбранати supple подобаетъ cf. 30; 115. 3. 28. бодромъ: бѣдромъ; бодроу L. 31. симъ: симъ бо omnes. 32. въскъмъ: къ въскъмъ. 35. хождениемъ omnes. 38. сиа: rectius сихъ.
115. 8. бо non quadrat. 17. оушение: оучение omnes.
116. 6. изити: rectius изити ми me exiturum esse. 13. отъстоупиша R. T.: отстоупивше L. 20. постриженъ R. T.: постриганъ L. 21. Летьца: nota Лтьца R. T. Лѣдца Ch. 22. тьгда: rectius fortasse olim. 36. има omnes habent excepto L. 38. коіе: чьто omnes.
117. 3. изнемагающе: aut емоу addendum, aut legendum изнемагаа. 4. аще usque ad Богъ еіциendum videtur, et pro ти (то L.) legendum аще. 7. прибывати adde vel subintellige начьноутъ черноризьци cf. 9. 16. индикта etc.: индикта къ .аі. лкто. 32. и addidimus. 34. prius и addidimus.
118. 7. ти L.; post емоу addendum videtur ничьсоже. 9. принесяхоу post одержимъ eiecimus cf. 113. 7. 22. сьмѣживъ omnes, excepto L., qui солжаривъ habet. 30. комоу: къ немоу ex L. 36. цвѣткъ I. Ch. цвѣткы L.
119. 9. post оутренюю I. Ch. addunt: брати отъпѣвъши заоутреню. 20. подаліе: подале. 22. бо non quadrat. 30. въ мирѣ еісе: іеце емоу соуцоу въ мирьстѣмъ житни cf. menaeum leopol. 36. ante иміа pone e menaeo leopol. мирьскоіе.
120. 4. чрѣзъ днь cf. 97. 15. 7. того: rectius fortasse тако. 10. оли раене, pro qua particula menaeum leopol. habet даже. cf. pal.-slov. іеле, іелѣ, лѣ et serb. поле. 13. post солньца repetitur въсиа cf. 113. 7. іако etc.: іако зракоу чловѣчю отнимати сѣ cf. menaeum leopol. 14. два оуноши: rectius fortasse двѣ оуноши. 18. имѣ addidimus e menaeo leopol. 24. ать: ать I. Ch. cf. 121. 26. 32. идеже e menaeo leopol. 33. изнесъше e menaeo leopol. 35. имать быти: rectius емоу бысть e menaeo leopol. 37. изъ Ляховъ: menaeum leopol. addit .x̄s̄f̄oz.

- мама .i. изъ Ыссеслава; *ibidem* про князя Ыссеслава; про изъ Ch. R. T. *legunt* за.
121. 4. до сего мѣста L. до сихъ дний I. Ch. до сего дни R. T.: *lectio L. ferri potest, habet enim I.* до сихъ мѣстѣ *usque ad hoc tempus.* 10. полкваше: плеваше L., поливаше I. Ch. R. T.; *многажды potius ad полкваше trahendum.* вѣкыныхоу сѧ: вѣмкѣтахоу сѧ *menaeum leopol.* 13. чюдьно и дивьно: *rectius* чюдо дивьно; дивьно чюдо *menaeum leopol.* 23. нѣ ли nisi? 31. былъ unus L. *habet.* 38. правошнихъ-протѣпѣтаныхъ: въ плесницахъ раздранныхъ е *menaeo leopol.*
122. 2. *post* движаше *adde* сѧ. 6. иди и ими: иди, ими *omnes, recte.* 14. *prius* Янтоний е *menaeo leopol.* 15. выше *additum.* *post* оуныхъ *menaeum leopol.* *addit* отъ мирьскыа чади. 18. подимаше *menaeum leopol.* про принимаше 19. же *menaeum leopol.* про во *reliquorum codd.* 23. *post* излѣзе *menaeum leopol.* *addit* ничимъже не вѣрждентъ.
123. 4. во male. 37. моужи во *etc. i. e. tibi acquirent.*
124. 9. въ *usque ad* Ыссевладъ I. Ch. 20. въ .i. днь in uno L. *deest.*
125. 6. *post* лишенъ *eiectimus* вѣхъ. 7. про сѣтворихъ *praestat* сѣтворивъ. 14. въ Черниговк I. Ch. 17. Стрижени про стрезени, стръженей *codicum cf. Solov. 2. nota 68.*
126. 12. кривѣды I. Ch. криваго L. крива R. T. *cf. правьдоу eadem linea.*
127. 23. Козаре in uno *deest* L.
128. 15. въ чинноу I. Ch. 21. . *сфчд: . *сфче. I. Ch. 26. наоушена: наоучены L. ѧмоу: и L. 29. про то тѣ *fortasse legendum* то тѣ. *Solov. 2. nota 32:* этотъ врагъ меня покончилъ. 32. Бойкына *dubium.*
129. 15. възидоша: взиде L. 16. въ *usque ad* Перемышлю 17. I. Ch. 21. томъже: томъ же L.
130. 3. навъ ѧ: навъ Е. 5. просторекъ: простореци L. 9. пристрой ю великою пристроюю: пристрою (прикроуту) въ ней великою сѣтвори *omnes praeter* L. 11. же

- во L. вѣк во тогда L. addit ante многа. 38. оутроудивъ
 ся I. Ch. T.: троудивъ ся L.
131. 1. начахомъ: начахъ L. 5. 9. часкъ: чинъ L. R. T. recte.
 26. видѣхомъ мощи его лежаща: лежащъ мощьми L.;
 sic fortasse legendum: видѣхомъ и лежащъ мощьми.
 28. на манѣтню и възъмъше на ramo; вариманѣтъю L.
 31. Маринъ гоурьгевскый deest in L. 37. post .дl.
 L. addit лѣта.
132. 2. праваше: правыцю L. 3. же: во L.
133. 35. стонаше sonus erat: станаше L.
134. 22. .а.: .а. лѣто L.
135. 38. изима сълъ въсажда ѿ: изъймавъ сълъ всажа и;
 lege ergo: изймавъ сълъ въсажда ѿ.
136. 4. поустиша ся по земли: стоуниша Половци L.
 38. противоу deest in L.
137. 16. и иде: пришедъ L. 19. съ: се I.
138. 9. великыхъ: и неправды addit L. 31. видѣннѣ въсяко
 показаннѣ: видѣннѣ въсякого показаннѣ L.
139. 6. шце addidimus. 31. томъже: томъ L. 32. нево-
 лею: волею.
140. ѿже: male omnes иже. 7. страждюцю: стражюще L.
 9. опоустихъше: описнившѣ T. поблѣдѣхъше I. Ch.
 19. тѣмъже: имъже L. 34. пожже etc. пожже около
 града и монастырѣк пожже L. около града посады и
 церкви S.; церквѣ rectius fortasse eiicies.
141. 20. лѣпѣйшею: лѣпшею L. лучшею I. Ch. 31. валы
 omnes praeter L., qui валы praebet. 38. Бяндюкъ:
 Бяндюкъ L.
142. 3. приѣдѣте: rectius приадѣте. 5. ѿи: и L. Ольбегъ:
 Ольбегъ L. Эльбегъ, Эльбегъ I. Ch. 14. вельбоуды I.
 Ch. R. вельбоуды L. 15. ѿ: и omnes. 17. посласта:
 посла L., quod servari potest. 21. нама omnes praeter
 L., qui omisit. 27. Битчевък: Битчевък R. T. Бит-
 чевък L.
143. 35. отъ вечера cf. nslov. odvečera post meridiem.
144. 4. .ла. omnes praeter L., qui .л. habet. 20. мертва:
 мертвого L. 23. идоушимъ: идоуще omnes. 30. и ad-
 didimus. 38. и delendum.

145. 12. прияти: omnes codd. примуть. 13. огонь в'чкнть: уготованию огню в'чкному unus L. habet. 24. ирьло: ita L. cf. Sprache Nestors 33. Vergl. Gramm. 1. 216. 27. въ осмь: осмь L. 29. post сыны addendum videtur Моавля или. 32. Ягаряни: sic scribendum putamus pro Гарини omnium codicum. имя: имена.
146. 4. нареченъ: нареченкль L.; verte: a Iaroslavo dictus in baptismo Basilius, russico nomine Vladimêr a patre dilecto, et a matre Monomachus. aliter Solov. 2. nota 93. 9. съблюде: съблюдь L. 13. люба: любо L. cf. 18. 14. и: а L. не: и не L. cf. 147. 11. 15. такожде: тако же и L. 17. творяще: творя L. 20. яси: си L. бо rectius fortasse leges оубо. 21. и р'кша: р'кша L. 23. еже si: иже L. 26. псалтырю forma minus usitata. ю: я L. 35. възищеша м'кста яго, и не окрещеша: вищеть м'кста своего, и не окрещеть L.
147. 1. оружие: оружия L. 2. напрыгоша: напрыже L. 6. съкроушатъ ся: скрушитъ ся L. 8. правьдъднъи же милоуиеть и даиеть: праведными же милоуа и даеть L. 11. не: и не L.; и in apodosi eiectum est cf. 146. 14. 27. моужь: мужа L. 28. яко: и яко L. 30. оустънкъ: и устнкъ L. 31. тако: яко L. 35. якоже: якоже бо L. 36. тоу quid hic sibi velit, non assequor. 37. тклесы хууды i. e. оуноша: хууду i. e. бескду L. 38. яди и: яди L.
148. 6. не стр'ккати оучить льг'ккыхъ: monet, ne ferventiores irritemus 7. власти ни въ коюже им'кти etc. pro nihilo ducere imperium et vulgi honorem. и еже etc. καὶ τὴν παρὰ πάντων τιμὴν. и adiectum est. 10. rectius fortasse насладити ся, quod а чаеть pendeat. 13. благочестно: благочестно L. 20. сътыжемъ: сожжемъ L. 23. скверны: крови L. 24. и св'ктодавицю: св'ктодавицю L. 27. то иже ita dubitantes scripsimus: то оже L. 31. и пакы и до живота нашего: addendum fortasse кажетъ. 32. и биа: биа L.
149. 6. рьцкль: речемъ L. 8. еже si: иже L.; apodosi tamen deest; legendum fortasse ясе etc.: ecce, quis non etc. 13. оукрашены: украшено L. 15. създа: создакъ

- L. 16. *сн addidimus*. 17. лица: лицъ L. 19. *ириа vox ignota*. Karamzino 2. nota 230. *assentire non possumus*. а первѣе въ наши роуцѣк *quid significet, nobis quidem non liquet: in первѣе fortasse latet verbum парити*. 24. иже: иже L. 27. чловѣккы веселятъ тебе *uti videtur, ita vertendum est: per homines i. e. laetitiam afferentes hominibus te laetificant*. 36. слезы: и слезы cf. 146. 14; 147. 17.
150. 1. ложкае *сн*: ложка *сн* L. cf. 146. 17. 2. не грѣшите etc. *ne omittite singulis noctibus, si potestis, (saepius) vos inclinare usque ad terram; si vero non potueritis, saltem ter*. 4. а rectius *eiicies*. 6. тѣмъ: а тѣмъ L. *избывають i. e. сего*. 7. издаше *gerundium* cf. Vergl. Gramm. 3. §. 322. 10. лѣпльши: лѣпши L.; *post hanc vocem aliquid videtur excidisse*. 14. аше: rectius аше и *etsi*. 16. и лихо и добро: *rectius fortasse и лихоу и доброу*. 19. и ли *si*: али L. 20. таже: тоже L. cf. Laurent. in Poln. Sobr. I. 103. *linea* 12. 21. епискоупи etc. *quod attinet etc*. 24. отъ Бога: *rectius оу Бога, къ Богоу*. 27. гробѣ: гробѣ L. *что ны: честны L*. 30. младыи: *addendum fortasse любви* cf. 148. 2. 31. не зрите *ne confidite* cf. 33; 155. 31. 32. домоу: и дому L. 33. вышѣдъше: *вышедъ L*. cf. 146. 17; 150. 1. 36. таже: тоже L. 37. а оружиа etc. *arma ne abiicite nimis festinanter, loco prae incuria non explorato*.
151. 6. оуненна *vox dubia*. Karamzini 2. nota 232. et Ševyr. Istor. russk. slov. 2. 195. *opinio minus videtur probanda*. Solov. 2. nota 41. *putat esse бѣднякъ. legendum fortasse оуница. боле: и болѣ L. нѣ привѣщавше: не привѣщавше L*. 12. жены свои: *жену свою L*. 14. сего: *всего L*. 16. игоже: а егоже L. 17. икоже: *икоже бо L*. 19. *всемоу adde зълоу*. 21. добрѣ по *quadrat*. 24. съвершени: *fortasse и съвершени*. 25. отъ давъше, оузрѣвъше *sunt gerundia* cf. 150. 7. сѣдъше 151. 30. 26. прославити: и прославити L. 27. иже: и L. 29. прокъ *in posterum*. 33. о тѣ чинѣ cf. *praefatio-*

- нем: отъ чина L. 34. иже: recte fortasse иже; оже L. 38. отиде: и отиде L.
152. 1. та: то L. cf. Laur. in Poln. Sobr. I. 103. linea 8, 9, 10, 12, 13, 15, 23. 2. 3. таи: то и L. 4. блюдохъ: блюды L.; de antiquiore aoristi forma non cogitandum. градъ тихъ nota блюсти iungi cum gen.: городъ тихъ L. 5. Соут'кскоу: Сутейску L. 8. ходихъ: ходивъ L. 9. въ: и въ L. 23. пришѣдъша: пришѣдше L. таи: то и L. cf. 2, 3. 26. обровк: Обровк E. 28. не: и не L. 35. се мѣчи dubium: се мечи L.
153. 4. изъяхахомъ: rectius възыхомъ. 8. прѣдъ брати-ею locus impeditus cf. Solov. 2. nota 98. 9. идоуща: идущи L. срѣктоша: и срѣктоша L. 11. ради videtur abundare. 13. жива: живого L. 18. Яскни: Ясини L. cf. bulg. Яскнь. 33. не: и не L. 34. братоу отца него мѣсто: братоу отца своего мѣсто L. i. e. Сѣрнигов. 35. изидохомъ: внидохомъ L. 37. дружинъ: дружинк L.
154. 5. и извнша L. 6. на: и L. 9. Боугъ sic fortasse legendum: богъ L. и съ: съ L. 12. Читкѣвници cf. 153. 4.: Ичиткѣвичи L. 13. и идохомъ: идохомъ L. 16. но ли ои quid sit, nescio. 22. за на: за не L.; rectius, ni fallimur, на на. 25. Янепою cf. 32.: Япою L. 32. и хоткша: хоткша L. и къ: къ L. 33. оцютивъше: очитивше L. 34. иже quia cf. srb. jer.: оже L. 38. нестижъ interpretamur: tanta celeritate, ut nemo nos consequi posset: нестижъ L.
155. 4. при отци etc. aut vivo patre et eo mortuo, aut praesente patre et absente. даи скота etc. dans pecuniam etc. 7. Овчинъ error esse videtur. 11. ведохъ, исккохъ: ведъ, исккъ L. 12. не съ .с. uti videtur: non pauciores ducentis. 15. имъ даромъ: fortasse legendum оударомъ caesim. 16. кромк иного лова, кромк Тоурова, иже etc. non intelligo: fortasse тоурова i. e. лова, pro иже legendum videtur идеже. 19. конь еициendum. же: иже L. по Роси e coniectura: по рови L. 27. своѣй: своей вередихъ L. 31. post творилъ adde

- ѳемь. 33. та: то L. 34. о ѳастрабехъ: въ etc. L.
 35. таже: тоже L. 37. ни: но L.
 156. 2. съблюде: сълюдъ L. 3. и на: на L. 7. звѣри: отъ
 звѣри L. нѣ rectius eiciēs. 8. ѳеже si: оже L.
 9. съпадаи си: adde не вѣдихъ си: не вѣдихъ enim
 inter си et си excidit. 11. ѳеже: иже L. 12. нѣ аще: но
 отче L. 15. доуше: доушк L. за не негакниѳк: зане
 гакниѳк L. 16. post стати addendum videtur намъ.
 17. съмирениа: смѣрениа L. 18. иже ко молвить:
 молвить ко иже L. 22. нѣ брати: браты L. 23. се
 de iis, quae sequuntur; все L. наоушение: наученіе
 L. cf. 108. 38, ubi omnes codices наоушение habent
 et наоушение диаволю in vita Theodosii. 24. дѣдѣхъ:
 дѣтѣхъ L. блаженыхъ: при блаженныхъ L. 29. съми-
 римъ си: смѣримъ си L. 38. pro своеѳ lege aut таже
 aut обоѳ, сими ко словесы etc. his vero verbis te
 anteverti et humilitate et poenitentia, quam a te ex-
 spectavi.
 157. 2. оставлениа addidimus. 4. иже въ мгновениа ока
 etc.: иже хошетъ, въ мгновениа ока вси створити
 хошетъ L. 7. лиси mali: ли си E. cf. рѣчь мол-
 выще, и лихо и добро 150. 16; не лиха, нѣ добра
 158. 21. не сътворила ѳевѣ лиха ничѳтоже 158. 26.
 11. чимъ има порти? rectius fortasse чемоу: quid eis
 profuerunt vestes? in quibus magnam divitiarum par-
 tem apud populos antiquos sitam fuisse demonstrant
 lat. vestiarium, pal.-slov. ризьница γαζοφυλάκιον, ризь-
 но θησαυρός. ipse Vladimēr Monomachus narrat, se Po-
 lonorum principibus dedisse скота много и многы
 порты свои 155. 4.: L. habet по рѣчк. 11. не: но
 L. nonne id tantum secum tulerunt (възвѣста) etc.
 12. пославъше gerund. 13. дѣты моеѳ и твоѳ: твоѳ
 i. e. ѳегоже ѳеси хрестилъ 156. 27. сынѳ твой хрестыѳый
 158. 18. aliter Solov. 2. nota 112. 14. выше: и выше L.
 14. выше тѣбѣ, оузрѣвъше кровь ѳего и тѣло ѳего оу-
 вѣноувъше, ѳко цвѣтѣ новѣ процвѣтъше, ѳкоже
 агньць заколенѣ, рѣши выше tibi videnti sanguinem
 eius et corpus eius marcidum, quod uti flos recens ef-

- floruerat, videnti eum, qui tanquam agnus fuerat
 mactatus, dicendum erat: и више тебѣ үзрѣвши кровь
 его и тѣло үвѣнүвшю, яко цвѣтү новү процвѣтшю,
 якоже агньцю заколенү, и рещи више L. 16. въ по-
 мыслы: помысли L. 17. пожьдавѣ его безоумны: in-
 sidiatus amentiae eius. 20. яко незаконіе мое haec
 verba a nobis addita sunt. 22. нѣ прѣлюкодѣянніе съ-
 творивѣ: прѣлюкодѣяннѣ створи L. 23. и отѣда: от-
 да L. 24. и — и: а — а L. 25. въ мѣнѣ rectius eiicies.
 26. обимѣ ю: обүнимѣ L. cf tamen необоуменнѣ е
 cod. saec. XI., ubi неовименѣ ἀκατάληπτος expectave-
 ris. 30. словомѣ, fortasse pro съломѣ, quae vocabula
 saepius confunduntur. post да eiice не: ut, cum ea la-
 crimarum faciens finem, collocem (eam) in hoc loco. на
 мѣстѣ etiam alibi ponitur pro на семь мѣстѣ. 32. дѣди
 и отѣци наши: дѣти отци нашихѣ L. 33. а не: а L.
 35. отѣ сюда dubium est. 37. чи: ци L. да іеже: да
 же L. cf. 158. 5. 38. десятию и: десятиа L.
158. 2. нѣ: не L. 3. наоучиша: rectius наоүстиша; на-
 оүчити et наоүстити saepissime confunduntur. 7. тай:
 то и L. 13. іе ли: оли L. 14. іеже: оже L. 15. ли
 dubium. да то изыкомѣ etc. locus obscurus.
 20. іели: али L. 22. тако: rectius то. 23. мила си
 бідѣюща по тебѣ: и милүсїающа L.; Solov. 2. nota 115.
 legit милоүюще си 26. нѣ: ни L. 27. іеже: оже L.
 28. іемоу еіциendum videtur. 30. fortasse не по Бозѣ
 і. е. творю', пишоу се: locus obscurus. 31. legendum
 fortasse: да не на страшнѣй при etc.
159. 2. въ зѣлүхѣ: отѣ злүхѣ L. 7. и addidimus.
 15. испромѣтаемѣ: испрометаеть L. творимѣ: тво-
 ритѣ L. послоүшание: послүшеніе L. 17. приношеніе:
 послүшаніе L. 22. всякого: всяко L. 24. земли и:
 земли L. 26. обѣщи: обрати L. 31. ти: си L. те
 ad filium tuum clamantem.
160. 5. іестѣ: людіе естѣ L. съсѣдять R. T.: сѣдять L.
 cf. 2. 14. 8. нѣнѣ I. Ch. 12. rectius и нѣстѣ разоү-
 шеніи мѣти. 18. мѣнѣ же рекѣшю къ Гоүриятѣ: да котори
 се людіе? онѣ же рече vide P. 51. 35. 20. Александрѣ

- etc. omnes praeter L., qui habet и взиде. 22. Болнъчнѡе N. Болнъче L.; pro видѣхъ lege видѣвъ, post quod vocabulum excidisse videtur негодова θεασόμενος ἐμβασάχθη cf. Karamz. 2. nota 64. 25. изврагы: изврагъ P. 51. 36. 30. . вѣ. локоть L. 32. асоунхитомъ: соунклитомъ L. възяти: огнемъ взяти L. 33. ни огнемъ могоуть ижещи: не възмогоуть ижещи L. асоунхитова: соунклитова L. 36. ante изидоуть ponendum videtur ѡгдд.
161. 11. се во ми: fortasse съ во ми hic enim etc. 13. моего же qui idem meus est.
162. 4. Пѣрослаъ: Пѣрославъ. 11. монастырьскый omittendum videtur. 13. юже вѣ далъ и съ селы i. e. monasterio: юже вѣ создалъ митрополитъ Ефремъ, и съ селы N. 2. 17. 15. post къ dele comma.
163. 14. Рязаньци: рязаньци.
164. 22. 23. товаръ, товаръ: станы N. 2. 20. cf. Karamz. 1. nota 470.
165. 2. онѣгды: N. 2. 20. habet ономедни.
166. 13. именемъ: именемъ. 21. здвиженъскъ: въздвиженъскъ Solov. 2. nota 117. cf. Karamz. 2. nota 182.
167. 12. бороу videtur esse nomen proprium. 32. notabis въсевлаждюю et 168. 1. въсевлаждани.
168. 11. sic legendum videtur, quamquam ne ita quidem omnia recte se habeant. 30. си ноци nslov. сноѣи: rectius сей ноци N. 2. 25. 33. fortasse да вратить ся cum вѣдѣкъ ся cf. не вѣдѣахоу ся камо вѣжати 93. 26.
169. 4. а мой Тѣребовлѣ etc. verte: mea tamen erit regio Terebovlj, mea ditio, si et nunc exspectavero, perseveravero. 18. 20. Берендичи: rectius fortasse Берендичи. 25. посадити на оу себе sibi subiicere.
170. 4. ходяцю къ роукоу ѡго cum essem in potestate eius (Svjatopolki); въ роукахъ Свѣтополчихъ N. 2. 27. 15. и пролиа кровь неповинноу delendum videtur. 22. а любо etc. si vero pugnare nolueritis. 36. да вѣ etc. deus sit ultor cf. 98. 23: da nobis collem illum.
171. 34. на поли на Рожьни locus ignotus Karamz. 2. nota

189. cf. рожье поле 284. рожеямполь Solov. 2. nota 126. земля на коей рожь сѣють Zubr. 2. 33.
172. 25. на коропѣ: nota, N. 2. 30. habere изгономѣ; male, uti videtur, наворопѣ Karamz. 2. nota 191. 28 cf. тamen наврпѣ σκῆλα manubiae Vostokovii Lexicon. застоупы: заставы N. 2. 30. cf. Karamz. 2. nota 191. 34. сѣвши и въ мячѣ: въ мѣчѣ N. 2. 30. Бонакъ — мячѣ 35. omittendum videtur. hic N. 2. 30. pro мячѣ habet клоукѣ glomus; vertendum fortasse: in turba conferta.
173. 3. на Ляхы: rectius въ Ляхы in Poloniam. 28. и: и.
175. 2. въ остроук cf. Karamz. 2. nota 195. Solov. 2. nota 133. 20. въ ракоу male, ni fallimur. 38. Новоградъци: новоградъци.
176. 21. rectius fortasse друугыа друугымѣ i. e. cinctus erat sol tribus arcubus (pluviis), quorum terga (partes convexae) sibi obversa erant. 28. пришьдѣшиє pro придоушиє.
177. 10. сѣтворити: створиши omnes. 15. а Святуполкъ: и omnes. 21. въскдше: въшедѣ L. 32. трѣбованин: трѣбованья omnes cf. instr. praecedentes коутъею et милостынею. 38. половѣчьстии habent I. Ch.
178. 5. post достоупникѣше omnes ко male addunt. 7. punctum potius pone 8. post мѣсяца. 17. вѣдѣк hic adverbii vim habet cf. Gramm. 3. §. 883. 21. троа i. e. quem tu effudisti. 23. съ дѣнь, иже locus obscurus. 35. Ирославѣ potest eiici.
179. 11. rectius Брѣшиславѣ. 19. 24—27 verba uncis inclusa habes in I. Ch. 32. Инь: Инь.
180. 2. Свпракш: Свпракш cf. tamen 181. 20. 2. Избѣгнѣкъ: rectius Сѣбѣгнѣкъ. 8. кроуга: кроугѣ omnes. 17. и additum. 20. ноли: оле, оли R. T. 23. иже: еже omnes male. 27. глаголюще ex N. 30. ноли ante поклоникѣ delevimus, secuti N. 32. та же: то же omnes male.
181. 1. 2. verba uncis inclusa habes in I. R. T. 11. синодикѣ: сѣнаникѣ. 12. сѣтвори: и створи omnes. и ad-

ditum. 30. post февралы adde мѣсяца. 36. лицемъ ex I. Ch. лицъ L.

182. 5. показаютъ: omnes показываютъ. 14. рече cf. гаго-
летъ 80. 15; eodem modo пишеть saepe ponitur pro
pro пишеть съ. 20. ante то adde въ. 21. чьтоуть:
omnes чтеть; aliquid tamen minus bene se habet.
189. 12. post aspubran adde 25. 34. 21. post hanc lineam
pone: кѣрнъ bern Sk. 76: björn, bern ursus. 29. post
hanc lineam pone: боуды budy 88. 17, quod sine du-
bio scandicum est.
191. 6. pro 29. scribendum 27.
192. 22. verba: adj. possess. delenda sunt.
193. 35. dele verba: cf. tamen usque ad 38.
194. 25. cum рагоуило ragujlo cf. lit. ragajlas, quod ac-
ceptum referimus Stanislao Mikucki.

F i n i s.

Typis et Charta Leopoldi Sommer.

